

Rikosasioiden sovittelupalveluiden siirto oikeusministeriön hallinnonalalle

Lausuntoyhteenveto ohjausryhmän esityksestä

Rikosasioiden sovittelupalveluiden siirto oikeusministeriön hallinnonalalle

Lausuntoyhteenvedo ohjausryhmän
esityksestä

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Oikeusministeriö

© 2021 tekijät ja oikeusministeriö

ISBN pdf: 978-952-259-825-7

ISSN pdf: 2490-1172

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2021

Rikosasioiden sovittelupalveluiden siirto oikeusministeriön hallinnonalalle

Lausuntoyhteenvedon ohjausryhmän esityksestä

Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2021:19		Teema	Mietintöjä ja lausuntoja
Julkaisija	Oikeusministeriö		
Tekijä/t	Saija Sambou, Tuuli Dunder		
Kieli	suomi	Sivumäärä	153
Tiivistelmä	<p>Oikeusministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön 25.2.2020 asettamassa hankkeessa (VN 2750/2020) selvitettiin mahdollisuuksia siirtää rikos- ja eräiden riita-asioiden sovittelu oikeusministeriön hallinnonalalle.</p> <p>Hankkeen ohjausryhmä ehdotti loppuraportissaan (OM 2021:10) sovittelupalveluiden siirtoa ja sovittelupalveluiden tuottamista valtion omana toimintana oikeusapupalveluiden yhteydessä siten, että sovittelun ammattihenkilöstö olisi valtion virkamiehiä. Koulutetut vapaaehtoissovittelijat toteuttaisivat edelleen varsinaiset sovittelut rikosoikeusjärjestelmän ulkopuolella sovittelun erityispiirteet säilyttäen.</p> <p>Ohjausryhmän esitystä koskeva lausuntokierros päättyi 9.4. Lausuntoja saatiin 61 kpl.</p> <p>Selkeästi suurin osa lausunnon antaneista kannatti siirtoa oikeusministeriön hallinnonalalle. Suurinta huolta herätti siirto oikeusapupalveluiden yhteyteen, koska sovittelun restoratiivisen erityisluonteen pelättiin katoavan ja esteellisyyskysymysten heikentävän sovittelupalvelun saatavuutta. Lisäksi kannettiin huolta vapaaehtoissovittelijoiden työskentelyedellytysten säilymisestä.</p> <p>Lausuntoyhteenvedossa on esitelty kaikki lausunnot koskien lausuntopyynnössä esitettyjä kysymyksiä. Tiivistelmään on nostettu esille myös ne lausunnonantajien kysymykset ja huolet, joita jatkovalmistelussa tulisi lausunnonantajien mielestä ratkaista.</p>		
Asiasanat	rikosasiat, riita-asiat, sovittelu, restoratiivinen oikeus, oikeusapu, edunvalvonta, oikeus, vapaaehtoiset sovittelijat		
ISBN PDF	978-952-259-825-7	ISSN PDF	2490-1172
Asianumero	VN/2750/2020	Hankenumero	OM029:00/2020
Julkaisun osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-825-7		

Överföring av medling i brottmål till justitieministeriets förvaltningsområde

Sammandrag av remissvaren om styrgruppens förslag

Justitieministeriets publikationer, Betänkanden och utlåtanden 2021:19		Tema	Betänkanden och utlåtanden
Utgivare	Justitieministeriet		
Författare	Saija Sambou, Tuuli Dunder		
Språk	finska	Sidantal	153
Referat	<p>I ett projekt (SR 2750/2020) som justitieministeriet och social- och hälsovårdsministeriet till- satte den 25 februari 2020 utredde man möjligheterna att överföra medling i brottmål och vissa tvistemål till justitieministeriets förvaltningsområde.</p> <p>Projektets styrgrupp föreslog i sin slutrapport (JM 2021:10) att medlingstjänsterna ska överföras och att medlingstjänsterna ska produceras som statens egen verksamhet i sam- band med rättshjälptjänsterna, så att yrkespersonalen vid medlingen är statstjänstemän. Utbildade frivilliga medlare ska utföra det egentliga medlingsarbetet utanför det straffrätts- liga systemet så att medlingens särdrag bevaras.</p> <p>Remissbehandlingen för styrgruppens förslag avslutades den 9 april. Det kom in samman- lagt 61 remissvar.</p> <p>Överföringen till justitieministeriets förvaltningsområde understöddes av den klart största delen av remissinstanserna. Den största oron gällde överföringen i anslutning till rättshjälp- tjänsterna, eftersom det befarades att medlingens restaurativa särdrag skulle försvinna och att frågor om jäv skulle försvaga tillgången till medlingstjänsterna. Därtill uttrycktes det oro över bevarandet av de frivilliga medlarnas arbetsvillkor.</p> <p>I sammandraget av remissvaren presenteras alla remissvar på frågorna i begäran om utlå- tande. I sammandraget lyfts också fram de frågor och bekymmer som remissinstanserna anser bör lösas vid den fortsatta beredningen.</p>		
Nyckelord	frivilliga medlare, brottmål, tvistemål, medling, restaurativ rätt, rättshjälp, intressebevakning, rätt		
ISBN PDF	978-952-259-825-7	ISSN PDF	2490-1172
Ärendenr.	VN/2750/2020	Projektnr.	OM029:00/2020
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-825-7		

Transfer of mediation services in criminal cases to the administrative branch of the Ministry of Justice

Summary of comments received on the steering group's proposal

Publications of the Ministry of Justice, Memorandums and statements 2021:19		Subject	Memorandums and statements
Publisher	Ministry of Justice, Finland		
Authors	Saija Sambou, Tuuli Dunder		
Language	Finnish	Pages	153
Abstract	<p>A project launched by the Ministry of Justice and the Ministry of Social Affairs and Health on 25 February 2020 (VN 2750/2020) examined the possibilities to transfer the mediation services in criminal cases and in certain civil cases to the administrative branch of the Ministry of Justice.</p> <p>In its final report (OM 2021:10), the project steering group proposed that the mediation services be transferred and that they be provided as a central government activity in connection with legal aid services, so that the professionals responsible for mediation would be public officials. Trained volunteer mediators would continue to conduct the actual mediation proceedings outside the criminal justice system, in a manner that would preserve the special features of mediation.</p> <p>The deadline for submitting comments on the proposal was on 9 April. A total of 61 comments were received.</p> <p>A clear majority of those who submitted their comments supported the transfer of mediation services to the administrative branch of the Ministry of Justice. The main cause for concern was the proposal to transfer mediation services to be provided in connection with legal aid services, because this was seen as a threat to the restorative nature of mediation, and disqualification issues were feared to deteriorate the availability of mediation services. There were also concerns about whether the working conditions of volunteer mediators would remain as they are.</p> <p>This summary of comments presents all the comments received on the questions posed in the request for comments. This summary also presents the issues and concerns that the stakeholders who commented on the proposal thought should be addressed and resolved in further preparation.</p>		
Keywords	volunteer mediators, criminal matters, civil matters, mediation, restorative justice, legal aid, public guardianship, justice		
ISBN PDF	978-952-259-825-7	ISSN PDF	OM029:00/2020
Reference no.	VN/2750/2020	Project no.	OM029:00/2020
URN address	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-825-7		

Sisältö

1	Johdanto.....	7
1.1	Rikos- ja riita-asioiden sovittelun siirtoa koskeva hanke	7
1.2	Ohjausryhmän sovittelun siirtoa koskevat ehdotukset	8
1.3	Lausuntopyyntö ja lausunnonantajat.....	8
2	Lausunnot sovittelupalveluiden siirrosta kysymyksittäin	13
2.1	Rikos- ja riita-asioiden sovittelun siirtäminen sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalta oikeusministeriön hallinnonalalle.....	13
2.2	Sovittelupalvelujen tuottaminen oikeusapu- ja edunvalvontapalvelujen yhteydessä, mahdollisesti perustettavassa valtakunnallisessa oikeusapu- ja edunvalvontavirastossa	25
2.3	Sovittelupalvelujen tuottaminen valtion palveluina siten, että sovitteluhenkilöstö olisi valtion virkamiehiä	42
2.4	Mahdollisuus palvelujen tuottamiseen joissakin erityistilanteissa ostopalvelusopimuksin, kun palveluntarve sitä edellyttää	53
2.5	Keinot sen varmistamiseksi, että sovittelun erityispiirteet säilyvät vaihtoehtoisten konfliktinratkaisumenetelmien periaatteiden mukaisina oikeusapu- ja edunvalvontapalveluiden yhteydessä	61
2.6	Keinot vapaaehtoisten sovittelijoiden toimintaedellytyksien vahvistamiseksi oikeusapu- ja edunvalvontapalveluiden yhteydessä	70
2.7	Sovittelun siirron mahdolliset vaikutukset paikallisen, alueellisen tai valtakunnallisen sidosryhmäyhteistyön hoitamiseen	80
2.8	Keinot oikeusavun esteellisyyden periaatteiden huomioon ottamiseksi ehdotetussa järjestämismallissa.....	86
2.9	Ehdotettu järjestämismalli parantaa sovittelupalveluiden yhdenmukaisuutta ja saatavuutta	95
2.10	Sovittelupalveluiden siirron vaikutukset julkisen oikeusavun, yleisen edunvalvonnan sekä talous- ja velkaneuvonnan palveluihin.....	102
2.11	Sovittelun siirron suunniteltu aikataulu vuoden 2024 alussa	106
2.12	Muut ohjausryhmän esitykseen liittyvät riskit tai edut.....	112
3	Tiivistelmä lausuntojen keskeisestä sisällöstä ja jatkovalmisteluun esitetyistä kysymyksistä	123
	Liitetaulukot	136

1 Johdanto

1.1 Rikos- ja riita-asioiden sovittelun siirtoa koskeva hanke

Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelman yksi tavoite on sovittelun käytön vahvistaminen oikeudenkäyntien määrän vähentämiseksi. Hallitusohjelman tavoitteena on myös tehostaa rikosten ehkäisyä ja lyhentää oikeusprosessien käsittelyaikoja. Onnistuneella sovittelulla voidaan edesauttaa näiden molempien tavoitteiden saavuttamista. Hallitusohjelman tavoitteisiin vastaamiseksi oikeusministeriö (OM) ja sosiaali- ja terveysministeriö (STM) asettivat 25.2.2020 hankkeen ja ohjausryhmän (VN 2750/2020), jonka tehtävänä oli selvittää mahdollisuuksia siirtää rikos- ja eräiden riita-asioiden sovittelu sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalta oikeusministeriön hallinnonalalle. Hanketta koordinoi oikeusministeriön kriminaalipolitiikka- ja rikosoikeusosasto, ja se toteutettiin yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön ja rikosasioiden sovittelutoiminnan järjestämisestä vastuussa olevan Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) kanssa. Hankkeeseen liittyi Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselta tilattu selvitys, jossa tarkasteltiin, minkälaisia organisatorisia ja muita järjestelyjä tarvittaisiin, jos rikos- ja riita-asioiden sovittelun yleinen johto, ohjaus ja valvonta sijoitettaisiin oikeusministeriön hallinnonalalle ([THL työpaperi nro 31:2020](#)). Tämän selvityksen ja muiden kysely- ja tausta-aineistojen sekä asiantuntijakuulemisten pohjalta ohjausryhmä teki ehdotuksensa jatkotoimista ([OM 2021:10](#)).

Hankkeen toimikausi oli 1.3.2020–30.11.2020. Toimikautta jatkettiin 26.2.2021 asti.

Ohjausryhmän puheenjohtajana toimi kehittämisneuvos Aarne Kinnunen oikeusministeriöstä. Ohjausryhmän jäseninä olivat johtaja Jari Keinänen (STM), neuvotteleva virkamies Meri Paavola (STM), hallinto- ja talousjohtaja Mia Nykopp (THL), talouspäälikkö Juha Kekkonen (THL), neuvotteleva virkamies Miia Ljungqvist (OM) ja hallitusneuvos Maaria Rubanin (OM). Ohjausryhmän sihteerinä toimi erityisasiantuntija Saija Sambou (OM).

1.2 Ohjausryhmän sovittelun siirtoa koskevat ehdotukset

Rikos- ja riita-asioiden sovittelun siirtoa tarkastellut ohjausryhmä esitti hankkeen lopuraportissa ([OM 2021:10](#)), että rikos- ja riita-asioiden sovittelu siirretään sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalta oikeusministeriön hallinnonalalle ja sovittelupalvelut tuotetaan valtion palveluina siten, että sovitteluhenkilöstö olisi valtion virkamiehiä. Eri-tyistilanteissa palvelu voitaisiin tuottaa ostopalvelusopimuksin, kun palveluntarve sitä edellyttää.

Ohjausryhmän ehdotuksen mukaan siirto tapahtuisi siten, että samanaikaisesti siirretään sekä sosiaali- ja terveysministeriön että Terveystieteiden tutkimuskeskuksen tehtävät kuin myös sovittelupalvelujen tuottaminen oikeusministeriön hallinnonalan tehtäväksi. Sovittelupalvelut tuotettaisiin oikeusapumallin mukaisesti mahdollisesti perustettavassa valtakunnallisessa oikeusapu- ja edunvalvontavirastossa siten, että sen erityispiirteet voidaan säilyttää eli koulutuksen saaneet vapaaehtoiset sovittelijat toteuttavat varsinaisen sovittelutyön rikosoikeusjärjestelmän ulkopuolella sovittelun ja vaihtoehtoisen konfliktinratkaisumenetelmän periaatteiden mukaisesti.

Ehdotuksessa aikataulu sovittelun siirrolle sovitetaan yhteen valtakunnallisen oikeusapu- ja edunvalvontavirastomuutoksen kanssa, jotta varmistetaan vastaanottavan tahon valmius ottaa uusi sovittelutoiminto vastaan. Sovittelu käynnistyisi uudessa rakenteessa viimeistään vuoden 2024 alussa. Ohjausryhmän arvion mukaan siirron myötä syntyviin kustannuksiin oikeusministeriölle varataan arviolta 1,2–2,1 miljoonaa euroa.

Ohjausryhmän raportti sisälsi myös ehdotuksia muutosvaiheen toimenpiteistä, joita mahdollisen siirron jatkovalmistelussa tulee ottaa mukaan, kuten siirtohankkeen asettaminen. Tässä olisi edustus sekä sovittelun keskushallinnosta ja sovittelutoimistoista, oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä sekä keskeisistä sidosryhmistä ([OM 2021:10](#), 10).

1.3 Lausuntopyyntö ja lausunnonantajat

Rikos- ja riita-asioiden sovittelun siirtoa tarkastelleen ohjausryhmän ehdotus ([OM 2021:10](#)) lähti heti julkaisemisen jälkeen 18.3.2021 lausuntokierrokselle kaikille avoimen [lausuntopalvelun](#) kautta. Lausuntoaika päättyi 9.4. Oikeusministeriö sai kaksi pyyntöä lisäajasta, jota annettiin 16.4.2021 asti.

Oikeusministeriö pyysi ohjausryhmän ehdotuksesta lausunnon seuraavilta viranomaisilta, organisaatioilta ja järjestöiltä, joista *- merkityiltä saatiin lausunto. Tämän lisäksi lausunto saatiin kahdelta muulta taholta, jotka näkyvät listalla **-merkillä.

Ajatuspaja RTI - konfliktinratkaisu ja sovittelu, Depolarize – kehittämishanke *

Akavan erityisalat ry

Akordi OY

Ammattiliitto Pro ry *

Amnesty International Suomen osasto ry *

Aseman Lapset ry *

Eduskunnan oikeusasiamies *

Ensi- ja turvakotien liitto ry

Etelä-Pohjanmaan sovittelijat yhdistys, Jussi Mettälä **

Etelä-Pohjanmaan sovittelutoimisto

Etelä-Suomen aluehallintovirasto

Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri *

Harjulan Setlementti ry *

Helsingin kaupunki *

Helsingin käräjäoikeus *

Helsingin sovittelutoiminta

Ihmisoikeusliitto

Itä-Suomen aluehallintovirasto

Itä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri *

Itä-Suomen yliopisto *

Itä-Uudenmaan käräjäoikeus

Julkisalan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry *

Julkiset oikeusavustajat ry *

Jyväskylän kaupunki/Keski-Suomen sovittelutoimisto *

Kaakkois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri *

Kalliolan Setlementti ry *

Kanta-Hämeen sovittelutoimisto/Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymä (FSHKY) *

Kemin kaupunki *

Kirkkohallitus/Toiminnallinen osasto *

Kriminaalihuollon tukisäätiö KRITS *

KRIMO/Helsingin yliopisto

Kuntaliitto *

Kuopion kaupunki *

Kymi-Saimaan sovittelutoimisto, Sovittelu ry *

Lapin aluehallintovirasto

Lapin sovittelutoimisto

Lounais-Suomen aluehallintovirasto

Lounais-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri *

Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto

Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri *

Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus*

Länsi-Uudenmaan sovittelutoimisto

Maria Akatemia *

Miesjärjestöjen keskusliitto MJKL *

Miessakit ry *

MML:n Järvi-Suomen piiri *

Naisjärjestöt yhteistyössä NYTKIS ry *

Naisten Linja

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Pirkanmaan sovittelutoimisto

Pohjanmaan sovittelutoimisto

Pohjois-Karjalan sovittelutoimisto *

Pohjois-Savon sovittelutoimisto

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto *

Pohjois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri *

Pohjois-Suomen sovittelutoimisto

Poliisihallitus *

Porin kaupunki *

Päijät-Hämeen sovittelutoimisto

Rikoksentorjuntaneuvosto

Rikosasioiden sovittelun neuvottelukunta

Rikosuhripäivystys *

RISE Keskushallintoyksikkö *

Rovaniemen, Ranuan ja Posion sovittelutoimisto *

Satakunnan sovittelutoimisto *

Seinäjoen kaupunki *

Setlementtiliitto *

Sisäministeriö, poliisiosasto *

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira *

Sosiaali- ja terveysministeriö *

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry *

Sovinto- ohjelma, Diakonissalaitos *

Suomen asianajajaliitto ry *

Suomen Lakimiesliitto **

Suomen mielenterveysseura

Suomen Sovittelufoorumi *

Suomen Sovittelun Tuki ry *

Suomen syyttäjäyhdistys *

Syyttäjälaitos *

Tampereen kaupunki *

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos *

Tuomioistuinvirasto

Turun kaupunki *

Vaasan kaupunki, Pohjanmaan sovittelutoimisto *

Valtiovarainministeriö *

Vantaan kaupunki

Vantaan sovittelutoimisto *

Varsinais-Suomen sovittelutoimisto *

Ålands Fredsinstitut

Ålands medlingsbyrå

Lausuntopyynnössä pyydettiin kantaa ohjausryhmän ehdotuksiin ja annettiin mahdollisuus perustella kanta. Lausuntopyynnössä oli myös avoimia kysymyksiä ohjausryhmän ehdotuksesta ja lopussa mahdollisuus tuoda esille yleisiä huomioita ja lausujan havaitsemia, ohjausryhmän ehdotukseen liittyviä etuja tai riskejä.

Lausuntoja saatiin yhteensä 61. Kaikki lähetetyt lausunnot ovat kokonaisuudessaan saatavissa [oikeusministeriön hankeikkunasta](#). Pyydetyistä tahoista Ahvenanmaan sovittelutoimisto ilmoitti, että ei anna varsinaista lausuntoa, mutta suhtautuu ministeriön vaihtoon myönteisesti eikä pienenä toimistona ota kantaa ohjausryhmän ehdotuksessa mainittujen vaihtoehtojen vaikutuksiin.

2 Lausunnot sovittelupalveluiden siirrosta kysymyksittäin

Tässä luvussa esitetään kysymyksittäin kooste lausuntojen sisällöstä. Lausuntojen koko sisältöä ei ole toistettu yksityiskohtaisesti, vaan niitä on tiivistetty, ryhmitelty yhteen ja niiden kieliasua on yhtenäistetty.

Lausuntoyhteenvedon tässä luvussa esitetään aluksi kaikkien lausunnon antaneiden kanta ohjausryhmän ehdotuksiin. Tämän jälkeen esitellään heidän perustelunsa kantaan. Koska osa lausunnonantajista jätti lausuntonsa vapaamuotoisena tai toimitti lausuntoonsa liitteitä, on tällaisissa tapauksissa lausujan kannan perään lisätty linkki, joka vie lukijan suoraan lausunnonantajan lausuntoon tai liitteeseen. Kaikki alkuperäiset lausunnot on kokonaisuudessaan luettavissa [oikeusministeriön hankeikkunasta](#).

2.1 Rikos- ja riita-asioiden sovittelun siirtäminen sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalta oikeusministeriön hallinnonalalle

Ohjausryhmän ehdottamaa sovittelupalveluiden siirtoa sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalta oikeusministeriön (OM) hallinnonalalle kannattivat lähes kaikki lausunnonantajat (52). Neljä lausunnonantajaa vastusti sovittelun siirtoa, ja viidellä vastajalla ei ollut kantaa asiaan.

Ehdotusta kannattivat seuraavat lausunnonantajat: Sisäministeriö (poliisiosasto), Sosiaali- ja terveysministeriö, Valtiovarainministeriö, Etelä-Suomen oaev-piiri, Helsingin käräjäoikeus, Itä-Suomen oaev-piiri, Kaakkois-Suomen oaev-piiri, Lounais-Suomen oaev-piiri, Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus, Pohjois-Suomen aluehallintovirasto, peruspalvelut, oikeusturva- ja luvat -vastuualue, Pohjois-Suomen oaev-piiri, Rikosseuraamuslaitos, Sisä-Suomen oaev-piiri, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira, Syyttäjälaitos, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL, Ammattiliitto Pro ry, Julkisan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry, Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia, Suomen lakimiesliitto - Finlands Juristförbund ry, Aseman Lapset ry, Julkiset oikeusavustajat ry, Kriminaalihuollon tukisäätiö, Maria Akatemia ry, Miesjärjestöjen keskusliitto MJKL ry, Miessakit ry, Suomen asianajajaliitto, Suomen Kuntaliitto ry, Suomen Settlementiliitto ry, Suomen syyttäjäyhdistys ry, Kalliolan Setle-

mentti ry, Mannerheimin Lastensuojeluliitto Järvi-Suomen piiri, Jyväskylän kaupunki/sovittelutoimisto, Kuopion kaupunki, Porin kaupunki, Seinäjoen kaupunki, Tampereen kaupunki, Turun kaupunki, Kanta-Hämeen sovittelutoimisto/FSHKY, Pohjois-Karjalan sovittelutoimisto, Rovaniemen, Ranuan ja Posion sovittelutoimisto, Satakunnan sovittelutoimisto, Sovittelu ry/Kymi Saimaan sovittelutoimisto, Vantaan sovittelutoimisto, Varsinais-Suomen sovittelutoimisto, Ajatuspaja RTI - konfliktinratkaisu ja sovittelu, Depolarize – kehittämishanke, Sovinto-ohjelma (Diakonissalaitos), Suomen sovittelufoorumi, Suomen Sovittelun tuki ry, Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia, Itä-Suomen yliopisto sekä Kirkkohallitus

Ehdotusta eivät kannattaneet seuraavat lausunnonantajat: Harjulan Setlementti ry, Kemin kaupunki/sosiaali- ja perhepalvelut, Vaasan kaupunki – Vasa stad, Pohjanmaan sovittelutoimisto sekä Etelä-Pohjanmaan sovittelijat yhdistys/Jussi Metsälä

Ehdotukseen eivät ottaneet kantaa seuraavat lausunnonantajat: Poliisihallitus, Amnesty International Suomen osasto, Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry, Rikosuhripäivystys sekä Helsingin kaupunki

Ministeriöt

Sisäministeriön poliisiosasto (jatkossa **SM**) kirjoitti lausunnossaan, että ohjausryhmän perustelut siirrolle ovat asianmukaisia ja kannatettavia ja sen myötä on mahdollisuus saada enemmän uskottavuutta median, suuren yleisön, potentiaalisten asiakkaiden ja asioita sovitteluun lähettävien viranomaisten silmissä. Siirto vahvistaa sovittelun yhteyttä rikostentorjuntaan, rikosten uusimisen ehkäisemiseen ja uhrin oikeuksien turvaamiseen. Sovittelutoiminnan kehittäminen on vaiheessa, jossa toiminnan hyödynnettävyyttä on mahdollista lisätä selvästi ja sille on mahdollisuus antaa enemmän kriminaalipoliittista vaikutusvaltaa. Noin 90 prosenttia sovitteluun ohjautuvista asioista ohjataan sovittelun piiriin poliisitoimen kautta ja poliisi on oleellinen osa sovittelutoiminnan kokonaisuutta. Sovittelutoiminnan siirtohankkeeseen ei ole kuitenkaan kuulunut sisäministeriön hallinnonalan edustajaa, joten poliisihallinnon merkitys sovittelutoiminnan kokonaisuudessa ja kehittämisessä tulee huomioida jatkossa.

Sosiaali- ja terveysministeriö (jatkossa **STM**) totesi olleensa mukana siirtoa koskevaa ehdotusta valmistelemassa ja piti sovittelun hallinnonalan muutosehdotusta taustaselvityksien pohjalta perusteltuna.

Valtiovarainministeriö (jatkossa **VM**) katsoi, että esitykset hallinnonalasiirrosta sekä sovittelupalvelujen tuottamisesta valtion omana toimintana ovat sinänsä kannatettavia. Ehdotusten toteuttaminen parantaisi toiminnan tuloksellisuutta sekä sovittelutoi-

minnan vaikuttavuuden että koko oikeusjärjestelmän tehokkaan toiminnan näkökulmista. Ehdotukset olisivat linjassa sovittelutoiminnan kasvaneen volyymin ja merkityksen kanssa. Jatkovalmistelussa tulisi syventää asiakasnäkökulman ja -vaikutusten erittelyä ja arviointia suhteessa ehdotettuun organisointimalliin. Sovittelun asiakkaille (riidan osapuolille, rikosentekijälle, rikosuhriille) voi olla etua sovittelun sijoittamisesta oikeusavun yhteyteen ja palvelun organisoinnista valtion hoidettavaksi. Lisää VM:n näkemyksestä [vapaamuotoisessa lausunnossa](#).

Ministeriöiden alainen hallinto

Helsingin käräjäoikeus toteaa, että tuomioistuinsovittelussa käsiteltävien asioiden määrä on viime aikoina lisääntynyt. Tuomioistuinsovittelulla on monia etuja verrattuna täysimittaiseen oikeudenkäyntiin ja sen edelleen kehittäminen on tärkeää. On luontevaa, että myös vapaaehtoissovitteluun pohjautuva rikosasioiden sovittelu kuuluisi OM:n hallinnonalaan ja että sitä kehitettäisiin yhdessä tuomioistuinsovittelun kanssa.

Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus totesi, että sovittelu on vakioitunut osa tuomioistuinmenettelyä. Vaikka rikosasioita ei tuomioistuimissa sovittella, on niidenkin sovittelu osa toimivaa rikosoikeudellista järjestelmää. Koska sovittelun lopputuloksella voi olla merkittäväkin vaikutus niin syyteharkinnan kuin tuomioistuinmenettelynkin kannalta, on rikosasioiden sovittelutoiminnan siirto OM:n hallinnonalalle kannatettavaa. Siirrolla on mahdollista lisätä tietoisuutta sovitteluvaihtoehdosta ja saavuttaa synergiaetuja.

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto, peruspalvelut, oikeusturva- ja luvat -vastuualue näki sovittelupalvelun aseman selkiytyvän ja vahvistuvan. OM:n hallinnonala on luonteva, koska sovittelutoiminnalla on ulottuvuutta ja vaikutusta oikeudenhoitoon.

Pohjois-Suomen oikeus- ja edunvalvontapiiri ja muut piirit yhdessä (jatkossa 'Oaev-piirit') katsoivat siirron olevan perusteltu. Toimiva oikeusjärjestelmä sisältää useita erilaisia lainsäädäntöön perustuvia menettelytapoja oikeusturvan antamiseen ja konfliktien ratkaisuun, joista sovittelu on yksi. OM:n hallinnonalalla toteutuvat parhaiten koko sovittelutoiminnan yleinen johto, ohjaus ja valvonta sekä sovittelun eri osa-alueiden kehittäminen. Siirto OM:n hallinnonalalle voi myös parantaa sovittelun yhteyttä rikosentorjuntaan ja uusimisen ehkäisyyn sekä turvata uhrien oikeuksia.

Poliisihallitus totesi, että nykyinen yhteistyö sovitteluasioissa STM:n ja THL:n kanssa on sujunut poliisin kannalta hyvin. Toisaalta, sovittelun kriminaalipoliittinen merkitys on kasvanut ja onnistuneet sovittelut ovat olleet mahdollistamassa sekä esitutkintojen rajoittamisia että syyttämättäjäättämisspäätöksiä. Kokonaiskustannuksia ja resursseja säästävä prosessinäkökulma ja sen edelleen kehittäminen voisi toteutua parhaiten

OM:n hallinnonalalla. Tässä yhteydessä tulee huomioida rikosten uhrien oikeuksien toteutuminen ja rikoksesta epäiltyjen ohjaaminen palveluiden piiriin. STM:n hallinnon-alan sovitteluosaamisen tulee pystyä hyödyntämään siirrossa mm. niin, että hallinnon-ala olisi jatkossakin mukana sovittelutoiminnan kehittämisessä.

Rikosseuraamuslaitoksen ja Syyttäjälaitoksen mukaan esitetty siirto voisi vahvistaa sovittelun yhteyttä rikoksantorjuntaan, rikosten uusimisen ehkäisemiseen ja uhrien oikeuksien turvaamiseen. **Syyttäjälaitos** lisäsi, että koska tuomioistuinsovittelu ja huoltoriitojen sovittelu kuuluvat jo nyt OM:n hallinnonalalle, siirto myös vahvistaa sovittelukentän kokonaisuuden hallintaa ja mahdollistaa sovittelun aikaisempaa kokonaisvaltaisemman kehittämisen

Lisäksi **Rikosseuraamuslaitoksen** mukaan OM:n alaisuudessa sovittelutoiminta olisi selkeämpi osa oikeusjärjestelmää. Siirto on kannatettava sovittelutoiminnan yleisen kehittämisen ja kokonaisuuden hallinnan kannalta. Sovittelu saisi vahvempaa kriminaalipoliittista merkitystä. Lisäksi kansainvälisesti katsoen Suomen nykyinen malli on poikkeuksellinen: sovittelutoiminnan tyypinen restoratiivinen toiminta usein organisoidaan OM:n alaisuuteen. Siirrosta tulisi synergiaetua ja siirto mahdollistaisi myös vakavien rikosten jälkikäsittelytoiminnan jatkumisen ja edelleen kehittämisen.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira kannatti hallinnonalan muutosta, sillä rikos- ja riita-asioiden käsittely kuuluu kaikilta osin OM:n hallinnon alle.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (jatkossa **THL**) katsoi siirron olevan perusteltu sovittelun käytön vahvistamistavoitteen saavuttamiseksi. Siirron myötä sovittelun asema osana kriminaalipoliittikan kokonaisuutta, yhteydessä oikeuspalveluihin ja muihin sovittelun sovellusalueisiin, vahvistuu.

Ammattijärjestöt

Ammattiliitto Pro ry katsoi, että sovittelu on Suomessa varsin nuorta ja hakenut muotoaan useamman kerran. Siirto on kannatettava, koska nykytilanteessa toteutustapa edelleen vaihtelee, palvelujen tasalaatuisuus on vaikea varmistaa ja henkilöstön palvelussuhteen ehdoissa (ml. palkkaus) on merkittäviä eroja.

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia sekä **Julkisalan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry** totesivat siirron olevan perusteltu, sillä sovittelun asema vahvistuu ja se on sisällöllisesti selkeämmin vahvemmin OM:n osaamiskokonaisuutta. Lisäksi **Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia** huomautti, että siirrossa tulee huomioida työn erityispiirteet, sosiaalityön viitekehys ja

sosiaalityön luonne sekä aktiivinen palveluohjaus, jotka ovat oleellinen osa sovittelutoimintaa. Huolena on, että siirron myötä työn luonne muuttuu sopimustekniseksi neuvotteluksi ja sovittelun erityispiirteet häviävät. OM kotipesänä vahvistaisi sovittelun kokonaisuuden hallintaa. Valtio on luonteva taho järjestämään sovittelupalvelut yhden toimijan mallin periaatteella, sillä toiminta saisi vakiintuneen aseman koko maassa. Palvelujen saatavuus ja laadukkuus voidaan nykyistä paremmin taata.

Suomen Lakimiesliitto - Finlands Juristförbund ry totesi sovittelupalveluiden kuuluvan olennaisena osana oikeusturvapalveluihin ja sijoittuvan luontevasti osaksi OM:n hallinnonalaa, jossa on jo osaamista sovitteluun liittyvistä hallinnollisista kysymyksistä ja koulutustarpeista.

Järjestöt ja säätiöt

Amnesty International Suomen osasto huomautti, että Marinin hallitusohjelmassa korostetaan, ettei sovittelu saa käyttää tilanteessa, jossa se saattaa uhata uhrin oikeusturvaa. OM:n hallinnonalalla oikeudelliset kysymykset saattaisivat painottua sovittelun vaikutusten arvioinnissa tavalla, joka vahvistaisi uhrin oikeusturvaa ja yhtenäistäisi sovittelumenettelyä. Tämä riippuu hyvin pitkälle kuitenkin siitä, miten sovittelutoiminta toteutuu.

Lähisuhdeväkivaltatapauksissa — joista suurin osa kohdistuu naisiin — sovittelu ylläpitää rankaisemattomuuden kulttuuria, joka on karkeassa ristiriidassa sekä kansainvälisten ihmisoikeussopimusten että Suomen oman lainsäädäntökehityksen kanssa. Lainsäädännön muutoksilla on pyritty korostamaan sitä, että lähisuhteissa tapahtuva väkivalta ei ole yksityisasia, vaan virallisen syytteen alainen rikos. Vuonna 2019 julkaisussa Lähisuhdeväkivaltarikosten sovittelu – Nykytila ja kehittämissuhteet -raportissa todetaan, että sovittelukäytäntö nykyisellään johtaa naisiin kohdistuvien rikosten rikosprosessien päättymiseen. Suurin osa selvityksessä mukana olleista syyttäjistä (86 %) oli ohjannut lähisuhdeväkivaltarikoksia sovitteluun, joidenkin syyttäjien mielestä lähisuhdeväkivalta ei soveltunut soviteltavaksi, koska osapuolet ovat harvoin tasavertaisessa asemassa. Syyttäjän on toisinaan vaikea arvioida, onko tekijä painostanut uhria sovitteluun, sillä syyttäjä tekee päätökset asiakirjojen perusteella ja luottaa sovittelutoimiston kykyyn arvioida tapausten sopivuus sovitteluun.

Amnesty muistuttaa myös, että ajatustapa, jossa rikostyyppistä riippumatta lähtökohtaisesti pidetään sovittelun kaikkia osapuolia tasavertaisina, johtaa uhrin oikeusturvan sivuuttamiseen ja ihmisoikeusloukkauksiin. Amnesty katsoo, etteivät väkivaltarikokset sovellu nykymuotoiseen sovitteluun, jossa uhrin ja tekijän rooli hämärretään ”tasavertaisiksi”. Erityisen vaarallista on sovittelun käyttäminen pari- ja lähisuhdeväkivaltarikoksissa, joissa leimallista on väkivallan uusiutuvuus. Tähän on kiinnittänyt huomiota

muun muassa apulaisoikeuskansleri arvioinnissaan koskien poliisin ohjeistusta lähisuhdeväkivaltatapauksissa vuonna 2019.

Siirron kannalta olennainen kysymys onkin, johtaisiko hallinnonalan muutos pari- ja lähisuhdeväkivallan rajaamiseen sovittelun ulkopuolelle. Mikäli OM:n sisällä ymmärrettään uhrin oikeusturvaan kohdistuvat riskit paremmin kuin STM:ssä, ja siirron yhteydessä sovittelutoimintaa muutetaan vastaamaan ihmisoikeussopimusten velvoitteita, hallinnonalan muutos on kannatettava.

Amnestyn mukaan ohjausryhmän raportissa nostettu vaihtoehto siitä, että hallinto siirrettäisiin Rikosuhripäivystykseen (RIKU), olisi myös kiinnostava vaihtoehto. Rikoksen uhrin asemaan perehtynyt järjestö oletettavasti ottaisi uhrin oikeusturvaan liittyvät kysymykset vakavasti, ja kehittäisi toiminnan sisältöä ihmisoikeusperustaiseen suuntaan.

Aseman Lapset ry:n mukaan hallitusohjelma tukee sovittelun käytön vahvistamista, ja hallinnonalasiirto on perusteltu, sillä sovittelun hyödyt kohdistuvat erityisesti OM:n hallinnonalalle. Siirto edistää sovittelupalvelun koordinoimista läheisenä, mutta itenäisenä palveluna rikos- ja oikeusprosessin rinnalla.

Julkiset oikeusavustajat ry totesi sovittelupalveluiden kuuluvan olennaisena osana oikeusturvapalveluihin ja sijoittuvan sen vuoksi luontevasti osaksi OM:n hallinnonalaan, jossa on jo osaamista sovitteluun liittyvistä hallinnollisista kysymyksistä ja koulutustarpeista.

Kriminaalihuollon tukisäätiö piti siirtoa perusteltuna ja lausui, että siirrossa sovittelun asema vahvistuu ja tulee osaksi oikeushallinnon järjestelmää, missä on jo sovittelua. Täytäntöönpanon aikana tehtävä jälkisoittelu sopii kokonaisuuteen ja toiminta vakinaistuu ja sen rahoitus turvataan.

Maria Akatemia ry totesi, että OM kotipesänä vahvistaisi sovittelun kokonaisuuden hallintaa, eri sovittelun osa-alueiden kehittämistä, tarpeiden tunnistamista ja vastaisi kansainvälistä käytäntöä.

Miesjärjestöjen keskusliitto sekä Miessakit ry katsoivat siirtotarpeen herättävän kysymyksiä, sillä jo nyt sovittelutoimintaa on voitu toteuttaa laadukkaasti ja inhimillisesti. Koska THL ja sovittelutoimistojen työntekijät tukevat esitettyä siirtoa, ja siirron perustelut on kuitenkin kattavasti huomioitu esityksessä, Miesjärjestöjen keskusliitto puoltaa ehdotusta.

Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry viittasi vastauksessaan viimeiseen kysymykseen antamaansa vastaukseen.

Rikosuhripäivystys kirjoitti lausunnossaan, että ei omaa riittävän selkeitä perusteita arvioida, mikä hallinnonala sopisi parhaiten sovittelun sijoituspaikaksi. Siirtoa puoltaa se, että sovittelutoiminta kytkeytyisi vahvemmin oikeusprosessiin. Tämä voisi vahvistaa sovittelun profiilia ja tunnettuutta. Tulee varmistaa, ettei sovittelun käynnistymistä mielletä menettelynä, jota kautta rikosprosessi voidaan välttää. Muutoksen ei myöskään tulisi johtaa siihen, että poliisissa suoritettava tutkinta jää suppeaksi.

Suomen Setlementtiliitto ry yhtyi sekä selvityksen että muiden lausuntopalvelussa siirtoon myönteisesti suhtautuvien perusteluihin ja näkemyksiin.

Suomen syyttäjäyhdistys ry:n mukaan sovittelun siirtäminen on perusteltua, sillä sovittelun asema vahvistunee, ja se kuuluu perustellusti OM:n hallinnonalaan. Kehittämis- ja vaikuttamistyö paranee. Siirrossa on kuitenkin huomioitava sovittelun erityispiirteet.

Sovittelupalveluja tuottavat järjestöt

Harjulan Setlementti ry ei kannattanut siirtoa; siirron kuitenkin tapahtuessa itsenäisen sovitteluviraston alle yhden toimijan alle siirtyminen olisi kannatettavaa. Selvityksessä ei ole kuitenkaan annettu muuta mahdollisuutta kuin siirto oikeusapu- ja edunvalvontaviraston alaisuuteen.

Kalliolan Setlementti ry katsoi, että siirto mahdollistaa resurssien paremman käytön nykyisen toimintamallin tukiessa erityisesti eteläisen Suomen palveluiden vahvempaa tuottamista. OM:n hallinnonalalla toimiminen tuo yhteiset käytänteet koko sovittelun kenttään.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto Järvi-Suomen piiri kannatti siirtoa ja totesi, että siirto on perusteltu, sillä jo pitkään valtakunnallisena trendinä on ollut asiakaskunnan painottuminen täysi-ikäisiin. Sovittelutoiminnassa käsitellään kuitenkin myös alle 15-vuotiaiden välisiä rikos- ja riita-asioita, joissa STM on sopivampi hallinnonala ennaltaehkäisevyyden näkökulmasta. On tärkeää huomioida, että aikuisten rikosten sovittelu ei nykyisestään painotu lisää lasten ja nuorten rikos- ja riita-asioiden sovittelun kustannuksella. Mikäli muutoksella tavoitellaan oikeusjärjestelmään kohdistuvien paineiden keventämistä siirtämällä osa tapauksista sovitteluna ratkaistaviksi, on lasten ja nuorten sovittelutapausten unohtuminen todellinen riski.

Sovittelupalveluja tuottavat kunnat

Helsingin kaupunki ilmaisi, että kaupungilla ei ole kantaa ehdotukseen sovittelupalvelun siirtämisestä OM:n hallinnonalalle. Yhteistyö sovittelupalvelun järjestämisessä on koettu STM:n kanssa toimivaksi, ja toimivallan siirtämisellä ei ole olennaista vaikutusta rikos- ja riita-asioiden sovittelupalvelun tuottamiseen Helsingissä. (Ks. yksityiskohdat Helsingin kaupungin [vapaamuotoisesta lausunnosta](#)).

Jyväskylän kaupunki/sovittelutoimisto katsoi, että parhaimmillaan siirto voi vahvistaa sovittelupalvelun asemaa osana toimivaa rikosprosessia ja laajentaa sovittelupalvelun kehittämistä. Tulisi kuitenkin perustaa itsenäinen sovitteluvirasto, jotta toiminnan erityispiirteet säilyvät.

Kemin kaupunki/sosiaali- ja perhepalvelut ei kannattanut siirto ja lausui, että sovittelu toimii nykyisellään paremmin kuin mahdollisessa oikeusapu- ja edunvalvontavirastossa, eikä raportissa ole annettu muuta vaihtoehtoa kuin ko. virasto. Palvelujen saatavuus heikentyisi merkittävästi.

Kuopion kaupunki katsoi, että siirto yhtenäistäisi nykyään hajanaiset palveluntuottajat yhden toimijan alaisuuteen, ja myös toimintamallit sekä käytännöt tulisivat yhdenmukaisiksi. OM:n alaisuudessa ovat jo tuomioistuinsovittelu ja Follo-sovittelu, joten siirtyminen saman hallinnonalan alle vahvistaisi kokonaisvaltaista sovittelutoimintaa. Oikeusapu- ja edunvalvontaviraston nimessä tulee yhdistymisen jälkeen mainita myös sovittelu.

Porin kaupunki totesi hyväksyvänsä ehdotuksen hallinnonalasiirrosta. STM:n kanssa yhteistyö on ollut toimivaa. Toimivallan siirto OM:lle on kaupungin kannalta valtion sisäistä toiminnan uudelleenjärjestelyä, millä ei ehkä olisi riittävän olennaista vaikutusta sovittelupalvelun tuottamiseen. Uudelleenorganisointi voi aiheuttaa turhia kustannuksia. Sovittelu voidaan nähdä kuuluvan luontevasti OM:n hallinnonalalle.

Seinäjoen kaupungin mukaan sovittelun hallinnonalasiirto vahvistaa sovittelun prosessuaalista luonnetta osana rikosoikeudellista seuraamusjärjestelmää. Riita-asioiden sovitteluun tulee kiinnittää vahvempaa huomiota, jotta sovittelun saatavuus lisääntyisi.

Tampereen kaupunki totesi, että sovittelun kehittäminen nähdään tärkeäksi ja tavoittelemisen arvoiseksi asiaksi, ja että rikossovittelusta tulevat hyödyt kohdistuvat erityisesti OM:n hallinnonalalle. Sovittelun kokonaisuuden hallinnan ja yleisen kehittämisen vahvistamisen mahdollisuus toteutuisi sovittelun osa-alueiden sijoituessa samalle hallinnonalalle. Erityisviranomaisen kuitenkin tukisi paremmin restoratiivisten erityispiirteiden säilyttämistä.

Turun kaupunki totesi siirron olevan perusteltu. Hallitusohjelman tavoitteena on sovittelun käytön vahvistaminen oikeusjärjestelmään kohdistuvien paineiden kehittämiseksi, ja rikosasioiden sovittelusta saatavat hyödyt kohdistuvat erityisesti OM:n hallinnonalalle. Sovittelun avulla voidaan välttää oikeusprosesseja ja siirto vahvistaa sovittelun asemaa.

Vaasan kaupunki – Vasa stad, Pohjanmaan sovittelutoimisto totesi, että raporissa ei ole ehdotettu muuta vaihtoehtoa palveluiden tuottamiseen kuin integrointi oikeusapupalvelujen yhteyteen. Ratkaisu voi heikentää asiakkaiden saamaa sovittelupalvelua ja sisältää avoimia kysymyksiä. Sovittelun kustannusvaikutukset kohdistuvat enemmän OM:n ja sisäministeriön alalle kuin STM:n alalle, ja OM:n alla on tuomioistuinsovittelun ja Follo- sovittelun kaltaista restoratiivisen oikeuden menettelyä. Lähtökohdat sovittelupalveluiden koordinoinnille ja kehittämiselle laajempuna kokonaisuutena ovat OM:ssä hyvät. Sovittelutoiminta toimii kuitenkin paremmin nykyisen kaltaisena. Vaasan kaupunki näki sovittelun myös enemmän sosiaalista hyvinvointia kasvattavana ja ennaltaehkäisevänä sosiaalipalveluna kuin oikeuspalveluna.

Sovittelutoimistot

Kanta-Hämeen sovittelutoimisto/FSHKY lausui, että siirto yhtenäistäisi valtakunnalliset toimintatavat ja palveluprosessit, ja poistaisi vaihtelut palveluntuottajissa. Siirrossa on mahdollista vahvistaa sovittelun roolia osana valtakunnallista kriminaalipoliitikkaa. Sovittelupalvelun tuottaminen vaatii kuitenkin sosiaali- ja terveystalouden erityisosaamista, jonka säilyminen tulee turvata hallinnonalasiirrossa.

Pohjois-Karjalan sovittelutoimisto katsoi, että OM:llä on vahva rooli ja asiantuntemus suomalaisen sovittelun kehittämisessä ja kansainvälisessä yhteistyössä. Sovittelun hallinnonalasiirto vahvistaisi sen asemaa, laajentaisi tietoisuutta sovittelusta, lisäisi palvelun käyttöä ja parantaisi toiminnan laatua.

Rovaniemen, Ranuan ja Posion sovittelutoimisto katsoi siirron olevan perusteltu, myös siksi että OM:n alla on jo erilaisia sovittelutoimintoja. Sovittelupalvelut voidaan kuitenkin toteuttaa oikeusministeriön alaisuudessa ja ohjauksessa kokonaan myös järjestölähtöisesti. Jos kuitenkin järjestölähtöinen toiminta ei tule kyseeseen, on toiveena erityisviranomaismalli, joka mahdollistaa oman itsenäisen sovitteluviraston säilymisen.

Satakunnan sovittelutoimisto puoltaa hallinnonalasiirtoa, sillä se selventää sovittelun asemaa ja toisi sille entistä enemmän uskottavuutta. Mikäli toteutuisi vielä ns. yhden toimijan malli valtakunnallinen sovittelun yhtenäistyminen, tehostuminen ja kehittyminen parantuisi entisestään. Yhden toimijan mallissa sovittelun ammattihenkilöstö

ja vapaaehtoiset sovittelijat toimisivat jatkossa suoraan OM:n alaisuudessa mahdollisesti perustettavassa valtakunnallisessa oikeusapu- ja edunvalvontavirastossa tai Oikeushallintovirastossa. Yhden toimijan malli säästäisi todennäköisesti hallintokuluja ja vapauttaisi työaikaa. Nykyisellään Satakunnan sovittelutoimisto raportoi vuosittain mm. talous- ja hallintoasioista sekä Porin kaupungille että THL:lle, mikä aiheuttaa turhaa päällekkäisyyttä eikä ole kustannustehokasta.

Nykyisen mallin säilyttäminen ja pelkän hallinnonalasiirron toteuttaminen toisi toisaalta enemmän aikaa pohtia ja ratkaista sitä, miten ja millä ehdoin mahdollinen sovittelun "sijoittuminen" tulevaisuudessa olisi järkevintä ratkaista. Satakunnan sovittelutoimiston henkilökunta piti tärkeänä, että jatkossakin sovittelun erityisyys, ideologia, restoratiiviset arvot, toimiva ja ihmisten lähelle tuotava palvelurakenne säilyy. Muutospohdinnoissa on tärkeää, että sovittelukenttää kuullaan. Huolena on se, että muutosvaiheessa kokeneet työntekijät vaihtavat työpaikkaa.

Sovittelu ry/Kymi-Saimaan sovittelutoimisto kannatti siirtoa ja huomautti, että OM:n hallinnonalalle olisi mahdollisuus perustaa erillisvirasto tai vahva, itsenäinen keskushallinto, joka voi kehittyä restoratiivisten menetelmien osaamiskeskittymäksi. OM:n hallinnonalalla on ollut viime vuosina vahva panostus restoratiivisen oikeuden kehittämiseen ja käyttöönottoon. Erillisvirasto voi valtionhallinnossa olla kehittämässä menetelmällistä ja sisällöllistä osaamista, jota voi hyödyntää rikos- ja riita-asioiden sovittelun lisäksi myös muussa sovittelussa.

Sovittelu ry:n mukaan vakavien rikosten jälkisoittelu, ympäristösoittelu ja työyhteisösoittelu kehittyvät Suomessa kovaa vauhtia, joten sovittelun käytön vahvistaminen kaikilla osa-alueilla toteuttaisi hallitusohjelman vaatimuksia oikeudenkäyntien määrän vähentämiseksi. Hallinnonalasiirto mahdollistaisi resurssien tarkoituksenmukaisen käytön kehittämistyössä sekä restoratiivisten menetelmien kansainvälisen tutkimuksen ja toteuttamistapojen seuraamisen ja kehittämistyössä mukana olemisen.

Vantaan sovittelutoimiston kannatti siirtoa ja lausui, että siirron myötä sovittelu saataisiin lähemmäs oikeusjärjestelmää ja rikosprosessia. Oikeusprosessien välttäminen ja helpottaminen sekä rikosten tai muiden konfliktien uusimisen ehkäiseminen ovat OM:n intressissä. Mahdollisen siirron yhteydessä tulisi kuitenkin huomioida sovittelu-palvelun erityisyys suhteutettuna muuhun OM:n hallinnonalan toimintaan sekä sovittelutoiminnan luonne. Sovittelutyöllä on ennaltaehkäisevä vaikutus lasten ja nuorten sovitte-lussa ja sen yhteydessä toteutuu palveluohjaus, varhainen puuttuminen sekä monialainen yhteistyö. Sovittelupalvelun on tärkeää olla itsenäinen toimija, jonka tuloso-hjaus ei voi olla esim. pelkästään määrällinen.

Siirto on perusteltua, mikäli sovittelun asema tosiasiallisesti vahvistuu, sovittelun erityispiirteet säilytetään irrallaan rankaisukeskeisestä oikeusjärjestelmästä ja vapaaehtoistyön johtaminen sekä vapaaehtoistyön osaamisen johtaminen säilytetään substanssiosaajilla. Sovittelupalvelun suurin aloitteentekijä on poliisi, joten operatiivisella tasolla kaikkein suurin synergiahyöty saataisiin tekemällä sovittelusta eräänlainen ”poliisin jatke”. Tällaista vaihtoehtoa ei ilmeisesti ole koskaan harkittu. Raportissa esitetyt kehittämisajautukset ovat sellaisia, joita voidaan toteuttaa jo nykyään.

Varsinais-Suomen sovittelutoimisto totesi kannattavansa hallinnonalasiirtoa. Sovittelun asemaa yhteiskunnassa tulisi edistää niin, että sen hyödyt päätyvät laajasti kansalaisten saataville. OM:n hallinnonalaan kuulumisen parantaa sovittelun ansaitsemaa legitimitettä tiiviin ja saumattoman oikeusviranomais- ja sidosryhmäyhteistyön näkökulmasta. Yhden toimijan mallilla toteutettuna hallinnonalasiirron keskeinen hyöty on toiminnan valtakunnallisen yhtenäistymisen tehostaminen.

Sovittelun nykyinen keskushallinto THL:n 2,5 henkilötyövuoden voimin ei ole riittävä sovittelun valtakunnallisiin kehittämis- ja koordinoitutarpeisiin nähden. Sovittelutoiminnan hallintokuluista voidaan säästää huomattavasti sekä suorien kustannusten että sovittelutoimiston henkilökunnan työajan muodossa. Viimeksi mainittu edellyttää, että hallinnonalasiirron yhteydessä saavutetaan tilanne, jossa talouden ja toiminnan suunnittelua, raportointia ja arviointia sekä muita hallinnollisia tehtäviä toteutetaan tuplalahallinnon sijaan ainoastaan yhden tahon edellyttämällä, sovittelutoiminnan hallinnolliset erityistarpeet huomioon ottavalla tavalla. Nykyisen mallin säilyttäminen ja pelkän hallinnonalasiirron toteuttaminen tuo sekin muita aiemmin mainittuja hyötyjä sovittelulle.

Siirto millä tahansa ehdoilla ei ole kannatettavaa. Kehittyäkseen koko potentiaaliinsa, sovittelu vaatii oman substanssiperustaisen rakenteen kasvualustakseen. Toimintarakenteen tulee OM:nkin alla mahdollistaa sovittelun ideologian, restoratiivisten arvojen, toimivan ja laadukkaan palveluntuottamisen, palvelun saatavuuden säilymisen sekä sovittelun itsenäisen kehittymisen jatkossakin. Tämä edellyttää itsenäisen aseman turvaamista sovittelulle, jonka vuoksi raportissa esitellyistä kahdesta vaihtoehtoisesta mallista toteutuskelpoinen on erityisvirastomallin kaltainen rakenne. Keskeistä siirtohankkeen tulevaisu vaiheissa on, että sovittelukenttää kuullaan ja näkemykset otetaan aidosti huomioon myös käytännön päätöksenteossa.

Sovittelun käyttöä edistävät ja vapaaehtoissovittelijoita edustavat järjestöt

Ajatuspaja RTI - konfliktinratkaisu ja sovittelu, Depolarize – kehittämishankkeen mukaan sovittelu tarvitsee vahvemman ja omaehtoisemman alustan alan kehittämis-

työlle, johon THL:n toimiala on liian kapea. Omaehtoisuus auttaa kehittämään toimintaa ilmiöiden vaatimalla tavalla: konfliktit eivät noudattele toimialarajoja ja tyypillistä on, että sama konflikti työllistää eri viranomaisia, jotka hoitavat kukin eri osa-alueita.

Etelä-Pohjanmaan sovittelijat yhdistys/Jussi Metsälä totesi, että mikäli sovittelu siirtyisi OM:n hallinnonalalle, mietityttää, säilyykö vapaaehtoisten sovittelijoiden asema. Pelkona on, että vapaaehtoisiksi sovittelijoiksi valikoituu oikeustieteen ammattilaisia tai muita virkamiehiä "tavallisten" vapaaehtoisten sijaan.

Sovinto-ohjelma (Diakonissalaitos) katsoi, että OM:ssä on monipuolista osaamista sovittelun alalta. Myös keskustelu Suomen Sovittelufoorumin hallituksen jäsenten kanssa tuki myönteistä vastausta (Sovinto-ohjelma).

Suomen sovittelufoorumi huomautti, että siirrolla olisi mahdollista tulevaisuudessa hyödyntää sovittelua vielä tehokkaammin rikosprosessin eri vaiheissa. OM:n piirissä on kokemusta ja osaamista sovittelusta ja laadukkaasta koulutuksesta.

Suomen Sovittelun Tuki ry:n mielestä on luontevaa, että ylin hallinnoiva viranomainen on OM, huolimatta siitä, että useat tapaukset liittyvät STM:n toimialaan. Nykyistä hyvin toimivaa järjestelmää ei pidä romuttaa vaan käyttää hyväksi jo toimivaa. Sovitteluhuödyt kohdistuvat etupäässä OM:n hallinnonalalle.

Muut

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia kirjotti lausunnossaan, että uhrin hyvittäminen ja tekijän aktiivinen vastuun ottaminen tekonsa seurauksista voidaan nähdä sovittelun tärkeimpinä tavoitteina. Sovitteluun ohjattujen asioiden määrä on kasvanut ja tapaukset monipuolistuneet. Tämä asettaa uusia haasteita niin sovittelijoiden taidoille kuin koko toiminnan organisoinnillekin. Siirtoa on perusteltu sillä, että sovittelu voidaan nähdä luontevasti osana toimivaa oikeusjärjestelmää, ja sen avulla voidaan välttää ja helpottaa oikeusprosesseja sekä toisaalta vähentää rikosten ja muiden konfliktien uusimista. Toiseksi siirtoa puoltaisi myös se, että OM:n hallinnonalalla on tuomioistuinsovittelu ja asiantuntija-avusteinen huoltoriitojen sovittelu. Laajempi synergia tuomioistuinsovittelun ja sitä kautta sovittelun vahvempi asema osana oikeuskäsitteilylle rinnakkaisena tai sitä täydentävä menettelytapana tukisivat siirtoa. Tältä kannalta toiminnan hallinnollinen sijoittuminen OM:n hallinnon alalle olisi perusteltua.

Itä-Suomen yliopisto huomautti, että rikossovittelu liittyy kiinteästi rikosprosessiin, vaikka ei ole muodollisesti osa sitä. Sovittelu osana STM:n toimialaa korostaa sovittelua sosiaalisena palveluna. Suomessa on kuitenkin omaksuttu rikossovittelun kiinteä

yhteys rikosprosessiin ja sovittelun luonne palveluna on jäänyt toissijaiseksi. Sovittelijoiden koulutuksessa painottuvat oikeudelliset näkökohdat, mikä on sovittelun osapuolten oikeusturvan kannalta tärkeää. OM:n johdolla ja ohjauksessa koulutus voitaisiin integroida kiinteämmin osaksi muuta oikeusalan täydennyskoulutusta, sovittelun ominaispiirrettä restoratiivisena menetelmänä kuitenkin unohtamatta.

Kirkkohallitus katsoi, että siirtoa on kannatettu laajasti selvityksessä kuultujen eri toimijoiden tahoilta. Siirto vahvistaa sovittelun asemaa osana oikeusjärjestelmää, vastaa kansainvälistä käytäntöä ja vahvistaa sovittelun oikeutusta sekä selventää sovittelun roolia vaihtoehtoisena seuraamusmuotona kansalaisten silmissä. Toivottavaa ja mahdollista on myös se, että OM:ön siirrettynä sovittelun kriminaalipoliittinen rooli laajenee restoratiivisen oikeuden edistämiseksi sekä suhteessa yhteiskunnalliseen päätöksentekoon että yhteiskunnan muihin toimijoihin.

2.2 Sovittelupalvelujen tuottaminen oikeusapu- ja edunvalvontapalvelujen yhteydessä, mahdollisesti perustettavassa valtakunnallisessa oikeusapu- ja edunvalvontavirastossa

Tässä kappaleessa on esitetty lausunnonantajien kannanotot ehdotukseen tuottaa rikos- ja riita-asioiden sovittelupalvelut mahdollisesti perustettavassa valtakunnallisessa oikeusapu- ja edunvalvontavirastossa. Yhdeksällä vastaajalla ei ollut kantaa ehdotukseen, 27 vastusti sitä ja 25 lausunnonantajaa kannatti ehdotusta. Alla on myös esitetty tiivistetysti lausunnonantajien perustelut sille, miksi he kannattivat tai eivät kannattaneet sovittelupalvelujen tuottamista oikeusapu- ja edunvalvontavirastossa.

Ehdotusta kannattivat seuraavat lausunnonantajat: Sisäministeriö (poliisiosasto), Sosiaali- ja terveysministeriö, Valtiovarainministeriö, Etelä-Suomen oaev-piiri, Helsingin käräjäoikeus, Itä-Suomen oaev-piiri, Kaakkois-Suomen oaev-piiri, Lounais-Suomen oaev-piiri, Länsi- ja Sisä-Suomen oaev-piiri, Pohjois-Suomen aluehallintovirasto, peruspalvelut, oikeusturva- ja luvat -vastuualue, Pohjois-Suomen oaev-piiri, Rikosseuraamuslaitos, Syyttäjälaitos, Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos THL, Ammattiliitto Pro ry, Suomen Lakimiesliitto - Finlands Juristförbund ry, Julkiset oikeusavustajat ry, Kriminaalihuollon tukisäätiö, Rikosuhripäivystys, Suomen asianajajaliitto, Suomen Kuntaliitto ry, Turun kaupunki, Pohjois- Karjalan sovittelutoimisto, Satakunnan sovittelutoimisto sekä Kirkkohallitus

Ehdotusta eivät kannattaneet seuraavat lausunnonantajat: Sosiaalialan korkea-koulutettujen ammattijärjestö Talentia, Aseman Lapset ry, Maria Akatemia ry, Miesjärjestöjen keskusliitto, Miessakit ry, Suomen Settlementiliitto ry, Suomen syyttäjäyhdistys ry, Harjulan Settlementti ry, Kalliolan Settlementti ry, Mannerheimin Lastensuojeluliitto Järvi-Suomen piiri, Helsingin kaupunki, Jyväskylän kaupunki/sovittelutoimisto, Kemin kaupunki/sosiaali- ja perhepalvelut, Kuopion kaupunki, Seinäjoen kaupunki, Tampereen kaupunki, Vaasan kaupunki – Vasa stad, Pohjanmaan sovittelutoimisto, Kanta-Hämeen sovittelutoimisto/FSHKY, Rovaniemen, Ranuan ja Posion sovittelutoimisto, Sovittelu ry/Kymi-Saimaan sovittelutoimisto, Vantaan sovittelutoimisto, Varsinais-Suomen sovittelutoimisto, Ajatuspaja RTI - konfliktinratkaisu ja sovittelu, Depolarize – kehittämishanke, Etelä-Pohjanmaan sovittelijat yhdistys/Jussi Metsälä, Suomen sovittelufoorumi, Suomen Sovittelun Tuki ry sekä Itä-Suomen yliopisto

Ehdotukseen eivät ottaneet kantaa seuraavat lausunnonantajat: Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus, Poliisihallitus, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira, Julkisanalan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry, Amnesty International Suomen osasto, Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry, Porin kaupunki, Sovinto-ohjelma (Diakonissalaitos) sekä Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia

Ministeriöt

Sisäministeriön poliisiosasto kannatti ehdotusta ja totesi, että lisätarkastelu on tarpeellista ensinnäkin sovittelutoiminnan järjestämisen mahdollisesta keskittämisestä ns. yhden toimijan mallin mukaisesti, ja toisaalta on tärkeää erikseen tarkastella asiaa siitä organisaatiomallista tai taustaorganisaatiosta, jollaista sovittelutoiminnalle on suunniteltu OM:n hallinnonalan sisällä. Raportin perustelut ns. yhden toimijan mallille ovat asianmukaisia ja kannatettavia, ja keskushallinnon vahvistaminen on perusteltua. Erityisen tärkeänä poliisiosasto pitää toimia, joiden avulla sovittelutoimintaa on mahdollista kehittää yhdenmukaiseksi, tasalaatuiseksi sekä saavutettavaksi. Ehdotuksen myötä syntyy paremmat mahdollisuudet turvata tasalaatuinen palvelutaso sekä lähtökohdat yhteistyön kehittämiseksi erityisesti esitutkintaviranomaisten sekä syyttäjäviranomaisten kanssa. Vahvistetun keskushallinnon tulisi varmistaa eri sovitteluyksiköille yhteinen koulutus sekä keskitettyjä hallinnollisia palveluja.

Poliisiosasto pitää ohjausryhmän esitystä siirrosta oikeusapupalvelujen yhteyteen kriitille alttiina, mutta pitää esitystä kannatettavana, mikäli toiminnon siirtoa pidetään väliaikaisena ja toiminnallisesti tarpeellisenä välivaiheena ennen erityisviranomaismalliin siirtymistä. Raportista ei löydy selkeitä oikeusapumalliin liittyviä etuja suhteessa erityisviranomaismalliin. Itsenäisen sovitteluviraston malliin siirtymistä on perustellusti toivonut asian selvittelyvaiheessa yli 90 % sovittelutoimistojen henkilökunnasta.

Oikeusapumalliin liittyy suurimpina haasteina mahdolliset esteellisyyksymykset ja uhka sovittelun itsenäisyyden ja identiteetin heikentymisestä sekä myös se, että toimintojen kohderyhmät ovat erilaisia. Ensisijaisen tärkeää on, että valitusta vaihtoehdosta riippumatta sovittelun restoratiivinen luonne säilytetään. Selvityksessä esitetty erityisviranomaismalli tukisi selkeästi paremmin ehdotetun muutoksen tavoitteiden toteutumista. Erityisviranomaismallin erityisenä etuna on se, että itsenäisen viraston toiminta keskittyisi rikosten uusimisen ehkäisemiseen sekä uhrin oikeuksien turvaamiseen nimenomaisesti osapuolten yhteisymmärryksen ja sovinnollisuuden rakentamisen avulla.

Sosiaali- ja terveysministeriö katsoi oikeusapumallin olevan paras esitetyistä vaihtoehdoista. Sovittelupalvelujen tuottamisessa oikeusapupalvelujen yhteydessä saataisiin hallinnollisesti huomattavaa synergiaetua. Uuden sovitteluviraston perustaminen olisi kalliimpaa ja pieni virasto olisi haavoittuvaisempi. Sovittelusta tulisi säätää kuitenkin omassa substanssilaissa kuten tähänkin asti.

Valtiovarainministeriö totesi, että ehdotus sovittelutoiminnan organisoinnista oikeusapumallin mukaisesti on kannatettavaa. Esteellisyyteen liittyvät kysymykset eivät vertailun mukaan näyttäisi estävän sovittelupalvelun siirtämistä oikeusapupalvelujen yhteyteen, ja samalla organisointi mahdollistaisi tuloksellisuuden näkökulmasta selviä toiminnallisia hyötyjä (olemassa oleva laaja

toimipaikkaverkosto, tehtävien sisältöihin liittyvät synergiaedut, isomman virastokokoonaisuuden tarjoamat skaalaedut) verrattuna toisena vaihtoehtona vertailussa olleeseen ns. erityisvirastomalliin. Lisää VM:n kannasta [vapaamuotoisessa lausunnossa](#).

Ministeriöiden alainen hallinto

Helsingin käräjäoikeus lausui sovittelupalveluiden tuottamisen oikeusapupalvelujen yhteydessä olevan kannatettavaa valmista organisaatiota ja virkamieskuntaa täydentämällä. Näin voitaisiin turvata sovittelupalveluille yhdenmukaiset resurssit ja mahdollisuus tarvittavan henkilökunnan palkkaamiseen. Lisäksi olisi mahdollista järjestää kattavat ja yhdenmukaiset koulutus- ja kehittämismahdollisuudet sovittelutoiminnalle kaikkialla.

Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden ei ottanut ehdotukseen kantaa. palveluiden tuottamisella osana valtakunnallista virastoa olisi mahdollista hyödyntää jo olemassa olevaa toimipaikkaverkostoa ja saavuttaa muita synergiaetuja. Oikeusapu- ja edunvalvontavirastosta on muodostumassa kooltaan suuri virasto ja sen toiminta tulee kattamaan varsin erilaisia palveluita. Tämä voi muodostua ongelmaksi, koska sovittelutoi-

minnan tulee olla puolueetonta ja riippumatonta. Itsenäisen sovitteluviraston perustamista on Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden mukaan pidettävä parempana vaihtoehtona. Käräjäoikeus saattoi lisäksi harkittavaksi, josko jatkovalmistelussa kannattaisi vielä harkita kolmantena vaihtoehtona sovittelupalveluja tarjoavan erityisviranomaisen perustamista suunnitteilla niin ikään olevan Oikeushallinnon erityisviranomaiset-viraston yhteyteen.

Oaev-piirit näkivät ratkaisun olevan perusteltu ja toimivin vaihtoehto. Toteutustapa laajentaisi oikeudellisten julkisten palvelujen vaihtoehtoja ja edistäisi palvelujen vaikuttavuutta. Sovittelupalvelujen yhdenmukaisuus, tasalaatuisuus ja kattavuus paranevat, koskien myös alueellista saavutettavuutta koko maassa oikeusaputoimistojen laajan toimipaikkaverkoston myötä. Alueellisista toimivaltarajoista on tarpeen luopua myös sovittelussa, kuten nyt on oikeusavussa ja talous- ja velkaneuvonnassa.

Sovittelu on järjestettävissä vakaammin ja joustavammin suuremmissa organisaatioissa. Sovittelutoiminta saa myös oikeudellista taustatietoa oikeusavun ja talous- ja velkaneuvonnan puolelta. Vastaavasti tietoa saadaan oikeusavun suuntaan sovittelun edellytyksistä ja mahdollisuuksista palveluja kehitettäessä. Oikeusavussa on omiakin menettelyjä, joilla pyritään asioiden sovinnolliseen ratkaisuun. Sovittelusta ja sen tehtävistä säädettäisiin edelleen sovittelun substanssisäädöksissä, jolloin sovittelun erityispiirteet toteutuvat myös osana oikeusaputoimistojen toimintaa, kuten nyt talous- ja velkaneuvonnan osalta on toteutunut.

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto, peruspalvelut, oikeusturva- ja luvat -vastuualue lausui, että sovittelupalvelut voidaan sijoittaa palvelujen yhteyteen, jos sovittelu toimii omana kokonaisuutenaan ja esteellisyyskysymykset voidaan ratkaista ennakollisesti.

Poliisihallitus katsoi valtakunnallisen viraston tukevan toimintojen yhdenmukaistamista ja toisaalta toteuttavan asiakkaan kannalta merkityksellistä ns. "yhden luukun periaatetta".

Rikosseuraamuslaitos kannatti ehdotusta. Vaikka nykyinen malli on ollut toimiva, parantaisi uusi järjestämismalli todennäköisesti sovittelun yhdenmukaisuutta ja lisäisi asiakkaiden yhdenvertaisuutta. Raportissa on jäänyt selvittämättä, voisiko Rikosseuraamuslaitos antaa lisäarvoa sovittelupalveluiden kehittämisessä, ja voisiko yhdyskuntaseuraamustoimistoissa jo olevaa osaamista ja asiakasvirtaa mahdollisesti hyödyntää. Työntekijöillä on samanlaista ammatillista osaamista kuin sovittelun työntekijöillä, ja toimistot vastaanottivat v. 2020 syyttäjiltä ja tuomioistuimilta noin 7100 seuraamus selvityspyyntöä, joista noin 3000 koski 15-20 vuotiaita. Tästä joukosta tulee esille rikosasioita, erityisesti nuoria koskien, joissa poliisi tai syyttäjä eivät ole ottaneet

sovittelun mahdollisuutta esille. Rikosseuraamuslaitos huomautti voivansa oman toimintansa ohessa nykyistä vahvemmin selvittää sovittelun mahdollisuuksia tai ohjata asiakkaita sovittelupalveluiden piiriin.

Syyttäjälaitos kirjoitti lausunnossaan, että sovittelupalvelu hyötyisi oikeusavun toimijoiden kokemuksesta ja tietotaidosta. Asiakkaiden ohjaaminen sovitteluun helpottuisi nykyiseen verrattuna, ja sovittelun tukeutuminen valmiiseen organisaatorakenteeseen on kustannustehokasta. Sovittelupalvelu yhdenmukaistuisi valtakunnallisesti sekä sisällöltään että saatavuudeltaan.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL katsoi, että oikeusapu- ja edunvalvontapalveluiden verkosto on vakaalla pohjalla ja sen strateginen kehittäminen on perustunut nimienomaan palvelun yhdenmukaisuuden ja saatavuuden tavoitteille. Myös sovittelupalvelut voisivat hyötyä tästä jo valmiina olevasta yhden toimijan mallista. Ehdotus on kannatettava.

Ammattijärjestöt

Ammattiliitto Pro ry ei puolla erillisvirastomallia, sillä viraston henkilöstömäärä jäisi varsin pieneksi. Pienissä virastoissa hallintoon sitoutuva resurssi on suhteellisesti ottaen suuri, mutta hallinnollisten asioiden osaamiseen ei voida riittävästi panostaa. Pieni virasto ei kykene tarjoamaan henkilöstölleen ura- ja tehtäväkehitystä ja kantamaan vastuuta erityisesti muutostilanteissa. Luontevaa ja johdonmukaista jatkoa jo aiemmin toteutetuille uudistuksille on yhdistää sovittelu oikeusapupalvelujen yhteyteen. Ammattiliitto Pro ry kannattaa valtakunnalliseen toimintamalliin ja rakenteeseen siirtymistä, joka mahdollistaa alueellista toimialuerajoista vapaan joustavuuden sovittelutoiminnan järjestämisessä ja minimoi esteellisyyteen liittyvien ongelmien syntymistä. Oikeusapu- ja edunvalvontapiireillä on noin 160 toimipaikkaa, joten asiakaspalvelun alueellinen kattavuus voidaan turvata.

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ja **Julkisalan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry** eivät nähneet perusteltuna tuottaa sovittelupalveluita oikeusapupalvelujen yhteydessä, vaan ne tulisi tuottaa valtakunnallisen sovitteluviraston erityisviranomaismallina. Näin vältetään mm. esteellisyysongelmilta. Mikäli toiminta aiotaan jatkossa tuottaa oikeusapupalvelujen yhteydessä, tulee sovittelutoiminta näkyä myös viraston nimessä ja esteellisyysskysymykset tulee ratkaista ennen organisaation muodostamista.

Lisäksi **Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia** katsoi, että mikäli päädytään toteuttamaan toiminta osana oikeusapu-, edunvalvonta- ja sovitteluvi-

rastoa, tulee kartoittaa talous- ja velkaneuvonnan kokemukset vastaavanlaisesta valtiollistamisesta, jotta ne voidaan huomioida tätä organisaatiomallia rakennettaessa. Isona huolena on myös jatkossa palveluiden kattavuus ja saatavuus, sillä toimintaa järjestetään paljolti virka-aikojen ulkopuolella vapaaehtoisten ohjaajien turvin, eikä ole varmaa mahdollistaako organisatoriset ja toimitila-asiat sekä työaikakysymykset tämän työskentelytavan. Organisaatiomallia rakennettaessa tulee huomioida myös yksiköiden henkilöstörakenteet sekä sovittelun substanssia tuntevan lähijohtamisen säilyttäminen.

Suomen Lakimiesliitto - Finlands Juristförbund ry näki oikeusapumallin olevan esitetyistä paras. Oikeusapu- ja edunvalvontapalvelut ovat osoittautuneet onnistuneeksi tavaksi järjestää alueellisesti ja tuloista riippumattomalla tavalla kaikille tavoitettavissa olevat oikeusturvapalvelut. Nykyistä olemassa olevaa hallintoa voitaisiin hyödyntää myös sovittelupalveluiden hallinnollisessa järjestämisessä. Valtion tilaratkaisut tukevat sovittelupalveluiden liittämistä oikeusapupalvelujen yhteyteen. Mahdollista on, että siirrosta syntyisi lisäksi synergiaetuja, sillä oikeusaputoimistoissa on jo nyt osaamista myös sovittelusta ja siihen liittyvistä vuorovaikutuksen erityispiirteistä. Jos tähän vaihtoehtoon päädytään, tulee jatkoselvittelyssä ottaa huomioon sovittelun eritysluonne sekä esteellisyysongelmat.

Järjestöt ja säätiöt

Amnesty International Suomen osasto katsoi, että yhteisesti sovittujen, yhtenäisten toimintamallien toteuttaminen ja valvonta saattaisi olla toteutettavissa läpinäkyvästi, jolloin sovittelutoiminnan ihmisoikeusperustaisuutta olisi mahdollista vahvistaa. Olennaista on, miten sovittelu sisällöllisesti toteutetaan: rajataanko väkivaltarikokset — erityisesti lähisuhteissa toistuva väkivalta — nykymuotoisen sovittelun ulkopuolelle.

Aseman Lapset ry ei kannattanut siirtoa oikeusapupalvelujen yhteyteen. Se näki siirron olevan perusteltu, jos huolehditaan, että sovittelu saa omien erityispiirteidensä mukaisen johdon sekä hallinnon toiminnan tueksi. Jos sovittelupalveluiden johtaminen ja hallinnoiminen tapahtuvat oikeusapu- ja edunvalvontapalveluiden alla, on riskinä, että sovittelupalvelu ei kehity restoratiivisten arvojen ja konfliktinkäsittelyyn oleellisesti kuuluvan kokonaisvaltaisen tilanteen huomioimisen kannalta. Jos sovittelu on tasavertaisena palveluna muiden oikeusapu- ja edunvalvontapalveluiden rinnalla, voi se mahdollistaa paremman yhteistyön huomioiden niiden sovittelua tarvitsevien osapuolten tarpeita. Yhteistyökäytännöt pitää huomioida myös tulevassa hallintorakenteessa.

Julkiset oikeusavustajat ry näki oikeusapumallin olevan esitetyistä paras. Lisäksi se katsoi, että tässä mallissa synergiaetuja voidaan saada, mutta jääviyksiä seuraa väis-

tämättä. Ohjauksia toiseen oikeusaputoimistoon voidaan toteuttaa myös etäyhteyksillä. Mahdollinen tarve ohjata asiakkaita myös yksityisille avustajille voi lisätä oikeusavun kustannuksia. Kokemuksen mukaan oikeusavustajat eivät osallistu avustajina juurikaan sovittelutoimiston sovitteluihin, mutta asiakkaat ottavat sekä ennen että jälkeen sovittelua usein yhteyttä oikeusaputoimistoon ja pyytävät esimerkiksi puhelinneuvontaa. Puhelinneuvojen aiheuttamaa jääviyttä voitaisiin vähentää esimerkiksi ohjeistamalla sidosryhmiä ja ohjaamalla puhelinneuvot suoraan oman alueen ulkopuolisiin oikeusaputoimistoihin.

Kriminaalihuollon tukisäätiö näki pääsääntöisesti olevan perusteltua, että sovittelu-palvelut tuotetaan oikeusapupalvelujen yhteydessä. Palveluverkosto on tällöin yhden toimijan takana ja mahdollistaa toiminnan kehittämisen. Huomiota tulee kiinnittää siihen, että asiakkaiden tulee saada palvelua mahdollisimman läheltä. Verkossa tapahtuva sovittelu saattaa menettää osan sovittelun henkilökohtaisesta luonteesta. Paras vaihtoehto olisi itsenäinen sovitteluvirasto.

Maria Akatemia ry ei kannattanut siirtoa oikeusapupalvelujen yhteyteen ja nosti tärkeänä huomiona esiin sen, että raportin perusteella suuri osa vastaajista näki erityisesti esteellisyyteen ja itsenäisyyteen liittyvät kysymykset ongelmana. Vastaajien mielestä esimerkiksi koulutus yhtenäistyisi, asiakaspalvelun laatu paranisi ja ammatin asiantuntijuus lisääntyisi. Myös juridisen osaamistason katsottiin parantuvan. Nämä asiat nähtiin raportissa merkityksellisinä myös siitä näkökulmasta, että se parantaisi mahdollisuuksia kehittää sovittelun restoratiivisen oikeuden ideologiaa ja erityisluonnetta. Vastaajista suurin osa oli kuitenkin sitä mieltä, että oma virasto parantaisi sovittelun osaamistasoa ja laatua.

Miesjärjestöjen keskusliiton ja **Miessakit ry:n** mukaan on vaarana, että oikeusapuun yhdistetyissä palveluissa ei pystytä riittävästi huomioimaan sovittelun ja vapaaehtoistyön erityispiirteitä eikä esteellisyyteen liittyviä kysymyksiä ole ratkaistu. Koska sovittelu käynnistyy usein jo esitutkintavaiheessa ja rikosasian molemmat osapuolet ovat sovittelun asiakkaita, esteellisyys saman toimiston oikeusapuun syntyy vääjäämättä kaikissa tapauksissa. Yhdistykset kannattivatkin itsenäisen viranomaisen perustamista.

Rikosuhripäivystys katsoi, että työryhmä on raportissaan perustellut vaihtoehtoa hyvin.

Suomen asianajajaliitto kannattaa sovittelupalveluiden siirtoa siten, että sovittelupalvelut liitettäisiin oikeusapupalvelujen yhteyteen, sillä sovittelun ja oikeusavun asiantuntijoille on puolin ja toisin hyötyä toistensa asiantuntemuksesta, ja sovittelun siirto oikeusapupalvelujen yhteyteen tukee myös oikeusapupalvelujen kehittämistä sovittelu tukevaan suuntaan. Siirron käytännön toteutukseen liittyy kuitenkin useita avoimia

seikkoja, joihin jatkovalmistelussa tulee kiinnittää huomiota. Esteellisyystilanteita syntyisi siirron seurauksena entistä enemmän sekä oikeusapuun että sovitteluun. Mahdolliset esteellisyydet täytyy kyetä selvittämään ajantasaisesti ja esteellisyyksymysten selvittäminen tehdä tehokkaasti myös vapaaehtoistyöntekijöinä toimivien sovittelijoiden osalta. Esteellisyyksien lisäksi on hyvä kiinnittää huomiota hyvää asianajajatappaa koskeviin velvoitteisiin, jotka koskevat muun muassa toiminnan järjestämistä. Myös toiminnan riittävä resursointi on tärkeää, jotta palvelu toteutuu yhtäläisesti. Lisää Suomen asianajajaliiton kannasta luettavissa [vapaaehtoisesesta lausunnosta](#).

Suomen Setlementtiliitto ry ei kannattanut siirtoa oikeusapupalvelujen yhteyteen, vaan kannatti ensisijaisesti sitä, että sovittelupalvelut tuottaisi valtakunnallinen järjestötoimija. Setlementtiliitto pyysi, että järjestölähtöinen malli otettaisiin uudelleen arvioitavaksi ja myös muut valtakunnalliset järjestöt kuin Rikosuhripäivystys arvioitaisiin. Mm. Setlementtiliitolla on hyvin pitkät perinteet, osaamista ja kokemusta, rakenteet, työntekijät ja vapaaehtoiset sovittelupalvelujen puolella.

Suomen Setlementtiliitto ehdotti, että järjestötoimijamallia selvitetään uudelleen sovittelutoiminnan rakenteiden ja toteuttajan kotipesänä OM:n hallinnonalalle siirtämisen yhteydessä. Valtakunnallisen järjestön tuottamat sovittelupalvelut on mahdollista tuottaa matalan kynnyksen helposti lähestyttävänä palveluina hyvässä yhteistyössä mm. poliisiviranomaisen, oikeusviranomaisten ja rikosentorjuntatyön kanssa. Ratkaisu olisi kustannustehokas, puolueeton ja siirtymäkauden osalta ketterämpi ja kasvukykyisempi. Toisena vaihtoehtona Setlementtiliitto kannatti oman erillisen sovitteluviraston perustamista. Vastaavalla mallilla on järjestetty rakenteet ja tehtävät mm. Norjassa (Konfliktrådet).

Selvityksessä esiin nousseita oikeusapumallista johtuvia haasteita, kynnyksiä ja esteellisyyttä käytännön järjestelyjen, vapaaehtoisten ja asiakkaiden kannalta ei aiheutuisi myöskään erillisen viraston kohdalla. Nämä ovat olennaiset syyt siihen, miksi Setlementtiliitto pitää erillistä virastoa nyt ehdotetuista vaihtoehtoista parempana. Palvelun siirron ja oikeusapumallin/-rakenteiden käyttöönoton perusteeksi ei riitä pelkästään oikeusjärjestelmään kytkeminen, ns. euromääräinen oletettava kustannustehokkuus, oikeusapuviranomaisen valmiit rakenteet sekä säästöt rikosprosessien ja/tai sovitteluprosessien kustannuksissa.

Suomen syyttäjähdistys ry katsoi, että sovittelupalvelut tulisi jatkossa tuottaa oman valtakunnallisen sovitteluviraston toimintana tai sitten niin, että OM:ssä olisi ohjauksesta ja kehittämistä vastaavat resurssit ja palvelu tuotettaisiin kuten nykyisin, mutta palveluntuottajia olisi vähemmän esim. neljästä kuuteen, jolloin palveluntuottajien toiminta olisi elinkelpoista suhteutettuna sen saamaan rahoitukseen. Yksiköt olisivat riittävän isoja ja resurssit järkevämmiin kohdistettavissa ja palvelu tuotettavissa pidemmällä aikavälillä.

Oikeusavun ja talous- ja velkaneuvonnan asiantuntemus ei tuo sellaista lisäarvoa, mistä voisi katsoa sovittelutoiminnan hyötyvän, ottaen huomioon sovittelussa oleva juttukanta laadullisesti ja määrällisesti. Sen sijaan, kun tarkastellaan todennäköisiä haittoja nimenomaisesti käytännön toteutuksen näkökulmasta, iso huoli nousee esim. siitä, kuinka esimerkiksi toimitila-asiat mahdollistavat nykyisen tavan toimia (työskentelytavat, vapaaehtoisten ohjaamisen, sovittelutilaisuuksien järjestämisen, palveluiden kattavuuden ja saatavuuden). Sovittelutilaisuuksia järjestetään paljon virka-ajan ulkopuolella iltaisin ja viikonloppuisin, ja tämä edellyttäisi sovittelulle omia tiloja eikä sitä kautta saataisiin toivottuja synergiahyötyjä. Valtiolla on nähty jo tähänastisessa historiassa kuinka kankeita toimitila-asiat ovat järjestää. Edelleen huolena on substanssi-osaamisen säilyminen niin ylä- kuin lähtason johtamisen osalta.

Sovittelupalveluja tuottavat järjestöt

Harjulan Setlementti ry katsoi, että sovittelun itsenäisyys vaarantuu, ja siksi oman erillisen sovitteluviraston perustaminen on kannatettavaa. Esityksen mukaan sovittelutoiminnan kehittämisessä noudatettaisiin samoja periaatteita kuin oikeusapu- ja edunvalvonnan kehittämisessä, ja tämä periaate voi tuoda ei-toivottuja kehittämistoimia sovittelutoimintaan. Lisäksi esteellisyysongelmat voivat hankaloittaa sovittelun tasa-arvoista toteuttamista asiakkaalle. Ensisijaisesti lausuja kannatti mahdollisuutta järjestää sovittelupalvelut valtakunnallisen järjestötoimijan toteuttamana, kuten RIKU:n toiminta. Toissijaisesti Harjulan Setlementti ry kannatti itsenäisen viraston perustamista. Palvelun siirron ja oikeusapumallin rakenteiden käyttöönoton perusteeksi ei riitä pelkästään oikeusjärjestelmään kytkemisen ns. euromääräinen oletettava kustannustehokkuus, oikeusapuviranomaisen valmiit rakenteet ja säästöt rikosprosessien ja tai sovitteluprosessien kustannuksissa.

Kalliolan Setlementti ry ilmaisi huolensa siitä, että sovittelun ideologia katoaa ja vapaaehtoissovittelijoiden rooli on epävarma. Parempana vaihtoehtona olisi sovittelun oma virasto.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto Järvi-Suomen piiri ei kannattanut siirtoa oikeusapupalvelujen yhteyteen ja näki, että sovittelun tarkoituksena on antaa molemmille osapuolille mahdollisuus tasavertaisina yksilöinä käsitellä tapahtunutta ja tulla tasavertaisina kohdelluksi. Oikeusapupalveluihin yhteyteen sijoitettuna sovittelutoiminta voi saada kansalaisten keskuudessa vääränlaisen leiman, joka ei edistä palveluiden tasavertaista käyttöä. Sovittelutoiminnan luonne puolueettomana tulee muutoksesta huolimatta säilyä. Sovittelussa ei etsitä syyllistä tai syytöntä, vaan sovittelun osapuolet ovat aidosti sopimassa asiasta tasaveroisin.

Sovittelupalveluja tuottavat kunnat

Helsingin kaupunki ei kannattanut sovittelupalveluiden liittämistä oikeusapupalvelujen yhteyteen. Ehdotettu uudistus sisältää useita huolestuttavia asioita sovittelupalvelun laadun kannalta. Uudistus voi katkaista paikallisen tuntemuksen palveluverkostosta ja siten haitata palveluun ohjaamista, tuottaa toimitilaongelmia, heikentää vapaaehtoissovittelijoiden kouluttamista ja ohjaamista sekä pahimmillaan esteellisyysongelmia. Ongelmakohtia on avattu tarkemmin [Helsingin kaupungin vapaamuotoisessa lausunnossa](#).

Jyväskylän kaupunki/sovittelutoimisto katsoi, että oikeusapumalli ei ole kannatettava, koska oikeusapumallissa sovittelupalvelu vaikuttaisi olevan alisteisessa asemassa toisille palveluille eikä sovittelu näy uuden viraston nimessä. Lisäksi oikeusapu- ja edunvalvontaviraston mukanaan tuomat esteellisyyskysymykset ovat vakava riski toiminnalle ja asiakkaiden oikeuksien toteutumiselle, jos asiakkaalla ei ole oikeutta saada palvelua oman paikkakuntansa virastossa. Näissä tilanteissa sovittelupalvelu ei olisi enää asiakkaille nykyisenlainen matalan kynnyksen palvelu.

Myös valmis tilaverkosto asettaa riskejä. Sovitteluneuvotteluja on sekä virka-aikaan että sen ulkopuolella, ja ajoittain neuvotteluja on käynnissä useampia yhtäaikaaisesti. Neuvottelutilojen riittävyys ei saa vaarantaa sovitteluiden joustavaa järjestämistä. Yhteiset toimitilat aiheuttavat huolta vapaaehtoistyöntekijöiden asemasta ja heidän oikeudestaan kulkea tiloissa. Vapaaehtoiset sovittelijat mahdollistavat sovittelutoiminnan järjestämisen ja heidän asemansa heikentäminen vaarantaa koko palvelun järjestämisen. Nykyisessä mallissa sovittelutoimistojen ammattihenkilöstön ja vapaaehtoisten hyvät yhteistyösuhteet sekä vapaaehtoisten keskinäinen yhteisöllisyys ovat merkittävässä roolissa vapaaehtoisten sitoutumisessa omaan tehtäväänsä. Mikäli toimialuerajoista luovutaan kokonaan, näiden puute saattaa johtaa sovittelijoiden menettämiseen.

Kemin kaupunki/sosiaali- ja perhepalvelut ei kannattanut ehdotusta ja näki uhkana sen, että palvelu heikkenee oikeusapupalveluihin liitettäessä. Asiakkaan tulee saada palvelua omalla paikkakunnalla, lähipalveluna oman alueen erityispiirteet huomioiden. Kemin kaupunki pohti, miten turvattaisiin esim. pitkien etäisyyksien paikkakunnilla lähipalvelut, jos syntyy esteellisyysongelmia. Ongelmaksi nähtiin myös yhteistyö juristien kanssa, joilla ei ole taustaa tai osaamista vapaaehtoistyöstä ja sen sovittamisesta viranomastyöhön. Lisäksi nousi esiin puitteiden ja toimitilojen tarkoituksenmukaisuus sekä sovittelujen toteuttaminen pääsääntöisesti virka-ajan ulkopuolella. Lausunnossa epäiltiin, pystyisikö puitteet vastaamaan tarpeeseen ja kuinka mittavia taloudellisia satsauksia muutos tulisi viemään taloudellisesta näkökulmasta. Tärkeä seikka on myös henkilökohtaisen kohtaamisen mahdollistaminen, eikä sovittelua saa muuttaa

etäpalveluksi. Oikeusaputoimistot sijaitsevat hyvin erilaisissa tiloissa, (esim. oikeustalot ja avokonttorit). Sovittelussa tärkeä näkökulma on yksityisyys, ja lapsi-asiakkaat tulisi myös huomioida tilajärjestelyissä. Lausuja oli huolissaan myös mahdollisesta osaavaan henkilöstön menetyksestä, jos henkilöstön työsuhte-edut heikkenevät.

Kuopion kaupunki ei kannattanut ehdotusta ja katsoi esteellisyysongelmien hankaloittavan sovittelutoimintaa asiakasnäkökulmasta. Sovittelu on vapaaehtoinen sekä tasapuolinen mahdollisuus, ja sen täytyy olla jokaisen osapuolen saatavilla. Palvelu mahdollistuu parhaiten oman viraston kautta. Jo nykyinen yksikön nimi jättää sovittelutoiminnan kokonaan huomioimatta.

Mikäli sovittelu katsottaisiin oikeusapu- ja edunvalvontaviraston yhteyteen kuuluvaksi, sen tulisi olla itsenäinen ja riippumaton toimija. Hallinnon byrokratia lisääntyisi tarpeetomasti, joka lisäisi kustannuksia. Sovittelun asianosaisten asiakkuus oikeusapu- ja edunvalvontatoimistossa saattaa lisätä esteellisyyttä ja puolueettomuus vaarantuisi. Oikeusaputoimiston ja sovittelun välillä vallitsee myös intressiristiriitaa asioiden ratkaisutavoissa.

Porin kaupunki ei ottanut ehdotukseen kantaa ja totesi, että mikäli hallinnonalasiirto tapahtuisi, koko nykyinen, toimeksiantosopimuksiin perustuva malli olisi järkevää muuttaa samalla kertaa. Sovittelun ammattihenkilöstö ja vapaaehtoiset sovittelijat toimisivat jatkossa suoraan OM:n alaisuudessa mahdollisesti perustettavassa valtakunnallisessa oikeusapu- ja edunvalvontavirastossa tai Oikeushallintovirastossa. Sovittelun ammattihenkilöstö on raportin mukaan kannattanut sovittelun siirtämistä itsenäiseksi viranomaiseksi OM:n hallinnonalalle mahdollisesti perustettavan Oikeushallintoviraston yhteyteen. Ammattihenkilöstön kokemukselle ja näkemyksille on annettava sille kuuluva painoarvo. Neuvotteluille ja pohdinnoille on varattava riittävästi aikaa.

Seinäjoen kaupungin mukaan siirto ei tuo asiakkaille hyötyä sovinnon edistämistä ajatellen.

Tampereen kaupunki huomautti, että sovittelussa korostuu restoratiivisen oikeuden käsite ja arvot, jotka toteutuessaan mahdollistavat osapuolille puolueettoman, luottamuksellisen ja vapaaehtoisen palvelun. Sovittelun itsenäisyys ja riippumattomuus toteutuisi parhaiten oman erityisviraston kautta. Nykyinen alueellinen toimintarakenne on vastannut hyvin paikalliseen palveluntuottamiseen. Ohjausryhmä on tehnyt kyselyn sovittelutoimistojen ammattihenkilöstölle sekä poliiseille ja syyttäjille, joista suurin osa on nähnyt sovittelun siirtämisen OM:n hallinnonalla omaksi virastokseen parantavan sovittelun itsenäisyyttä ja riippumattomuutta.

Turun kaupunki kannatti ehdotusta ja katsoi oikeusavussa olevan osaamista ja asiantuntemusta, jota sovittelussa voisi hyödyntää. Samoin oikeusavun organisaatioon saataisiin sovittelun asiantuntemusta. Sovittelu olisi asiakkaan saatavilla valmiin organisaation kautta.

Vaasan kaupunki - Vasa stad, Pohjanmaan sovittelutoimisto ei kannattanut ehdotusta ja kirjoitti lausunnossaan palvelun heikkenemisen olevan uhka. Sovittelussa on tärkeää kasvokkain kohtaaminen ja palvelun saatavuus lähipalveluna omalla äidinkiellällä nopealla aikataululla oman alueen erityispiirteet huomioiden. Lausuja epäilee, että nykyisenkaltaista palvelua ei saada turvattua, jos esteellisyysongelmia ei saada poistettua. Etäpalvelut tai siirto toiseen toimistoon eivät voi yksinomaan ratkaista tätä ongelmaa, ja palvelu heikentyisi huomattavasti nykyisestä. Sovittelu on vapaaehtoinen sekä tasapuolinen mahdollisuus, ja täytyy olla jokaisen osapuolen saatavilla. Mikäli palvelu siirrettäisiin OM:ön, tulisi sovittelulla olla oma itsenäinen virastonsa. Jo nykyinen yksikölle ehdotettu nimi "Oikeusapu- ja edunvalvontavirasto" jättää sovittelutoiminnan kokonaan huomioimatta. Lausuja arvioi myös sovittelun identiteetin ja imagon kärsivän, jos se liitettäisiin oikeusavun ja edunvalvonnan kanssa yhteen, eikä asiakas välttämättä ymmärrä asioidessaan virastossa, että sovittelulla on omat erityispiirteet.

Sovittelun henkilöstö on vastustanut yhdistymistä oikeusapu- ja edunvalvontaorganisaatioon. Lausuja epäilee uudistuksen lähtökohtia, jos sovittelukentän vastustuksesta huolimatta tällainen uudistus viedään läpi. Pelkona on myös henkilöstön työsuhteiden heikkeneminen ja osaavan henkilökunnan katoaminen muihin tehtäviin. Mikäli nykyisin esimiesvastuussa olevat olisivat tulevaisuudessa pääosin asiakastyötä tekeviä työntekijöitä ja esimiehet olisivat ison yhteisen viraston hallinnollisia esimiehiä, menetettäisiin myös paljon kokemusta sovittelutoiminnasta ja sen kehittämisestä.

Mikäli poistettaisiin kokonaan eri alueet ja yhdistettäisiin sovittelu yhdeksi koko Suomen virastoksi, voidaan menettää myös sovittelijoita, koska heille on hyvin tärkeää yhteisöllisyys, oma sovittelijoiden porukka, "oman toimiston" järjestämät koulutukset, kokoukset ja virkistystapahtumat. Lisäksi sovittelupalvelun tilatarpeet poikkeavat huomattavasti normaaleista toimistotiloista. Sovitteluneuvottelut painottuvat arki-iltoihin, jolloin voi useampi sovittelu sattua samalle illalle. Osapuolten lukumäärät vaihtelevat muutamasta useisiin kymmeniin. Toimitiloissa tulee huomioida vapaaehtoisten pääsy tiloihin iltaisin, ja mahdollistaa asiakkaille sovitteluneuvottelu heille parhaiten sopivana ajankohtana omassa kunnassa.

Sovittelutoimistot

Kanta-Hämeen sovittelutoimisto/FSHKY ei kannattanut ehdotusta ja oli huolissaan esteellisyys- ja jääviysongelmista ja sovittelupalvelun säilymisestä tasapuolisena, molempia osapuolia palvelevana. Lausujan mielestä sovittelu vaatii tunnustamista viraston nimen tasolla. Virastojen rakennetta ja toimitiloja suunniteltaessa on huomioitava vapaaehtoisten sovittelijoiden pääsy sovittelutiloihin virka-ajan ulkopuolella. Sovittelu tarvitsee oman viraston ja laadukkaan palvelun tuottaminen vaatii vahvaa verkosto- ja sidosryhmäosaamista ja alueellista tuntemusta.

Pohjois-Karjalan sovittelutoimisto katsoi palvelun tuottamisen oikeusapupalvelujen yhteydessä olevan mahdollista, mikäli sovittelun itsenäisyys ja toiminnan erityispiirteet turvataan kaikilla toiminnan eri tasoilla. Hallinnon keskittäminen uuteen valtakunnalliseen virastoon olisi taloudellisempaa, tehokkaampaa ja kentälle yhdenmukaisempaa. Ratkaisussa tulisi kuitenkin varmistaa, että sovittelun sisällön kehittäminen ja ohjaus pysyisi sovittelun substanssin asiantuntijoilla. Sovittelu tarvitsee virastoon oman toimialajohtajan ja riittävän määrän muita asiantuntijoita. Perustettavan uuden viraston nimessä tulisi näkyä myös sovittelu.

Sovittelulla on nykyisellään koko maan kattava ja toimiva sovittelutoimistojen verkosto. Uudessa organisaatiossa tulee järjestää toiminnot tiloihin niin, että ne toimivat asiakkaille ns. matalalla kynnyksellä, ovat joustavasti käytettävissä myös virka-ajan ulkopuolella ja mahdollistavat vapaaehtoissovittelijoiden vapaan kulun. Sovittelupaamisia tulee voida jatkossakin järjestää asiakkaiden omilla paikkakunnilla yhteistyökumppaneiden tiloissa. Toimistoissa tulee vastuuhenkilön lisäksi työskennellä riittävä määrä sovittelun ohjaajia, mikä mahdollistaa työntekijöiden ammatillisen vertaistuen sekä toiminnan alueellisen kehittämisen, osallistumisen paikallisen sidosryhmäyhteistyöhön ja kehittämistoimintaan.

Rovaniemen, Ranuan ja Posion sovittelutoimisto ei pidä perusteltuna tuottaa sovittelupalveluita oikeusapupalvelujen yhteydessä. Sovittelupalvelut voidaan toteuttaa OM:n alaisuudessa ja ohjauksessa kokonaan myös järjestölähtöisesti, kuten Rikosuhripäivystys. Jos kuitenkin järjestölähtöinen toiminta ei tule kyseeseen, sovittelupalvelut tulisi tuottaa raportissa esitetyn erityisviranomaismallin mukaisesti. Siten voidaan taata sovittelun erityisluonne, riippumattomuus ja substanssiosaaminen, ja välttyä esteellisyysongelmilta. Mikäli toiminta aiotaan tuottaa oikeusapupalvelujen yhteydessä, tulee sovittelutoiminnan näkyä myös viraston nimessä, ja esteellisyyskysymykset tulee ratkaista ennen organisaation muodostamista. Sovittelulle tulee taata hallinnollisesti ja toiminnallisesti itsenäinen ja riippumaton asema.

Satakunnan sovittelutoimisto piti esitystä perusteltuna, mikäli sovittelu säilyttäisi sen jo nyt saavuttaman itsenäisen asemansa. Hallinto- ja talousasioiden keskittäminen yhdelle toimijalle olisi taloudellisempaa ja tehokkaampaa, ja muuttaisi ehkä nykyistä rahanjakoperustetta demokraattisempaan suuntaan. Valtakunnallinen palkkojen harmonisointi soisi työntekijöille tasa-arvoisemman aseman kautta linjan. Uuden viraston nimen tulisi olla ”Oikeusapu-, edunvalvonta- ja sovitteluvirasto”.

Viraston tiloja suunniteltaessa on otettava huomioon jo nykyiset, eri puolilla Suomea sijaitsevat, toimivat tilat. Vapaaehtoisten sovittelijoiden pääsy turvallisia ja riittävän kokoisiin tiloihin virka-ajan ulkopuolella on välttämätöntä. Myös nykyisellään yhteistyökumppaneiden mahdollistamat tilat tulee jatkossakin olla käytettävissä. Uudessa virastossa tulee olla alueellisia toimistoja, missä on vastuuhenkilön lisäksi riittävä määrä sovittelun ohjaajia, jotta ammatillinen vertaistuki, kehittäminen ja alueellinen erityisasiantuntemus varmistuvat.

Sovittelu ry/Kymi-Saimaan sovittelutoimisto näkee, että sovittelupalvelun tulisi profiloitua matalan kynnyksen yleispalveluksi, jonka itsenäisyys ja riippumattomuus tulisi taata erillään oikeusapu- ja edunvalvontapalveluista. Sovittelupalvelun toteutuminen vapaaehtoistyöntekijävoimin lähipalveluna, iltaisin ja viikonloppuisin vaikeutuu huomattavasti, kun palvelu on sidoksissa valtion nykyiseen toimitilakonseptiin ja oikeusavun esteellisyysnäköksiin.

Vantaan sovittelutoimisto katsoi, että selvityksen perusteluissa ei ole tuotu esiin riittävän painavia perusteita tai lisäarvoa, jota siirtäminen tuottaisi nykyiseen järjestelyyn verrattuna. Vantaan sovittelutoimiston toimialueella palvelu nähdään toimivana ja tehokkaana ja palveluohjaus toteutuu erinomaisesti. Toiminnassa hyödynnetään erityisosaamista. Esteellisyystilanteet tulisi selvittää ja välttää sekä varmistaa tiivis yhteys sosiaalihuollon ja sovittelun välille. Varsinkin sosiaalityön näkökulmasta palveluiden mahdollinen heikentyminen aiheuttaa huolta – tällä hetkellä sovittelun koetaan ennaltaehkäisevän raskaampien sosiaalipalveluidenkin tarvetta. Palvelun tason on tärkeää säilyä laadukkaana sosiaalityön näkökulmasta. Siirtämisessä on riskejä sosiaalihuollon, palveluohjaamisen sekä restoratiivisen oikeuden toteutumisen näkökulmasta.

Muutoksen vaikutuksia tulisi selvittää syvällisemmin vapaaehtoissovittelijoiden aseman ja asiakkaiden näkökulmasta. Vapaaehtoissovittelijoiden kouluttamiseen ja ohjaamiseen on varmistettava riittävä osaaminen ja resurssit. Palvelun tulisi olla helposti saavutettavissa kaiken ikäisille ja siihen hakeutumiseen tulisi olla matala kynnys. Ajatus asiakkaiden siirtämisestä eri toimialueille on sekä asiakkaiden että sovittelupalvelun kannalta kestävä. Esteellisuuden vuoksi toiselle toimialueelle siirrettävä sovittelu- tai oikeusapupalvelujen asiakkuus vähentäisi todennäköisesti palvelujen vapaa-

ehtoista käyttöä ja lisäksi sovittelupalvelusta kieltäytymistä. Online-sovittelu ei ole kaikissa tapauksissa mahdollista eikä sovittelun periaatteita ajatellen suositeltavaa. Asiakkaiden on saatava kumpakin palvelua samanaikaisesti omalla alueellaan.

Sovittelupalvelut tulisi tuottaa raportissa esitetyn erityisviranomaismallin mukaisesti, jolloin sovittelun erityisluonne, riippumattomuus ja substanssiosaaminen säilyvät.

Varsinais-Suomen sovittelutoimisto ei kannattanut ehdotusta ja epäili esitetyn mallin mahdollisuuksia tuottaa asiakkaiden ja sovittelupalvelun tulevaisuuden kannalta onnistunut organisaatiouudistus. Esitys sisältää käytännön haasteita ja pitäisi arvioida mm. esteellisyyksymyksiä, sovittelun ominaispiirteiden ja erityisosaamisen säilyttämistä, vapaaehtoissovittelijoiden toimintaedellytyksiä, palvelun helppoa alueellista saatavuutta ja palvelun laadun turvaamista. Lausuja ehdottaa, että uutta rakennetta mallinnetaan yhdessä sovittelun substanssiasiantuntijoiden kanssa. Ehdotettu uudistus aiheuttaisi liikaa haasteita suhteessa uudistuksen tuomiin hyötyihin ja kustannuksiin, ja nykyiset, palvelun puolueettomuuteen ja luottamuksellisuuteen perustuvat hyvät toimintamallit ja –prosessit tulisi suunnitella keskeisiltä osin uudestaan oikeusapumallissa. Eniten vaarassa ovat asiakkaat, joiden tarpeet ovat sovittelun keskiössä ja joiden tarpeiden tulisi olla siis myös siirtohankkeen suunnitelmien keskiössä. Asiakasnäkökulmaa ei ole kuitenkaan tuotu raportissa juurikaan esiin.

Huolta herättää myös oikeusapumallin synnyttämät mielikuvat sovittelupalvelua tuntemattomille. Kynnys ottaa yhteyttä monimuotoisissa, myös muita kuin rikosasioita koskevissa kysymyksissä oikeusaputoimijaan on todennäköisesti suurempi kuin sovittelu-toimijaan. On todennäköistä, että oikeusavun yhteydessä olevaan toimintaan ei samasta syystä ohjaudu enää nykyistä määrää riita-asioita, joka on sovittelun yhteiskunnallisen vaikuttavuuden kannalta ongelmallista. Sovittelun ennaltaehkäisevän vaikutuksen potentiaalia tulee vaalia huomioimalla alueellisesti ja valtakunnallisesti viestinnälliset ja brändäykseen liittyvät asiat. Sovittelun asiakkaille toiminnan tarkoituksen ja ideologian selvittäminen on asiakkaiden näkökulmasta tarkempaa selvitystä vaativa teema. Mikäli sovittelu yhdistyy muihin toimintoihin, tulee sovittelun vähintäänkin näkyä suoraan toiminnan nimessä ja sovittelun markkinointi tulee mahdollistaa itsenäisenä viestinnällisen alisteisuuden sijaan.

Myönteisenä lausuja piti mahdollisuutta synergiaeduista toimintojen parempaan monimminpuoliseen tuntemukseen ja konsultaatioon sekä yhteiseen kouluttautumiseen liittyen.

Sovittelun käyttöä edistävät ja vapaaehtoissovittelijoita edustavat järjestöt

Ajatuspaja RTI - konfliktinratkaisu ja sovittelu, Depolarize – kehittämishanke lausui sovittelun tarvitsevan oman viraston. Sovittelupalvelun täytyy olla tasapuolista, ja kaikille osapuolille helposti lähestyttävää, joka on eri logiikka kuin oikeusavulla tai edunvalvonnalla.

Etelä-Pohjanmaan sovittelijat yhdistys/Jussi Metsälä totesi, että sovittelutoimistojen tulisi pysyä omina yksiköinä (nykymallin mukaisina), joissa sovittelun ohjaajat tuntevat sovittelijat henkilökohtaisesti ja tietävät, mikä juttu sopii kenellekin parhaiten, koska tällä on merkitystä soviteltavan asian lopputulokseen. Lausuja epäilee, että valtakunnallisessa oikeusapu- ja edunvalvontavirastossa ei sovittelijoita nähtäisi enää yksilöinä, ja vapaaehtoisten sovittelijoiden erityisosaaminen hukkuisi muutoksessa.

Sovinto-ohjelma (Diakonissalaitos) huomautti, että vaikuttaisi ihanteelliselta, jos sovittelulle olisi oma virasto, mikä nostaisi jo sinänsä alan merkittävyyttä ja olisi taho, joka monipuolisesti kehittäisi alan palveluita, koulutusta ja tunnettua.

Suomen sovittelufoorumi katsoi, että sovittelulla tulisi olla oma virasto, joka vastaisi laajasti sovittelun tarjonnasta ja kehittämisestä Suomessa.

Suomen Sovittelun Tuki ry lausui, että tulisi perustaa erillinen sovittelua koordinoiva virasto, joka vastaisi myös kehittämisestä ja koulutuksesta. Nykyinen järjestelmä toimistojen osalta tulisi säilyttää. Pelkona on, että sovittelusta tulisi osa rikosoikeus- ja seuraamusjärjestelmää. Sovittelun tilat ovat tällä hetkellä joustavammat.

Muut

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia kirjoitti lausunnossaan, että kyseessä oleva selvitys on jatkoa jo toteutetulle talous- ja velkaneuvonnan siirrolle. Lausuja on aikaisemmassa lausunnossaan (EOAK/8030/2020) talous- ja velkaneuvonnan siirron yhteydessä todennut, että jos tavoitteena on uuden valtakunnallisen viraston perustaminen, voidaan pohtia, eivätkö oikeusapu (noin 400 työntekijää), edunvalvonta (noin 600 työntekijää) ja velkaneuvonta (noin 200 työntekijää) jo sellaisenaan olisi tarpeeksi suuria kokonaisuuksia useammankin valtakunnallisen viraston perustamiseksi; verrattuna esimerkiksi syyttäjälaitokseen (540 työntekijää). Jos sovittelupalvelu tuotettaisiin omassa virastossaan, olisi uusi sovitteluviranomainen selvityksen mukaan muihin erityisviranomaisiin nähden suhteellisen suuri. Sovitteluviranomaisen haasteena olisi kuitenkin se, että palvelut tulisi järjestää alueellisesti, jolloin alueelliset yksiköt jäisivät väistämättä erittäin pieniksi. Tällöin riskinä on yksiköiden haavoittuvuus. Selvityksessä

ei sinällään ilmene, että alueelliset nykyiset sovittelutoimistot olisivat olleet erityisen haavoittuvia.

Oikeusasiamiehen mukaan hänen tehtäviinsä ei kuulu sen arvioiminen, miten julkinen hallinto tulisi tarkoituksenmukaisimmalla ja tuloksekkaimmalla tavalla kulloinkin järjestää. Suomessa sovittelun eri muotoja käytetään monilla yhteiskunnan osa-alueilla, ja sovittelun tunnettavuuden lisääminen muun muassa ohjaavissa viranomaisissa sekä tietoisuuden lisääminen sovittelun merkityksestä oikeuskäsittelylle rinnakkaisena ja sitä täydentävänä menettelytapana on tärkeä päämäärä, jolloin sovittelutoiminnan kytkeminen oikeusapupalvelujen yhteyteen ei saisi vaarantaa sovittelutoiminnan näkyvyyttä. Toisaalta itsenäiseen sovitteluvirastoon voisi selvityksen mukaan luontevammin yhdistää myös sovittelua ja restoratiivista oikeutta koskevan tutkimuksen ja opetuksen sekä sovittelijoiden koulutuksen. Myöskään esteellisyyteen liittyviä ongelmia ei tässä mallissa olisi.

Itä-Suomen yliopiston ei kannattanut ehdotusta ja katsoi, että ehdotettu malli on sinällään perusteltu, mutta perustellumpaa on perustaa itsenäinen valtakunnallinen sovitteluvirasto. Sovittelun siirtäminen oikeusaputoimistoihin voisi johtaa siihen, että sovittelu jäisi niissä toisarvoiseen asemaan ja sovittelun omaleimaisuus voi vaarantua osana oikeusapua ja edunvalvontaa. Esteellisyys ei tässä mallissa ole kuitenkaan suuri ongelma: kysymys on enemmän rikossovittelun identiteetin säilyttämisestä. Ehdotetun mallin etuna olisi myös mahdollisuus juridiseen konsultaatioon oikeusavun puolelta ja siinä on myös myönteisiä puolia, joten ehdotettu malli voi olla harkinnan arvoinen.

Kirkkohallitus katsoi mallin olevan sopivin turvaamaan sovittelupalvelujen saatavuus valtakunnallisesti. Integraatiohyödyt sovittelun kattavuuden ja kustannustehokkuuden hyväksi ovat merkittävä näkökohta. Pitkällä tähtäimellä vielä merkittävämpi etu on sovittelun tuominen selvemmin osaksi oikeuden kentän kokonaisuutta, jonka myötä voi toivoa sovittelun siten asemoituna aiempaa vahvemmin restoratiiviseksi. Valtionhallinnon kentässä on riittävästi ja yhä merkittävässä määrin erillisyyden ja sirpaleisuuden ongelmia. On toivottavaa, että sovittelun integrointi laajempaan oikeudellisten palvelujen yhteyteen veisi kehitystä toiseen suuntaan, rikosten aiheuttamisen haasteiden kohtaamista yhteiskunnassa enemmän yhteyttä korostavasti.

2.3 Sovittelupalvelujen tuottaminen valtion palveluina siten, että sovitteluhenkilöstö olisi valtion virkamiehiä

Tässä kappaleessa on esitetty lausunnonantajien kannanotot siihen, voisiko rikos- ja riita-asioiden sovittelupalvelut tuottaa valtion palveluina siten, että sovitteluhenkilöstö olisi valtion virkamiehiä. Ehdotusta kannatti 42 lausunnonantajaa, 4 vastusti sitä ja 13 vastaajaa ei ottanut asiaan kantaa. Alla on esitetty tiivistetysti lausunnonantajien perustelut sille, miksi he kannattivat tai eivät kannattaneet ehdotusta.

Ehdotusta kannattivat seuraavat lausunnonantajat: Sisäministeriö (poliisiosasto), Sosiaali- ja terveysministeriö, Etelä-Suomen oaev-piiri, Helsingin käräjäoikeus, Itä-Suomen oaev-piiri, Kaakkois-Suomen oaev-piiri, Lounais-Suomen oaev-piiri, Länsi- ja Sisä-Suomen oaev-piiri, Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus, Pohjois-Suomen aluehallintovirasto, peruspalvelut, oikeusturva- ja luvat -vastuualue, Pohjois-Suomen oaev-piiri, Rikosseuraamuslaitos, Syyttäjälaitos, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL, Ammattiliitto Pro ry, Julkisan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry, Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia, Suomen Lakimiesliitto - Finlands Juristförbund ry, Amnesty International Suomen osasto, Julkiset oikeusavustajat ry, Kriminaalihuollon tukisäätiö, Miesjärjestöjen keskusliitto, Miessakit ry, Rikosuhripäivystys, Suomen Kuntaliitto ry, Suomen syyttäjäyhdistys ry, Kalliolan Settlementti ry, Jyväskylän kaupunki/sovittelutoimisto, Kemin kaupunki/sosiaali- ja perhepalvelut, Kuopion kaupunki, Seinäjoen kaupunki, Tampereen kaupunki, Vaasan kaupunki – Vasa stad, Pohjanmaan sovittelutoimisto, Kanta-Hämeen sovittelutoimisto/FSHKY, Pohjois-Karjalan sovittelutoimisto, Sovittelu ry/Kymi-Saimaan sovittelutoimisto, Vantaan sovittelutoimisto, Ajatuspaja RTI - konfliktinratkaisu ja sovittelu, Depolarize – kehittämishanke, Suomen Sovittelun Tuki ry, Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia, Itä-Suomen yliopisto sekä Kirkkohallitus

Ehdotusta eivät kannattaneet seuraavat lausunnonantajat: Suomen Settlementti-liitto ry, Helsingin kaupunki, Varsinais-Suomen sovittelutoimisto sekä Etelä-Pohjanmaan sovittelijat yhdistys/Jussi Metsälä

Ehdotukseen eivät ottaneet kantaa seuraavat lausunnonantajat: Poliisihallitus, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira, Aseman Lapset ry, Maria Akatemia ry, Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry, Harjulan Settlementti ry, Mannerheimin Lastensuojeluliitto Järvi-Suomen piiri, Porin kaupunki, Turun kaupunki, Rovaniemen, Ranuan ja Posion sovittelutoimisto, Satakunnan sovittelutoimisto, Sovinto-ohjelma (Diakonissalaitos) sekä Sovittelufoorumi

Seuraavat lausunnonantajat eivät vastanneet: Valtiovarainministeriö ja Suomen asianajajaliitto

Ministeriöt

Sisäministeriön poliisiosasto kirjoitti lausunnossaan, että kysymystä tulee arvioida kolmesta eri näkökulmasta: sovittelupalvelun tuottamisesta valtion palveluna yleisesti, sovittelupalvelun asemasta perustuslain 124 § näkökulmasta arvioituna sekä mitä yksittäisten sovittelutoiminnan parissa toimivien työntekijöiden aseman mahdollisessa muutoksessa valtion virkamieheksi tulisi huomioida. Nyt esitetyssä kysymyksessä sovittelupalveluiden tuottaminen valtion palveluna on yhdistetty ainoastaan sovitteluhenkilöstön työsuhteessa mahdollisesti tapahtuviin muutoksiin ja niiden arviointiin. Sovittelutoiminnan muutos valtiolliseksi palveluksi ja erityisesti tämän muutoksen myötä mahdollisesti muuttuvat oikeudelliset velvoitteet, niin toiminnan järjestämisen kuin yksittäisten henkilöidenkin osalta, tulee jatkovalmistelussa ottaa nykyistä selkeämmin huomioon.

Yleisellä tasolla SM kannattaa, että sovittelupalvelut tuotettaisiin jatkossa valtion palveluna ja katsoo, että kysymys sovittelutoiminnan roolista perustuslain näkökulmasta 124 §:n mukaisena julkisen vallan käyttönä olisi tarpeen ratkaista nyt käsillä olevan asian jatkokäsittelyn yhteydessä. Sovittelutoiminnalle on jatkossakin syytä antaa sovittelualoitteen tekijästä (tavanomaisesti esitutkintaviranomainen) riippumaton oikeus tehdä päätös siitä, käynnistetäänkö sovittelu vai ei. Asian laatu huomioiden SM:n poliisiosasto katsoo, ettei sovittelutoimistossa tehtävää päätöstä ole syytä pitää merkittävänä julkisen vallan käyttönä. Sovittelutoiminnan piirissä tehtävien päätösten tulisi olla kuitenkin hallinnollisia päätöksiä, joiden tiedoksianto ja muut muutoseikat tehdään hallintolain mukaisesti. Erityisen tärkeää tämän hallintotehtävän suorittamisessa on se, että hallintotehtävän hoitaminen ei vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia.

Poliisiosasto pitää kannatettavana, että jatkossakin sovittelun käytännön toteutus tapahtuisi pääsääntöisesti vapaaehtoisten sovittelijoiden toimesta ja korostaa sitä, että vapaaehtoisten sovittelijoiden rekrytoinnin, koulutuksen, vakuuttamisen ja korvauksen maksamisen lisäksi asian jatkovalmistelussa on tärkeää kiinnittää huomiota vapaaehtoissovittelijoiden mahdollisiin virkamiesoikeudellisiin muutoksiin. Asian jatkotyöstämisen yhteydessä tulee huomioida nykyistä astetta selvemmin määritellyn virkamiesaseman mukanaan tuomat virkavelvollisuudet. Riidatonta on, että virkamiehinä ainakin sovittelutoiminnan varsinaista henkilökuntaa tulisi ohjaamaan virkamiehiä koskevat erityissäännökset ml. rikoslain virkarikoksia koskevat lain pykälät.

Sosiaali- ja terveysministeriö katsoi tilanteen tasapuolistuvan, sillä sovittelupalvelut, sovitteluhenkilöstön toiminta, oikeudet ja vastuut yhtenäistyisivät valtakunnallisesti.

Ministeriöiden alainen hallinto

Helsingin kärjäoikeus totesi, että muutos yhtenäistäisi tehtäväkuvia, nimikkeitä, palkkoja, etuja sekä työaikoja. Järjestely saattaisi myös lisätä halukkuutta hakeutua tehtäviin.

Länsi-Uudenmaan kärjäoikeus totesi, että sovittelupalveluiden toteuttaminen valtakunnallisena, työntekijöiden ja asiakkaiden kannalta yhdenmukaisena ja laadukkaana toimintana edellyttää sitä, että sovittelun ammattihenkilöstö (pl. vapaaehtoiset sovittelijat) koostuu valtion virkamiehistä.

Oaev-piirit lausuivat, että sovittelupalvelun järjestämisen ollessa osa oikeussuojaa ja julkista palvelua, on perusteltua, että viranhaltija tekee sovittelua koskevat päätökset, huolehtii toiminnan suunnittelusta, kehittämisestä, koulutuksesta ja asianmukaisesta toteuttamisesta vastaavasti kuin oikeusaputoimistoissa nyt. Virkasuhdeaseman myötä tehtäväkuvat, hallinto ja toiminta yhtenäistyvät ja yhteisten järjestelmien kehittäminen helpottuvat. Siirtohankkeen yhteydessä määritetään virkojen perustaminen oikeusaputoimistoihin, virkojen nimikkeet ja palkkauksen vaatavuustasot. Samoin määritetään, voiko ja millaisin ehdoin sovittelun nykyinen henkilökunta siirtyä uuteen organisaatioon. Lähtökohta on, että muutokseen sovelletaan liikkeenluovutuksen ehtoja ja että asiasta säädetään lain siirtymäsäännöksissä. Näin turvataan henkilöstön asema ja ammattiosaamisen siirtyminen. Sovittelutoiminnan ydin eli koulutetut vapaaehtoiset sovittelijat, olisivat edelleen tässä vapaaehtoisasemassa. Vapaaehtoisia sovittelijoita koskevat asiat, kuten sovittelijoiden rekrytointi, koulutus, vakuuttaminen ja heille tulevien kulukorvausten maksaminen voidaan toteuttaa yhdenmukaisesti, kun sovittelua ohjaavat ovat valtion viranhaltijoita.

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto, peruspalvelut, oikeusturva- ja luvat -vastualue katsoi, että koska sovittelupalvelut ovat jo tälläkin hetkellä valtion rahoituksen piirissä, on perusteltua, että sovitteluhenkilöstö on kokonaisuudessaan valtion palveluksessa. Sovittelupalveluun liittyy virkavastuulla hoidettavia julkisen vallan käyttöön liittyviä tehtäviä, mm. päätöksenteko sovitteluun otettavista asioista, joten se on siltä osin muutoinkin viranomaistehtävä.

Poliisihallitus totesi, että ehdotuksessa toteutuisi virkavastuu. Vapaaehtoisten sovittelijoiden aseman säilyttämisellä on kuitenkin myös suuri puolueettomuusmerkitys,

jota ei voi liikaa korostaa. Mikäli sovittelupalveluja tuottava sovitteluhenkilöstö olisi valtion virkamiehiä, seuraa väistämättä kustannuksia, jolloin on vaaranna menettää nykyisen mallin kustannussäästöt.

Rikosseuraamuslaitos katsoi, että sovitteluhenkilöstön oleminen valtion palveluksessa voisi tuoda sovittelutoiminnalle uskottavuutta ja luotettavuutta. Erityisesti sovittelutyön koordinointi ja ohjaus sopivat hyvin virkamiesten tehtäväksi. Varsinainen sovittelutyö tulisi jatkossakin toteuttaa siten, että sovittelijoina toimivat koulutuksen saaneet vapaaehtoiset sovittelijat.

Syyttäjälaitos totesi, että vaikka sovittelu siirtyisi oikeusaputoimistojen tehtäväksi, sovittelun ammattihenkilöstön tehtävistä tulisi säätää sovittelua koskevissa substanssisäännöksissä. Lakiin perustuvien tehtävien hoitaminen on luontevaa toteuttaa virkavastuulla.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL toteaa virkavastuulla toteutetun työn tuovan vakautta, pysyvyyttä sekä yhdenmukaisuutta sovittelupalvelujen ammattihenkilöstön tehtävien hoitoon ja palkkaukseen. Sama työnantaja voisi mahdollistaa tehtävien joustavamman hoitamisen ja järjestelyn.

Ammattijärjestöt

Ammattiliitto Pro ry katsoi, että sovittelutoimistojen ammattihenkilöiden siirtyminen valtion virkamieheksi saattaisi myös henkilöstön yhdenvertaiseen asemaan.

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ja Julkisan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry katsoivat, että virkavastuu toisi vakuuttavuutta ja lisäisi yhdenmukaisuutta niin työhön kuin työsuhte-ehtoihinkin. Henkilöstön työsuhteehdot ja -edut ja palkkaus tulee säilyä eikä ne voi heikentyä siirron yhteydessä. Tämän yhteydessä on tarve selvittää talous- ja velkaneuvojen kokemukset siirron yhteydessä ja vältettävä niissä tehdyt virheet.

Lisäksi **Julkisan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry** totesi, että sovittelutoimintaa nykyisin päätyönään tekevät henkilöt tulisi siirtää valtion puolelle liikkeenluovutuksella, josta säädettäisiin laissa. JUKO myös arvioi, että oikeusapu- ja edunvalvontatoimistoissa sovellettava OM:n hallinnon yleinen VES lienee sopiva palkkauksen perusta.

Suomen Lakimiesliitto - Finlands Juristförbund ry lausui, että myös yhdenvertaisuuden vuoksi olisi tärkeää, että kaikki henkilöstöön kuuluvat henkilöt ovat virkamiehiä. Salassapitosäännökset sitovat virkamiehiä.

Järjestöt ja säätiöt

Amnesty International Suomen osasto lausui, että viranhaltijoita sitovat ihmisoikeusvelvoitteet saattaisivat vahvistaa ihmisoikeusperustaisuutta sovittelutoiminnassa. Julkisen vallan edustajina virkavastuulla toimivien henkilöiden on valittava tarjolla olevista toimintamalleista aina ihmisoikeusmyönteisin vaihtoehto ja turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Aseman Lapset ry katsoi, että muutos voi lisätä palveluiden ja toiminnan yhdenmukaisuutta. Useat ovat sosiaali- ja yhteiskuntatieteilijöitä, jotka ovat työn ohessa täydennyskouluttautuneet restoratiivisen oikeuden ja sovittelun erityisosaamiseen. Siirtymässä tulee huomioida huolellisesti siirtyvän henkilöstön hyvinvointi ja osallisuus, jotta osaaminen säilyisi myös organisaatiouudistuksen jälkeen. Riskinä on, että liian vahva oikeudellinen näkökulma viranomaistaustan kautta häivyttää restoratiivisen oikeuden erityispiirteitä.

Julkiset oikeusavustajat ry lausui, että myös yhdenvertaisuuden vuoksi oikeusapuja edunvalvontatoimistojen sisällä olisi tärkeää, että kaikki henkilöstöön kuuluvat henkilöt ovat virkamiehiä, joita sitoo salassapitosäännökset.

Kriminaalihuollon tukisäätiö, Miesjärjestöjen keskusliitto ja Miessakit ry katsoivat, että ratkaisulla yhdenmukaistetaan ja tasavertaistetaan palvelua niin asiakkaiden kuin työntekijöidenkin näkökulmasta.

Maria Akatemia ry:n huomio kiinnittyi raportissa esiin nostettuihin mahdollisiin riskeihin siitä, että sovittelun asiakkailta voisi olla korkeampi kynnys käyttää valtion palvelua paikallisen toimijan palvelun sijasta, ja että sovittelun paikalliset yhteistyöverkostot voisivat heikentyä. Näihin riskeihin tulisi kiinnittää erityistä huomiota.

Rikosuhripäivystys lausui, että muutoksen toteutuessa on luonnollista, että sovitteluhenkilöstöstä tulee valtion virkamiehiä. Tämä myös selkeyttää ja yhtenäistää henkilökunnan asemaa.

Suomen Setlementtiliitto ry lausui, että sovittelupalvelut voi toteuttaa OM:n alaisuudessa kokonaan järjestölähtöisesti, jolloin siirtoa valtion virkamiehiksi ei tarvita. Järjestölähtöinen rakenne on toimiva, ja selvityksessä mainittuja työntekijöihin ja vapaaehtoisin liitettyjä haasteita ei syntyisi samalla tavalla.

Suomen syyttäjäyhdistys ry:n mukaan ehdotus on kannatettava, mikäli sovittelupalvelut tuotetaan erillisvirastomallilla OM:n hallinnonalalla. Viranhaltijuus ei ole toiminnan kannalta olennainen asia, mutta se selkeyttää vastuukysymyksiä. Olennaista on

sovittelun substanssisisältö, palvelun sisältö, vapaaehtoisuuden säilyttäminen, palvelun kattavuus ja saatavuus niin, ettei luottamusta siihen menetetä.

Sovittelupalveluja tuottavat järjestöt

Harjulan Setlementti ry katsoi, että osa sovittelun henkilökunnasta voisi olla vastuullisia virkamiehiä ja osa ei. Työntekijöiden asema määräytyy tehdyn ratkaisun mukaan, ja työsuhteen ehtojen olisi pysyttävä samoina. Virkamieheksi muuttumisen yhteydessä työsuhteen ehdot muuttuisivat, jolloin joissakin tapauksissa työntekijän ehdot voivat heikentyä.

Kalliolan Setlementti ry katsoi, että henkilöstön tulisi siirtyä liikkeenluovutusperiaattein. Mahdollisessa liikkeenluovutuksessa on otettava huomioon, että sovittelutoiminnassa on sekä virkasuhteessa että työsuhteessa olevaa henkilöstöä, ja sovellettavaksi tulisivat sekä työsuhtelulain 1 luvun 10 §:n että kunnallisesta viranhaltijasta annetun lain 25 §:n säännökset. Lisäksi sekä luovuttaja että luovutuksen saaja ovat velvollisia käsittelemään liikkeen luovutuksen yhteistoimintamenettelyssä lain ja osapuolia sitovien sopimusten mukaisesti. Liikkeen luovutuksessa henkilöstön työ- ja virkasuhteista johtuvat oikeudet ja velvollisuudet siirtyvät lähtökohtaisesti uudelle toimijalle. Jos sovittelutoiminnan tehtävät siirtyisivät uudelle palveluntuottajalle, on tärkeää, että myös koko sovittelutoiminnan henkilöstö siirtyisi uudelle toimijalle tehtävien mukana. Olisi myös tärkeää, että toimintakokonaisuuteen ei tehtäisi radikaaleja muutoksia luovutuksen jälkeen.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto Järvi-Suomen piiri lausui, että mikäli sovittelutoiminnan katsotaan olevan julkisen vallan käyttämistä, on virkamiesstatus perusteltu. Yksi sovittelun perusperiaatteista on kuitenkin ollut vapaaehtoisuus: molemmat sovittelun osapuolet tulevat sovitteluun vapaaehtoisesti haluten löytää ratkaisun ja päästä sopimukseen. Tästä lähtökohdasta sovittelu ei ole julkisen vallan käyttöä eikä edellytä sovittelun ohjaajien virka-asemaa. Sovittelijoina toimivat koulutetut vapaaehtoiset, joten valtaosa toiminnasta ei ole virka-asemaa edellyttävää toimintaa. Esityksessä painottuu päätöksen tekeminen siitä, mitkä tapaukset otetaan sovitteluun ja mitkä eivät. Päätös sovitteluun ottamisesta voidaan tulkita yksilön oikeutta koskevaksi päätökseksi, jolloin päätöksen tekijällä tulee olla virka-asema ja jatkossa on harkittava, voisiko virka-asema olla vain sovittelutoimiston johtajilla, jotka tällä hetkellä päättävät siitä, onko sovitteluun tuleva tapaus sopiva soviteltavaksi vai ei.

Riskinä on järjestötoimijan näkökulmasta se, että vapaaehtoissovittelijoiden sovittelut muuttuvat nykyistä vaativammiksi, kun oikeusjärjestelmän paineita kevennetään siirtämällä tapauksia ehkä enenevässä määrin sovittelun keinoin ratkaistaviksi. Jatkossa

on pohdittava, millä vapaaehtoisten sovittelutaitojen kehittäminen ja heidän jaksaminen turvataan, jos sovittelut muuttuvat haasteellisemmiksi.

Sovittelupalveluja tuottavat kunnat

Helsingin kaupunki huomautti, että jos sovittelupalvelussa siirryttäisiin valtion omaan toimintaan osana oikeusapu- ja edunvalvontavirastoa, asiassa tulee soveltaa ehdottomasti koko nykyiseen henkilöstöön liikkeen luovutuksen periaatteita tarpeellisella siirtymäajalla. Henkilöstön asemaan ja liikkeen luovuttamiseen liittyviä seikkoja on tarkemmin avattu [vapaamuotoisessa lausunnossa](#).

Jyväskylän kaupunki/sovittelutoimisto katsoi, että ratkaisu yhdenmukaistaa ammattihenkilöstön toimenkuvia ja palkkausta. Ammattitaidon säilyttäminen tulee turvata ja henkilöstön siirtyä liikkeen luovutuksen periaatteilla.

Kemin kaupunki/sosiaali- ja perhepalvelut katsoi, että viranhaltijuus ei ole toiminnan kannalta keskeisin asia. Olennaisinta on palvelun sisältö, vapaaehtoisuuden säilyttäminen, matalan kynnyksen palvelu, lähipalvelut ja asiakaslähtöisyys. Toiveena olisi erityisviranomaismalli.

Kuopion kaupunki sekä Vaasan kaupunki – Vasa stad, Pohjanmaan sovittelutoimisto lausuivat, että muutoksen vuoksi henkilöstö olisi palkkojen ja virkaehtosopimusten suhteen samalla viivalla. Palkkauksen tulisi olla kilpailukykyinen, ja siirtymäsäännöksissä on turvattava henkilöstön asema ja ammattitaidon sekä kokemuksen siirtyminen uuteen virastoon. Henkilöstöä tulee kuulla vielä ennen lopullisten päätösten tekoa, kun kaikki siirron yksityiskohdat ovat tiedossa. Toiminnalle on turvattava paikallinen riittävä rahoitus. Lisäksi **Vaasan kaupunki – Vasa stad, Pohjanmaan sovittelutoimisto** katsoi, että mikäli koko henkilöstö on virkamiehiä ja he voivat virkavastuulla tehdä itsenäisiä päätöksiä, uhkana on, että syntyy kirjavien käytäntöjen, ja asiakkaille annetaan erilaista palvelua työntekijästä riippuen. Huomioitavaa on, että sovittelupalvelu on henkilöstön työnkuvien näkökulmasta soveltunut hyvin STM:n hallinnon alle. Sovitteluun tulevaisuudessa korostuu myös voimakkaasti palveluohjaaminen, joka edellyttää sosiaalialan osaamista ja myös palvelujärjestelmien tuntemusta niin julkisen kuin kolmannen sektorin toimijoiden osalta. Suurin osa sovitteluohjaajista omaa sosionomi (AMK) tutkinnon. Siirrossa on pelkona sosiaalityön näkökulman heikentyminen, joka on ollut jo nähtävissä mm. rikosseuraamusalalla.

Porin kaupunki totesi, että jos siirryttäisiin valtion omaan toimintaan osana oikeusapu- ja edunvalvontavirastoa, asiassa tulee soveltaa koko Satakunnan sovittelutoimiston henkilöstöön liikkeenluovutuksen periaatteita tarpeellisella siirtymäajalla.

Seinäjoen kaupungin mukaan positiivista olisi se, että ammattihenkilöstö tulisi saman virka- ja työehtosopimuksen alaisuuteen, ja pätevyysvaatimukset yhdenmukaisuisivat. Palkkauksen vaatavuusryhmän tulee olla riittävällä tasolla: vähintäänkin nykyinen palkkaus tulee säilyttää. Palkkaus tulee harmonisoida vastaamaan työn vaatavuutta, ja henkilöstömitoitukset tulee määrittää vastamaan palvelutarpeita. Kelpoisuusehtojen tulee olla yhdenmukaiset koko henkilöstölle, ja vapaaehtoisten sovittelijoiden asema tulee säilyttää nykyisellään. Asiakkaiden kokonaisvaltainen elämäntilanteen tukeminen vaikeutuu, koska nykyisellään sovittelussa otetaan huomioon asiakkaiden mahdollinen muiden sosiaalipalvelujen tarve.

Tampereen kaupungin mukaan palkkauksen ja työsuhteasioiden tulisi olla kilpailukykyisiä henkilöstön aseman ja ammattitaidon sekä kokemuksen siirtymisen varmistamiseksi. Henkilöstön siirtäminen valtiolle tulisi tehdä liikkeenluovutuksen periaatteiden mukaisesti.

Turun kaupunki katsoi, että sovittelun henkilöstön palkkauksen ja työnkuvien yhtenäistäminen on tärkeää. Sovittelun siirron jälkeenkin sovittelusta ja sovittelun ammattihenkilöstön tehtävistä säädettäisiin sovittelua koskevissa substanssisäännöksissä.

Sovittelutoimistot

Kanta-Hämeen sovittelutoimisto/FSHKY lausui, että siirrossa on turvattava sovittelun ammattihenkilöstön osaaminen, kokemus ja ammattitaito, mikä vaatii nykyisen ammattihenkilöstön virkasuhteiden säilyttämistä. Ammattihenkilöstön palkkauksen tulee olla yhteneväinen ja kilpailukykyinen ja toimenkuvaa tulee yhtenäistää. Sovittelupalvelun tuottaminen on nähtävä keskeisenä osana valtion kriminaalipolitiikkaa ja ammattihenkilöstön virkasuhdeteiden sopimuskohtien on oltava sen mukaiset.

Pohjois-Karjalan sovittelutoimisto katsoi, että työntekijöiden asema yhtenäistyisi. Vanhojen työntekijöiden siirtyminen uuteen organisaatioon tulisi valmistella huolella sovittelukentän kanssa.

Rovaniemen, Ranuan ja Posion sovittelutoimisto katsoi, että olennaisinta on sovittelupalvelun sisältö, vapaaehtoisuuden säilyttäminen ja asiakaslähtöisyys eikä sovitteluhenkilöstön status valtion virkamiehenä. Sovittelupalvelut voitaisiin toteuttaa oikeusministerin alaisuudessa kokonaan myös järjestölähtöisesti (kuten rikosuhripalveluiden kohdalla) eikä työntekijöihin ja vapaaehtoiisiin liittyviä haasteita syntyisi. Jos järjestölähtöinen toiminta ei tule kyseeseen, lausujan toiveena on erityisviranomaismalli ja itsenäisen sovitteluviraston säilyminen. Siirtymäsäännöksissä on turvattava henkilöstön asema, palkkaus ja ammattitaidon sekä kokemuksen siirtyminen uuteen virastoon. Henkilöstöä tulee kuulla vielä ennen lopullisten päätösten tekemistä ja sovittelutoimintaan

on turvattava riittävä rahoitus siten, että voidaan taata ammattitaitoisen henkilökunnan säilyminen.

Satakunnan sovittelutoimiston mukaan palvelun laatu ja nykyisten työntekijöiden työpaikkojen säilyminen on varmistettava siirron yhteydessä. Mikäli sovittelutoimen henkilöstö siirtyisi kokonaan oikeusapu-, edunvalvonta- ja sovitteluvirastoon lieenee peruteltua, että sovitteluhenkilöstökin olisi valtion virkamiehiä. Tämä muutos yhdenmukaistaisi työehtoja ja palkkausta. Työehdot eivät saa kuitenkaan heiketä, vaan palkkauksen on pysyttävä vähintään samalla tasolla. Mahdollisessa muutoksessa tulee soveltaa koko henkilöstöön liikkeen luovutuksen periaatteita tarpeellisella siirtymäajalla. Mikäli kuitenkin virkamiehillä tarkoitetaan sitä, että jokainen sovittelun työntekijä käyttää itsenäistä päätösvaltaa sovitteluprosessissa, voi riskinä olla erilaiset ja vaihtelevat lain tulkinnat. Laki rikos- ja eräiden riita-asioiden sovittelusta mahdollistaa monilta osin laajankin harkinnanvaran. Toisaalta sen, että työntekijät toimivat valtion virkamiehinä, ei pitäisi vaikuttaa sinänsä toimintaan.

Sovittelu ry/Kymi-Saimaan sovittelutoimisto näki, että keskitetyt hallinto- ja tukipalvelut sekä työntekijöiden asema yhtenäistyisi. Lisäksi vahvan keskushallinnon myötä henkilöstön ja vapaaehtoisten sovittelijoiden koulutusmahdollisuudet parantaisivat yhdenmukaisuutta.

Vantaan sovittelutoimisto piti perusteltuna ehdotusta siitä, että sovitteluhenkilöstö olisi valtion virkamiehiä ja henkilöstö siirtyisi valtiolle liikkeenluovutuksen periaatteen mukaisesti. Palvelun laadun ja asiantuntemuksen säilyminen on varmistettava. Muutos saattaisi yhdenmukaistaa työehtoja, hr-palveluita ja palkkausta. Toisaalta työehdot eivät saa heiketä ja palkkauksen on pysyttävä vähintään samalla tasolla. Sovittelutoimistojen ammattihenkilöstö tekee vaativaa asiantuntijatyötä, jonka osaamisen säilyttämiseksi ja varmistamiseksi on huolehdittava ammattihenkilöstön sitoutumisesta ja sovittelutoimistojen pitovoimasta.

Varsinais-Suomen sovittelutoimisto kirjoitti lausunnossaan, että henkilökunnan erityisosaamisen säilyttämiseksi siirto tulisi toteuttaa liikkeenluovutuksena riittävän pitkällä siirtymäajalla ja nykyinen palkkataso säilyttää. Nykyisten työsuhteisuuksien ja virkasuhteisuuksien tulisi säilyä ennallaan siirtymäkauden ajan. Siirtymäajan jälkeen on huolehdittava riittävän ja tehtävien vaativuustason mukaisesta palkkatason nostamisesta sovitteluhenkilöstölle.

Työnkuva valtion virkamiehenä voisi myötävaikuttaa tehtävän houkuttelevuuteen. Mikäli sovitteluhenkilöstö olisi täysmääräisesti virkasuhteessa, on nähtävissä mahdollisia haasteita yhtenäisille toimintatavoille. Viranhaltijuuden tarkoittaessa itsenäistä päätösvaltaa sovittelussa, on riskinä lain kirjavat tulkintatavat. Sovitteluhenkilöstön toi-

mintatapoja onkin syytä kyetä sovittelussa ohjaamaan pitkälläkin aikavälillä yhtenäiseen suuntaan sovittelun erityisluonteen säilyttämiseksi. Tämä edellyttää joko sovittelusubstanssia omaavan viranhaltijan/viranhaltijoiden johtamaa henkilökuntaa tai vaihtoehtoisesti erittäin vahvaa substanssiperusteista, erillistä organisaatorakennetta toimijoiden itsenäisen päätösvallan vastapainona. Ajan myötä virkasuhteisuuden riskinä on palvelun ominaispiirteiden menettäminen, riippuen siitä millaisella koulutus- ja kokemuspohjalla uusia henkilöitä jatkossa sovittelun virkatehtäviin valikoituu. Sosiaalisen osaamisen säilyttäminen sovittelutyössä tulee taata myös OM:n hallinnonalalla toimiessa. Sovitteluohjaajan kelpoisuusehtoihin ja rekrytointiin tulee kiinnittää erityistä huomiota. Rekrytoinnista vastaavan henkilön tulee olla sovittelun substanssiasiantuntija. Lisäksi on syytä tarkastella, miten virkavastuuta voidaan edellyttää toteutettavaksi tavalla, joka huomioi myös sovittelulain ulkopuolella olevat monet sovittelun ideologian ja laadun kannalta keskeiset periaatteet. Henkilökunnan riittävästä ja ajantasaisesta muutoksiin liittyvästä tiedottamisesta tulee huolehtia ennakoivalla otteella.

Sovittelun käyttöä edistävät ja vapaaehtoissovittelijoita edustavat järjestöt

Etelä-Pohjanmaan sovittelijat yhdistys/Jussi Metsälä lausui, että koulutetut vapaaehtoiset sovittelijat tuovat omaa osaamistaan sovitteluun elämäkokemuksen kautta. Jokainen sovittelu on ainutlaatuinen, ja jos sovitteluhenkilöstö koostuisi pelkistä virkamiehistä, horjuttaisi se koko sovittelun perusajatusta. Lausuja epäilee, että sovitteluun tulemisen kynnys ei pysy asiakkaan kannalta riittävän matalana, jos sovittelijoina ei olisikaan enää matti meikäläisiä, vaan kaikilla olisi jokin titteli/korkeampi asema. Sovittelussa pyritään kohtaamaan asiakas tasavertaisesti siten, ettei sovittelijan ja asiakkaan välissä olisi suurta kynnystä, ei virkoja, eikä mitään muutakaan arvoasemaa. Soviteltavia tapauksia on paljon helpompi lähteä työstämään, kun asiakkaan ja sovittelijan välissä ei ole niin sanottuja arvoeroja.

Suomen sovittelufoorumi katsoi, että sovittelulle tulisi olla oma virasto, joka vastaisi sovittelun tarjonnasta ja kehittämisestä. Ehdotetussa vaihtoehdossa ei voitaisi samalla tavalla hyödyntää jo olemassa olevaa tietoa ja kokemusta sovittelusta.

Suomen Sovittelun Tuki ry näki, että vastuuhenkilöiden osalta virkamiesjärjestelmä on perusteltua. Sovittelun muu henkilöstö voi olla viranhaltijoita tai määräaikaissuhteessa riittävällä koulutustaustatalla varustettuja henkilöitä.

Muut

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia katsoi, että yleisen edunvalvonnan siirtyminen kunnilta valtiolle on oikeusasiamiehen yleisen edunvalvonnan laillisuusvalvon-
nassa tehtyjen havaintojen perusteella selkeästi vaikuttanut myönteisesti menettelyta-
pojen yhdenmukaistumiseen ja toiminnan kehittymiseen (EOAK/8030/2020). Se, että
keskushallintoa vahvistettaisiin yhden toimijan mallin mukaiseksi valtion tuottamaksi
palveluksi, yhtenäistäisi todennäköisesti sovittelukäytänteitä, työtekijöiden asemaa,
koulutusmahdollisuuksia ja työn kehittämistä, ja tätä kautta sovittelussa noudatettavia
menettelytapoja valtakunnallisesti ja asiakkaiden oikeusturvaa sovittelua toteutetta-
essa.

Itä-Suomen yliopiston mukaan ehdotus on perusteltu, vaikka nytkin sovittelutoimis-
ton palkattu henkilöstö on virkarikossäännösten piirissä käyttäessään julkista valtaa.
Julkisen vallan määrittely on kuitenkin kaikkea muuta kuin selkeää. Myös mahdolliset
korvausvastuut on helpompi toteuttaa, jos palkattu sovitteluhenkilöstö on virkamiehiä.
Jos valitaan oikeusapumalli, virkamiesstatus on sitäkin perustellumpaa (oikeusavun ja
edunvalvonnan henkilöstö on virkamieslainsäädännön piirissä). Vapaaehtoisilla sovit-
telijoilla ei kuitenkaan ole virkavastuuta, he eivät käytä julkista valtaa tehtävässään.
Kovin merkittävä ongelma tämä (virkamiesstatuksen puuttuminen sovittelutoimistojen
henkilökunnalta) ei kuitenkaan ole käytännössä ollut.

Kirkkohallitus katsoi, että valtion viranhaltijoiksi siirtyminen vahvistaisi sekä sovitte-
lun henkilöstön työmarkkina-asemaa ja yhdenvertaisuutta, mutta tukisi myös sovittelu-
palveluiden yhdenmukaisuutta ja asiakkaiden tasavertaisuutta. Työsuhteiden ehdot,
virkaehtosopimukset, virkanimikkeet ja toimenkuvat ovat hyviä henkilöstöpoliittisia vä-
lineitä. Yhden työnantajan mallissa myös työntekijäpuolen joukkovoima vahvistuisi
suhteessa työnantajaan. Työnantajan rooli ja vastuu tulisi puolestaan selvemmäksi ja
helpommin arvioitavaksi. Sovittelun henkilöstön ja työnantajan suhde voisi siten par-
haimmillaan myös yksinkertaistua ja vahvistua. Kansalaisten kannalta erityisesti mer-
kittävä puoltava näkökohta on sovittelun kytkentä julkisen vallan käyttöön. Suomalai-
set luottavat yhteiskunnallista valtaa käyttävistä tahoista eniten niihin viranomais toimi-
joihin, joille on uskottu vahvinta julkisen vallan käytön oikeutta. Kansalaisten luotta-
mus viranomaisiin on hyvä lähtökohta myös sovittelussa. Henkilöstön muutos valtion
viranhaltijoiksi vahvistaisi mitä todennäköisimmin sovittelun legitimizeettiä kansalaisten
silmissä.

2.4 Mahdollisuus palvelujen tuottamiseen joissakin erityistilanteissa ostopalvelusopimuksin, kun palveluntarve sitä edellyttää

Tässä kappaleessa on esitetty lausunnonantajien yksityiskohtaiset kannanotot siihen, voisiko rikos- ja riita-asioiden sovittelupalveluja tuottaa tarvittaessa ostopalvelusopimuksin. 26 lausunnonantajaa kannatti ehdotusta, 18 ei kannattanut ja 15 vastaajaa ei ottanut asiaan kantaa. Alla on myös esitetty tiivistetysti lausunnonantajien perustelut sille, miksi he kannattivat tai eivät kannattaneet ehdotusta.

Ehdotusta kannattivat seuraavat lausunnonantajat: Sisäministeriö (poliisiosasto), Sosiaali- ja terveysministeriö, Etelä-Suomen oaev-piiri, Itä-Suomen oaev-piiri, Kaakkois-Suomen oaev-piiri, Lounais-Suomen oaev-piiri, Länsi- ja Sisä-Suomen oaev-piiri, Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus, Pohjois-Suomen oaev-piiri, Rikosseuraamuslaitos, Suomen Lakimiesliitto - Finlands Juristförbund ry, Aseman Lapset ry, Kriminaalihuollon tukisäätiö, Rikosuhripäivystys, Suomen Kuntaliitto ry, Harjulan Settlementti ry, Kalliolan Settlementti ry, Turun kaupunki, Sovittelu ry/Kymi-Saimaan sovittelutoimisto, Ajatuspaja RTI - konfliktinratkaisu ja sovittelu, Depolarize – kehittämishanke, Sovinto-ohjelma (Diakonissalaitos), Suomen sovittelufoorumi, Suomen Sovittelun Tuki ry, Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia, Itä-Suomen yliopisto sekä Kirkkohallitus

Ehdotusta vastustivat seuraavat lausunnonantajat: Pohjois-Suomen aluehallintovirasto, peruspalvelut, oikeusturva- ja luvat -vastualue, Terveiden ja hyvinvoinninlaitos THL, Julkisan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry, Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia, Suomen Settlementtiliitto ry, Suomen syyttäjäyhdistys ry, Mannerheimin Lastensuojeluliitto Järvi-Suomen piiri, Jyväskylän kaupunki/sovittelutoimisto, Kemin kaupunki/sosiaali- ja perhepalvelut, Kuopion kaupunki, Seinäjoen kaupunki, Vaasan kaupunki – Vasa stad, Pohjanmaan sovittelutoimisto, Kanta-Hämeen sovittelutoimisto/FSHKY, Pohjois-Karjalan sovittelutoimisto, Rovaniemen Rannan ja Posion sovittelutoimisto, Satakunnan sovittelutoimisto, Vantaan sovittelutoimisto sekä Varsinais-Suomen sovittelutoimisto

Ehdotukseen eivät ottaneet kantaa seuraavat lausunnonantajat: Helsingin käräjäoikeus, Poliisihallitus, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira, Syyttäjälaitos, Ammattiliitto Pro ry, Amnesty International Suomen osasto, Julkiset oikeusavustajat ry, Maria Akatemia ry, Miesjärjestöjen keskusliitto, Miessakit ry, Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry,

Helsingin kaupunki, Porin kaupunki, Tampereen kaupunki sekä Etelä-Pohjanmaan sovittelijat yhdistys/Jussi Metsälä

Ehdotukseen eivät vastanneet seuraavat lausunnonantajat: Suomen asianajajaliitto ja Valtiovarainministeriö

Ministeriöt

Sisäministeriön poliisiosasto totesi, että sovittelutoiminnan tehtävää ja vastuita viranomaisten ja muiden riita ja rikosasioiden parissa toimivien yhteistyöviranomaisten joukossa selkeyttäisi se, että sovittelutoiminnon määriteltäisiin olevan julkista valtaa käyttävä valtion viranomainen. On mahdollista, että sovittelutoimintaa säätelevään lakiin liitetään säädökset, joiden perustella sovittelupalvelu olisi mahdollista tuottaa ostopalvelusopimukseen perustuen jonkin muun kuin valtiollisen toimijan, kuten rekisteröidyn yhdistyksen tms. toimesta. Näin voitaisiin toimia silloin, kun se olisi tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia.

Sosiaali- ja terveysministeriö katsoi, että vaihtoehto on tärkeää pitää mahdollisena, sillä joissakin erityistilanteissa ostopalvelusopimus voi olla paras ja joustavin vaihtoehto.

Ministeriöiden alainen hallinto

Helsingin käräjäoikeus totesi, että ostopalvelujen käyttämiselle ei liene tarvetta, mikäli sovittelupalvelut järjestettäisiin oikeusapupalvelujen yhteyteen tarvittavine resursseineen.

Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden mukaan sovittelutoiminnan tarkoituksenmukainen ja taloudellinen toteuttaminen edellyttää myös mahdollisuutta tuottaa se tietyin edellytyksin ja tietyissä tilanteissa ostopalveluna. Tätä valvottaisiin viranomaisten toimesta.

Oaev-piirit katsoivat ostopalvelumahdollisuuden olevan tarpeen erityisesti palvelun kielellisen saatavuuden turvaamiseksi. Ostopalvelun käyttö olisi mahdollista myös sovittelupalvelujen osalta samalla tavalla, kun on järjestetty edunvalvonnan osalta. Edunvalvonta puuttuu merkittävästi henkilön asemaan, mutta on katsottu, että toteutus ostopalveluna on mahdollista myös perustuslain 124 §:n kannalta. Ostopalvelun tuottajan asemasta on säädetty, että tähän liittyy tehtäviä hoidettaessa myös virkavastuu. Sovittelun osalta kyse ei ole sellaisesta merkittävästä julkisen vallan käyttämi-

sestä ja yksilön oikeusasemaan puuttumisesta, että palvelun toteuttaminen tulisi rajata vain viranomaisasemassa olevalle. Tarkoituksenmukaiselle ostopalvelun käytölle ei ole estettä.

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto, peruspalvelut, oikeusturva- ja luvat -vastualue totesi, että tehtävät tulee organisoida ja rahoittaa siten, että palvelu on kokonaisuudessaan valtion tehtävänä.

Poliisihallituksen mukaan harva-alueiden osalta tämä voisi olla vaihtoehto, mutta yhdenvertaisuus varmistuen.

Rikosseuraamuslaitos katsoi, että ostopalveluin voidaan varmistaa sovittelupalveluiden saatavuus valtakunnallisesti kaikissa tilanteissa.

Syyttäjälaitos katsoi, että raportissa ei ole tarkemmin kuvattu, millaiset poikkeustilanteet johtaisivat ostopalvelun käyttöön eikä kysymykseen siksi voi ottaa kantaa.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL katsoi, että sovittelupalvelu tulisi resursoida niin, ettei ostopalvelulle ole tarvetta. Järjestäminen ostopalvelulla tuottaisi sekamallin, jonka hallinnoiminen olisi työlästä.

Ammattijärjestöt

Ammattiliitto Pro ry suhtautui hyvin kriittisesti ostopalvelujen käytön mahdollisuuteen sovittelun osapuolten oikeudelliseen asemaan vaikuttavan eritysluonteen vuoksi ja totesi, että jatkotyössä on perusteellisesti arvioitava, onko sovittelupalvelu ja siihen liittyvä päätöksenteko merkittävää julkisen vallan käyttöä, jota voidaan tarjota vain viranomaisen tuottamana.

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia sekä **Julkisalan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry** huomauttivat, että resurssien tulisi olla sen kaltaiset, ettei ostopalveluille ole tarvetta. Virkavastuulla tehtäviä työtehtäviä ei pitäisi voida ostopalveluiden kautta toteuttaa.

Suomen Lakimiesliitto - Finlands Juristförbund ry lausui, että ostopalveluilla voidaan turvata sovittelupalveluiden saatavuutta esimerkiksi palveluihin kohdistuvan alueellisen ruuhkapiikin purkamiseksi. Esimerkiksi rikossovitteluun koulutetut asianajajat voisivat tarvittaessa täydentää oikeusapu- ja edunvalvontaviraston tarjoamia palveluita. Ostopalvelumahdollisuus ei kuitenkaan saa tarkoittaa sitä, että valtion tuottamat sovittelupalvelut jäävät aliresursoiduiksi.

Järjestöt ja säätiöt

Amnesty International Suomen osasto katsoi tämänkin esityksen kannattamisen tai vastustamisen riippuvan sovittelutoiminnan sisällöstä. Myös silloin kun sovittelu toteutetaan ostopalvelusopimuksilla, on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Lisäksi ostopalvelusopimuksia käytettäessä on rajattava lähisuhdeväkivallan sovittelu sovittelutoiminnan ulkopuolelle.

Aseman Lapset ry:n mukaan nykyinen malli, jossa palveluntuottajat ovat eri toimijoita järjestöistä kaupunkiin, tuottaa sellaisen pohjan toiminnalle, jossa jokaisella on vahva erityisosaaminen sekä erilaiset yhteistyösuhteet muihin toimijoihin. Vanhat yhteistyörakenteet olisi hyvä säilyttää tai vaihtoehtoisesti kehittää lakisääteistä palvelua siten, että tällainen osaaminen olisi tarjolla jo lakisääteisessä palvelussa. Kehittämistyö tulisi hyödyntää myös uudistuksen toteutuessa.

Kriminaalihuollon tukisäätiö totesi, että ostopalveluja voitaisiin käyttää siirtymävaiheessa ja muutoinkin tarpeen mukaan. Tämä toisi joustoa muutosvaiheessa ja myöhemmin, mikäli sovitteluun tulevien tapausten määrä kasvaa ja tarvitaan lisäresursseja nopeasti.

Miessakit ry huomautti, että perustuslain 124 §:n näkökulmasta voidaan katsoa, että sovittelupäätökset olisivat julkisten toimijoiden tehtävä. Muilta osin ostopalvelusopimuksia ei estä mikään.

Rikosuhripäivystys katsoi, että takaportti on hyvä jättää järjestelmään, mikäli palvelua pitää toteuttaa esimerkiksi sellaisella alueella, jossa ei ole oikeusapu- ja edunvalvontaviranomaisten toimipaikkaa tai mikäli sovittelutoimintaan luodaan uusia toimintatapoja, joita ei ole tarkoituksenmukaista toteuttaa nyt ehdotetussa uudessa rakenteessa.

Suomen Setlementtiliitto ry totesi, että lähtökohtana on oltava riittävät ja palvelujen kasvua tukevat resurssit niin, että ne kattavat valtakunnallisen palvelutarpeen ja ostopalvelua ei tarvitsisi käyttää. Resurssit tarvitaan kattamaan myös palvelun tarjonnan lisäyksen, sillä palveluille on lisääntyvää tarvetta havaittavissa jo nyt. Sovittelupalvelujen tarve tulisi mitä todennäköisemmin lisääntymään entisestään rikosseuraamusjärjestelmän rinnalla. Järjestötyyppiset, voittoa tavoittelemattomat ihmislähtöisiä ja arvopohjaisia palveluja tuottavat toimijat jäävät kovan rahan ja riskin, start-up yms. yritysten jalkoihin erilaisissa sosiaalipalveluissa ja kilpailutuksissa. Ostopalvelujen riskinä on sekä palvelun laatu, kiinnostus ehkä vain tiettytyyppisten sovittelujen hoitamiseksi tai jopa riski epäoikeudenmukaisten työsuhteiden ylläpitämiselle valtion hyväksymänä/maksamana.

Suomen syyttäjäyhdistys ry viittasi edeltäviin vastauksiinsa sen osalta, mitä oli todettu nykyisen kaltaisen palveluntuottamisen osalta yhtenä varteenotettavana vaihtoehtona. Vastuukysymysten näkökulmasta ostopalvelut ovat riskialttiimpia kuin virkatyö.

Sovittelupalveluja tuottavat järjestöt

Harjulan Setlementti ry näki, että ostopalveluja voitaisiin käyttää, jos ratkaisuna olisi nykyisen kaltainen rakenne kentällä, ja vain koordinoitivastuu siirtyisi OM:n alle. Myös se on varteenotettava vaihtoehto, että jokin valtakunnallinen järjestö hoitaisi ostopalvelusopimusten kautta koko sovittelutoiminnan OM:n kautta järjestettynä. Tämä vaihtoehto todennäköisesti parantaisi kansalaisten näkemystä riippumattomuudesta sekä puolueettomuudesta, ja lisäisi luottamusta palveluun. Tärkeintä kuitenkin on taata riittävät resurssit toiminnalle.

Kalliolan Setlementti ry totesi, että tiettyihin sovittelukokonaisuuksiin sopii ostopalveluina tuotettu sovittelu. Näitä ovat mm. regressisovittelu, koulu- ja katusovittelu ja mahdollisesti yritysten väliset sovittelut. Setlementtitoimijat ovat valmiita tarjoamaan näitä palveluita.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto Järvi-Suomen piiri huomautti, että jos sovittelu-toiminta siirretään valtion palveluksi, niin sen tulee toteutua tasapuolisesti kaikissa osissa maata. Siirron yhtenä perusteena on henkilöstön nykyinen epätasa-arvoinen palkkaus ja asema. Tämä ongelma ei poistu uudessa mallissa, jos kuitenkin on mahdollista tuottaa palvelut joiltakin osin ostopalveluna.

Sovittelupalveluja tuottavat kunnat

Jyväskylän kaupunki/sovittelutoimisto totesi riskinä olevan kirjavien toimintamallien muodostuminen.

Kemin kaupunki/sosiaali- ja perhepalvelut lausui, että jos ostopalvelun mahdollisuus avataan, syntyy ja jatkuu pirstaleinen sovittelutoiminnan palvelukokonaisuus. Kysymys on, toteutuuko tällöin suunnitellun muutoksen vaikuttavuus ja yhtenäistämisen perusidea.

Kuopion kaupunki katsoi, että rahoituksen on oltava sillä tasolla, että ostopalvelujen käytölle ei ole tarvetta. Sovittelua ei nykyäänkään tuoteta ostopalveluina, eikä sellaisia tilanteita saa syntyä.

Seinäjoen kaupunki ehdotti, että sovittelupalveluiden tuottamista nykyisillä palveluntuottajilla ja palvelualueilla voitaisiin jatkaa riittävän pitkällä siirtymäajalla. Siirtymäajan jälkeen ostopalvelusopimuksista olisi luovuttava.

Tampereen kaupunki huomautti, että jos uudella organisointimallilla haetaan palvelun yhtenäistämistä valtakunnallisesti, ostopalvelua käytettäessä tulisi varmistaa palveluntarjoajan toimintakäytännöt.

Turun kaupunki katsoi, että ostopalvelujen mahdollisuus on hyvä olla olemassa, mikäli tilanne sitä edellyttää. Kuten oikeusapu- ja edunvalvontapiirien osalta, sovittelupalveluiden osalta ostopalvelurakenne voi olla tarkoituksenmukainen silloin, kun palveluntarve sitä edellyttää palveluiden alueellisen saatavuuden takia.

Vaasan kaupunki – Vasa stad, Pohjanmaan sovittelutoimisto katsoi, että jos ostopalvelumahdollisuus on, sovittelutoiminta voisi muuttua entistä epäyhtenäisemmäksi. Sovittelua ei nykyäänkään tuoteta ostopalveluina palveluntuottajien ulkopuolelta, eikä sellaisia tilanteita saa syntyä. Rahoituksen on oltava sillä tasolla, ettei ostopalvelujen käytölle ole tarvetta.

Sovittelutoimistot

Kanta-Hämeen sovittelutoimisto/FSHKY sekä Rovaniemen, Ranuan ja Posion sovittelutoimistot lausuivat, että palvelun on oltava kaikille saatavilla ja helposti tavoitettavissa. Ostopalvelusopimusten käyttäminen jatkaisi sovittelukentän nykyistä pirstaleisuutta sekä asettaisi kansalaiset eriarvoiseen asemaan sovittelupalvelun saatavuudessa. Resursoinnin on oltava sillä tasolla, että ostopalvelusopimuksille ei ole tarvetta.

Pohjois-Karjalan sovittelutoimisto ei kannattanut ehdotusta ja totesi, että rikosten ja riitojen sovittelun peruspalvelu tulee tuottaa koko maassa yhdenmukaisella rahoituksella ja mallilla.

Satakunnan sovittelutoimisto katsoi, että ostopalvelumahdollisuuden käyttö jää raportissa hieman epäselväksi. Perustoiminnot tulisi rakentaa niin, ettei ostopalvelulle olisi tarvetta.

Sovittelu ry/Kymi-Saimaan sovittelutoimisto lausui, että ostopalvelumenettelyn tulisi olla mahdollinen joissakin erityistilanteissa, joissa erityinen sovittelun asiantuntijuus olisi saatavissa valtakunnallisen sovittelupalveluverkoston ulkopuolelta. Kun koordinaatio sovittelupalveluntuottamisessa olisi keskushallinnolla, olisi mahdollista

vastata valtakunnallisiin sovittelun erityistarpeisiin tapauskohtaisesti. Esimerkkinä ympäristöriidat, alkuperäiskansan ja valtaväestön väliset riidat tai muihin väestösuhteisiin tai polarisaatioon liittyvät konfliktit.

Vantaan sovittelutoimiston mukaan palvelujen tuottaminen ostopalvelusopimuksin ei ole perusteltua. Asianmukainen resursointi takaa sen, että palvelut saadaan tuotettua yhdenmukaisemmin ja riskittömämmin, kun kyse on arkaluonteisista, rikoksiin liittyvistä asioista sekä julkisen vallan käytöstä. Ostopalvelu tuottaisi alalle viljejä yrittäjiä eikä olisi riittäviä takeita palvelun laadusta.

Varsinais-Suomen sovittelutoimiston mukaan sovittelutoiminta tulee resursoida uudessa rakenteessa niin, ettei erityistilanteiden ostopalvelusopimusten tekemiselle ole tarvetta. Ostopalvelumahdollisuuden tarpeellisuus jää raportissa epäselväksi, eikä palvelujen ostamiselle ole esitetty perusteita. Päinvastoin todetaan, että nykyisetkin puitesopimusmalliin sisältyvät alueelliset erot palveluiden tuottamisessa, koulutuksen saamisessa ja aloitteiden arvioinnissa säilyisivät, mikäli palvelun tuottaminen olisi mahdollista myös ostopalveluna. Ostopalvelumahdollisuus vesittäisi siirron hyödyt toiminnan yhtenäistämisen osalta.

Sovittelun käyttöä edistävät ja vapaaehtoissovittelijoita edustavat järjestöt

Sovinto-ohjelma (Diakonissalaitos) katsoi, että aina on perusteltua pitää joustovara palveluiden tuotannossa, kun etukäteen ei voi tietää kaikkia tarpeita.

Suomen sovittelufoorumi piti perusteltuna, että palvelun voisi tilata ostopalvelusopimuksin. Joustavuus on vaihtelevien tilanteiden vuoksi hyvä. Tälläkin hetkellä sovittelua tapahtuu eri tasoilla.

Suomen Sovittelun Tuki ry:n mukaan ainoastaan niissä tapauksissa, missä muuta mahdollisuutta ei ole. Asia vaatii vielä selvittämistä. Ostopalvelua ei pitäisi kuitenkaan yksityistää, vaan se tulisi hoitaa kolmannen sektorin järjestämänä, sillä hajauttaminen ei ole eduksi.

Muut

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia totesi, että kuten voimassa olevan lain mukaan, myös jatkossa kunnat taikka muut yksityiset tai julkiset palveluntuottajat tuottaisivat sovittelupalvelut järjestämisvastuussa olevan viranomaisen kanssa tehtyjen toimeksiantosopimusten perusteella. Sovittelupalvelun tuottamisen antaminen muulle

kuin viranomaiselle on tarpeen sovittelupalvelujen tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi, koska sovittelussa on nimenomaan kysymys yhteisöllisestä, viranomaisko-neiston ulkopuolella tapahtuvasta konfliktinratkaisusta. Tehtävän antamisen muulle kuin viranomaiselle ei myöskään voida katsoa vaarantavan perusoikeuksia, oikeustur-vaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia, sillä sovittelupalvelujen tuottamiseen ja jär-jestämiseen kohdistuisi viranomaisvalvontaa. Esityksessä sovittelutoimintaan kohdis-tuva ohjaus ja valvonta lisäksi tehostuisivat nykyisestä. Ostopalvelurakenne talous- ja velkaneuvontapalvelun sekä oikeusavun ja edunvalvonnan tapaan on tarkoituksenmu-kainen silloin, kun palveluntarve niin edellyttää.

Itä-Suomen yliopisto katsoi, että voimavarat on hoidettava niin, ettei tarvetta tule. Jos sovittelu olisi organisoitu valtakunnallisesti yhtenäisesti, eri puolilla maata sijaitse-vat yksiköt voisivat turvautua toistensa erityisasiantuntemukseen, jos kyseisen yksi-kön asiantuntemus tai henkilöresurssit eivät riitä. Hyvä malli on syyttäjälaitoksen orga-nisaatio, jossa erityistä asiantuntemusta vaativien asioiden hoito ei ole alueeseen si-dottua. Tarvittaessa voidaan turvautua asiantuntija-apuun hankkimalla lausuntoja esi-merkiksi mutkikkaista korvauskysymyksistä. Vaikka yliopisto ei kannata oikeusapu-mallia, tämän mallin etuna olisi se, että juridista konsultaatiota olisi kätevästi saata- vissa.

Kirkkohallituksen mukaan vapaaehtoistyön monille alueille yhteinen haaste on uu-sien vapaaehtoisten rekrytointi. Toiminnan hallinnoinnin kannalta voi joissain tilan-teessa olla tarpeen joustavuus sovittelun järjestämisessä. Ostopalvelu varalla olevana keinona, selvästi määriteltujen kriteerien perusteella, voi olla väline kansalaisten oi-keuksien tasavertaiseen toteutumiseen.

2.5 Keinot sen varmistamiseksi, että sovittelun erityispiirteet säilyvät vaihtoehtoisten konfliktinratkaisumenetelmien periaatteiden mukaisina oikeusapu- ja edunvalvontapalveluiden yhteydessä

Ministeriöt

Sisäministeriön poliisiosasto katsoi, että jos sovittelu siirrettäisiin oikeusapupalvelujen yhteyteen, tulisi myös sovittelun tehtävät määritellä sitä koskevassa substanssilaissa vastaavalla tavalla kuin nykyisinkin.

Sosiaali- ja terveysministeriö lausui, että vapaaehtoiset sovittelijat toteuttavat varsinaisen sovittelutyön sovittelun ja vaihtoehtoisen konfliktinratkaisun periaatteiden mukaisesti.

Ministeriöiden alainen hallinto

Helsingin käräjäoikeus katsoi, että erityispiirteiden säilyminen on mahdollista varmistaa turvaamalla riittävät resurssit sovittelun ohjaukseen, valvontaan ja kehittämiseen.

Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus lausui, että erityistä huomiota tulee kiinnittää paitsi sovittelijoiden rekrytointiin ja koulutukseen myös siihen, että palvelut tuotetaan tavalla, joka on ja myös näyttää riippumattomalta ja puolueettomalta. Palvelut tulee tuottaa tavalla, jossa myös sovittelun edellyttämä luottamuksellisuus pystytään turvaamaan ja säilyttämään.

Oaev-piirit kirjoittivat lausunnossaan keskeistä olevan puolueettomuus, osapuolten vapaaehtoisuus ja restoratiivisuus. Rikosasioissa tärkeää on tekijän pyrkimys omatoimisesti sopia uhrille koituneiden vahinkojen korvaamisesta. Katse on tulevaisuudessa ja halutun muutoksen tukemisessa. Erityispiirteet varmistuvat koulutuksen, tutkimuksen ja kehitystyön sekä yhtenäisten käytäntöjen myötä. Tähän laajempi organisaatio antaa mahdollisuudet myös koulutuksen resurssien osalta.

Itsenäinen hallinnollinen päätöksenteko sovittelun aloittamisessa sekä sovittelun nettelyllinen puolueettomuus tulee säilyttää. Sovittelun viranhaltijoiden ja sovittelun

menettelyn tehtävät määritellään substanssilaissa, itsenäisyys, riippumattomuus ja puolueettomuus säilyttäen. Itsenäisyys ja riippumattomuus toteutuvat jo nyt oikeusavun osalta siten, että julkiset oikeusavustajat hoitavat asianajotehtävänsä oikeusavun säännösten mukaan itsenäisesti ja riippumattomasti. Esihenkilö ei voi puuttua siihen, millaisia ratkaisuja esimerkiksi oikeusavustaja tekee oman päämiehensä etujen ajamisessa.

Vastaavasti Suomen Asianajajaliitto on kehittänyt asianajajan avulla tapahtuvaa sovittelumenettelyä. Tämäkin tukee sitä, ettei estettä sovittelutoiminnalle oikeusaputoimistoissa ole. Rakenteellista uhkaa sovittelun itsenäisyyden kapenemiselle ei siten tule. Myöskään sovittelun identiteetti ei heikkene. Päinvastoin sovittelun merkitystä korostaa sen kiinteä osa oikeussuojan antamisen ja oikeuspalvelujen järjestelmää.

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto, peruspalvelut, oikeusturva- ja luvat -vastuualue katsoi, että tärkeää on sovittelun säilyminen vapaaehtoisena ja osapuolille maksuttomana palveluna, jossa osapuolet voivat riippumattomien sovittelijoiden myötävaikutuksella aktiivisesti osallistua oman asiansa käsittelyyn ja ratkaisuun. Sovittelua koskevalla substanssilailla voidaan vaikuttaa erityispiirteiden säilymiseen ja toiminnon kehittämistyöhön.

Poliisihallitus ehdotti rakenteiden luomista, joissa toimijat työskentelevät yhdessä, ei yhteistyössä.

Rikosseuraamuslaitoksen mukaan vapaaehtoisten sovittelijoiden rooli on keskeinen ja konkreettisen sovittelun tulisi tapahtua rikosoikeusjärjestelmän ulkopuolella vaihtoehtoisen konfliktinratkaisumenetelmän periaatteiden mukaisesti. Vapaaehtoisten sovittelijoiden riittävästä määrästä ja riittävästä ammatillisesta osaamisesta tulee huolehtia. On tärkeää, että sovittelun asianosaiset mieltävät sovittelun puolueettomaksi, vapaaehtoiseksi ja vaitiolovelvollisuuteen perustuvaksi palveluksi, joka voi täydentää tai on rinnakkainen rikosprosessille.

Syyttäjälaitos katsoi sovittelun käytännön toteuttamisen pysymisen vapaaehtoissovittelijoiden tehtävänä varmistavan restoratiivisen oikeuden periaatteiden säilymistä. Siirtymisvaiheessa virkajärjestelyissä tulisi turvata ammattitaidon siirtyminen uuteen organisaatioon.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL:n mukaan olennaista on lainmukaisen sovittelupalvelun toiminnan järjestäminen itsenäisenä. Ominaista on sovitteluun osallistuvia osapuolia aktivoiva toiminta, jossa vapaaehtoissovittelijat toimivat keskeisessä roolissa. Ammattilaisten ja vapaaehtoisten toimintaa sisältävä työskentelyn tulisi olla hyväksytty ja ymmärretty toimintamalli kaikilla oikeusapupalveluorganisaation tasoilla.

Ammattijärjestöt

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia sekä **Julkisalan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry** totesivat, että sovittelupalvelut tulee toteuttaa jatkossa oman valtakunnallisen erillisviraston toimintana, jotta sovittelun erityispiirteet ja alan kehittyminen voidaan turvata ja taata.

Lisäksi **Julkisalan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry** katsoi, että on tärkeää turvata sovittelupalveluiden valtakunnallinen ja yhdenvertainen sekä laadultaan tasapuolinen saatavuus, joka vaarantuisi esteellisyysongelmien vuoksi. Lisäksi selvityksessä ei ole otettu riittävästi huomioon sovittelutoiminnan erityistarpeita tilojen suhteen, joihin kuuluvat vahvoina periaatteina asianosaisten fyysinen läsnäolo samassa tilassa, tilaisuuden yksityisyys sekä asianosaisten turvallisuus.

Suomen Lakimiesliitto - Finlands Juristförbund ry katsoi, että tulee toimia samoin kuin nyt jo oikeusapupalvelujen yhteyteen siirretyn talous- ja velkaneuvonnan ominaispiirteiden säilyttämisen suhteen. Sovittelupalvelun tulisi olla oma toimintonsa, jolla on selkeästi omat tavoitteensa ja erityispiirteensä.

Järjestöt ja säätiöt

Aseman Lapset ry katsoi, että sovitteluhenkilöstön tulee siirtyä uudistuksessa. Jolla tulee olla vahva ymmärrys restoratiivisen oikeuden erityispiirteistä sekä näkökulmia sen kehittämiseksi nykyaikaan ja monimutkaistuvien konfliktien selvittämistä varten. Tulee myös ymmärtää alueelliset erityispiirteet eri kaupungeissa.

Julkiset oikeusavustajat ry katsoi, että tulee toimia samoin kuin nyt jo oikeusapupalvelujen yhteyteen siirretyn talous- ja velkaneuvonnan ominaispiirteiden säilyttämisen suhteen. Sovittelupalvelun tulisi olla oma toimintonsa, jolla on selkeästi omat tavoitteensa ja erityispiirteensä. palvelun ei tarvitse mukautua valmiiseen malliin, sillä se on uusi oma toimintansa.

Kriminaalihuollon tukisäätiö katsoi lähtökohdan olevan, että koulutuksen saaneet vapaaehtoiset sovittelijat toimivat jatkossakin viranomaisten valvonnassa. Lisäksi vanhojen työntekijöiden tulisi siirtyä uuteen organisaatioon jatkamaan työtään, ja henkilöstöresurssin tulee olla riittävä.

Miesjärjestöjen keskusliitto ja **Miessakit ry** katsoivat keskeisen keinon olevan oikeusavun ja edunvalvontapalveluiden henkilöstön kouluttaminen sovittelun erityispiirteisiin ja periaatteisiin.

Rikosuhripäivystys katsoo, että sovittelutoiminnalle pitää taata riittävä itsenäisyys suhteessa muuhun rikosprosessiin. Sitä ei pidä kehittää osaksi esitutkintajärjestelmää, ja lähtökohtana tulee aina olla osapuolten vapaaehtoinen osallistuminen. Sovittelun päätavoitteena tulee edelleen olla vaihtoehtoinen menetelmä ratkaista konflikteja osapuolten myönteisessä hengessä tapahtuvan kohtaamisen ja vuorovaikutuksen myötä. Kohtaamisen lähtökohtana tulee edelleen olla se, että rikoksen tekijä ottaa vastuun tapahtuneesta. Sovittelussa tulee sopia hyvityksestä uhrille. Tällä hetkellä sovittelutoiminnan henkilöstön ammatillinen koulutus pohjautuu ihmissuhdealan osaamiseen. Tämä on tärkeää jatkossakin, jotta restoratiivisen oikeuden mukainen henki toteutuu myös vapaaehtoisten rekrytoinnissa, kouluttamisessa ja ammatillisessa ohjauksessa.

Suomen Setlementtiliitto ry totesi, että tiedetään jo nyt, että siirrosta on aiheutunut vakavia haittoja. Ohjausryhmän raportissa tai oikeusapumallissa ei ole lausujan mielestä oikeaa, täysin toimivaa ja asiakasystävällistä ratkaisua eikä valmista mallia vapaaehtoistoiminnan tukemiseen ja koordinointiin. Asia vaatii tarkempaa selvitystä ja kehittämistä. Ratkaisuna tähän haasteeseen on, että valtakunnalliset sovittelupalvelut tuotetaan yhden valtakunnallisen järjestötoimijan toteuttamana, valtion rahoittamana ja valtion ohjauksessa/tuella.

Suomen syyttäjähdistys ry katsoi, että myös jatkossa kovan ytimen tulee olla se, että koulutuksen saaneet vapaaehtoiset sovittelijat toteuttavat varsinaisen sovittelutyön rikosoikeusjärjestelmän ulkopuolella sovittelun ja vaihtoehtoisen konfliktinratkaisun periaatteiden mukaisesti ammattitaitoisten ja asiansa osaavien sovittelun ammattilaisten ohjauksessa. Tästä on käytännön toteutuksessa pidettävä huolta ja huolehdittava, että edellytykset tähän taataan.

Sovittelupalveluja tuottavat järjestöt

Harjulan Setlementti ry huomautti, että kehittämistoimien lähtökohtana tulee aidosti pitää sovitteluprosessin ja restoratiivisten periaatteiden kehittäminen käytännön toiminnan pohjalta siten, että kehittämistä ei sidota OM:n muiden yksiköiden kehittämisen periaatteisiin, jolloin vaarana on menettää toiminnassa hyväksi havaitut menetelmät. Lisäksi ratkaisu ehdotetun mallin haasteisiin olisi se, että valtakunnalliset sovittelupalvelut tuotetaan yhden valtakunnallisen järjestötoimijan toteuttamana, valtion rahoittamana ja valtion ohjauksessa/tuella.

Kalliolan Setlementti ry katsoo, että sovittelu omana virastona olisi parempi vaihtoehto.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto Järvi-Suomen piiri huomautti, että toiminta tulisi pystyä toteutumaan mahdollisimman itsenäisenä. Sovittelutoiminnasta ei saisi tulla oikeusapu- ja edunvalvontapalveluille alisteista toimintaa, jolloin se ei välttämättä näytä puolueettomalta, ja voi muuttua tahtomattaan jommankumman osapuolen etuja ajavaksi. Lasten ja nuorten osalta epämuodollisemman kasvatuksellisen ja ennaltaehkäisevän otteen säilyminen jatkossakin on erityisen tärkeää. Nykyisessä toimintamallissa lasten ja nuorten sovittelu on voinut toteutua myös muutoin kuin rahallisena korvauksena. Tämän mahdollisuuden tulisi säilyä jatkossakin.

Sovittelupalveluja tuottavat kunnat

Helsingin kaupunki ei näe tarkoituksenmukaiseksi, että sovittelupalvelu siirrettäisiin oikeusapupalvelujen yhteyteen.

Jyväskylän kaupunki/sovittelutoimisto katsoo, että muita toimintayksiköitä vuotta myöhäisempi integroituminen valmiiseen organisaatioon sekä täysin erilainen toiminnan ideologia ja palvelun toteutustavat uhkaisivat toiminnan erityisyyttä. Itsenäinen sovitteluvirastomalli takaisi erityispiirteiden huomioimisen ja toiminnan periaatteiden säilymisen. Vapaaehtoissovittelijoiden asema, kouluttaminen, hyvinvointi ja toimintaa edellytykset tulee turvata muutoksessa ja ammattihenkilöstön siirtyminen ja ammattitaidon säilyminen tulee turvata.

Kemin kaupunki/sosiaali- ja perhepalvelut sekä **Kuopion kaupunki** katsoivat, että erityisviranomaismallin avulla voidaan turvata erityispiirteiden ja periaatteiden säilyminen.

Lisäksi **Kuopion kaupunki** lausui, että riittävä henkilöstöresurssi ja lisäresursointi keskushallintoon varmistaa osaltaan erityispiirteiden säilymisen.

Porin kaupungin mukaan tulee varmistaa ammattitaitoisen henkilökunnan ja vapaaehtoisten sovittelijoiden siirtyminen siten, että hyviksi todetut työkäytännöt säilyvät. Sovittelutoiminnalle on mahdollisessa uudessa organisaatiossa varattava riittävä itsenäisyys, ja puolueettomuuden tulee säilyä. Toimintakulttuuriin kuuluu olennaisena osana vapaaehtoisuus, puolueettomuus ja vapaaehtoisten sovittelijoiden toiminta prosessin ytimessä. Tämä toimintamallin jatkuminen mahdollisessa organisaatiouudistuksessa on tärkeää.

Seinäjoen kaupunki esitti, että sovittelun on oltava riittävän erillistä toimintaa oikeusapu- ja edunvalvontatoimistoihin verrattuna. Sovittelijoiden henkilökohtaiset ominaisuudet tulee voida ottaa huomioon valittaessa sovittelijoita tiettyihin asiakastilanteisiin.

Sovitteluprosessin päättävällän ja kulun on oltava riittävän vahvasti sovittelutoimistojen omassa hallinnassa.

Tampereen kaupunki katsoi, että siirtyminen omaksi virastoksi olisi ehdottomasti suositeltava vaihtoehto, jotta alueellisten palvelumallien ja toimintakäytäntöjen siirtyminen uuteen toimintaympäristöön voidaan varmistaa. Alueellisesti tulisi huomioida sovittelijoiden sekä henkilöstön yhteistyön ja vuorovaikutuksen säilyminen. Lisäksi sovittelun tilojen tulisi olla sellaiset, että ne tukisivat toiminnan järjestämistä. Oikeus- ja edunvalvontapalveluiden yhteydessä sovittelulle tulisi taata alueellisesti riittävät toimintaedellytykset niin henkilöstö- kuin rahoitusresurssien osalta. Keskushallintoa tulisi vahvistaa kehittämisen mahdollistamiseksi. Paikalliset toimijat ovat luoneet toimivaa sidosryhmä- ja verkostoyhteistyötä, jonka tulisi säilyä.

Turun kaupunki lausui olennaista olevan ammattitaitoisen henkilöstön siirtyminen organisaatioon.

Vaasan kaupunki – Vasa stad, Pohjanmaan sovittelutoimisto totesi, että siirtyminen omaksi itsenäiseksi virastoksi on tehokkain tapa varmistaa, että sovittelun erityispiirteet säilyvät. Ammattitaitoisen henkilöstön siirtymisen liikkeenluovutuksen kautta tulevaan virastoon takaisi erityispiirteiden säilymisen. Vapaaehtoistyön huomioiminen ja ymmärrys sekä vapaaehtoisten koulutusten jatkuminen entisellään auttavat säilyttämään sovittelun ideologiaa. Riippumattomuus muista saman organisaation toiminnoista kuten myös johdon ymmärrys sovittelusta ja restoratiivisesta oikeudesta ovat olennaisia asioita. Riittävä henkilöstöresurssi sekä sovittelutoimistoissa että keskuksissa hallinnossa varmistaa tämän myös osaltaan. Sovittelun taustaideologia ja luonne, joka poikkeaa merkittävästi oikeusavun palvelumallista, on huomioitava ja ymmärrettävä. Henkilökuntaa ja sovittelijoita täytyy kuulla riittävästi prosessin joka vaiheessa. Yhteistyö sovittelun toimijoiden kanssa ja kehitysmuotoisen ilmapiirin luominen on tärkeää.

Sovittelutoimistot

Kanta-Hämeen sovittelutoimisto/FSHKY lausui erityispiirteiden säilyttämisen vaativan sovittelulle perustettavaa omaa virastoa ja nykyisen osaamisen siirtymistä ja ammattihenkilöstön turvaamista. Lisäksi laadukas sovittelupalvelun tuottaminen vaatii vahvaa sosiaali- ja terveysalan verkosto- ja sidosryhmäosaamista ja näiden alueellista tuntemusta.

Pohjois-Karjalan sovittelutoimisto katsoi, että itsenäisen ja tasavertaisen aseman säätäminen sovittelulle uudessa organisaatiossa auttaisi erityispiirteiden säilyttämisessä. Lisäksi mahdollisimman varhaisessa vaiheessa tulisi järjestää oikeusapu-, edunvalvonta-, velkaneuvonta- ja sovitteluhenkilöstölle yhteistä koulutusta, joissa eri

toiminnot esittelevät työtään ja toimintaperiaatteitaan sekä yhdessä suunnittelevat uutta yhteistyötä. Vapaaehtoisten sovittelijoiden ohjauksen, valvonnan ja toimintaan kannustamisen erityisyyttä sovittelupalvelun järjestämisessä tulisi korostaa.

Rovaniemen, Ranuan ja Posion sovittelutoimisto ei katsonut erityispiirteitä voinen varmistaa mitenkään. Siirrosta on aiheutumassa myös vakavia haittoja, mm. esteellisyyskysymykset, eikä oikeusapumallissa oikeaa, täysin toimivaa ja asiakasystävällistä ratkaisua niiden osalta ei ole. Lisäksi vapaaehtoistoiminnan tukemiseen ja koordinointiin ei ole vielä valmista mallia. Kuviona valtion vapaaehtoistoiminta on outo, ja on vaikea nähdä miten se toimisi käytännössä.

Satakunnan sovittelutoimisto totesi, että oman itsenäisen sovitteluviraston perustaminen olisi tehokkain tapa varmistaa, että sovittelun erityispiirteet säilyvät. Sovittelupalvelujen siirtyessä oikeusapupalvelujen yhteyteen on varmistettava ammattitaitoisen henkilöstön ja vapaaehtoisten sovittelijoiden siirtyminen virastoon. Sovittelutoiminnalle on varattava riittävä itsenäisyys, ja sovittelutoiminnassa on oltava erikseen oma toimialajohtaja ja omat kehittäjätyöntekijät, joiden toimesta jatkuva koulutus ja kehittäminen voisi olla entistä paremmin toteutettavissa. Tilaratkaisut on mietittävä tarkkaan etukäteen, eikä nykyisistä helposti saavutettavista tiloista voida vain luopua. Yhteiset neuvottelut muiden samassa virastossa toimivien henkilöiden kanssa on aloitettava hyvissä ajoin.

Sovittelu ry/Kymi-Saimaan sovittelutoimisto lausui, että sovittelupalvelulla tulee olla riittävä valtakunnallinen ohjaus, itsenäinen asema ja alueelliset vastuuhenkilöt koordinoimassa toimintaa. Oikeusapu- ja edunvalvontapalveluihin tulee resursoida riittävästi restoratiivisen oikeuden sisällöllisiin erityiskysymyksiin perehtynyttä henkilöstöä koordinoimaan ja ohjaamaan valtakunnallisesti toimintaa.

Vantaan sovittelutoimisto katsoi, että sovittelutoimistot tulisi pitää hyvin itsenäisinä toimijoina. Osaamisen ja asiantuntemuksen säilyminen tulisi varmistaa mahdollisen siirron yhteydessä. Sovittelupalvelut voivat jo nykyisellään kehittää toimintaansa ja rakenteitaan eivätkä ohjausryhmän raportissa esitetyt siirron vaikutukset siksi ole erityisiä perusteita siirtää palvelua. Siirron jatkotyössä tulisi ottaa paremmin huomioon sovittelutoimistojen substanssiosaaminen sekä vapaaehtoisten sovittelijoiden rooli ja sitoutuminen yhteisöön.

Varsinais-Suomen sovittelutoimisto näki, että erityispiirteitä ei voida oikeusapumallissa varmistaa, sillä sovittelun erityispiirteiden toteutuminen vaatii sovittelun nykyisen toimintakulttuurin säilyttämistä, ja oikeusapumallin toimintaperiaatteet eroavat keskeisiltä osin sovittelun toimintaperiaatteista. Laadukkaan ja yhtenäisen koulutuksen lisäksi sovittelun arvojen ja ideologian sisäistämiseksi ja toteuttamiseksi vaaditaan toimijoiden välistä, luottamuksen värittämää vuorovaikutusta. Tämä edellyttää ajatusten

vaihtoa dialogisessa, tutussa ohjaussuhteessa. Vapaaehtoisten ohjaus on tavalla tai toisella toteutettava siten, että todelliset yhteistyösuhteet muodostuvat ja säilyvät. Tämä varmistaa sovittelijoiden osaamisen pitkäjänteisen ja tarpeiden mukaisen kehittymisen, ollen samalla myös tae laadukkaalle asiakaspalvelulle. Vapaaehtoiset ovat tuoneet esiin myös yhteisöllisyyden merkitystä toimintaan sitoutumisen edellytyksenä, joten tämä pitää mahdollistaa virkistystoimintamahdollisuuksia unohtamatta.

Toimintakulttuurin säilyttämiseksi kaikkien sovittelutoimijoiden tulee ymmärtää ja sisäistää toiminnan arvoja ja periaatteita. Tämä edellyttää, että sovittelusubstanssin tulee näkyä kaikilla organisaatiotasoilla. Lisäksi oikeusapupalvelut tulee valmistella ja perehdyttää muutoksen yhteydessä sovittelun toimintaperiaatteisiin sekä vapaaehtois-työperustaisen toiminnan ominaispiirteisiin. Sovittelun erityispiirteiden säilyttäminen edellyttää myös matalaa byrokratiaa ja matalaa, sovitteluhenkistä hierarkkisuutta organisaatorakenteelta. Tähän liittyen tarvitaan myös sovittelun henkilöstömitoitusten tarkastelua, jotta ohjaaminen pysyy laadukkaana, eikä toiminnan keskeisestä asiakaslähtöisyyden ideasta jouduta tinkimään kasvaneen byrokratian tai kohtuuttomien tehostamistarpeiden vuoksi.

Oikeusapumallin toimivuus edellyttää substanssiosaamista niin talouden, laadunvalvonnan, kehittämisen, yksikkökohtaisen toiminnanjohtamisen ja lähiesimiestyön kuin operatiivisenkin työn tekijöiltä sekä alueellisesti että valtakunnallisesti. Myös toimialajohtajilla on oltava sovittelun asiantuntemusta. Tulosjohtamisen tulee lisäksi perustua sovittelupalvelun todellisia tavoitteita tukeviin, pääasiassa laadullisiin ja asiakasnäkökulmasta tärkeisiin seikkoihin. Määrällisetkin tavoitteet tulee suunnitella sovittelun keskeisten arvojen toteuttamismahdollisuuksia silmällä pitäen sekä sovittelun asiantuntijoita kuunnellen, jotta sovittelut eivät muutu tulosjohtamisen myötä esimerkiksi liian sopimusorientoituneiksi.

Sovittelun käyttöä edistävät ja vapaaehtoissovittelijoita edustavat järjestöt

Ajatuspaja RTI - konfliktinratkaisu ja sovittelu, Depolarize – kehittämishanke näkee, että erityispiirteiden siirtymistä ei voida varmistaa, sillä sovittelun toimintalogiikka eroaa muista palveluista. Siksi olisi tärkeää, että sovittelu olisi autonominen, oma virastonsa. "Infrastrukturi" on olemassa ja toimistoilla voisi olla laajempi tehtäväkenttä kuin nykyään. Ne voisivat toimia alueellisina osaamiskeskuksina, hakea myös erillisiä rahoituksia ja antaa sovittelun asiantuntemusta alueellisissa kehittämishakkeissa.

Etelä-Pohjanmaan sovittelijat yhdistys/Jussi Metsälä katsoo, että tulee järjestää tasapuolisesti sovittelijoiden toimintaa kehittävä koulutus kaikille vapaaehtoisille.

Lisäksi vapaaehtoisina sovittelijoina tulisi olla ihan tavallisia ihmisiä, jotka omalla persoonallisuudellaan tuovat osaamistaan sovittelutapaamisiin.

Sovinto-ohjelma (Diakonissalaitos) piti koulutusta, yhteistyötä ja viestintää tärkeänä erityispiirteiden säilyttämisen kannalta.

Suomen sovittelufoorumi katsoi erityispiirteiden säilyvän koulutuksen ja kulttuurin juurruttamisen keinoin. Yhteistyö eri toimijoiden kesken on tärkeää. Tulee järjestää koulutuksia, sekä lisätä eri toimijoiden yhteistyötä.

Suomen Sovittelun Tuki ry lausui, että perustamalla oma sovittelua koordinoiva vi-rasto, jolla on riittävät resurssit ja asiantuntemus takaa tasapuoliset sovittelumahdollisuudet kaikille sekä restoratiivisen oikeuden toteutumisen laadukkaalla tavalla. Sovittelun on monien sidosryhmien, ammatillisten verkostojen ja kansalaisyhteiskunnan tiiviissä vuorovaikutuksessa, eikä sitoutuminen ole realistisesti kuviteltavissa.

Muut

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia lausui olevan selvää, että sovittelun asema olisi erityisviranomaismallissa itsenäisempi, kun viranomaisen tehtävänä olisi ainoastaan sovitteluun liittyviä tehtäviä. Sovittelun riippumattomuus ja puolueettomuus sovittelutoiminnan toteuttamisen kannalta on onnistuneen sovittelun perusedellytys. Sovittelumenettelyn tulee myös osapuolissa herättää luottamusta sen puolueettomuuteen ja luottamuksellisuuteen. Tässä yhteydessä tulee kiinnittää huomiota siihen, voiko sovittelupalvelun siirtäminen oikeusapupalvelujen yhteyteen hämärtää sovittelupalveluasiakkaan mielikuvaa siitä, minkä palvelun piirissä hän on.

Itä-Suomen yliopisto katsoi tässä yhteydessä esiintyvän riskejä. Erityispiirteet voidaan turvata siten, että sovittelulle taataan itsenäinen asema, ei alisteista asemaa suhteessa oikeusapuun ja edunvalvontaan. Pitää korostaa sovittelijoiden roolia sovinnon edistäjinä. Tämä on pitkälti koulutuskysymys. Sovittelu on sovinnon hakemista, jossa voidaan ohittaa tiukka juridiikka, osapuolten oikeusturvasta kuitenkin huolehtien.

Kirkkohallitus totesi, että järjestämällä sovittelun henkilöstön, vapaaehtoisten ja oikeusavun sekä edunvalvonnan henkilöstön riittävän laaja ja syvälinen yhteinen perehtyminen ja paneutuminen restoratiivisen oikeuden periaatteisiin ja soveltamiseen auttaisi säilyttämään erityispiirteet. Tulisi selvittää yhteisesti, mitä vaihtoehtoinen konfliktinratkaisu sovittelutoiminnalta edellyttää sovittelun henkilöstön, vapaaehtoisten sekä sidosryhmien kannalta sekä varmistaa sovittelun periaatteiden ja tavoitteiden

mukaiset menettelytavat yhteisessä hallinnollisessa organisaatiossa. Sovittelun erityispiirteiden turvaamisessa keskeistä on sovittelun päätöksenteon ja johdon autonomian turvaaminen.

2.6 Keinot vapaaehtoisten sovittelijoiden toimintaedellytyksien vahvistamiseksi oikeusapu- ja edunvalvontapalveluiden yhteydessä

Ministeriöt

Sisäministeriön poliisiosasto katsoi, että vapaaehtoisten työ on haastavaa ja edellyttää sovittelutoimintaan kohdistuvaa kiinnostusta ja sitoutumista, monia erityistaitoja sekä ohjaajien vankkaa tukea. Erityisen tärkeää on heille kohdennettu kattava ja asianmukainen koulutus. Vapaaehtoisten sovittelijoiden rekrytoinnin, koulutuksen, vakuuttamisen ja korvauksen maksamisen lisäksi asian jatkovalmistelussa on tärkeää kiinnittää huomiota vapaaehtoissovittelijoiden mahdollisiin virkamiesoikeudellisiin muutoksiin prosessissa. On myös selvää, että vapaaehtoisten sovittelijoiden toimintaedellytyksiä parantaa heidän ohjaajiensa antaman substanssiosaamiseen liittyvän vahvan tuen lisäksi selkeä tietoisuus toimintaan liittyvistä vastuukysymyksistä ja niiden mahdollisista seurauksista.

Sosiaali- ja terveysministeriö huomautti, että oikeusapu- ja edunvalvontasektorilla ei ole vapaaehtoistoimintaa, joten siihen liittyvät sovittelun erityispiirteet pitää huomioida erikseen. Tällaisia asioita ovat mm. tilojen käyttö virka-ajan ulkopuolella sekä vapaaehtoisten sovittelijoiden rekrytointi, koulutus, vakuuttaminen ja korvausten maksaminen.

Ministeriöiden alainen hallinto

Helsingin käräjäoikeus totesi, että toimintaedellytyksiä voidaan vahvistaa organisoidulla valtakunnallisesti vapaaehtoissovittelijoiden toiminta ja koulutus sekä suorittamalla heille sovittelutehtävän hoitamisesta sellainen palkkio ja kulujen korvaus, että tehtävä olisi haluttu. Vapaaehtoissovittelijoiden työn merkitystä tulisi myös tehdä tunnetuksi, mikä lisäisi heidän työnsä arvostusta. Vapaaehtoissovittelijoiden toimintaa tulisi kehittää valtakunnallisesti.

Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus katsoi, että toimintaedellytyksien vahvistaminen edellyttää panostamista esimerkiksi sovittelun "markkinointiin", sovittelupaikkoihin ja -tiloihin, sovittelijoiden rekrytointiin ja koulutukseen sekä sovittelijoiden sovittelijaiden-titeetin vahvistamiseen. Myös sovittelutoiminnan ohjaukseen ja valvontaan tulee panostaa.

Oaev-piirit näkevät vapaaehtoistyön piirteiden vahvistuvat koulutuksen, ammatillisen tuen ja kehitystyön sekä yhtenäisten käytäntöjen myötä.

Poliisihallitus ehdotti rakenteiden oheen kehitettävän ohjausryhmiä, neuvottelukuntia yms., joissa olisi laaja moniviranomaisedustus sekä järjestöjen edustus.

Rikosseuraamuslaitos painotti, että tulisi huolehtia siitä, että vapaaehtoisia sovittelijoita on riittävästi ja heillä on riittävä osaaminen ja koulutus sekä organisaation tarjoama ammatillinen tuki.

Syyttäjälaitos ja **Pohjois-Suomen aluehallintovirasto, peruspalvelut, oikeusturva- ja luvat -vastuualue** totesivat edellytyksien vahvistuvan valtakunnallisesti yhdenmukaisten ja selkeiden toimintatapojen koulutuksella ja ohjeistuksella.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL totesi, että vapaaehtoisten sovittelijoiden toimimista osana sovittelupalvelua tulee tukea mm. järjestämällä koulutuksia ja vertais-tukea sekä edistämällä ammattilaisten mahdollisuuksia tukea vapaaehtoisten sovittelijoiden työskentelyä.

Ammattijärjestöt

Ammattiliitto Pro ry korosti, että jatkovalmistelussa on selvitettävä, millaisia erityisvaatimuksia ja -tarpeita laaja vapaaehtoissovittelijoiden käyttö asettaa sovittelutoiminnan seurannalle ja valvonnalle.

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentian ja **Julkisalan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry:n** mukaan on huomioitava nykymuotoisten sovittelutoimistojen olevan myös koulutusorganisaatioita: tämä erityinen vapaaehtoissovittelijoiden koulutustehtävä pitää huomioida jatkossakin osana ydintoimintaa.

Suomen Lakimiesliitto - Finlands Juristförbund ry katsoi toimintaedellytysten paranevan koulutuksella ja oman sisäisen yhteisöllisyyden sekä sidosryhmäyhteistyön tukemisella. Toimintaedellytyksiin tulisi kiinnittää erityistä huomiota jatkoselvityksessä, koska oikeusapu- ja edunvalvontasektorilla ei ole vastaavaa vapaaehtoistoimintaa.

Järjestöt ja säätiöt

Aseman Lapset ry huomautti, että oikeusapu- ja edunvalvontapalveluilla ei ole vapaaehtoistyön ohjaamisesta kokemusta, ja että vapaaehtoiset tulee huomioida palvelun siirtämisen ajan huolellisesti, jotta he eivät koe asemaansa uhatuksi muutoksessa. Johdolla tulee olla osaamista sovittelun ja vapaaehtoistoiminnan tuntemuksesta ja parhaimmillaan sovittelutoiminnassa voisi olla oma vapaaehtoistoiminnan valtakunnallinen koordinaattori. Mikäli oikeusapu- ja edunvalvontapalvelut ja OM eivät pysty tukemaan riittävin keinoin toimintaa, tulee harkita, että joillain alueilla palveluntuottajaksi otettaisiin nykyinen palveluntuottaja.

Julkiset oikeusavustajat ry:n mukaan edellytykset paranevat koulutuksella ja oman sisäisen yhteisöllisyyden sekä sidosryhmäyhteistyön tukemisella. On kuitenkin otettava huomioon, että virkamiehiä sitovat vaitiolovelvollisuus ja muut viranhoitoon liittyvät määräykset. Sama virkavastuu ei sido vapaaehtoisia, joten esimerkiksi heidän liikkumiseensa toimistojen tiloissa tulee olla rajatumpaa kuin virkamiesten.

Kriminaalihuollon tukisäätiö totesi edellytysten parantuvan lisäämällä vapaaehtoisten koulutuksia sekä tarjoamalla työnohjausta ja vahvaa tukea sovittelun ammattilaisilta, sekä perehdyttämällä vapaaehtoiset uuteen organisaatioon. Myös johdon sitoutuminen sovittelun erityisluonteen säilyttämiseen on tärkeää.

Miesjärjestöjen keskusliitto ja **Miessakit ry** huomauttivat, että valtiollisissa palveluissa vapaaehtoistyö on poikkeuksellista, ja että toimintaedellytyksiä voidaan vahvistaa nykyisestä vain luomalla itsenäinen Sovittelu-viranomainen. Lisäksi **Miesjärjestöjen keskusliitto** katsoi, että vapaaehtoisten sovittelijoiden toimintaedellytykset ovat jääneet liian vähälle huomiolle, kun huomioidaan, että sovittelutoiminnan ideologiassa vahva painoarvo on mahdollistaa vapaaehtoisten sovittelijoiden avulla osapuolille asiakaslähtöinen neutraali kohtaaminen ja mahdollisuus asioista sopimiseen. Toiminnan tila- ja koulutustarpeet vaativat joustavat suhteellisen suuret toimitilat, jotka ovat käytössä myös ilta- ja viikonloppuisin. Vapaaehtoissovittelijoiden ohjaus ja yhtenäinen valtakunnallinen koulutus sekä henkilöstön jatkuva koulutus ja tuki saavutetaan vahvistamalla nykyistä keskushallintoa ja takaamalla heille vahva asema siirrossa.

Rikosuhripäivystys ei pitänyt vapaaehtoistoiminnan kytkeytymistä valtion viraston toimintaan täysin ongelmattomana. Vapaaehtoiset tarvitsevat aina yhteisön johon kiinnittyä, riittävän määrän virkistystoimintaa ja palkitsemista (muu kuin rahallinen) sekä osallisuuden tunteen siitä, että he voivat vaikuttaa asioihin omalla vapaaehtoistoiminnallaan. Nämä asiat tulee huomioida siirrossa.

Suomen Setlementtiliitto ry katsoi, että toimintaedellytyksien säilyttämiseksi vaaditaan ensinnäkin

vapaaehtoistyön laki, sillä vapaaehtoisena toimivan henkilön vastuut ja oikeudet ovat nykyään epäselviä ja tulkinnanvaraisia, ja toimintaa koskevia pykälä on ripoteltu eri lakien alle. Toiseksi, sovittelua koskevalle vapaaehtoistyölle tarvitaan valtakunnallinen yhden toimijan järjestölähtöinen rakenne ja ratkaisut. Rakenteita ja ratkaisua täytyy vielä kehittää yhdessä nykyisten sovittelupalveluja tuottavien vapaaehtoistoimijoiden kanssa. Settlementtiliitto ja sen jäsenjärjestöt olisivat mielellään mukana tässä kehittämistyössä. Kolmanneksi, vapaaehtoiset tulee osallistaa jatkossa palvelumuotoiluun. Neljänneksi, myös nuoria tulee kuulla ja osallistaa. Tulee ottaa huomioon Nuorisolain 24 § ja 26 §, joiden mukaan kunnan ja valtion viranomaisen tulee muutoinkin tarjota ja järjestää nuorille mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa paikallista, alueellista ja valtakunnallista nuorisotyötä ja -politiikkaa koskevien asioiden käsittelyyn tai heitä tulee muutoin kuulla mainituissa asioissa. Viidenneksi, valtion ja järjestötoimijoiden rajapinnat tulee tunnistaa ja pitää selkeinä.

Valtiolla/viranomaisilla ei ole vapaaehtoistyötä, eikä siihen liittyvää kokemusta ja osaamista. Huolena on se, että jäsenmaksuihin pohjaavasta kansalaisyhteiskuntamallista on siirrytty rahoituksen osalta kohti kansalaisyhteiskuntaa, jossa valtio rahoittaa järjestöjä omista strategisista lähtökohdistaan projektiluontoisesti. Olisi erittäin vierasta, jos valtio alkaisi itse järjestämään oikeusjärjestelmälle ja -viranomaisilleen vapaaehtoistyötä ja -työntekijöitä ja rahoittamaan omaa työtään ja valtion vapaaehtoistointaa suoraan vapaaehtoistoinnalle tarkoitetusta budjetista tai valtion avulla ilman, että siihen liittyisi yhteistyötä kolmannen sektorin/järjestötoimijoiden kanssa. Tarkoituksen tulisi olla järjestää sovittelupalvelut yhteistyössä kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Lausujan mukaan valtakunnallisen sovittelun vapaaehtoistoimijoiden koordinoinnin tulisi kuulua myös jatkossa järjestöille ja kansalaisyhteiskunnalle. Tarvitaisiin valtakunnallinen vapaaehtoistoinnin ja sovittelijoiden koordinoijataho – järjestö, joka ottaa hoitaakseen koko palvelukokonaisuuden mukaan lukien valtakunnan nykyiset ja tulevat sovittelun työntekijät ja vapaaehtoiset alueineen. Ratkaisu toimisi ns. yhden toimijan periaatteella.

Settlementtiliitto huomautti, että sillä on vahvat alueelliset rakenteet ja sovittelupalvelujen kehittäjän ja tuottajan pitkät perinteet sekä Suomessa, että maailmalla. Merkittävä määrä valtakunnan sovittelupalveluja tuotetaan jo nyt neljän settlementtitoimijan (Kalliola, Harjula, Rovala ja Vuolle) palveluna. Toimijoilla on pitkät perinteet ennalta estävästä työstä ja monenlaisten vapaaehtoispalvelujen tuottamisesta ja vapaaehtoisten tukemisesta sekä hyvin laaja valtakunnallinen lapsi- ja nuorisotyöverkosto. Lisäresursseina on mahdollista ottaa mukaan muita settlementtiliikkeen paikallisia toimijoita, joilla on jo kokemusta sovittelupalvelujen tuottamisesta aikaisemmin tai uusia toimijoita, joilla on kiinnostusta asiaan. OM:n hallinnonalalla valtion virkamiehet pystyisivät keskittymään ohjaus- ja kehittämistehtävien hoitamiseen. Settlementtiliitto kertoi nykyisten jäsenjärjestöjen sovittelupalvelujen osaamisen, ammattitaidon, rakenteiden ja vapaa-

ehtoisten kautta pystyvänsä tarjoamaan suunnitellusta rakenteesta nyt puuttuvan palasen. Setlementtiliitto olisi valmis ja halukas lähtemään mukaan kehittämään ja rakentamaan sovittelupalveluita, ja on kiinnostunut hoitamaan paikallistoimijoidensa avulla myös mahdollisten siirtymävaiheiden aikana valtakunnallista sovittelun vapaaehtoistoimintaa.

Lisäksi Setlementtiliitto huomautti, että sen toimijoilla on käytössä monipuolisia tiloja myös iltaisin ja viikonloppuisin. Vapaaehtoistyö ja sen koordinointi ei ole ilmaista, ja siihen tarvitaan rakenteet ja resurssit. Sovittelupalveluiden osalta tämä tarkoittaa pysyvää ja turvattua rahoitusta sekä sovittelupalveluiden ja vapaaehtoistoiminnan koordinoimisen, että uusien vapaaehtoistoimijoiden rekrytoinnin osalta. Myös rikosuhripalvelut on turvattu koko maata kattavasti valtion tuella, järjestötoimijan toteuttamana. Vaikka tähän ei löydy eikä liity Suomea velvoittavia Euroopan direktiivejä, niin kysymys on sekä valtion viranomaisten, oikeus- ja rikosseuraamusjärjestelmän, että kansalaisyhteiskunnan ja järjestötoimijoiden yhteisestä intressistä.

Suomen syyttäjäyhdistys ry totesi, että tämän osalta siirto ei tuo mitään lisäarvoa, vaan on pelko siitä, että toimintaedellytykset heikentyvät (esim. toimitilaratkaisut, vapaaehtoisten kouluttaminen ja vapaaehtoistyön ytimen ymmärtäminen). Vapaaehtoisille on tarjottava myös palkkiota käytetystä ajasta, koulutustilaisuuksia ja yhdessäoloa.

Sovittelupalveluja tuottavat järjestöt

Harjulan Setlementti ry:n mukaan vapaaehtoiset sovittelijat tulee ottaa aidosti mukaan kehitystyöhön, sillä heitä ei ole toistaiseksi osallistettu tarpeeksi. Edellytyksiä voidaan parantaa myös koulutusta lisäämällä sekä säilyttämällä joustava vapaaehtoisten alueellinen verkosto, sekä luomalla suunnitelmallinen vapaaehtoisten virkistystoiminta ja järjestämällä valtakunnalliset yhteiset tapaamiset vapaaehtoisten ja henkilökuntien välillä. Harjulan Setlementti ry myös toivoi, että valtakunnallisen sovittelun vapaaehtoistoimijoiden koordinointi kuuluisi myös jatkossa järjestöille ja kansalaisyhteiskunnalle.

Kalliolan Setlementti ry lausui, että vapaaehtoiset tarvitset koulutusta, jatkuvaa ohjausta ja tukea, ja heidän tulee voida osallistua toiminnan kehittämiseen ja heillä tulisi olla paikka valtakunnallisessa sovitteluneuvottelukunnassa.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto Järvi-Suomen piiri katsoi, että sovittelijoiden on kytkeydyttävä tiiviisti siihen organisaatioon, jonka alaisuudessa sovittelutoiminta toimii jatkossa. Mikäli vapaaehtoisista sovittelijoista muodostuu uudesta organisaatiosta ul-

kopuolinen ryhmä, on vaarana, etteivät sovittelijoille tuotetut tukitoimenpiteet ole riittäviä, vaan sovittelusta muodostuu vapaaehtoisille liian kuormittavaa toimintaa, jossa he kokevat osaamisensa riittämättömäksi. Riittävä koulutus, perehdytys, jatkuva ohjaus ja tuki ovat edellytyksiä toiminnan onnistumiselle.

Sovittelupalveluja tuottavat kunnat

Helsingin kaupunki lausui suhtautuvansa erityisen kriittisesti vapaaehtoissovittelijoiden roolin ja aseman käsittelyyn raportissa. Oikeusapu- ja edunvalvontasektorilla ei ole aiempaa kokemusta tai osaamista vapaaehtoistoiminnan järjestämisestä tai ohjauksesta. Ks. myös [Helsingin kaupungin vapaamuotoinen lausunto](#).

Jyväskylän kaupunki/sovittelutoimiston mukaan huomiota tulee kiinnittää vapaaehtoisten oikeuteen kulkea toimitiloissa sekä virka-aikaan että sen ulkopuolella. Myös vapaaehtoisten sovittelijoiden perus- ja täydennyskoulutuksen, yhteisöllisyyden sekä virkistystapahtumien merkitys tulee ymmärtää.

Kemin kaupunki/sosiaali- ja perhepalvelut totesi, että edellytyksiä ei voida vahvistaa, ja että sovittelijoiden asemaan ei ole riittävästi paneuduttu valmistelun yhteydessä.

Kuopion kaupungin mukaan siirtyminen omana virastona on selkein tapa varmistaa asia. Vapaaehtoiset käyttävät tiloja virka-aikana ja sen ulkopuolella ja tämä mahdollisuus on oltava tulevaisuudessakin olemassa. Vapaaehtoissovittelijoiden koulutus- ja virkistystoiminta on jatkossakin oltava intensiivistä ja vapaaehtoistyöhön sitouttavaa.

Porin kaupunki huomautti, että oikeusapu- tai edunvalvontasektorilla ei ole aikaisempaa kokemusta vapaaehtoistoiminnan roolista ja toiminnasta, mutta sovittelun ammatihenkilöstön mahdollinen siirtyminen takaa sen, että sovittelijoiden kanssa tehtävä ohjaustyö on jo heille totuttu toimintamalli. Toimintaedellytyksiä pidetään yllä laadulla ohjauksella, koulutuksella, hyvillä työtiloilla ja työvälineillä sekä virkistystoiminnalla. Hyvin ratkaistussa uudessa sovitteluorganisaatiossa valtakunnallinen kehittäminen ja yhteistyö olisi mahdollisesti toimivampaa ja yhtenäisempää koko valtakunnassa. Alueelliset erot on pystyttävä jatkosakin huomioimaan.

Seinäjoen kaupunki katsoi, että sovittelijoiden toimintaedellytykset, vastuut ja velvollisuudet on pidettävä vähintään nykyisellä tasolla, jotta restoratiivinen sovittelu toteutuu.

Tampereen kaupunki totesi, että sovittelijat kokevat sovittelun merkittävänä yhteiskunnallisesti tärkeänä vapaaehtoistyömuotona, ja heitä motivoi asiakastyön lisäksi

toiminnan tarjoamat koulutukset, yhteisöllisyys sekä yhteiskunnallinen vaikuttaminen. Motivaation ja jaksamisen tukemiseen auttaa toimistohenkilöstön antama ohjauksellinen ja koulutuksellinen tuki. Vapaaehtoistyön koordinoinnissa ja ohjaamisessa korostuu yhteisen dialogin mahdollistaminen niin sovittelijoiden kesken kuin sovittelijoiden ja henkilöstön välillä. Sovittelujen ja muiden asiakastapaamisten järjestämiseksi tiloja käytetään sekä virka-aikana että sen ulkopuolella. Tämä mahdollisuus tulisi jatkossakin huomioida.

Turun kaupunki esitti, että toimintamallien ja käytäntöjen tulee olla yhdenmukaisia ja koulutuksiin tulee resursoida.

Vaasan kaupunki – Vasa stad, Pohjanmaan sovittelutoimisto katsoi, että vapaaehtoisten sovittelijoiden asemaan ei ole paneuduttu riittävästi raportin laatimisen yhteydessä. Mikäli siirtyminen tapahtuu, on paras tapa siirtää sovittelu omaan virastoon vapaaehtoisten aseman säilyttämiseksi. Oikeusapumallissa on suuri huoli, että vapaaehtoistoimintaa sovittelun keskeisenä ominaisuutena ei ymmärretä eikä siihen kiinnitetä huomiota. Siirtoprosessissa vapaaehtoissovittelijat eivät saa kokea asemaansa uhatuksi tai unohdetuksi. Sovittelijoille tärkeää on yhteisöllisyys sekä ”oma toimisto” vapaaehtoisineen ja henkilökuntineen.

Sovittelijoiden kanssa käytyjen henkilökohtaisten keskusteluiden perusteella tärkeintä sovittelijoille on paitsi saada auttaa osapuolia konfliktin ratkaisuisissa, myös koulutukset, tapahtumat ja sovittelijoiden ja henkilökunnan luoma yhteisö, jossa on hyvä ilmapiiri ja jossa voi jokainen taustastaan riippumatta tuntea itsensä yhtä tärkeäksi ja arvokkaaksi kuin kaikki muut. Ohjauksen ja valvonnan näkökulmasta tulisi tuntea sovittelijat ja heidän vahvuudet ja kehittämiskohteet, jotta jokainen asiakas saa juuri itselleen parasta mahdollista palvelua. Tiloihin tulee olla pääsy virka-ajan ulkopuolella, ja koulutus- ja virkistystoiminnan on jatkossakin oltava laadukasta ja sovittelijoita vapaaehtoistyöhön sitouttavaa. Pohjanmaalla huomioitavaa on myös se, että huomioidaan myös ruotsinkieliset sovittelijat, joita toimistolla on lähes puolet kaikista sovittelijoista. On tärkeää, että tietoa mahdollisen muutosprosessin aikana saadaan molemmilla kotimaisilla kielillä.

Sovittelutoimistot

Kanta-Hämeen sovittelutoimisto/FSHKY totesi, että vapaaehtoisten rooli on siirtoa suunniteltaessa pidettävä koko ajan kirkkaasti esillä keskustelussa. Toiminnan kuvauksissa ja resursoinnissa on arvostettava korkealle sovittelijoiden koulutus, ohjaus ja virkistyminen. Sovittelutilojen käyttömahdollisuudet on pidettävä sujuvana ja helpokäyttöisinä.

Pohjois-Karjalan sovittelutoimisto esitti keinoiksi monipuolisen koulutuksen, työn-ohjauksen sekä asiantuntija-avun.

Rovaniemen, Ranuan ja Posion sovittelutoimisto katsoi, että valtiolla/viranomaisilla ei ole vapaaehtoistyötä tai siihen liittyvää kokemusta ja osaamista, eikä valmistelussa ole käsitelty vapaaehtoissovittelijoiden toimintaedellytyksiä. Toimintaedellytykset, vastuut ja velvollisuudet on pidettävä vähintään nykyisellä tasolla. Oikeusapu- ja edunvalvontasektorilla ei ole olemassa vapaaehtoistoimintaa, joten siihen liittyvät sovittelun erityispiirteet pitää huomioida erikseen. Tällaisia asioita ovat mm. tilojen käyttö virka-ajan ulkopuolella sekä vapaaehtoisten sovittelijoiden rekrytointi, koulutus, vakuuttaminen ja korvausten maksaminen.

Satakunnan sovittelutoimiston mukaan sovittelijoiden toimintaedellytyksiä pidetään yllä laadukkaalla ohjauksella, koulutuksella, hyvillä työtiloilla ja työvälineillä sekä virkistystoiminnalla. Alueelliset erot on pystyttävä jatkosakin huomioimaan. Sovittelun ammattihenkilöstön hallittu siirtyminen uuteen OM:n suunnitteleman oikeusapupalvelujen yhteyteen takaa sen, että myös vapaaehtoiset sovittelijat "siirtyvät sinne" hallitusti. Nykyisellä sovittelun ammattihenkilöstöllä on vuosien kokemus vapaaehtoisten ohjaamisesta.

Sovittelu ry/Kymi-Saimaan sovittelutoimisto katsoi, että toimialueilla tulisi olla sovittelutoiminnan yksikkövastaavat ja sovitteluohjaajia työpareittain hajautetusti niin, että riittävä vapaaehtoistyön koulutus ja ohjaus paikallisesti olisi mahdollista toteuttaa. Toiminnan asianmukainen toteuttaminen ja vapaaehtoissovittelijoiden toimintaedellytyksistä huolehtiminen vaatii riittävää substanssiosaamista ja vapaaehtoistyön johtamisen tuntemista.

Vantaan sovittelutoimisto näkee siirron mahdollisesti heikentävän vapaaehtoistyön sisältöä ja toimintaedellytyksiä, koska toimijoilla ei ole vapaaehtoistyötä ja sen johtamisen osaamista. Vapaaehtoisten roolia on raportissa pohdittu liian vähän. Laadukkaan sovittelupalvelun tuottamisen yhtenä takeena on, että sovittelun ammattihenkilöstö työskentelee hyvin tiiviissä yhteistyössä vapaaehtoissovittelijoiden kanssa ja osaa valita kuhunkin sovittelutapaukseen parhaiten soveltuvat sovittelijat. Tästä syystä vapaaehtoisten sovittelijoiden on oltava toimistokohtaisia (vrt. raportin kohta 6.2.6.2). Nykymallissa osa sovittelijoista liikkuu laajasti toimialueella, ja vapaaehtoissovittelija voi toimia myös kahden tai useamman sovittelutoimiston sovittelijana. Esteellisyyskysymykset voisivat poistaa tämän mahdollisuuden.

Varsinais-Suomen sovittelutoimisto kartoitti vapaaehtoisten sovittelijoiden ajatuksia webropol-kyselyn muodossa. Kyselyyn vastanneiden määrä nopealla aikataululla on marginaalinen suhteessa koko sovittelutoimiston vapaaehtoisten joukkoon (n.10 %),

mutta vastaukset edustavat sovittelijakunnan yleisiä näkemyksiä melko hyvin. Keskeisiksi motivoiviksi ja toimintaan sitouttaviksi tekijöiksi vapaaehtoiset mainitsivat lähes poikkeuksetta mahdollisuuden auttaa ihmisiä restoratiivisten periaatteiden mukaisella tavalla, aitoja kohtaamisia vaalien. Hyvä asiakaskokemus ja asiakkaan tyytyväisyys on sovittelijoille olennainen palkitseva elementti vapaaehtoistyössä, yhtä lailla kuin ammattihenkilöstöllekin heidän työssään. Vastauksissa korostui myös yhteisöllisyyteen ja yhteistyöhön liittyvät asiat, lämminhenkinen ilmapiiri, vapaaehtoisten yhteisöön kuuluminen, tuttu henkilökunta ja heiltä saatava tuki, sovittelijana toimimisen helppous vähäisen byrokratian, toiminnan epävirallisuuden, tuen ja avun tavoitettavuuden, laitteiden/materiaalien ja tilojen saatavuuden ja tarkoituksenmukaisuuden sekä selkeiden ohjeiden lisäksi. Henkilökohtaisten vaikutusmahdollisuuksien korostaminen soviteltavien juttujen vastaanottamiseen, määrään, parityöhön, laadulliseen vaihtelevuuteen ja hoitamisen aikatauluihin viitaten oli tärkeää myös oman jaksamisen kannalta. Kehitysmahdollisuuksia pidettiin tärkeinä jatkuvan ja laadukkaan koulutuksen muodossa. Siirron keskeiset edut liittyivätkin vapaaehtoisten näkökulmasta juuri yhtenäisempiin ja entistä monipuolisempiin ja laadullisesti parempiin koulutuksiin.

Huolia siirtoon liittyen aiheuttivat sovittelun periaatteiden käytännön toteutusmahdollisuudet ehdotetussa mallissa ja mahdollinen juridisten seikkojen korostuminen asiakkaiden tarpeiden yli. Toisaalta pidettiin hyvänä asiana sitä, että mielikuva sovittelusta osana rikosprosessia vahvistuisi siirron myötä. Selkeimpänä vastauksissa näkyi sovittelun ideologian ja vahvan asiakaslähtöisyyden säilyttämisen toive ja tarve myös vapaaehtoisten keskuudessa. Mielekkään vapaaehtoistoiminnan edellytyksinä mainittiin myös kulukorvausten riittävästä tasosta huolehtiminen.

Vapaaehtoisten sovittelijoiden toimintaedellytyksiä voidaan vahvistaa oikeusapupalvelujen yhteydessä huomioimalla edellä mainitut vapaaehtoisten itsensä kertomat asiat uuden rakenteen muotoilussa. Vapaaehtoisten vastauksista nousi esiin myös huoli siitä, millaisia tavoitteita sovittelulle ja sovittelijoille jatkossa asetetaan ja miten vapaaehtoiset pystyvät näihin vastaamaan. Lisäksi, sovittelun mahdollisuus itsenäiseen ja houkuttelevaan brändiin helposti lähestyttävänä ja ihmisläheisenä toimintana on keskeinen myös uusien vapaaehtoisten rekrytoinnin näkökulmasta tulevassakin rakenteessa.

Sovittelun käyttöä edistävät ja vapaaehtoissovittelijoita edustavat järjestöt

Etelä-Pohjanmaan sovittelijat yhdistys/Jussi Metsälä korosti tasapuolisen koulutuksen merkitystä kaikille vapaaehtoisille. Sisällön tulisi olla sovittelijoiden toimintaa kehittävä. Lisäksi vapaaehtoisina sovittelijoina tulisi olla ihan tavallisia ihmisiä, jotka omalla persoonallisuudellaan tuovat osaamistaan sovittelutapaamisiin.

Suomen sovittelufoorumin mukaan edellytyksiä parannetaan säännöllisellä koulutuksella sekä keräämällä palautetta asiakkailta ja tiedottamalla onnistumis- ja epäonnistumiskokemuksista. Vaatii lisäselvittelyä, miten ns. vapaaehtoisuhteiskunnan tuomat matalakynnyspalvelut voidaan turvata.

Suomen Sovittelun Tuki ry totesi, että sovittelua tulisi tarkastella laaja-alaisesti ja parantaa siinä olevia puutteita ja voimavaroja sekä tukea ja parantaa sen omaleimaisuutta.

Muut

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia katsoi, että siirron yhteydessä tulisi varmistaa, että voimassa olevan lain mukaiset valvonta- ja kehittämistehtävät ovat käytännössä mahdollista toteuttaa myös oikeusaputoimistojen yhteydessä. Kysymys on julkisesta hallintotehtävästä, ja toimeksiantajan on valvottava toimeksisaajan menettelyn lainmukaisuutta sovittelupalvelutehtävän hoitamisessa. Mahdollisesti sovittelun tuleva keskushallinto OM:n alaisuudessa voisi vahvistaa myös vapaaehtoisten sovittelijoiden toimintaedellytyksiä oikeusapupalvelujen yhteydessä. Se, millainen asema sovittelu-toiminnalla olisi suhteessa oikeusapu- ja edunvalvontapalveluihin sekä talous- ja velkaneuvonnan palveluihin uudessa keskushallintoyksikössä selvitetäneen asian jatkovalmistelussa.

Itä-Suomen yliopisto katsoi olennaista olevan osaava ja riittävä palkattu henkilöstö sekä riittävät rahalliset resurssit palvelujen tuottamiseen. Koulutusta on entisestään tehostettava, ja jatkuvasta rekrytoinnista on pidettävä huolta. Sovittelusta ei saa tulla virkatyötä vaan painopiste pitää olla vapaaehtoisuudessa. Sovittelijoiden identiteetti on rakennettava monipuolisella koulutuksella.

Kirkkohallitus korosti sitä, että vapaaehtoiset ja oikeusapu- ja edunvalvontapalveluiden henkilöstö tulisi tutustuttaa toisiinsa hyvin ja tulisi huolehtia siitä, että molemmiin puoliin syntyy riittävä toistensa roolin ja toiminnan ymmärtäminen. Tulee myös varmistaa ohjaavan ja valvovan henkilöstön resurssien riittävyys vapaaehtoisten tukemiseen sekä vapaaehtoisten koulutuksen resurssit. Mahdollisuudet toimistokohtaisista rajoituksista ja alueellisista oikeusavun ja edunvalvonnan toimivaltarajoista luopumiseen voisivat tukea vapaaehtoisten toiminnan joustavuutta ja saavutettavuutta niin, että se aiempaa laajemmin tukee vapaaehtoisten omien tarpeiden ja henkilökohtaisen tilanteen huomiointia toiminnan järjestämisessä.

2.7 Sovittelun siirron mahdolliset vaikutukset paikallisen, alueellisen tai valtakunnallisen sidosryhmäyhteistyön hoitamiseen

Ministeriöt

Sisäministeriön poliisiosasto arvioi, että paikallisella ja alueellisella tasolla vaikutukset liittyisivät toiminnan alkuvaiheessa lähinnä toimipisteverkostossa tapahtuviin muutoksiin. Raportista ei riittävän kattavasti käy ilmi minkälaisia toimipisteverkoston muutoksia olisi odotettavissa. Muutos aiheuttaa muutostarpeita sovittelutoiminnan henkilöstön työsuhteissa ja toimenkuvin, ja nämä seikat on syytä ottaa huomioon erityisesti paikallisen ja alueellisen sidosryhmäyhteistyön jatkuvuuden varmistamisen näkökulmasta. Vahvistettu keskushallinto tarjoaisi parhaat mahdollisuudet valtakunnallisen sidosryhmäyhteistyön kehittämiseksi, mutta yksinomaan sovittelutoimintaan keskittynyt erityisviranomaismalli tarjoaisi tähän työhön paremmat mahdollisuudet kuin nyt kysymyksessä esitetty oikeusapumalli.

Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että sovittelun asiantuntijat pysyvät pitkälti samoina ja sidosryhmäyhteistyö laajenee entisestään oikeusapu- ja edunvalvonnan alueelle paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti.

Ministeriöiden alainen hallinto

Helsingin käräjäoikeus totesi siirron vahvistavan sidosryhmätyöskentelyä, sillä oikeusavulla ja edunvalvonnalla on jo valmiiksi erilaista sidosryhmäyhteistyötä. Lisäksi OM:n toimialan toimijoilla on yhteistyötä, jonka osana sovittelupalvelu on aikaisemminkin ollut.

Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus katsoi siirrolla mitä ilmeisimmin olevan positiivisia vaikutuksia ainakin valtakunnalliseen sidosryhmäyhteistyöhön (poliisihallitus, valtakunnansyyttäjän toimisto, tuomioistuinvirasto ja OM). Alueellisella ja paikallisella tasolla on vaikea nähdä eroa.

Oaev-piirit kirjoittivat lausunnossaan, että oikeusavussa ja talous- ja velkaneuvonnassa panostetaan aktiivisesti paikalliseen ja alueelliseen sidosryhmäyhteistyöhön, ja että tämä yhteistyö täydentäisi sidosryhmäyhteistyötä, jota sovittelu jo nyt on tehnyt. Esimerkkeinä ovat yhteistyö tuomioistuinten, syyttäjien ja poliisin suuntaan. Sama koskee myös kansainvälisiin verkostoihin osallistumista.

Poliisihallitus totesi, että asiakkaan kannalta palveluiden tulee olla yhdenmukaiset asuinpaikasta riippumatta, ja tämän toteutumista tulee mahdollistaa yhteistyöllä ja yhdessä tekemisellä.

Rikosseuraamuslaitoksen mukaan kysymykseen on vaikea ottaa tarkemmin kantaa.

Syyttäjälaitos ja **Pohjois-Suomen aluehallintovirasto, peruspalvelut, oikeusturva- ja luvat -vastuualue** katsoivat, että siirto yhdenmukaistaa ja siten vahvistaa sidosryhmäyhteistyörakenteita.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL lausui siirron voivan vahvistaa sovittelupalvelun valtakunnallista sidosryhmäyhteistyötä, sekä voivan mahdollistaa oikeusviranomaisiin painottuneita sidosryhmärakenteita. Olisi kuitenkin syytä vielä tarkemmin pohtia sitä, mitä resurssia (tukipalvelut, verkostot) menetettäisiin nykyisten alueellisten taustaorganisaatioiden mukana.

Ammattijärjestöt

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia sekä **Julkisalan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry** katsoivat, että valtakunnallinen sidosryhmäyhteistyö tehostuu, mutta alueellinen ja paikallinen yhteistyö voi heikentyä. Huolena on, että menetetään toimivia yhteistyön väyliä, kuten paikallisten tilojen lainaamista.

Suomen Lakimiesliitto - Finlands Juristförbund ry lausui, että valtakunnallisen sidosryhmäyhteistyön helpottuminen on todennäköistä, ja että alueelliset erityispiirteet ovat aktiivisella paikallisen tason sidosryhmäyhteistyöllä turvattavissa.

Järjestöt ja säätiöt

Aseman Lapset ry lausui, että valtakunnallisesti sidosryhmäyhteistyö voisi yhtenäistyä ja vahvistua, mikäli siihen resursoidaan riittävästi. Paikallisesti paras keino säilyttää verkosto on säilyttää ne henkilöt, jotka verkostoyhteistyötä tekevät.

Julkiset oikeusavustajat ry lausui, että valtakunnallisen sidosryhmäyhteistyön helpottuminen on todennäköistä, ja että alueelliset erityispiirteet ovat aktiivisella paikallisen tason sidosryhmäyhteistyöllä turvattavissa.

Kriminaalihuollon tukisäätiö huomautti sidosryhmäyhteistyö todennäköisesti vahvistuvan valtakunnallisella ja alueellisella tasolla, mutta paikallisen yhteistyön hankaloituvan. Sosiaalitoimen palvelujen siirtyminen sote-hyvinvointialueille saattaa vähentää haasteita.

Miessakit ry katsoi, että sidosryhmien edustajat suhtautuivat pääasiassa myönteisesti siirtoon ja palvelujen tuottamiseen valtion toimesta, eikä siirto oleellisesti vaikuttaa sidosryhmäyhteistyöhön.

Rikosuhripäivystys ei näe siirrolla olevan merkittäviä vaikutuksia sidosryhmäyhteistyöhön. Siirto valtion toiminnaksi voi joiltain osin vähentää sovittelutoiminnan luontevia kytköksiä kansalaisjärjestöihin. Toisaalta esimerkiksi Rikosuhripäivystyksen yhteistyö sovittelutoimistojen kanssa ei ole juurikaan erilaista sen perusteella, mikä taho sovittelua hallinnoi. Muutos voi vahvistaa sovittelun yhteistyörakenteita viranomaisten kanssa.

Suomen Setlementtiliitto ry:n mukaan sidosryhmäyhteistyö ja paikallisuus ovat tärkeitä riippumatta rakenteesta, ja niiden ylläpito ja kehittyminen täytyy turvata.

Suomen syyttäjäyhdistys ry katsoi, että yhteistyö voi valtakunnallisesti tehostua, mutta merkittävää lisäarvoa siirrosta ei paikallisesti tarkasteltuna ole. Itä-Suomen alueella nykyisten palveluntuottajien kohdalla on jo koulutettu vapaaehtoisia yhdessä eli huomioitu yhdenmukaisuuden näkökulmaa. Edelleen viranomaisyhteistyössä on toteutettu yhteistyötä koko Itä-Suomen alueella yhdessä kaikkien palveluntuottajien kanssa. Palvelun siirtäminen osaksi viranomaistoimintaa ei tee siitä automaattisesti yhdenmukaista.

Sovittelupalveluja tuottavat järjestöt

Kalliolan Setlementti ry sekä **Harjulan Setlementti ry** pitivät todennäköisenä, että poliisi - syyttäjät -yhteistyö helpottuu, mutta sovittelu ollessa alueellista ja palvelunohjauksen tarpeen ja tiedon ollessa alueellista, sitä tulisi tukea. Lisäksi **Harjulan Setlementti ry** totesi, että sidosryhmäyhteistyö on tärkeää rakenteesta riippumatta, ja sen ylläpito ja kehittyminen täytyy turvata. Siirto voi vaikuttaa paikallisesti heikentävästi, ja kansalaisjärjestöjen kanssa yhteistyö voisi heiketä viranomaisrakenteen vuoksi.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto Järvi-Suomen piiri totesi, että järjestötoimijan näkökulmasta katsottuna oikeusapu- ja edunvalvonta ovat erittäin kaukana järjestön päivittäisestä toimintakentästä, ja että nykyisessä mallissa on mietitty yhä tiiviimpää yhteistyötä sovittelutoiminnan kanssa. Esimerkiksi lasten ja nuorten rikos- ja riitapausten sovittelun jälkeen voitaisi auttaa molempia sovitteluun osallistuneita osapuolia esimerkiksi tukihenkilötoiminnan avulla. Tämän ennalta vahvistavan tuen toteuttaminen tulisi myös uudessa organisaatiossa varmistaa palvelunohjauksella.

Sovittelupalveluja tuottavat kunnat

Helsingin kaupunki ei kannata siirtoa, sillä se olisi paikallisten yhteistoimintaverkostojen, palvelunohjauksen ja viranomais- ja järjestöyhteistyön kannalta riski.

Jyväskylän kaupunki/sovittelutoimisto katsoi, että siirto vahvistanee valtakunnallista yhteistyötä. Paikallinen sidosryhmäyhteistyö, nykyinen toimitilaverkostoyhteistyö ja yhteydet kuntaorganisaatioiden laajoihin yhteistyöverkostoihin saattavat heikentyä.

Kemin kaupunki/sosiaali- ja perhepalvelut, Tampereen kaupunki sekä Vaasan kaupunki – Vasa stad, Pohjanmaan sovittelutoimisto miettivät, onko yhteistyön tekemisen kulttuuri suppeampi oikeusapu- ja edunvalvonnan toimintaympäristössä, sillä sosiaali- ja terveystalveissa tehdään laajaa sidosryhmä yhteistyötä erilaisissa verkostoissa. Lisäksi **Tampereen kaupunki** nosti esiin, että organisaatiorakenteella voisi olla vaikutusta esim. viranomaisten keskenään välittämän asiakastiedon vaihtamiseen esimerkiksi nuorten asioissa.

Kuopion kaupunki lausui, että vaikutuksia sidosryhmäyhteistyöhön on vaikea arvioida etukäteen.

Porin kaupunki katsoi sidosryhmäyhteistyön jatkuvan paikallisten toimijoiden kanssa edelleen hyvänä, ja valtakunnallinen sidosryhmätyöskentelyn olevan entistä joustavampaa ja parempaa.

Seinäjoen kaupunki huomautti, että paikallisen yhteistyön rakentaminen uudestaan tulee vaatimaan aikaa, koska sosiaalihuollollinen aspekti tilanteiden ratkaisemiseen muuttuu. Alueellisesti ei todennäköisesti tule olemaan isoa haastetta ja valtakunnallisesti voi parantua, jos kokonaisvaltainen kehittäminen lisääntyy ministeriö- ja keskuhallintotasolla.

Turun kaupunki katsoi, että käytäntöjen tulee olla yhdenmukaisia ja koulutuksiin tulee resursoida.

Vaasan kaupunki – Vasa stad, Pohjanmaan sovittelutoimisto myös huomautti, että mikäli taustaorganisaatiosta luovutaan kokonaan, voidaan menettää paikalliset ja alueelliset sidosryhmäyhteydet joita on esim. kuntaorganisaatioissa palveluntuottajilla laajasti.

Sovittelutoimistot

Kanta-Hämeen sovittelutoimisto/FSHKY huomautti, että toimitilat on turvattava alueellisesti, jotta toimiva sidosryhmäyhteistyö ja osaamisen hyödyntäminen voidaan varmistaa koko maakunnan alueella. Tietosuoja- ja vaitiolo vaatimukset eivät saa vaikuttaa asiakkaan saamaan palveluun ja asiakkaan etuun haittaavasti.

Pohjois-Karjalan sovittelutoimisto katsoi siirrolla olevan vahvistava vaikutus valtakunnalliseen sidosryhmäyhteistyöhön erityisesti oikeushallinnon viranomaisten kanssa, ja paikallisen verkostoyhteistyön jatkuvan vähintään saman laajuisena.

Rovaniemen, Ranuan ja Posion sovittelutoimisto katsoi valtakunnallisen sidosryhmäyhteistyön mahdollisesti vahvistuvan, mutta ei näe paikallistasolla suurta vaikutusta.

Satakunnan sovittelutoimiston näkemyksen mukaan valtakunnallisen sidosryhmäyhteistyön hoitaminen ei tuottaisi ongelmia, vaan saattaisi pikemminkin parantua. Alkuun muutos voisi alueellisissa yhteistyökumppaneissa ja toimijoissa tuottaa kysymyksiä ja hämmennystä: merkittävässä roolissa on ollut ja tulisi olemaan itsenäinen, paikallinen viestintä. Oikeusavussa ja talous- ja velkaneuvonnassakin panostetaan koko ajan aktiivisesti paikalliseen ja alueelliseen sidosryhmäyhteistyöhön, ja sovittelutoiminnan integroituminen heihin voisi entisestään lisätä muidenkin toimijoiden yhteistyötä eri alueellisten toimijoiden kanssa.

Sovittelu ry/Kymi-Saimaan sovittelutoimisto arvioi sidosryhmäyhteistyön vahvistuvan kaikilla tasoilla.

Vantaan sovittelutoimisto ei näe siirron tuovan lisäarvoa nykyiseen sidosryhmäyhteistyön hoitamiseen, joka on koettu erittäin toimivaksi Vantaalla. Paikallinen ja alueellinen yhteistyö on tärkeää säilyttää palveluun ohjaamisen ja kiinnittymisen sekä ennaltaehkäisyn näkökulmasta. On huomattava, että sovittelun ehdottomasti tärkein yhteistyökumppani on poliisi.

Varsinais-Suomen sovittelutoimisto kirjoitti lausunnossaan, että valtakunnallisen sidosryhmäyhteistyön vahvistuminen oikeushallinnon ja oikeusviranomaisen kanssa olisi OM:ön siirtymisen etuja sidosryhmäyhteistyön näkökulmasta. Alueellisten ja paikallisten verkosto- ja yhteistyökumppaneiden säilyttäminen mahdollistuu parhaiten henkilöstön onnistuneesta siirtymästä huolehtimalla, jolloin monesti viimekädessä henkilöiden väliseen luottamukseen ja toimivaan yhteistyöhön liittyvät vahvat verkostosuhteet saadaan parhaiten ylläpidettyä uuteen rakenteeseen siirryttäessä. Yhteistyö- ja viestintäkäytännöt tulee mahdollistaa sidosryhmäyhteistyötä tukevalla tavalla:

tämä tarkoittaa mahdollisuutta itsenäiseen, selkeään viestintään ja yhteistyön kehittämiseen, jossa sovittelu erottuu ja saa toteuttaa hyväksi katsomiaan yhteistyö- markkinointi- ja tiedotusmalleja.

Esteellisyyskysymykset voivat vaikuttaa esimerkiksi sovittelun ja poliisin matalan kynnyksen yhteistyömallien kannattavuuteen asiakasnäkökulmasta, ja sitä kautta tuleviin aloitemääriin, mikäli esteellisyysmääritelmä kattaa kaikki sovitteluun lähetettävien aloitteiden osapuolet jo sovittelusuostumusten selvittelyvaiheessa, ennen myönteisen tai kielteisen sovittelupäätöksen tekoa. Tämä on olennaista rikosprosessin tehostamisen näkökulmasta. Poliisi on myös tärkein sovittelun yhteistyökumppani.

Sovittelun käyttöä edistävät ja vapaaehtoissovittelijoita edustavat järjestöt

Suomen sovittelufoorumi totesi, että siirrolla ei välttämättä ole vaikutuksia. Yhteistyötä pitäisi tukea heti alusta lähtien, ja asiaa on syytä tutkia ja arvioida pari vuotta uudistuksen jälkeen.

Suomen Sovittelun Tuki ry katsoi, että sovittelu on toiminut "ns. matalan kynnyksen" auttajana, jolloin paikallisella ja alueellisella tasolla viranomaistahojen mukaantulo voisi viedä sovittelulta ja sen laaja-alaisilta yhteistyötahoilta asiakkaiden suhteen huomaamattomuuden. Sovittelutoimistot on pyritty sijoittamaan, siten että asiakkaat eivät tule leimatuiksi.

Muut

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia totesi, että siirto voisi vahvistaa valtakunnallisella tasolla sovittelun tunnettavuutta ja luotettavuutta sekä sovittelun merkitystä oikeuskäsittelylle rinnakkaisena ja sitä täydentävänä menettelytapana. Näin yhteistyö eri sovittelumuotojen kuten tuomioistuinsovittelun välillä voisi tehostua. Sovittelupalveluiden läheisyys oikeusaputoiminnan yhteydessä voisi lisätä ohjaamista sovittelupalvelun piiriin entisestään. Muutoin siirrolla ei liene vaikutusta paikallisella tai alueellisella tasolla sidosryhmätyöhön.

Itä-Suomen yliopisto totesi, että yhteistyöhön voi tulla tarpeetonta byrokratiaa. Nykyisessä mallissa yhteistyö sovittelutoimistojen ja sidosryhmien välillä on ollut joustavaa. Valtakunnallinen sidosryhmäyhteistyö voi kaavaillussa mallissa parantuakin, mutta paikalliseen yhteistyöhön vaikutus voisi olla negatiivinen. Onnistuneen sovittelujärjestelmän perustana ovat toimivat henkilösuhteet. Sovittelun toimivuus ei saisi kuitenkaan perustua liikaa siihen, ketkä ovat kulloinkin toimintavastuussa vaan olennaista ovat vakiintuneet, yhtenäiset valtakunnalliset toimintatavat.

Kirkkohallitus kirjoitti lausunnossaan, että on vaikea nähdä siirrolla olevan merkittäviä vaikutuksia sidosryhmäyhteistyöhön. Julkisen vallan toimijoilla on omaan tehtäväänsä perustuva lähtökohtainen intressi yhteistyöhön, kun taas muille toimijoille oleellista on sovittelun henkilöstön ja sovittelun paikallisten työyhteisöjen kanssa muodostunut toistensa tunteminen, yhteistyön tekeminen ja tiedon kulku. Jatkuvuus, yhteistyösuhteiden vaaliminen ja tarvittaessa uudestaan muodostaminen (esim. henkilöstömuutosten vuoksi) ovat tärkeimpiä tekijöitä yhteistyössä niin julkisvaltaa edustavien kuin muiden sidosryhmien kanssa. Siirron vaikutukset tuleekin huomioida sidosryhmien kannalta informoimalla sidosryhmiä muutoksista ja varmistamalla niiden kanssa yhteistyön sujuvuus muuttuvissa rakenteissa.

2.8 Keinot oikeusavun esteellisyyden periaatteiden huomioon ottamiseksi ehdotetussa järjestämismallissa

Ministeriöt

Sisäministeriön poliisiosasto piti riidattomana, että oikeusapumalliin siirtymisen yhteydessä tulisi ratkaistavaksi lähtökohtaisesti lainsäädännöllisin, teknisin sekä muiden mahdollisten keinojen avulla merkittäviä esteellisyyssymptomeja, joita ei ilmenisi erityisviranomaismallissa.

Sosiaali- ja terveysministeriö huomautti, että vaikka esteellisyyssäännösten huomioiminen edellyttää jatkoselvittelyä, niihin liittyvät kysymykset eivät kuitenkaan näyttäisi muodostuvan esteeksi sovittelupalvelujen siirtämiselle oikeusaputoimistojen yhteyteen.

Ministeriöiden alainen hallinto

Helsingin kärjäoikeus arvioi esteellisyyssymptomeista, että kokonaisuutena esteellisyyteen liittyvät kysymykset eivät kuitenkaan olisi sellaisia, että ne estäisivät sovittelupalvelun siirtämisen oikeusaputoimistojen tehtäväksi.

Länsi-Uudenmaan kärjäoikeus katsoi, että sovittelupalvelut tulee tuottaa selvästi erillisessä yksikössä, jolla on oma henkilökunta ja toimitilat. Toimistoesteellisyys tulee arvioida ja tarkistaa kuten nykyään, ja vapaaehtoissovittelijoilla tulee olla mahdollisuus tarkastaa mahdollinen esteellisyytensä. Esteellisyyteen liittyviä ongelmia ei välttämättä voida aukottomasti kartoittaa.

Oaev-piirit huomauttivat, että sovittelijan esteellisyyttä säädellään nyt hallintolain (434/2003) 28 §:ssä, eikä se pääsääntöisesti laajene koko toimistoa kattavaksi. Hallintolain mukaiset esteellisyydet voidaan hoitaa vaihtamalla vapaaehtoissovittelijaa tai käyttämällä sovittelijoita, jotka sovittelevat useammalla paikkakunnalla. Kysymys on monitahoinen julkisen oikeusavun osalta, sillä julkisen oikeusavun asianajon laajoista esteellisyyssäännöksistä seuraa, että oikeusavun kannalta uuden asiakkaan esteellisyystarkastelu tulee ulottaa koskemaan paitsi oikeusavun asiakkaita ja asian vastapuolia, myös sovittelun asiakkaita. Myöskään sovittelu ei ole mahdollista samassa toimistossa, jossa oikeusavun asiakas on sovitteluun tulevan asiakkaan vastapuoli.

Esteellisyystarkastus oikeusavussa voidaan toteuttaa oikeusavun asianhallintajärjestelmän ja sen ns. vastapuolirekisterin avulla, jonka jälkeen asian laatu, ajan kuluminen ja muut seikat huomioon ottaen katsotaan, syntyykö esteellisyys. Ohjausryhmän raportissa arvioitu menettely esteellisyyden tarkastamiseksi on riittävä, mutta parempi olisi, jos sovittelun asiakkaat kirjataan suoraan oikeusavun asianhallintajärjestelmään omana asiaryhmänään eli sovittelun asiakkaina. Esteellisyystarkistus on myös tällöin tehtävissä vaivattomasti ajanvarausten yhteydessä. Oikeusavun asianhallintajärjestelmä on muunnettavissa myös sovittelijoiden tehtävään soveltuvaksi. Sovittelun henkilöstöstä tulee sekä viranhaltijat että vapaaehtoissovittelijat merkitä oikeusavun asianhallintajärjestelmässä henkilöstöön.

Esteellisyystilanteissa sovittelun asiakas voidaan ohjata toiseen toimistoon. Näissä tilanteissa mietitään tapauksittain, miten sovittelu järjestetään, jos etäisyydet ovat pitkät. Ensisijaisesti esteellisyystilanteissa asiakas tulisi maantieteellisesti lähimpään toimistoon ja hyödyntäisi sen etäyhteyslaitteita, jolloin välttyään matkustamiselta. Näin on menetelty oikeusavussa ja talous- ja velkaneuvonnassa. Lähtökohtana on kuitenkin sovittelun erityinen luonne, jossa tärkeää on henkilökohtainen vuorovaikutus. Tämä voidaan tarvittaessa järjestää siten, että sovittelun osapuolet, toimiston sovittelun viranhaltija tai vapaaehtoissovittelija matkustaa tapaamiseen toiselle paikkakunnalle.

Oaev-piirit ehdottaa, että esteellisyyskysymyksen tarkastamista ja toimia esteellisyystilanteissa on vielä tarkemmin käytävä läpi. Tulee ottaa huomioon, että Suomen Asianajajaliitto on korostanut asianajajan esteettömyyden turvaamista siten, että julkisten oikeusavustajien toiminta ja toimitilat on selkeästi erotettu muusta toiminnasta, eikä toimiston eri toimintojen tule sekoittua eikä toimistoyhteisöä tule muodostua.

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto, peruspalvelut, oikeusturva- ja luvat -vastuualue ehdotti, että ongelmiin vastattaisiin sovittelulaissa säädettävällä esteellisyys-säännöksellä ja että sovittelupalvelut säilytettäisiin omana ja riippumattomana toimintona viraston sisällä. Lisäksi rakenteiden tulisi mahdollistaa liikkuva palvelu tarvittaessa toiselle alueelle.

Poliisihallituksen mukaan asiakkaiden tulee saada palvelut omalta paikkakunnaltaan, mutta tarvittaessa esteellisyysperiaatteet tulee varmistaa eri alueiden toimijoiden yhteistyöllä (mm. etäyhteyksiä hyödyntäen) asiakkaan eduksi.

Rikosseuraamuslaitos ehdotti, että järjestämismallissa sovittelupalvelu erotetaan viraston sisällä organisatorisesti muista palveluista. Sovittelun tehtävät määriteltäisiin omassa substanssilaissa, kuten nykyisin.

Syyttäjälaitos lausui, että erilaiset esteellisyysilanteet tulee kartoittaa etukäteen, ja kuhunkin tilanteeseen tulee luoda ratkaisumalli ennen sovittelutoiminnan aloittamista uudessa virastossa.

Terveys- ja hyvinvoinnin laitos THL totesi, että esteellisyyskysymysten osalta tulisi erityisesti kiinnittää huomiota siihen, miten kansalaisten pääsy palveluihin turvataan käytännössä. Esteellisyysilanteissa asiakkaiden siirto toisen toimiston alueelle olisi raskas toimenpide, joka heikentäisi palvelun saavutettavuutta, ja ennakolta tulee huolehtia, ettei pääse syntymään ongelmia, jotka vaikeuttaisivat asioiden ohjaamista oikeusavun ja sovittelun välillä.

Ammattijärjestöt

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia sekä **Julkisalan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry** kirjoittivat lausunnossaan, että sovittelutoiminnan tulee säilyä niin itsenäisenä kuin mahdollista, jotta voidaan säilyttää autonomia ja oma substanssiosaava keskijohto ja lähiesimiehisyys. Päätösvallan tulisi olla itsestä. Tämä mahdollistuu ainoastaan sillä, että sovitteluvirasto on jatkossa oma valtakunnallisen erillisviranomainen. Mikäli päädytään yhteiseen virastoon, tulee jääviyskysymykset ratkaista ensin.

Lisäksi **Julkisalan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry** huomautti, että tilojen suunnittelussa ja järjestelyssä on otettava huomioon erityisesti yksityisyyteen ja tietosuojaan liittyvät seikat ja se, että sovittelu toteutuu myös jatkossa välittömyysperiaatteen mukaisesti eikä etäyhteyksillä. Sovittelu tulee voida järjestää myös turvaten asianosaisten yksityisyys ja turvallisuus. Ehdottoman tärkeää olisi, että itse sovitteluta-paamiset järjestettäisiin suljetuissa toimistohuoneissa, jotta asianosaiset pystyisivät keskustelemaan avoimesti ja luottamuksellisesti ilman vaaraa siitä, että tapaamisissa käsiteltävät asiat joutuisivat ulkopuolisten tietoon. Edellä mainituista syistä johtuen sovittelutoimintaa ei voida toteuttaa esim. avokonttoreissa.

Suomen Lakimiesliitto - Finlands Juristförbund ry totesi, että asia vaatii jatkoselvittelyä, ja että yhteinen asiakasjärjestelmä antaisi mahdollisuuden tarkistaa mahdolliset esteellisyydet etukäteen.

Järjestöt ja säätiöt

Julkiset oikeusavustajat ry kirjoitti lausunnossaan, että yhteinen asiakasjärjestelmä antaisi mahdollisuuden tarkistaa mahdolliset esteellisyydet etukäteen, jotta niitä ei pääsisi syntymään. Sovittelujen asianosaiset ovat julkisten oikeusavustajien kokemusten mukaan yhteydessä oikeusaputoimistoon lähinnä puhelinneuvojen muodossa. Puhelinneuvot tulisi antaa ensisijaisesti toimistosta, jonka alueella sovittelu ei tulisi tapahtumaan. Tämä tulisi hoitaa esimerkiksi tiedottamalla ja ohjaamalla aktiivisesti asianosaisia pyytämään puhelinneuvontaa muiden kuin sen alueen oikeusaputoimistolta, jonka alueella sovittelu tapahtuu. Mahdollinen etukäteen annettu puhelinneuvo voisi jäädä oikeusaputoimiston. Asianosaisia voidaan joutua ohjaamaan saamaan neuvontaa tai oikeusavustaja muusta oikeusaputoimistosta tai yksityiseltä palveluntarjoajalta. Lisäkustannukset ovat mahdollisia, jos asia ohjataan yksityiselle palveluntarjoajalle.

Kriminaalihuollon tukisäätiö katsoi, että esteellisyyksiä ei välttämättä synny kovin paljon ja huomautti, että etäyhteyden kautta annettava palvelu soveltuisi oikeusapuun paremmin kuin sovitteluun. Vapaaehtoisten sovittelijoiden ei välttämättä tarvitse olla toimistokohtaisia vaan osa sovittelijoista voisi mahdollisuuksiensa mukaan toimia laajemmalla alueella, jolloin esteellisyytapauksessa olisi mahdollisuus käyttää toisen alueen vapaaehtoisia sovittelijoita.

Miesjärjestöjen keskusliitto ja **Miessakit ry** ehdottivat, että esteellisyyden käytäntöjen monimutkaisuus huomioon ottaen sovittelua ei liitetä oikeusavun- ja velkaneuvonnan yhteyteen, vaan perustettaisiin itsenäinen Sovittelu-viranomainen.

Rikosuhripäivystys katsoi, että tarvitaan selkeä ohjeistus sen varmistamiseksi, että esteellisyyttä ei synny. Mikäli tällainen tilanne kuitenkin syntyisi, on siihen oltava valmiit ratkaisumallit. Esimerkiksi sovittelun asiakkuuden siirtäminen toiseen toimipisteseen etäyhteyksien avulla voisi olla yksi vaihtoehto.

Suomen Setlementtiliitto ry totesi esteellisyyden puhuvan oikeusapumallia vastaan sen ollessa suuri haitta ja riski, ja katsoi että ongelma voitaisiin välttää oman erillisen toimijan kuten järjestölähtöisen toimintarakenteen avulla. Kyse on uudesta haitasta, joka oli merkittävä heikennys nykytilaan. Täten jos muut järjestämisvaihtoehdot ovat mahdollisia, ne olisivat paremmin perusteltuja huomioden asiakkaan tarpeet ja asiakaslähtöisen palvelurakenteen.

Suomen syyttäjäyhdistys ry totesi, että ongelma on ratkaistava etukäteen, eikä sitä voida lähteä tarkastelemaan vasta kun ongelmia syntyy. Oma virastomalli helpottaisi asiaa.

Sovittelupalveluja tuottavat järjestöt

Harjulan Setlementti ry totesi, että sovittelun toteuttaminen oman itsenäisen viraston alla tai valtakunnallisen järjestön kautta takaisi parhaimmat mahdollisuudet esteellisyden huomioimiseen.

Kalliolan Setlementti ry totesi, että esteellisyys tarkistamisen voisi hoitaa automaattisesti asiakastietojärjestelmien kesken. Lisäksi esteellisyysongelmaa on paisutettu turhaan: mahdollisesti esteelliset asiakkaat voivat saada palvelun toiselta sovittelualueelta etäyhteyksin.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto Järvi-Suomen piiri lausui, että jos sovittelu on oikeusavusta ja edunvalvonnasta erillinen yksikkö, esteellisyyteen liittyviä ongelmia ei synny.

Sovittelupalveluja tuottavat kunnat

Helsingin kaupunki lausui esteellisyys liittyvän lähinnä henkilöstön tai vapaaehtoisten esteellisyyteen tietyin kriteerein, ja asiakkaat voisivat pahimmissa tapauksissa joutua asioimaan muilla kuin omilla palvelualueillaan.

Kemin kaupunki/sosiaali- ja perhepalvelut ja **Kuopion kaupunki** lausuivat, että esteellisyysongelmien vuoksi siirtoa ei pitäisi toteuttaa, sillä asiakasnäkökulmasta puolueettomuus ja tasapuolisuus vaarantuvat.

Porin kaupunki katsoo, että hyvillä esivalmisteluilla on merkittävä rooli siinä, etteivät esteellisyysasiat tulisi haittaamaan sovittelutoimintaa.

Seinäjoen kaupunki totesi, että sovittelutoiminnan aseman on oltava riittävän itsenäinen ja puolueeton uudessa järjestämismallissa: esteellisyyksiä ei saa syntyä. Esteellisyyksien tarkastaminen lisää myös työmäärää ja hallintobyrokratiaa.

Tampereen kaupunki huomautti, että sovittelun asiakkaalla voi olla myös yleinen edunvalvoja taloudellisissa asioissa tai nuorella edunvalvojan sijainen rikosasiassaan. Esteellisyys vaikutukset tulee arvioida ennen siirtoa, eikä niitä ole avattu riittävän tarkasti raportissa.

Turun kaupungin mukaan tulee kartoittaa, millaisia tilanteita on mahdollista syntyä, ja näihin tulisi olla ennalta mietittynä toimivat ratkaisut. Esteellisyysasiaa vaatineen vielä lisäselvitystä.

Vaasan kaupunki – Vasa stad, Pohjanmaan sovittelutoimisto ja Jyväskylän kaupunki/sovittelutoimisto näkevät esteellisyysasen isona haasteena, ja syynä miksi siirtoa ei pitäisi toteuttaa. Järjestämismalli hankaloittaa huomattavasti sovittelutoiminnan järjestämistä kuten myös oikeusavun ja velkaneuvonnan asiakkuuksia. Esteellisyyttä ei saisi siirron seurauksena syntyä. Jos siirto toteutuu, oma virasto on ainoa keino esteellisyysasen välttämiseksi. Vaasan kaupunki myös huomauttaa, että sovittelussa on osapuolia usein enemmän kuin vain kaksi ja nuorten sovitteluissa voi olla jopa useita kymmeniä osapuolia huoltajineen. Myöskään usean kymmenen hengen sovittelu videon välityksellä tai kuljettaminen satojen kilometrien päähän ei ole sovittelun ideologian mukaista. Sovittelun ytimenä on kohtaaminen saman pöydän äärellä, eikä asiakkaiden palveluja voida näin heikentää.

Sovittelun yksi tärkeä periaate on myös maksuttomuus, joten mikäli palvelua ei saa lähipalveluna, aiheuttaa se myös kustannuksia asiakkaille ja vähentää sovitteluhalkuutta. Esteellisyys voi aiheuttaa sovitteluiden vähentymistä, jos se nostaa kynnystä osallistua sovitteluun edellä mainitun tavoin. Esteellisyysasiat tulee etukäteen selvittää ja poistaa ennen mahdollista siirtymistä.

Sovittelutoimistot

Kanta-Hämeen sovittelutoimisto/FSHKY totesi, että esteellisyyttä ei saa siirron seurauksena syntyä ja että ehdotettu malli hankaloittaa tasapuolisuuden ja puolueettomuuden periaatteiden turvaamista: sovittelu tarvitsee oman virastonsa.

Pohjois-Karjalan sovittelutoimisto katsoo, että organisaatorakenne tulisi suunnitella niin, ettei oikeusavun, edunvalvonnan tai velkaneuvonnan asiakkuus muodosta estettä asiakkaan sovittelupalvelulle tai toisin päin.

Rovaniemen, Ranuan ja Posion sovittelutoimiston mukaan sovittelun ideologia on vahvasti sitä, että ihmiset aidosti kohtaavat toisensa saman pöydän äärellä ja käsittelevät rikoksen tai riidan aiheuttamia haittoja. Esteellisyysongelmat puhuvat oikeusapumallia vastaan ja oman erillisen toimijan esim. järjestölähtöisen toimijarakenteen puolesta, jolla tämä ongelma voidaan välttää/olla aiheuttamatta. Jos on mahdollisuus turvautua muuhun järjestämismalliin, se olisi perustellumpaa ottaen huomioon asiakkaan tarpeet ja asiakaslähtöinen palvelurakenne.

Satakunnan sovittelutoimisto totesi, että esteellisyttä ei saa syntyä, ja että asiassa pitää tehdä lisäselvitystä ja poistaa mahdolliset epäolennaiset ja mahdolliseen byrokratiaan perustuvat esteet.

Sovittelu ry/Kymi-Saimaan sovittelutoimisto katsoo, että oikeusapu ja sovittelu on eriytettävä hallinnollisesti ja imagollisesti niin, ettei oikeusavustajan tai sovittelijan objektiivisuus ja puolueettomuus vaarannu tai ettei asiakas miellä sovittelupalvelua puolueelliseksi. Oikeusturvatakeita ei voida vaarantaa tuottamalla samassa virastossa palvelua, jossa tavoitteena on molempien osapuolten keskinäinen sopimus ja oikeusturvan edellytyksenä molempien oikeus oikeusapuun. Sovitteluun tulee vuosittain noin 8000 pahoinpitelyä, joista osa alaikäisten tekemiä ja joissa usein julkisen oikeusavun tarve on ilmeinen. Paras keino huomioida esteellisyysperiaatteet, on kehittää sovittelutoimintaa erillään oikeusapu- ja edunvalvontapalveluista.

Vantaan sovittelutoimisto huomautti, että esteellisyysongelmat vaativat tarkempaa arviointia, missä ensisijaista on sovittelutoimistojen kuuleminen. Esteellisyystilanteet vältetään varmimmin erityisviranomaismallissa.

Varsinais-Suomen sovittelutoimiston mukaan esteellisyyskysymyksiä ei ole riittävän perusteellisesti selvitetty esityksessä. Esteellisyys liittyi lukuisia erilaisia tilanteita ja tilanneyhdistelmiä, joiden kaikkien ennalta arvioimiseksi tarvittaisiin mittavia lisäselvittelyjä, jotta kysymystä olisi mahdollista kunnolla kommentoida. Esityksestä ei selviä, missä vaiheessa ja tilanteissa esteellisyys tarkalleen ottaen muodostuu. Mikäli esteellisyys muodostuu jo asiakkaan järjestelmään kirjaamisen seurauksena, tulee sovittelun kautta turhaan esteelliseksi huomattava joukko myös ihmisiä, joiden kohdalla sovittelua ei koskaan edes aloiteta. Mikäli tähän joukkoon asiakkaiden vastapuolten lisäksi lukeutuu myös heidän mahdolliset sovitteluun osallistuvat tukihenkilöt, huoltajat ja edunvalvojat sekä tulkit, kasvaa esteellisten määrä entisestään.

Mikäli taas esteellisyys muodostuu vasta sovittelun käynnistymisen yhteydessä, kun sovittelun edellytykset on selvitetty, seuraa asian siirtämisestä informaatiokatkoja ja asiakkaan kannalta palveluun ohjauksen sekavuutta. Jotta siirtoprosessi olisi toimiva, tulisi muotoilla aivan uudenlaisia, saumattomia valtakunnallisia sovittelun yhteistyökäytäntöjä, siirtojen ollessa todennäköisesti huomattavan yleisiä ehdotetussa mallissa. Palvelun antamista etäyhteydellä ei voida pitää automaattisena lähtökohtana ja ratkaisuna edes esteellisyystilanteissa, sillä sovittelun menetelmien toimivuus perustuu keskeisesti aitoon kohtaamiseen. Tilannekohtainen etäyhteyksien soveltuvuuden arviointi tulee uudessakin rakenteessa varmistaa jo esim. uhridirektiivinkin toteuttamiseksi, jotta vaihtoehtoisilla tapaamismuodoilla ei vaaranneta osapuolten asemaa ja sovittelun periaatteiden toteutumista: mm. lähisuhdeväkivaltatapauksissa kynnyksen tulee olla korkea ja varovaisuutta tulee voida noudattaa.

Sovittelijoiden laajamittainen liikkuvuus asiakkaiden luo voisi olla pohdinnan arvoinen ratkaisu, edellyttäen, että vapaaehtoisten halua matkustaa tehtävänsä puitteissa kartoitettaisiin lisäselvitysten yhteydessä. Kokemuksen mukaan vapaaehtoisten aika ei tule tällaiseen riittämään, jolloin henkilökunta joutuisi hoitamaan matkustusta vaativat tapaukset, mikä johtaa jälleen uusiin lisäkysymyksiin.

Esteellisydestä ja siitä johtuvasta käsittelyprosessin alkuvaiheen hankaloitumisesta asioiden toiseen toimistoon siirtoineen aiheutuisi mitä todennäköisimmin myös sovitteluprosessien hidastumista. Palvelun riipeys on yksi keskeisiä sovittelun hyötyjä asiakkaille konfliktinsa ratkaisussa. Nopea käsittelyaika myös mahdollistaa tehokkaan paineen poistamisen oikeusjärjestelmästä, ja näitäkin sovittelun jouhevan käsittelyprosessin aikaansaamia hyötyjä haluttaneen vaalia.

Mikäli oikeusapumallia halutaan kuitenkin edistää, varmin ja realistisin ratkaisu olisikin muotoilla rakenne niin, että esteellisyysäännökset eivät koskisi sovittelun asiakkaita. Mikäli näin ei voida toimia, olisi selvää, että toimintaa tulisi muuttaa nykyisestä muun muassa liittyen vapaaehtoisten alueelliseen käytettävyyteen ja asiakkaiden alueelliseen sovitteluun ohjautumisprosessiin liittyen. Näitä uusia toimintatapoja tulee nyt mahdollisimman aikaisessa vaiheessa mallintaa, sen arvioimiseksi ovatko ne ylipäättään mahdollisia ja järkeviä: nykyinen toimintamalli on näiltä osin hyvin toimiva ja se voitaisiin säilyttää, mikäli toteutusrakenteeksi valittaisiin oma sovitteluvirasto.

Rakennetta ei voida lähteä työstämään eteenpäin nykyisillä lähtötiedoilla. Sovittelun erityisviraston muodostaminen on siirron realistisempi ja sovittelupalvelun ominaispiirteiden (kuten puolueettomuus, asiakkaiden tarpeet lähtökohtana) säilyttämisen kannalta parempi toteutustapa. Tulee arvioida myös esteellisyyslähtökohdan vaikutuksia kansalaisille ja sidosryhmille syntyviin mielikuviin. Sovittelussa on tarkoitus luoda ymmärrystä ja yhteyksiä osapuolten välille, ei vastakkainasettelua, jollaista oikeusapupalvelun esteellisyysäännös pelkällä olemassaolollaan luo.

Sovittelun käyttöä edistävät ja vapaaehtoissovittelijoita edustavat järjestöt

Ajatuspaja RTI - konfliktinratkaisu ja sovittelu, Depolarize – kehittämishanke katsoi esteellisuuden olevan suuri ongelma ja syy, miksi sovittelua ei pitäisi siirtää kyseisten palvelujen yhteyteen. Sovittelu tarvitsee oman virastonsa: oikeusapu vie ihmisiä pois päin toisistaan ja vahvistaa kunkin asemia, sovittelussa pyritään tuomaan osapuolet yhteen. Ehdotuksen mukainen siirto hankaloittaa puolueettomuuden ja tasapuolisuuden toteuttamista.

Suomen sovittelufoorumi katsoo, että sovittelun itsenäisyys on turvattava. Esteellisyysasioissa olemassa olevia käytäntöjä voitaisiin käyttää ja kehittää tarvittaessa sovitteluun sopivaksi.

Suomen Sovittelun Tuki ry:n mukaan sovittelun tulee olla ehdottomasti erillään rikosoikeusjärjestelmästä, jotta esteettömyys voidaan turvata. Mikäli sovittelupalvelut siirrettäisiin ehdotettuun malliin se vaatisi useita lakimuutoksia, jotta sovittelussa nykyisin toimivat hyvät käytännöt ja erilliset toimitilat säilyisivät.

Muut

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia huomautti, että HE 26/2016 perusteella oikeusapu- ja edunvalvontatoimistojen silloin ehdotettu organisaatorakenne ei sinänsä muodostanut esteellisyyttä toimistojen välillä: esteellisyys toimistojen välillä on mahdollinen, mikäli toimistot sijaitsevat samassa toimitilassa tai toimistoilla on yhteistä henkilökuntaa, ja tämä tarkastetaan toimistokohtaisesti. Näin ollen sovittelun siirtäminen oikeusavun ja edunvalvonnan yhteyteen voisi synnyttää nykyistä enemmän esteellisyytilanteita niin oikeusapuun kuin sovitteluunkin, mikäli toiminta tapahtuu samoissa toimitiloissa. Mikäli sovittelupalvelu siirretään oikeusapupalvelujen yhteyteen, tulisi sen olla selkeästi erillinen yksikkö, jolloin sovittelupalvelun periaatteet, itsenäisyys sekä esteellisyyksymykset voitaisiin ottaa paremmin huomioon. Tämän osalta Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia on viitannut lausunnon kirjoittajan antamaan lausuntoon 16.3.2021 (EOAK/1678/2021), jossa korostetaan sitä, että valtion tarjoamien toimitilojen tulisi mahdollistaa riittävä toimintojen erillisuus sekä se, että tietoturva- ja salassapitoseikat pystytään ottamaan huomioon.

Esteellisyyden arvioiminen ei ole aina yksiselitteisesti ratkaistavissa vaan se vaatii usein myös tapauskohtaista harkintaa esimerkiksi asian laadun, tosiseikaston yhteneväisyyden ja myös ulkopuolisille tahoille oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin taakeista syntyvän käsityksen perusteella. Epäselviin tilanteisiin ei ole välttämättä selkeää, käytännönläheistä arvioinnin mallia eikä kaikkia tulkinnanvaraisia tilanteita ole lainsäädännöllisin keinoin mahdollista ennakoida. Selvityksessä on jäänyt avoimeksi se, miten vapaaehtoiset sovittelijat voisivat ennen sovittelua tarkistaa esteettömytensä, koska he eivät ole sovittelutoimistojen työntekijöitä ja eivät siten käytä sovittelu-toimiston asiakastietojärjestelmiä.

Itä-Suomen yliopisto katsoi, että apuna esteellisyyso Ongelmien ratkaisemisessa ovat asianajajien tapaohjeet ja niistä asianajajien valvontalautakunnassa omaksutut kannanotot. Oikeusavustajat ovat valvontalautakunnan valvonnan alaisia, eikä uusia järjestelyjä esteellisyytilanteiden varalta tarvita.

Kirkkohallitus lausui raportissa esitettyjen keinojen vaikuttavan toimivilta: Tarpeenmukaisten rekisteritoimintojen kehittäminen, tarvittaessa asiakkaiden ohjaaminen toisen toimiston asiakkaiksi, tarvittaessa sovittelua koskevan päätöksenteon ja vapaaehtoisten sovittelijoiden eriyttäminen eri toimistoille sekä vapaaehtoisten toimistokohtaisuudesta luopumisen mahdollisuus.

2.9 Ehdotettu järjestämismalli parantaa sovittelupalveluiden yhdenmukaisuutta ja saatavuutta

Tässä kappaleessa on esitetty lausunnonantajien yksityiskohtaiset kannanotot siihen, parantaisiko ehdotettu järjestämismalli sovittelupalveluiden yhdenmukaisuutta ja saatavuutta. 32 lausunnonantajaa koki ominaisuuksien parantuvan, kun taas 10 lausujaa katsoi, että järjestämismalli ei paranna yhdenmukaisuutta ja saatavuutta. 17 vastaajaa ei ottanut asiaan kantaa. Alla on esitetty tiivistetysti lausunnonantajien perustelut vastauksilleen.

Seuraavat lausunnonantajat olivat samaa mieltä: Sisäministeriö (poliisiosasto), Sosiaali- ja terveysministeriö, Etelä-Suomen oaev-piiri, Helsingin käräjäoikeus, Itä-Suomen oaev-piiri, Kaakkois-Suomen oaev-piiri, Lounais-Suomen oaev-piiri, Länsi- ja Sisä-Suomen oaev-piiri, Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus, Pohjois-Suomen aluehallintovirasto, peruspalvelut, oikeusturva- ja luvat -vastuualue, Pohjois-Suomen oaev-piiri, Rikosseuraamuslaitos, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL, Syyttäjälaitos, Ammattiliitto Pro ry, Suomen Lakimiesliitto - Finlands Juristförbund ry, Amnesty International Suomen osasto, Aseman Lapset ry, Julkiset oikeusavustajat ry, Kriminaalihuollon tukisäätiö, Rikosuhripäivystys, Harjulan Setlementti ry, Kalliolan Setlementti ry, Seinäjoen kaupunki, Turun kaupunki, Pohjois-Karjalan sovittelutoimisto, Satakunnan sovittelutoimisto, Sovinto-ohjelma (Diakonissalaitos), Suomen sovittelufoorumi, Suomen Sovittelun Tuki ry, Itä-Suomen yliopisto sekä Kirkkohallitus

Seuraavat lausunnonantajat olivat eri mieltä: Julkisan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry, Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia, Miesjärjestöjen keskusliitto, Miessakit ry, Jyväskylän kaupunki/sovittelutoimisto, Kemin kaupunki/sosiaali- ja perhepalvelut, Kuopion kaupunki, Vaasan kaupunki – Vasa stad, Pohjanmaan sovittelutoimisto, Rovaniemen, Ranuan ja Posion sovittelutoimisto sekä Sovittelu ry/Kymi-Saimaan sovittelutoimisto

Seuraavat lausunnonantajat eivät ottaneet kantaa: *Poliisihallitus, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira, Maria Akatemia ry, Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry, Suomen Kuntaliitto ry, Suomen Setlementtiliitto ry, Suomen syyttäjäyhdistys ry, Mannerheimin Lastensuojeluliitto Järvi-Suomen piiri, Helsingin kaupunki, Porin kaupunki, Tampereen kaupunki, Kanta-Hämeen sovittelutoimisto/FSHKY, Vantaan sovittelutoimisto, Varsinais-Suomen sovittelutoimisto, Ajatuspaja RTI - konfliktinratkaisu ja sovittelu, Depolarize – kehittämishanke, Etelä-Pohjanmaan sovittelijat yhdistys/Jussi Metsälä sekä Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia*

Seuraavat lausunnonantajat eivät vastanneet: Suomen asianajajaliitto sekä Valtiovarainministeriö

Ministeriöt

Sisäministeriön poliisiosasto totesi, että toimet, joilla sovittelutoimintaa on mahdollista kehittää alueellisella tasolla mahdollisimman yhdenmukaisiksi, tasalaatuisiksi sekä riittävällä tavalla saavutettavaksi ovat tärkeitä, ja että näitä ominaisuuksia on tehokkainta kehittää erityisviranomaismallin avulla.

Sosiaali- ja terveysministeriö katsoi, että ehdotettu järjestämismalli yhdenmukais-taisi sovittelupalveluita, kun palvelut siirtyisivät paikallistasolla järjestöiltä ja kunnilta valtion järjestämiksi.

Ministeriöiden alainen hallinto

Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus kirjoitti lausunnossaan, että ehdotetun mallin suurimmat hyödyt liittyvät nimenomaan palvelujen yhdenmukaisuuden parantamiseen ja turvaamiseen: OM:n hallinnonalalla olevaa osaamista voidaan hyödyntää. Saatavuuteen uudistuksella on vaikea nähdä olevan muutosta.

Oaev-piirit katsoivat yhdenmukaisuuden ja tasalaatuisuuden paranevan. Lisäksi oikeusavun kattava toimipaikkaverkosto parantaa sovittelupalvelujen saatavuutta, sillä toimistoilla on toimipaikkoja kaikkiaan noin 160. Toimitilajärjestelyissä tulee sijainnin lisäksi ottaa huomioon sovittelun erityispiirteet, kuten tilojen käyttö virka-ajan ulkopuolella, neuvottelutilojen sijainti ja rakennuksen muu käyttö, jotta kokonaisuus on sovitte-luun sopiva ja neutraali. Oikeusaputoimistoilla ei ole alueellisia toimivaltarajoja oikeus-avussa eikä talous- ja velkaneuvonnassa, eikä palvelu ole kytketty kotikuntaan, jolloin asiakas voi kääntyä valitsemansa oikeusaputoimiston puoleen. Myöskään sovittelun osalta ei ole tarpeen määritellä alueellista toimivaltaa tai kotikuntaedellytystä.

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto, peruspalvelut, oikeusturva- ja luvat -vastuualue katsoi, että valtakunnallisesti yhtenäiset toimintatavat mahdollistuvat parhaiten yhden palvelun järjestäjän mallissa nykyisen hajautuneen järjestämistavan sijaan. Muutoksen yhteydessä tulee varmistaa, että palvelut ovat saatavilla ja saavutettavissa tasapuolisesti eri alueilla.

Poliisihallitus lausui, että keskittäminen ainakin luo myönteisiä mahdollisuuksia.

Terveys- ja hyvinvoinnin laitos THL, Syyttäjälaitos, Rikosseuraamuslaitos sekä **Helsingin käräjäoikeus** lausuivat, että järjestämismalli on omiaan yhdenmukaistamaan toimintaa.

Ammattijärjestöt

Ammattiliitto Pro ry:n näkemys oli, että yhden toimijan malli on luonteva ja johtaisi toiminnan aseman vakiintumiseen koko maassa, kun palvelut tuotettaisiin yhdenmukaisesti eri alueilla. Näin myös palvelujen saatavuus ja laatu voidaan taata nykyistä paremmin.

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ja Julkisan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry huomauttivat, että palvelujen saatavuus ja saavutettavuus saattaa heikentyä, mikäli toiminta tulee jatkossa sovittaa OM:n toimitilakonseptin mukaisesti ja tapahtuvaksi virka-aikana. Yhdenmukaisuus lisääntynee.

Suomen Lakimiesliitto - Finlands Juristförbund ry katsoi alueellinen saatavuuden parantuvan, kun palvelu ei olisi enää kuntalaisuuteen sidottua.

Järjestöt ja säätiöt

Amnesty International Suomen osasto katsoi ominaisuuksien paranevan, mikäli sovittelutoimintaa kehitetään samalla ihmisoikeusperustaisuutta vahvistaen: pari- ja lähisuhdeväkivallan rajaaminen sovittelun ulkopuolelle yhdenmukaistaa sovittelutoimintaa.

Aseman Lapset ry koki mallin parantavan yhdenmukaisuutta ja tekemisen mahdolliseksi sovittelun vahvemman markkinoinnin, jos toimintaa resursoidaan tarpeeksi ja henkilökuntaa lisätään.

Julkiset oikeusavustajat ry katsoi alueellinen saatavuuden parantuvan, kun palvelu ei olisi enää kuntalaisuuteen sidottua.

Kriminaalihuollon tukisäätiö katsoi yhden toimijan alaisuudessa palvelun yhdenmukaisuuden paranevan, ja toimipisteiden määrän mahdollistavan palvelun nykyistä laajemman saatavuuden.

Miesjärjestöjen keskusliitto lausui, että itsenäinen Sovittelu-viranomainen parantaisi yhdenmukaisuutta ja saatavuutta, mutta ehdotettu malli ei. Itsenäisessä mallissa ei tarvitsisi tehdä laatua huonontavia kompromisseja. Raportissa ei ole käsitelty vaihtoehtoa, jossa siirto OM:n hallinnonalalle toteutettaisiin nykyistä palveluntuottamisjärjestelmää järkeistään ja sovittelun ohjauksesta ja kehittämisestä vastaavaa keskushallintoa vahvistaen.

Miessakit ry yhtyi Miesjärjestöjen keskusliiton lausuntoon, ja huomautti lisäksi saatavuuteen vaikuttavan toimipaikkojen määrää ja sijaintia enemmän vapaaehtoisten sovittelijoiden määrä ja se kuinka vapaaehtoiset sovittelijat saadaan pysymään mukana organisaatiomuutoksessa. Saatavuuden näkökulmasta keskeistä on myös se, minkälaiseksi sovittelun brändi muuttuu virastoon yhdistyessä.

Rikosuhripäivystys viittasi työryhmän perusteluihin.

Suomen Setlementtiliitto ry totesi, että vaikutuksia ominaisuuksiin on vaikea arvioida, mutta niitä on mahdollista parantaa ja parannetaan jo nykyisessäkin mallissa. Yhdenmukaisuutta ja saatavuutta voidaan varmemmin turvata valtakunnallisen sovittelupalveluita tuottavan järjestötoimijan avulla.

Suomen syyttäjäyhdistys ry näki kehityksen olevan mahdollista molempiin suuntiin.

Sovittelupalveluja tuottavat järjestöt

Harjulan Setlementti ry totesi, että yhdenmukaisuus lisääntyisi, mutta saatavuus ei parantuisi. Saatavuus riippuu suurelta osin toimipisteiden sijainnista ja tiheydestä sekä sovitteluun käytettyjen tilojen käytettävyydestä virka-ajan ulkopuolella.

Kalliolan Setlementti ry lausui, että tällä hetkellä sovittelun valtakunnalliset resurssit eivät ole optimaalisella tavalla jaettu: tämä mahdollisesti korjaantuisi uudessa toimintamallissa.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto Järvi-Suomen piiri katsoi yhdenmukaisuuden mahdollisesti lisääntyvän sovittelutoimistojen välillä, mutta katsoi saatavuuden olevan omalla alueellaan jo nyt kunnossa. Huolena onkin uudessa mallissa lasten ja nuorten sovittelupalveluiden saatavuus.

Sovittelupalveluja tuottavat kunnat

Jyväskylän kaupunki/sovittelutoimisto katsoi yhdenmukaisuuden lisääntyvän, mutta esteellisyys- ja toimitilahaasteiden heikentävän palvelujen saatavuutta.

Kemin kaupunki/sosiaali- ja perhepalvelut katsoi saatavuuden vähenevän kasvavien etäisyyksien ja esteellisyystekijöiden vuoksi.

Kuopion kaupunki ja Vaasan kaupunki – Vasa stad, Pohjanmaan sovittelutoimisto katsoivat, että omana virastona saavutettaisiin yhdenmukaisuus ja välttyttäisiin esteellisyyssongelmilta.

Seinäjoen kaupunki kirjoitti lausunnossaan yhden palveluntarjoajan mallin parantavan yhdenmukaisuutta, mutta saatavuuteen tulisi kiinnittää erityistä huomiota, jotta ne eivät etäänny liiaksi paikallisuudesta ja ihmisten elinpiiristä. Riskinä on sovittelupalveluiden keskittyminen toimistojen sijaintipaikkakunnille, kun taas nyt palvelu annetaan lähellä asiakkaan asuinkuntaa.

Tampereen kaupunki katsoi, että yhdenmukaisuutta tulisi toimitilakäytäntöihin, mutta esteellisyysskysymykset tulisi ratkaista, jotta asiakkaan palvelunsaatavuus ei vaarantuisi. Erillisenä virastona saavutettaisiin yhtä lailla sovittelupalveluiden yhdenmukaisuutta, ja tavoitettavuus sekä alueelliset vaatimukset toiminnalle tulisivat paremmin huomioiduksi sekä minimoitaisiin esteellisyyteen liittyvät kysymykset.

Turun kaupunki katsoi siirron yhdenmukaistavan palveluita ja lisäävän saatavuutta jo olemassa olevan valtakunnallisen organisaation kautta. Haasteeksi voi kuitenkin muodostua toimitila-asiat.

Sovittelutoimistot

Kanta-Hämeen sovittelutoimisto/FSHK kokee siirron mahdollistavan yhdenmukaisuuden ja tasalaatuisuuden, mutta katsoi että sovittelun erityispiirteet pystyttäisiin parhaiten huomioimaan omana virastona, jossa myös sovittelun vakaa asema ja yhdenmukaisuus voitaisiin varmistaa.

Pohjois-Karjalan sovittelutoimisto katsoi yhdenmukaisuuden kehittyvän.

Rovaniemen, Ranuan ja Posion sovittelutoimisto huomautti, että sovittelualoitteiden käsittelyajat voivat pidentyä, jos toiminta tulee sovittaa OM:n toimitilakonseptin mukaisesti ja tapahtuvaksi ainoastaan virka-aikana.

Satakunnan sovittelutoimisto totesi yhtenäisyyden ja yhdenmukaisuuden mahdollisesti helpottuvan, ja toisaalta tietoisuuden sovittelupalveluista lisääntyvän, jolloin palveluja voitaisiin tarjota yhä useammille potentiaalisille asiakkaille.

Sovittelu ry/Kymi-Saimaan sovittelutoimisto huomautti yhdenmukaisuuden parantuvan, mutta saatavuuden huonontuvan sillä sovittelutoiminnan toimintakulttuuri on virastokulttuurista poikkeava. Virka-ajan ulkopuolinen sovittelijoiden ammatillinen ohjaus sekä sovittelut tapahtuvat usein virka-ajan ulkopuolella, ja näiden järjestäminen voi muutenkin olla yhteystiloissa haasteellista. Huomioon tulee ottaa, että sovittelutilanteisiin kokoontuu usein määrällisesti suuri joukko rikoksen tai riidan osapuolia tai heidän huoltajiaan ja tukihenkilöitään.

Vantaan sovittelutoimiston mukaan yhdenmukaisuus parantuisi valtakunnan tasolla, mutta saatavuus saattaisi heikentyä esteellisyystilanteiden johdosta. Asuinpaikasta riippumatta kansalaisille on turvattava tasa-arvoiset mahdollisuudet saada korkealaatuisia sovittelupalvelua. Lausuja huomautti myös, että toisin kuin raportin kohdassa 6.2.2 mainitaan, asiakkaat voivat nykymallissa valita, minkä sovittelutoimiston palveluja haluavat käyttää. Esim. Helsingin sovittelutoimistoa voivat käyttää myös muut kuin helsinkiläiset, eikä siten raportissa mainittu toimivaltarajoista luopuminen ole peruste palvelun siirtämiselle ehdotettuun järjestämismalliin.

Varsinais-Suomen sovittelutoimisto katsoi toiminnan yhdenmukaistuvan valtakunnallisesti sekä keventävän henkilökunnan työtaakkaa keskitetyn keskushallinnon hallinto- ja tukipalvelujen synergiaetujen myötä. Virkasuhteistaminen voi toisaalta sisältää yhdenmukaistamisen kannalta riskejä, ja yhtenäistämiseksi olisikin paremmat edellytykset, kun kyseessä olisi pelkästään sovittelusubstanssiin keskittynyt rakenne.

Sovittelun määrärahojen kasvaessa ehdotettu rakenne voi parantaa saavutettavuutta, mikäli taloutta toteutetaan määrittelemällä nykyistä suurempi budjetti erityisesti sovittelupalvelun todelliseen käyttöön. Tällöin sovittelun henkilökuntaa voidaan lisätä suhteessa pitkällä aikavälillä jo nyt kasvaneeseen ja potentiaalisesti edelleen kasvavaan aloitemäärään. Esteellisyyssäännös tulee kuitenkin hankaloittamaan palvelujen alueellista saatavuutta.

Sovittelun käyttöä edistävät ja vapaaehtoissovittelijoita edustavat järjestöt

Etelä-Pohjanmaan sovittelijat yhdistys/Jussi Metsälä katsoi, että sovittelun arvostus ja tunnettuus kasvaisivat, ja alueelliset erot palveluissa tasaantuisivat. Riskinä kuitenkin on, että varsinainen sovittelutoiminta lähestyisi toiminnaltaan tuomioistuinsovitte-
telua, jolloin restoratiivisuus ja muut perinteisen sovittelun sisällöt muuttuvat.

Sovinto-ohjelma (Diakonissalaitos) katsoi resurssien keskittämisen parantavan juuri näitä asioita.

Suomen sovittelufoorumi totesi, että resurssien keskittäminen parantaa yhdenmukaisuutta ja saatavuutta, ja sen pitää olla tavoite mallista riippumatta ja keskeinen asia suunnittelussa.

Suomen Sovittelun Tuki ry lausui, että yhdenmukaisuus sovittelun päätösten lähettämässä kasvaisi, mutta saatavuus heikentyisi, sillä sovittelulle on jo kattava paikkojen ja tilojen järjestelmä.

Muut

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia huomautti lausunnossaan, että oikeusapu- ja edunvalvontapiirien käytössä oleva toimipaikkaverkosto on huomattavasti nykyistä sovittelutoimistojen verkostoa suurempi. Lisäksi selvityksen mukaan (s. 45) jos sovittelu siirtyy oikeusaputoimistoihin, alueellisista toimivaltarajoista olisi mahdollisuus luopua, ellei toimivaltarajojen säilyttämistä nähdä tarpeellisena. Mikäli samalla ei vähennetä oikeusapu ja sovittelutoimistojen määrää, ei se heikennä palveluiden saatavuutta. Jatkovalmistelussa tulisi varmistua siitä, että sovittelupalvelun asiakkaille turvataan tasaveroiset mahdollisuudet saada laadukasta sovittelun erityispiirteet takaa-vaan sovittelupalvelua asuinpaikasta riippumatta. Selvityksessä ei ole otettu kantaa siihen, miten palveluiden saatavuudessa turvataan myös kielelliset oikeudet.

Itä-Suomen yliopisto katsoi yhdenmukaisuuden parantuvan, mutta saatavuus ei välttämättä sen nykyisestä hyvästä tasosta johtuen kasvaisi. Saatavuus ei ole ongelma, mutta yhdenmukaisuus on sitä ollut: poliisista ohjautuvien tapauksien määrä ja laatu on vaihdellut maan eri osissa. Sovittelun ollessa tärkeä osa konfliktien ratkaisua ja siitä saatavien säästöjen ollessa merkittäviä, sovittelun yhdenmukaisuuteen tulee kiinnittää huomiota, jotta sen tavoitteet täyttyvät.

Kirkkohallitus totesi esitetyn mallin jakavan julkisen vallan vastuun sovittelun saatavuuden varmistamisesta ”laajemmille valtionhallinnollisille hartioille” kuin muut mallit. Lisäksi sovittelupalveluiden yhdenmukaisuuden turvaamisessa sekä sovittelun henkilöstön toiminnalla, että ministeriötason ohjauksella ja valvonnalla on keskeinen rooli, jolle on hyväksy myös heidän kytkeytymisensä laajempiin oikeushallinnon työorganisaatioihin.

2.10 Sovittelupalveluiden siirron vaikutukset julkisen oikeusavun, yleisen edunvalvonnan sekä talous- ja velkaneuvonnan palveluihin

Ministeriöt

Sisäministeriön poliisiosasto piti todennäköisenä, että sovittelupalveluiden siirrolla ei tulisi olemaan merkittävää vaikutusta julkisen oikeusavun, yleisen edunvalvonnan sekä talous- ja velkaneuvonnan palveluihin, joiden tuottamiseen ei olla ehdottamassa muutoksia.

Sosiaali- ja terveysministeriö katsoi, että etuna olisi käyttöön saatava sovittelun asiantuntemus, josta olisi hyötyä oikeusapupalvelujen kehittämisessä sovittelua tukevaan suuntaan.

Ministeriöiden alainen hallinto

Helsingin käräjäoikeus katsoi, että sovittelupalvelu voitaisiin järjestää valtakunnallisesti yhdenmukaisesti ja siten, että sovittelun saatavuus olisi taattu eri puolilla Suomea.

Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus totesi, että onnistuessaan sovittelu voi säästää oikeusavustajien ja velkaneuvojen aikaa ja resursseja muihin tehtäviin. Lisäksi sovittelu monipuolistaisi keinoja oikeusavussa, edunvalvonnassa ja velkaneuvonnassa muutoinkin esiintyvien konfliktien ratkaisuun. Esteellisyysongelmat ja tarpeet erillisiin toimitiloihin ovat siirron negatiivinen puoli.

Oaev-piirit katsoivat, että siirto vahvistaa julkisen oikeusavun ja talous- ja velkaneuvonnan palveluita. Asian ratkaisemisen vaihtoehdot monipuolistuvat, ja asiantuntemus ja käytännöt tulevat oikeusavun, talous- ja velkaneuvonnan sekä hallinnonalan edunvalvonnan hyödyksi. Julkisen oikeusavun osalta tulee varmistua siitä, että täydentyneessä toimintaympäristössä pystytään edelleen noudattamaan hyvää asianajajatappaa kaikilta osin. Esteellisyyсарvioinnin lisäksi huomiota tulee kiinnittää mm. salassapitovelvoitteiden toteutumiseen.

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto, peruspalvelut, oikeusturva- ja luvat -vastuualue lausui, että siirto laajentaisi valtakunnallisen viraston toimialaa. Sovittelupalvelu tulisi kuitenkin säilyttää omana kokonaisuutenaan tulevan organisaation sisällä.

Poliisihallitus katsoi, että osaavien vapaaehtoissovittelijoiden panoksen vuoksi sovittelusta on pystytty ohjaamaan asiakkaita tehokkaasti myös muiden palvelujen piiriin, ja tätä mahdollisuutta ja toimintamallia tulisi jatkossakin vaalia ja kehittää.

Rikosseuraamuslaitoksen näkemyksen mukaan kaikkiin eri palveluihin on turvattava riittävät resurssit. Palvelut tulisi organisoida riittävän erillisiksi yksiköiksi, jotta niiden luotettavuus, luonne tai tarkoitus eivät hämärry asiakkaille, sillä sovittelun tavoite ja tarkoitus ovat muista palveluista poikkeavia. Etuna olisi se, että voitaisiin nykyistä paremmin selvittää sovittelun mahdollisuus rikosprosessin rinnalla tai ohella.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL ja **Syyttäjälaitos** katsoivat, että tietoisuus sovittelusta voisi kasvaa mainituissa palveluissa, ja voisi mahdollistaa yhteistyön lisääntymisen sovittelupalvelun kanssa.

Ammattijärjestöt

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia sekä **Julkisalan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry** lausuivat, että esteellisyyskysymykset tulevat vaikuttamaan asiakkaiden oikeuteen saada laadukasta palvelua. Toimialojen tulostulosohjaus, resurssit ja talous sekä htv-kehykset tulee eriyttää, jotta palvelut voivat toimia laadukkaasti eikä synny sisäistä kilpailua.

Suomen Lakimiesliitto - Finlands Juristförbund ry katsoi siirrolla olevan synergiaetuja oikeusapu- ja edunvalvontapalveluiden näkökulmasta. Lisäksi siirron myötä myös oikeusaputoimistoista osattaisiin aikaisempaa aktiivisemmin ohjata asioita sovittelupalveluun.

Järjestöt ja säätiöt

Aseman Lapset ry katsoi, että asiakkaiden palveleminen ja ohjaus tehostuu, kun tietoisuus puolin ja toisin toistensa palveluista vahvistuu.

Julkiset oikeusavustajat ry katsoi Suomen Lakimiesliiton tavoin siirrolla olevan synergiaetuja. Lisäksi Julkiset oikeusavustajat ry katsoi, että sovittelun tapahtuminen oikeusaputoimistojen tiloissa voisi hämärtää sovittelun ja asianajotoiminnan rajaa asiakkaiden ja vastapuoltenkin silmissä. Sovittelun tulee näyttää puolueettomalta.

Kriminaalihuollon tukisäätiö ei nähnyt suurta vaikutusta.

Miesjärjestöjen keskusliitto ja **Miessakit ry** katsoivat esteellisyys- ja jääviyskysymysten aiheuttavan ongelmia.

Suomen Setlementtiliitto ry lausui sovittelupalveluita käyttävillä henkilöillä ja tahoilla voivan olla monien yhteiskunnallisten sosiaali- ja oikeuspalveluiden tarvetta, mikä voi olla asiakasnäkökulmasta haasteellista selvityksessäkin tunnistettujen ongelmien vuoksi. Asiakaslähtöisen palvelun kannalta näitä tulee välttää jo palvelumuotoilun yhteydessä.

Sovittelupalveluja tuottavat järjestöt

Harjulan Setlementti ry totesi, että myönteisiä vaikutuksia voi olla, mutta esteellisyyden ja asiakkaan tietosuojan osalta voi tulla haasteita. Palvelumuotoilu tulisi tehdä asiakaslähtöisesti ongelmien välttämiseksi.

Kalliolan Setlementti ry toivoo asiakasohjauksen puolin ja toisin lisääntyvän.

Sovittelupalveluja tuottavat kunnat

Helsingin kaupunki lausui, että palveluista säädetään erillisissä substanssilaeissa, ja että siirrolla ei voida arvioida olevan asiakasnäkökulmasta synergiaetuja.

Jyväskylän kaupunki/sovittelutoimisto yhtyi mielipiteeseen palvelujen välisestä yhteistyöstä sekä esteellisyyskysymysten ongelmallisuudesta, ja nosti esiin myös toimitilahaasteiden lisääntymisen.

Kemin kaupunki/sosiaali- ja perhepalvelut sekä **Kuopion kaupunki** katsoivat palvelujen ajautuvan priorisointiin esteellisyystekijöistä johtuen. Asiakkaat voivat kärsiä palvelujen puutteesta, ja kustannuksia tulee niin asiakkaalle kuin yhteiskunnallekin.

Porin kaupunki ja Turun kaupunki totesivat palvelujen edustajien ja asiakkaiden tulle van entistä tietoisemmaksi sovittelusta. Näin ollen sovitteluun ohjautuisi entistä enemmän asiakkaita.

Seinäjoen kaupunki ei nähnyt suurta vaikutusta mainittuihin palveluihin, mutta korosti sitä, että sovittelun on oltava riittävän erillistä toimintaa erityisesti oikeusavusta.

Tampereen kaupunki katsoi tietoisuuden sovittelusta lisääntyvän, mutta nosti esiin myös esteellisyyskysymykset asiakaspalvelun osalta.

Vaasan kaupunki – Vasa stad, Pohjanmaan sovittelutoimisto esitti, että tietoisuus sovittelusta kasvaa, mutta ohjaus sovittelupalveluihin hankaloituu esteellisyyskysymysten vuoksi. Asiakkaat joutuvat mahdollisesti turvautumaan etäpalveluihin tai matkustamaan saadakseen palveluita, joka johtaa tyytymättömyyteen ja valituksiin sekä

siihen, että asiakkaat eivät saa tarvitsemaansa palvelua. Tilojen tulee myös olla erilliset tai riittävän suuret kaikille.

Sovittelutoimistot

Kanta-Hämeen sovittelutoimisto/FSHKY totesi, että asiakastyölle ja palvelujen tavoitettavuudelle saattaisi olla positiivisia vaikutuksia tietoisuuden lisääntymisestä. Viraston sisäisen kommunikaation tulee kuitenkin olla sujuvaa ja prosessien selkeitä. Asiasta ei saada ohjata luukulta toiselle saamatta tarvitsemaansa palvelua.

Pohjois-Karjalan sovittelutoimisto katsoi, että siirron myötä asiakkaiden ohjautuminen palveluihin puolin ja toisin helpottuisi.

Satakunnan sovittelutoimisto huomautti, että tietoisuus sovittelusta sekä asiakkaiden ohjautuminen palveluihin parantuisi, mutta sovitteluun osallistuminen ei saisi vaikuttaa muiden palvelujen saatavuuteen asiakkaan paikkakunnalla.

Sovittelu ry/Kymi-Saimaan sovittelutoimisto kirjoitti lausunnossaan, että esteellisyystarkastelun ulottuessa sovittelun asiakkaisiin, oikeusavun asiakkaat joutuisivat käyttämään toisen toimiston tai yksityisen oikeusavustajan palveluita.

Vantaan sovittelutoimisto sekä **Rovaniemen, Ranuan ja Posion sovittelutoimisto** huomauttivat, että palvelujen saavutettavuus saattaisi heikentyä mahdollisista esteellisyystilanteista johtuen, joten tämä vaatisi tarkempaa arviointia.

Varsinais-Suomen sovittelutoimiston mukaan oikeusapumalliin siirtyminen todennäköisesti hankaloittaa saatavuutta, sillä esteellisyys koskiessa sovittelua palvelu hidastuu ja kustannukset nousevat. Jos asiakas joutuisi liikkumaan paikkakunnalta toiselle asiakkaan asema heikentyisi palvelujärjestelmässä, ja asiakaslähtöisyys heikentyisi. Jos nämä haasteet saadaan ratkaistua, siirto voi muuttaa palveluiden imagoa sovittelulle ominaiseen, helposti lähestyttävään suuntaan.

Sovittelun käyttöä edistävät ja vapaaehtoissovittelijoita edustavat järjestöt

Etelä-Pohjanmaan sovittelijat yhdistys/Jussi Metsälä korosti esteellisyyskysymyksiä ja epävarmuutta siitä, miten asiakkaat saattavat kokevat tilanteen missä kaikki palvelut löytyvät saman katon alta.

Suomen sovittelufoorumin mukaan siirron ei pitäisi vaikuttaa, jos siirto perustuu sovittelupalvelun itsenäiseen asemaan. Konfliktien ja riitojen ratkaiseminen toivottavasti nopeutuisi, ja siten tarve muille palveluille mahdollisesti vähenee.

Suomen Sovittelun Tuki ry katsoi, että siirto vaikuttaisi viraston aukioloaikoihin sovittelun erilaisista ajankohdista johtuen. Tiloja tulee olla erilaisia sovittelutapauksia varten. Positiivista on, että sovittelussa olisi mahdollista tarvittaessa ohjata oikeusaputoiminnan tai velkaneuvonnan piiriin.

Muut

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia huomautti, että valtakunnallisen viraston perustaminen ja siihen liittyvät monipaikkaiset ja verkostomaiset työskentelytavat saattavat olla omiaan johtamaan digitaalisten ja valtakunnallisesti hoidettujen asiakas-kohtaamisten lisääntymiseen henkilökohtaisten asiakaskontaktien kustannuksella. Sovittelun tavoitteet ja erityispiirteet toteutuisivat parhaiten henkilökohtaisissa kohtaamisissa. Oikeusavun näkökulmasta etuna olisi, että organisaatioon saataisiin sovittelun asiantuntemusta, josta on hyötyä myös oikeusapupalvelujen kehittämisessä sovintoa ja sovittelupalveluja tukevaan suuntaan. Toisaalta mahdollisuus saada oikeudellista tukea sovittelupalveluun olisi lähellä. Sovittelijoiden vaatima asiantuntemus ei välttämättä kuitenkaan tukeudu oikeudelliseen osaamiseen kuten oikeusavustajien kohdalla. Se miten synergiaetua voidaan toteuttaa edellyttää, etteivät sovittelupalvelun erityisperiaatteet, itsenäisyys ja puolueettomuus vaarannu, ja ettei sovittelupalvelun siirtämisellä oikeusapupalvelujen yhteyteen hämärretä ihmisten mielikuvaa siitä, minkä palvelun piirissä he kulloinkin ovat.

Itä-Suomen yliopisto katsoi, että siirrolla ei ole vaikutusta.

Kirkkohallitus katsoi, että osaamisen laajeneminen ja perustehtävien lähentyminen vaikuttaisivat myönteisesti niin oikeusapuun kuin sovitteluunkin, ja täten myös kansalaisten etuun.

2.11 Sovittelun siirron suunniteltu aikataulu vuoden 2024 alussa

Tässä kappaleessa on esitetty lausunnonantajien yksityiskohtaiset kannanotot siihen, onko sovittelun siirron suunniteltu aikataulu vuoden 2024 alussa perusteltu. 31 lausunnonantajaa koki aikataulun olevan perusteltu, kun taas 6 lausunnonantajaa vastasi

kysymykseen kielteisesti. 19 vastaajaa ei ottanut asiaan kantaa. Alla on esitetty tiivistetyä myös lausunnonantajien perustelut vastauksilleen.

Aikataulua kannattivat seuraavat lausunnonantajat: Sisäministeriö (poliisiosasto), Sosiaali- ja terveysministeriö, Etelä-Suomen oaev-piiri, Helsingin käräjäoikeus, Itä-Suomen oaev-piiri, Kaakkois-Suomen oaev-piiri, Lounais-Suomen oaev-piiri, Länsi- ja Sisä-Suomen oaev-piiri, Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus, Pohjois-Suomen aluehallintoviraston, peruspalvelut, oikeusturva- ja luvat-vastuualue, Pohjois-Suomen oaev-piiri, Rikosseuraamuslaitos, Terveystieteiden tutkimuskeskus THL, Syyttäjälaitos, Julkisan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry, Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia, Suomen Kuntaliitto ry, Kalliolan Settlementti ry, Mannerheimin Lastensuojeluliitto Järvi-Suomen piiri, Kemin kaupungin sosiaali- ja perhepalvelut, Kuopion kaupunki, Tampereen kaupunki, Turun kaupunki, Pohjois-Karjalan sovittelutoimisto, Rovaniemen, Ranuan ja Posion sovittelutoimisto, Satakunnan sovittelutoimisto, Sovittelu ry/Kymi-Saimaan sovittelutoimisto, Sovinto-ohjelma (Diakonissalaitos), Suomen sovittelufoorumi, Itä-Suomen yliopisto sekä Kirkkohallitus

Aikataulua eivät kannattaneet seuraavat lausunnonantajat: Kriminaalihuollon tukisäätiö, Suomen syyttäjäyhdistys ry, Helsingin kaupunki, Seinäjoen kaupunki, Kanta-Hämeen sovittelutoimisto/FSHKY sekä Etelä-Pohjanmaan sovittelijat yhdistys/Jussi Metsälä.

Aikatauluun eivät ottaneet kantaa seuraavat lausunnonantajat: Poliisihallitus, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira, Suomen Lakimiesliitto - Finlands Juristförbund ry, Amnesty International Suomen osasto, Aseman Lapset ry, Julkiset oikeusavustajat ry, Maria Akatemia ry, Miesjärjestöjen keskusliitto, Naisjärjestöt yhteistyössä NYTKIS ry, Rikosuhripäivystys, Suomen Settlementiliitto ry, Harjulan Settlementti ry, Jyväskylän kaupunki/sovittelutoimisto, Porin kaupunki, Vaasan kaupunki – Vasa stad, Pohjanmaan sovittelutoimisto, Vantaan sovittelutoimisto, Varsinais-Suomen sovittelutoimisto, Ajatuspaja RTI - konfliktinratkaisu ja sovittelu, Depolarize – kehittämishanke sekä Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia

Kysymykseen eivät vastanneet seuraavat lausunnonantajat: Valtiovarainministeriö, Ammattiliitto Pro ry, Miessakit ry sekä Suomen asianajajaliitto

Ministeriöt

Sisäministeriön poliisiosasto piti aikataulua perusteltuna, sillä siirtoon liittyvään suunnittelutyöhön on jätetty useita vuosia aikaa.

Sosiaali- ja terveysministeriö piti aikataulua perusteltuna, mutta huomautti myös, että siirto voitaisiin tehdä jo vuoden 2023 alussa samanaikaisesti mahdollisesti perustettavan oikeusapu- ja edunvalvontaviraston toiminnan aloittamisen kanssa.

Ministeriöiden alainen hallinto

Helsingin kärjäoikeus katsoi, että siirto on tulisi järjestää mahdollisimman nopealla aikataululla.

Länsi-Uudenmaan kärjäoikeus totesi aikataulun olevan mahdollinen ja riittävä, mikäli uusi oikeusapu- ja edunvalvontavirasto on aloittanut toimintansa ennen siirron toteuttamista.

Oaev-piirit lausuivat, että suunniteltu aikataulu mahdollistaa sovittelun siirron edellyttämien lainsäädännöllisten ja organisatoristen sekä valtiontaloudellisten tekijöiden huomioon ottamisen samalla, kun oikeusapu- ja edunvalvontavirastoa perustetaan.

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto, peruspalvelut, oikeusturva- ja luvat -vastuualue totesi, että siirron asianmukaiseksi toteutumiseksi valmistelulle tulee varata riittävä aika.

Poliisihallitus kirjoitti lausunnossaan, että hyvällä suunnittelulla, johtamisella ja riittäville resursseille siirto voi suunnitellulla aikavälillä onnistua.

Syyttäjälaitos huomautti, että siirron aikataulun yhteensovittaminen valtakunnallisen oikeusapu- ja edunvalvontavirastomuutoksen kanssa olisi keskeistä.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL lausui suunnitellun aikataulun olevan realistinen.

Ammattijärjestöt

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia sekä **Julkisalan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry** katsoivat, että suunniteltu aikataulu mahdollistaa riittävän pitkän ajan jääviys/esteellisyyssymyksiä ratkaisemiseksi ja erillisvirastomallin arvioimiseksi.

Järjestöt ja säätiöt

Aseman Lapset ry huomautti, että siirtymäajan ollessa näin pitkä, aika tulee käyttää hyödyksi ja ehdotti, että siirtymää pilotoitaisiin muutamalla alueella niin, että siitä voisi ottaa oppia toisaalla. Siirtymä kannattaisi porrastaa kolmivaiheiseksi: jos kerralla tekee ison muutoksen, on liian suuri työ lähteä korjaamaan koko palvelua.

Kriminaalihuollon tukisäätiö katsoi aikataulun näyttävän tiukalta ottaen huomioon vielä tarvittavat selvittelyt, lainsäädäntöprosessin ja henkilöstöjärjestelyt.

Suomen Setlementtiliitto ry ilmaisi haluavansa tukea, olla mukana vaikuttamassa, kehittämässä ja tuottamassa palveluita sekä siirtymäkaudella ja sen jälkeen, jotta muutokset olisivat mahdollisimman kivuttomia, sujuvia ja asiakaslähtöisiä. Siirtymäkausi ei saisi vaikuttaa negatiivisesti palvelujen määrään tai sujuvuuteen. Riittävä rahoitus tulisi turvata siirtymäkauden haasteista huolimatta palvelujen lisäämiseksi, jotta kasvavaan palvelutarpeeseen voidaan vastata. Siirtymäkaudesta ja keskeneräisestä vapaaehtoistoiminnan rakenteesta voi aiheutua haavoittuvuutta vapaaehtoistoimijoiden rekrytoinnille sekä nykyisten sovittelijoiden jaksamiselle ja jatkohalukkuudelle. Vapaaehtoisten ja nuorten ääntä ja ehdotuksia tulee kuulla uudistuksessa.

Suomen syyttäjähdistys ry:n mukaan aikataulu voi osoittautua liian lyhyeksi, ja riittävän pitkä siirtymäaika tulisi varmistaa, jotta nykyisten palveluntuottajien tilanne voidaan huomioida.

Sovittelupalveluja tuottavat järjestöt

Harjulan Setlementti ry katsoi, että riittävä siirtymisaika tulee varmistaa ja huomautti, että siirtymäkausi ja keskeneräinen vapaaehtoistoiminnan rakenne voivat aiheuttaa haavoittuvuutta rekrytoinnille ja sovittelijoiden jaksamiselle sekä jatkohalukkuudelle. Vapaaehtoisten ja nuorten ääntä tulisi kuulla rakenneuudistuksessa, jotta palvelut voidaan järjestää asianmukaisesti siirtymäkaudella. Harjulan Setlementti ry ilmoitti haluavansa tukea ja olla mukana vaikuttamassa, kehittämässä ja tuottamassa palveluita sekä siirtymäkaudella että sen jälkeen niin, että muutokset olisivat mahdollisemman kivuttomia, sujuvia ja asiakaslähtöisiä.

Kalliolan Setlementti ry huomautti, että henkilöstön ja vapaaehtoisten sovittelijoiden sitoutuminen ja pysyminen toiminnassa sekä sovittelupalvelujen katkeamaton siirtyminen tulee varmistaa.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto Järvi-Suomen piiri piti aikataulua riittävänä, kunhan tarpeeksi perusteellisesta suunnittelusta ja organisoimisesta varmistutaan.

Sovittelupalveluja tuottavat kunnat

Helsingin kaupunki lausui, että ei kannata siirtoa.

Jyväskylän kaupunki/sovittelutoimisto katsoi, että sovittelun siirtyminen valmiiseen organisaatioon vuosi muiden palvelukokonaisuuksien jälkeen on ongelmallista, ja että tämä voi johtaa käsitykseen sovittelun alisteisuudesta suhteessa muihin toimintoihin. Sovittelu tulisi huomioida viraston nimessä ja kaikkien yksiköiden tulisi siirtyä yhtä aikaa.

Kemin kaupunki/sosiaali- ja perhepalvelut huomautti, että huolellinen valmistelu tulee viemään paljon aikaa: esim. erityisviranomaismallin mukaisen sovitteluviraston perustaminen vie aikaa.

Kuopion kaupunki totesi, että siirtoon liittyvät asiat ehditään selvittää riittävän perusteellisesti ennen siirtoa ehdotetulla aikataululla.

Porin kaupunki arvioi ohjausryhmän asettaneen aikataulun realistiseksi.

Seinäjoen kaupunki katsoi, että aikataulu saattaa olla kiireinen ottaen huomioon, että henkilöstön aseman varmistaminen ja heidän palkkaus- ja muiden etujen säilyminen ennallaan tulisi olla ratkaistuna riittävän ajoissa ennen siirtymistä.

Tampereen kaupunki katsoi, että vaikutukset tulee arvioida laajasti ja että muutos vie paljon aikaa. Järjestelyissä täytyy huomioida uusien hyvinvointialueiden perustaminen nykyisten tietojen valossa vuoden 2023 alusta ja sen vaikutus toiminnan järjestämiseen: mm. Tampereella Pirkanmaan sovittelutoimisto sijoittuu nykyisin sosiaali- ja terveystieteiden alaisuuteen.

Turun kaupungin mukaan aikataulu on yhteensovittettava valtakunnallisen oikeusapu- ja edunvalvontavirastomuutoksen kanssa.

Vaasan kaupunki – Vasa stad, Pohjanmaan sovittelutoimisto kirjoitti lausunnossaan, että valmistelun tulee olla riittävän perusteellinen, mutta huomioon tulee ottaa mahdollisesti liiankin pitkän siirtymäajan vaikutukset THL:n ja taustaorganisaatioiden asenteisiin suhteessa sovittelupalveluihin, jotta sovittelua ei aleta pitää toisarvoisena.

Sovittelutoimistot

Kanta-Hämeen sovittelutoimisto/FSHKY lausui, että siirto vaatii huolellista ja perusteellista valmistelua, ja että sovittelupalvelun saatavuus ja laatu on siirrossa turvattava. Aikataulutuksessa tulee ottaa huomioon mahdollisen sote-uudistuksen vaikutukset. Kentällä huolettaa, että lyhyessä ajassa tapahtuu kaksi suurta siirtoa, ja kuinka näiden siirtojen yhteydessä toiminta ja palvelun laatu varmistetaan.

Pohjois-Karjalan sovittelutoimisto katsoi ehdotetun siirtymäajan olevan riittävän pitkä. Kuitenkin jos uusi virasto perustetaan vuoden 2023 alussa, tulisi myös sovittelun siirto ajoittaa samaan aikaan, sillä näin sovittelun toimijat olisivat käynnistämässä ja kehittämässä viraston yhteisiä käytäntöjä.

Rovaniemen, Ranuan ja Posion sovittelutoimisto katsoi ehdotetun aikataulun olevan riittävän pitkä mm. esteellisyyskysymysten ratkaisemiseksi sekä järjestölähtöiseen sovittelupalvelun tai oman erillisviraston perustamisen mahdollisuuksien kartoittamiseksi. Lausuja huomautti myös pitkän siirtymäkauden voivan aiheuttaa haavoittuvuutta nykyisten vapaaehtoisten sovittelijoiden jaksamiselle ja jatkohalukkuudelle. Vapaaehtoisten ja nuorten ääntä ja ehdotuksia tulisi kuulla rakenneuudistuksessa.

Satakunnan sovittelutoimisto totesi, että siirtoon ja sen selvitystyöhön pitää resursoida erikseen henkilöitä, jotta asia tulee kunnolla valmistelluksi.

Sovittelu ry/Kymi-Saimaan sovittelutoimisto katsoi aikataulun olevan perusteltu, ja huomautti, että mikäli keskushallinto siirtyy THL:ltä OM:n virkamiehiksi ja keskushallinnon työryhmää vahvistetaan lisäresursseilla, saadaan valtakunnallinen restoratiivisten menetelmien kehittämistyö käyntiin pikaisesti ja rikos- ja riita-asioiden sovittelupalvelut saadaan siirrettyä uuteen rakenteeseen esitetyssä aikataulussa.

Vantaan sovittelutoimisto totesi, että valmistelu tulee toteuttaa huolella, varmistaen osaamisen siirtyminen sekä selvittäen monet yksityiskohdat tila-asioita myöten kunnolla etukäteen. Siirrossa on hyödynnettävä sovittelun palvelutuotannon käytännön tuntemusta.

Varsinais-Suomen sovittelutoimisto totesi pitkän siirtymäajan olevan tarpeellinen, mutta huomautti sote-uudistuksen osuvan ajallisesti hankkeen siirtymävaiheeseen: asiakkaiden palvelunsaanti, kehittämistyö ja toiminnan laatu voivat vaarantua. Siirtymävaiheen kestosta riippumatta tärkeää on turvata palvelun kehittämisen ja valtakunnallisen ohjauksen jatkuvuus sekä selkeät vastuutahot myös siirtymävaiheen aikana.

Sovittelun käyttöä edistävät ja vapaaehtoissovittelijoita edustavat järjestöt

Etelä-Pohjanmaan sovittelijat yhdistys/Jussi Metsälä kannatti sovittelun jatkumista nykyisellä tavalla.

Sovinto-ohjelman (Diakonissalaitos) mukaan aikataulu vaikuttaa realistiselta.

Suomen sovittelufoorumi katsoi yli kahden vuoden ajanjakson olevan riittävä.

Suomen Sovittelun Tuki ry lausui mahdollisimman nopean siirtymän olevan suotava, sillä keskeneräisyys aiheuttaa sovittelijoissa epävarmuutta ja mahdollisia sovittelutehtävistä luopumisia. Asia tulee kuitenkin selvittää huolellisesti ja vapaaehtoissovittelijoita kuunnellen.

Muut

Itä-Suomen yliopisto katsoi, että nykyistä mallia toteutettaessa siirtymäaika on riittävä. Itsenäisen sovitteluviraston perustaminen saattaisi vaatia pidemmän siirtymäajan.

Kirkkohallitus lausui, että tulee edetä ilman viivytyksiä niin että aikaa on tarpeeksi riittävän huolelliseen organisatoriseen valmisteluun sekä sovittelun, oikeusavun, edunvalvonnan ja velkaneuvonnan henkilöstön tukemiseen muutoksessa. Tarpeettoman viipymisen välttäminen on tärkeää sovittelun henkilöstön kokeman epävarmuuden tilan minimoimiseksi.

2.12 Muut ohjausryhmän esitykseen liittyvät riskit tai edut

Ministeriöt

Sisäministeriön poliisiosasto painotti, että sovittelulla ollessa merkittävä rooli esitutkintaviranomaisen tukena yksittäisissä asioissa, sovittelutoiminnan kehittämistä tulee jatkaa yhteistyössä poliisin ja sovitteluviranomaisen kesken.

Sosiaali- ja terveysministeriön mielestä raportissa on käsitelty sovittelun siirtoa hyvin monipuolisesti ja perusteellisesti.

Valtiovarainministeriö totesi ensinnäkin, että mahdollisuuksia toiminnallisten rationaalisointien ja synergoiden kautta saavutettavissa olevien säästöjen saavuttamiseksi tulisi kartoittaa tarkemmin jatkovalmistelussa, sillä valtakunnalliseksi toiminnoksi kokonainen mahdollistaa toiminnan tehostamisen prosessien ja toimintatapojen yhtenäistämisen kautta. On huomioitava myös, että sovittelun ollessa lähtökohtaisesti kustannustehokkaampi keino riitojen ratkaisuun kuin oikeusprosessi, tulisi sovittelun kustannuksien kasvua vähintäänkin vastaava tai suurempikin säästö syntyä muualla oikeusjärjestelmässä ja OM:n hallinnonalan muille toimijoille. Henkilövaikutusten arviointien ja konkretisoinnin osalta olisi suositeltavaa olla erikseen yhteydessä VM:n valtiovaltion kehittämisosastoon ja Valtion työmarkkinalaitokseen. Raportissa ei oltu Myös kustannusvaikutusten mitoitusterusteita ja siirron toteuttamisen kustannushyötyjä pitäisi arvioida. Näiden täsmentäminen jatkovalmistelussa on välttämätöntä, jotta voidaan ottaa huomioon mm. organisointia, henkilöstövaikutuksia sekä tietojärjestelmien synergistä kehittämistä koskevat näkökohdat.

Lisäksi mahdollinen hallinnonalasiirto ja sen organisointi OM:n hallinnonalalla tulee lähtökohtaisesti toteuttaa kustannusneutraalisti ja valtiontalouden kehyspäästösten ja valtion talousarvioiden mukaisten määrärahojen ja henkilötövuosimäärien puitteissa mm. edellä todettu säästöpotentiaali hyödyntäen. Mahdollisista lisäresursseista päätetään julkisen talouden suunnitelmia ja valtion talousarvioita koskevissa päätöksentekoprosesseissa. Lisää VM:n kannasta [vapaamuotoisessa lausunnossa](#).

Ministeriöiden alainen hallinto

Oaev-piirit huomauttivat, että siirron viestintään ja henkilöstön muutosvalmennukseen tulee kiinnittää huomiota. Lisäksi he katsoivat, että sovittelun luonteen vuoksi valtakunnallinen oikeusapu- ja edunvalvontavirasto tarjoaa riittävän valvonnan toiminnalle.

Poliisihallitus halusi muistuttaa ennalta ehkäisevän sovittelun merkityksestä sekä tarpeesta kehittää sitä edelleen.

Rikosseuraamuslaitoksen näkemyksen mukaan on tärkeää, että sovittelutoiminta saisi nykyistä vahvempaa kriminaalipoliittista merkitystä. Soviteltavaksi soveltuvia rikosasioita voi olla lukumääräisesti enemmän kuin tällä hetkellä sovitteluun ohjautuu: Rikosseuraamuslaitos huomautti voivansa oman toimintansa yhteydessä tarjota mahdollisuuksia sovittelutoiminnan kehittämiseksi esimerkiksi siten, että yhdyskuntaseuraamustoimistot voisivat ehdottaa sovitteluun soveltuvia rikosasioita taikka sovittelu voitaisiin tarvittaessa järjestää yhdyskuntaseuraamustoimiston myötävaikutuksella.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL kirjoitti lausunnossaan, että riita-asioiden sovittelu tulisi huomioida valmistelussa paremmin. Riita-asiat ovat jääneet vähälle huomiolle, vaikka THL:n yhtenä tavoitteena on ollut riita-asioiden sovitteluiden osuuden kasvattaminen. Myös THL:n ylläpitämän ja kehittämän asiakastietojärjestelmän (SOPU) siirtäminen on tärkeä suunnitella huolellisesti.

Ammattijärjestöt

Ammattiliitto Pro ry totesi, että raportissa ohuelle tarkastelulle jääneet taloudelliset vaikutukset ja henkilöstövaikutukset tulisi valmistelun yhteydessä kuvata perusteellisesti muiden siirtymävaiheen järjestelyjen ohella. Henkilöstöä koskevien siirtymäsäännösten valmistelun tulisi tapahtua ryhmässä, jossa asianosaiset tahot ovat edustettuina, jotta voidaan varmistaa ammattitaitoisen henkilöstön riittävä siirtymishalukkuus sekä toimiva yhteistyö uudistuksen aikana.

Julkisalan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry korosti samoin henkilöstön asemaa ja totesi, että riita-asioita ei ole katettu tarpeeksi raportissa. Vapaaehtoissovittelijoiden asemaan ja koulutukseen siirron jälkeen tulee kiinnittää huomiota ammattitaidon jatkumisen turvaamiseksi. Tähän tulee varata riittävästi resursseja. JUKO ry huomautti, että henkilöstöön liittyvä kustannusarvio on selvästi alimitoitettu, sillä huomattavia lisäresursseja henkilöstö- ja koulutuskuluihin tullaan tarvitsemaan. Lisäksi valtion tulisi turvata tarvittavat resurssit sovittelupalveluiden toteuttamiseksi ylipäänsä, jotta pääosin valtionhallintoon kohdistuvien hyötyjen kustannukset eivät jää kuntien katettaviksi.

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia painotti, että henkilöstön työsuhte-etujen ja palkkauksen nykytila tulee turvata ja että henkilöstön asema tulee muutoinkin huomioida kattavasti. Lisäksi sovittelun erityispiirteet tulee turvata siirrossa, ja riita-asioiden sovitteluun tulisi kiinnittää enemmän huomiota.

Järjestöt ja säätiöt

Amnesty International Suomen osasto huomautti, että pandemian synnyttämän väkivaltapalvelujen vajeen vastaamiseen tullaan vaatimaan valtion resursseja, ja on arvioitava sitä, suunnataanko varoja vajeeseen vastaamiseen vai sovitteluun. Raportti tai sen tueksi hankittu aineisto ei sisällä sukupuolten tasa-arvoon liittyvien vaikutusten arviointia eikä sen tueksi teetetyssä kyselytutkimuksessa ole vastaanottajana lainkaan tasa-arvotoimijoita tai sovitteluun rikosasioiden käsittelymuotona kriittisesti suhtautuvia tahoja. Lausuja viittaa apulaisoikeuskanslerin antamaan arviointiin koskien poliisin lähisuhdeväkivaltahjeistusta (2019 s. 13) sekä GREVIO:n raporttiin (2019 s.48), ja

korostaa, että hallinnollisten kehysten lisäksi sovittelupalvelujen sisältö tulisi huomioida ja rajata sovittelutoiminnan ulkopuolelle pari- ja lähisuhdeväkivalta sekä seksuaalirikokset ja muu väkivalta, johon liittyy uusimisriski. Tämän osalta tulee ottaa huomioon ihmissuojelusopimusten velvoitteiden sekä kansallisen lainsäädäntökehyksen vaatimukset. Sovittelu ei saa korvata huolellista esitutkintaa ja vasta rikosoikeudellisen prosessin päätyttyä osapuolille voidaan tarjota sovittelumahdollisuus, jos väkivallan uusiutumisriskiä ei ole. Amnesty ehdottaa, että poliiseja ohjeistetaan paremmin lähisuhdeväkivallan sovittelusta ja riskeistä sekä uhrin alisteisesta asemasta ja taipumuksesta vähätellä väkivaltaa. Sovittelun mahdollisuudella ei tule olla vaikutusta siihen, kuinka rikoksen esitutkinta toteutetaan, ja Istanbulin sopimuksen vaatimus siitä, että toistuvaa parisuhdeväkivaltaa ei tule sovittaa, tulee tuoda selkeästi ilmi. Lausuja ehdottaa, että THL:n julkaisussa ”Lähisuhdeväkivaltarikosten sovittelu – Nykytila ja kehittämisehdotukset” mainitut keskeiset sovittelutoimintaan liittyvät ongelmat on ratkaistava samalla — tai mieluummin ennen kuin suunnitellaan hallinnollisia muutoksia.

Aseman Lapset ry korosti johdon substanssiosaamista sekä sovittelun, lasten ja nuorten sovitteluiden, rikosasioiden, riita-asioiden sekä lähisuhdeväkivaltasovitteluiden erityispiirteiden huomioimista. Lasten ja nuorten sovitteluiden kehittämisessä on vahvaa osaamista Aseman Lapset ry:ssä ja tuota osaamista tulee hyödyntää.

Kriminaalihuollon tukisäätiö arvioi, että alle 15-vuotiaiden sovittelut tulevat todennäköisesti lisääntymään ja että jälkihuoltoajan nosto vaikuttaa siten, että tarvitaan aiempaa useammin sovitteluun mukaan lastensuojelun sosiaalityöntekijä.

Maria Akatemia ry nosti esiin sen, että olennaisinta on huolehtia siitä, että sovittelupalvelu säilyy laadukkaana sen asiakkaiden kannalta. Tulee siis pitää huolta ammattihenkilöstön ja vapaaehtoissovittelijoiden työn vaatimuksista, säännöllisestä koulutuksesta ja psyykkisestä tuesta, sekä kuulla vapaaehtoisten sovittelijoiden näkemys lausuttavasta asiasta. Olennaista on, että henkilöstö ja koulutetut vapaaehtoiset sovittelijat motivoituvat ja sitoutuvat muutokseen.

Miessakit ry painotti sitä, että vapaaehtoisten sovittelijoiden näkemys yhdistymiseen tulee ottaa huomioon ja sen tulisi paremmin näkyä valmistelussa.

Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry on lausunnossaan tuonut esiin Amnesty International Suomen osaston tavoin GREVIO:n raportin sekä THL:n julkaisun sovittelussa osoittamat epäkohdat, ja totesi samalla tavalla, että näihin esiin tuotuihin ongelmiin tulisi sovittelupalvelujen kohdalla keskittyä siirron yhteydessä uhrin oikeuksien turvaamiseksi. Raportissa ilmenneiden ongelmien ratkaisemiseksi THL oli suosittanut pehmeitä keinoja kuten ohjeistusta ja koulutusta, ja jätti kuulematta raporttia varten lähisuhdeväkivallan sovitteluun kriittisesti suhtautuvia järjestöjä. Raportissa ei oltu kiinnitetty tarpeeksi huomiota uhrin etuun, oikeusturvaan, turvallisuuteen ja hyvinvointiin.

NYTKIS ry toi myös esiin, että vuonna 2019 kaikista 15 811:sta sovitteluun ohjatuista rikos- ja riita-asioista runsas puolet (56 %) oli väkivaltarikoksia, joista 28 % oli lähisuhdeväkivaltarikoksia. Epäillyistä 79 % oli miehiä. Huolimatta korkeasta osuudesta ohjausryhmän raportissa ei käsitelty siirron suhdetta lähisuhdeväkivaltatapauksiin tai sukupuolinäkökulmaa lainkaan. Raportti ei myöskään käsitellyt siirron vaikutuksia sukupuolten tasa-arvoon millään tavalla.

Samalla kun rikosasioiden sovittelupalvelujen siirtoa OM:n hallinnonalalle käsitellään, on välttämätöntä tarkastella myös hallitusohjelmaan ja hallituksen tasa-arvo-ohjelmaan kirjatun mukaisesti sovittelun käyttämistä lähisuhdeväkivaltatapauksissa. Naisjärjestöt katsoivat, että lähisuhdeväkivallan sovitteluun liittyy monia vakavia riskejä uhrille ja siksi lähisuhdeväkivalta tulisi rajata selkeästi sovittelutoiminnan ulkopuolelle. Vuonna 2019 julkaistun Lähisuhdeväkivallan sovittelun selvitystyöryhmän raportin mukaan vapaaehtoissovittelijoista 30 prosentilla oli vuonna 2019 lähisuhdeväkivallan sovitteluun erikoistuva koulutus. Ohjausryhmäraportissa ei ole käsitelty riittäväällä laajuudella sitä, miten mahdollisen hallinnonalasiirron yhteydessä varmistetaan erityistä substanssiosaamista vaativaa koulutusta tai osaamisen siirtoa uudelle toimijalle.

Rikosuhripäivystyksen mukaan uhrille tulee turvata sovittelussa samat oikeudet tukipalveluihin kuin rikosprosessissa muutoinkin. Tällä hetkellä uhri jää sovittelussa toisinaan ilman tukihenkilöä, kun toinen osapuoli vastustaa tukihenkilön osallistumista. Lisäksi tukihenkilöä koskevat ohjeistukset vaihtelevat toimistoittain ja ne koetaan usein epäselvinä. Uudistuksen yhteydessä tulisi tehdä lakimuutos: uhrin oikeuteen saada tukihenkilö mukaan sovittelutapaamiseen ei enää saisi vaikuttaa toisen osapuolen näkemys asiasta. Tukipalveluiden tulee olla uhrin käytössä myös silloin, kun asiaa käsitellään sovittelussa. Toisaalta jatkossa tulee varmistaa, että uhrien tukipalvelut ja sovittelu nähdään jatkossa selkeämmin erillisinä toimintoina.

Suomen Settlementiliitto ry totesi, että järjestölähtöisesti olisi mahdollisuus kehittää sovittelupalveluista entistä paremmat, ja että selvityksessä ohueksi jääneeseen järjestölähtöisen toimintamallin arviointiin tulisi palata. Lisäksi Suomen Settlementiliitto ry yhtyi RIKUn lausunnossa ehdotettuihin kehittämisehdotuksiin, mm. koskien sitä, että uhrille turvataan laissa tai muulla tavalla mahdollisuus ottaa tukihenkilö mukaan sovitteluun.

Suomen syyttäjähdistys ry huomautti vapaaehtoisten aseman jääneen liian vähälle huomiolle ottaen huomioon heidän merkityksensä sovittelutoiminnalle. Siirrossa tulee myös turvata työntekijöiden asema ja substanssiosaamisen siirtyminen. Lisäksi siirto OM:n hallinnonalalle nykyistä palveluntuottamisjärjestelmää muokaten on vaihtoehtona unohdettu kokonaan.

Sovittelupalveluja tuottavat järjestöt

Harjulan Setlementti ry lausui olevan tärkeää, että järjestölähtöisen toimintamallin arviointiin palataan ja selvitetään mahdollisuus toteuttaa toiminta Rikosuhri-toiminnan tyyppisesti. Lisäksi tulisi kartoittaa ja huomioida vapaaehtoissovittelijoiden näkemys sekä huomioida enemmän lähisuhdeväkivallan, nuorten ja riita-asioiden sovitteluun liittyvät erityispiirteet. Näitä ei ole ohjausryhmän raportissa riittävän kattavasti huomioitu.

Kalliolan Setlementti ry huomautti, että tiloissa tulee huomioida online-sovitteluiden tekniset vaatimukset.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto Järvi-Suomen piiri huomautti riskinä olevan, että alle 15-vuotiaiden rikos- ja riita-asiat jäävät nykyistä vähemmälle huomiolle ja aikuisten asioiden käsittelyn jalkoihin. Tärkeää on myös vapaaehtoistoimijoiden riittävä tuki, jotta vapaaehtoistoiminta sovittelussa ei lopu. Tätä osaamista on järjestöissä, ja tämä tulee siirrossa huomioida. Lisäksi nousi esiin kysymys siitä, mistä 1,2–2,1 miljoonan lisärahoitus löytyy, ja ovatko muutoksesta saatavat hyödyt niin suuret, että li-säkustannus kannattaa ottaa.

Sovittelupalveluja tuottavat kunnat

Helsingin kaupungin mukaan ohjausryhmän raportin merkittävin riski on asiakaslähtöisen tarkastelun puuttuminen. Vaikutuksia sovittelupalveluiden laatuun ja saatavuuteen tulisi tarkastella lähemmin. Lisäksi mahdollisessa sovittelupalveluiden uudelleenjärjestelyssä olisi tärkeää linjata myös sovittelun asema julkisen vallan osalta. Riita-asioita ei ole käsitelty ollenkaan. Helsingin kannasta lisää [vapaamuotoisessa lausunnossa](#).

Jyväskylän kaupunki/sovittelutoimisto totesi, että riita-asioita ja alle 15-vuotiaiden sovittelua ei ole juurikaan huomioitu, vaikka näiden lisäämistä tulisi tavoitella. Myöskään vapaaehtoisten sovittelijoiden ja ammattihenkilöstön aseman ja osaamisen säilymisen turvaaminen ei ole saanut raportissa riittävästi huomiota. Sovittelutoiminnan ammattihenkilöstö on vastustanut ehdotettuun oikeusapu- ja edunvalvontavirastoon siirtymistä. Siirtoehdotus on perusteltu pelkästään valmiin organisaatorakenteen näkökulmasta, ei laadukkaan sovittelupalvelun turvaamisen kautta.

Kemin kaupunki/sosiaali- ja perhepalvelut kirjoitti lausunnossaan, että vapaaehtoisia sovittelijoita, sovittelutyön substanssia tai riita-asioita ei ole huomioitu riittävästi valmistelutyössä. Olemassa olevista taustaorganisaatioista tulevia vaikutuksia ja hyötyjä ei ole myöskään huomioitu. Siirrossa tulee myös huomioida henkilöstön siirto,

jotta osaavaa henkilöstöä ei menetetä: ratkaisuna esimerkiksi liikkeenluovutus ja vanhoina työntekijöinä siirtyminen. Nousi myös kysymys siitä, kuinka nykyisten työntekijöiden AMK-taustainen koulutus soveltuu OM:n toimintaympäristöön.

Kuopion kaupunki katsoi, että olennaista on työntekijöiden aseman ja kilpailukykyisen palkkauksen varmistaminen, sekä riittävä alueellinen sekä hallinnon resursointi. Riita-asiat eivät saa siirrossa unohtua, eikä myöskään nykyään merkittävät alle 15-vuotiaiden sovittelut saa jäädä vähemmälle huomiolle.

Porin kaupunki lausui, että sovittelun ammattihenkilöstön ja vapaaehtoisten sovittelijoiden kaikenlainen hyvinvointi tulee huomioida siirrossa. Heidän mielipiteitänsä tulee kuunnella, ja heillä tulee säilyä mahdollisuus oman toiminnan jatkuvaan kehittämiseen. Erityistä huomiota on edelleen kiinnitettävä alaikäisten lasten kanssa tehtävään rikoksia ja riitoja ennaltaehkäisevään työhön. Tässä työssä on merkittävää paikallisen palvelujärjestelmän ja kolmannen sektorin toiminnan tuntemus.

Seinäjoen kaupunki huomautti, että henkilöstön kelpoisuusehtoja ei ole käsitelty raportissa ja että nyisessä mallissa kelpoisuusehdot on melko väljästi määritelty: sovittelutoimistojen ammattihenkilöstö on koulutukseltaan hyvin erilaista.

Tampereen kaupunki kirjoitti lausunnossaan, että riita-asioiden sekä alle 15-vuotiaiden sovittelujen mahdollistaminen tulee huomioida myös jatkossa. Tampereen kaupunki myös huomautti, että nykymalli on toiminut hyvin ja sovittelusta menettelynä, sidosryhmäyhteistyöstä sekä vapaaehtoistyön ohjaamisesta ja koordinoinnista on vankka kokemus.

Vaasan kaupunki – Vasa stad, Pohjanmaan sovittelutoimisto lausui, että alle 15-vuotiaiden sovitteluita ei ole raportissa juurikaan huomioitu, vaikka kyseessä on tärkeä sovittelun muoto (n. 10–12 % vuosittaisesta asiakasmäärästä Pohjanmaan sovittelutoimistossa). Lisäksi esiin nousi kysymys, onko OM:n alaisuudessa intressiä ja tilaa riita-asioiden sovittelulle. Raportissa ei ole huomioitu myöskään taustaorganisaatioista tulevia vaikutuksia tai hyötyjä. Monet taustaorganisaatiot menettävät hyvän palvelun, joka on ollut hyvä lisä heidän toimintaansa.

Henkilöstöä ei ole riittävästi huomioitu mahdollisessa muutoksessa. Vaasan kaupunki ehdotti liikkeenluovutusta, jotta osaavaa henkilöstöä ei menetetä. Lisäksi lausuja huomautti, että sovittelutyön substanssia ei ole huomioitu raportissa: kentän ääntä tulisi kuunnella paremmin valmistelussa ja sovittelutoimistojen, henkilökunnan ja vapaaehtoissovittelijoiden näkemyksille tulisi antaa painoarvoa asioista päätettäessä. Myös johdon substanssiosaaminen nousi tärkeänä esille.

Sovittelutoimistot

Kanta-Hämeen sovittelutoimisto/FSHKY lausui, että riita-asioita ja alle 15-vuotiaiden sovittelua ei ole huomioitu, ja että vapaaehtoisten sovittelijoiden toimintaedellytykset ja nykyisen ammattihenkilöstön turvaaminen on varmistettava.

Pohjois-Karjalan sovittelutoimisto huomautti, että riita-asioita ja alle 15-vuotiaiden sovittelua ei ole huomioitu: jatkossa tulee pitää huoli siitä, ettei sovittelun vahva kytkös rikosoikeusjärjestelmään johda käytännössä näiden ennaltaehkäisevien palvelujen kehittämistyön ja vahvistamisen sivuuttamiseen. Lisäksi sovitteluhenkilöstön määrää tulee lisätä palvelujen lisäämiseksi ja laadun parantamiseksi: valtaosa sovittelutoimistoista on jo nyt henkilöresurssien äärirajoilla ja toimintavuodet 2016–2020 ovat osoittaneet, ettei kahden keskushallinnon työntekijän työpanos ole riittävä sovittelun yhdenmukaisten käytäntöjen ja toiminnan kehittämisen turvaamiseksi. Pohjois-Karjalan sovittelutoimisto ilmaisi osallistuvansa mielellään asetettavaan siirtohankkeeseen tuomalla työskentelyyn asiantuntemustaan erityisesti haja-asutusalueen palvelujen järjestämisestä ja vapaaehtoistyön organisoinnista

Rovaniemen, Ranuan ja Posion sovittelutoimisto piti riskinä osaavan henkilöstön menettämistä. Lisäksi huolena olivat etäyhteyksillä tapahtuvan sovittelun osalta asiakkaiden aito kohtaaminen sekä lähisuhdeväkivallan sovitteluprosessi. Myös vapaaehtoisten sovittelijoiden asema sekä vähäinen osallisuus valmisteluprosessiin nousi esiin. Myöskään tämän hetkisten sovittelutoiminnan taustaorganisaatioiden vaikutuksia ja hyötyjä ei ole otettu raportissa huomioon. Nykyisessä mallissa mm. Settlement-tyhdistykset ovat tottuneita vapaaehtoistoiminnan organisoimisessa ja kehittämisessä ja selvityksessä ohueksi jäänyttä järjestölähtöisen toimintamallia tulisi arvioidaan uudelleen. Myös riita-asioiden ja alle 15-vuotiaiden sovitteluun tulee kiinnittää enemmän huomiota.

Satakunnan sovittelutoimisto totesi, että sovittelussa ihmissuhdetyön ammattilaisuus on todettu hyväksi, ja että ihmissuhdetyön ammattilaisten muodollisen pätevyyden säilyttäminen uusia työntekijöitä rekrytoitaessa on tärkeää. Lisäksi erityisviranomaismallia tulisi vielä harkita, ja palvelujen tulee jatkossakin olla asiakkaille maksuttomia

Sovittelu ry/Kymi-Saimaan sovittelutoimisto lausui, että erityisviranomaismallin etuja ja mahdollisuuksia sovittelun käytön vahvistamiseen tulisi tarkastella lisää. Erillisvirasto tarjoaisi restoratiivisen ideologian osaamiskeskittymän myös muille sovittelumenettelyille OM:n hallinnonalalla sekä yksityisessä palveluntuotannossa. Huolena oli, että oikeusapupalvelujen yhteyteen siirryttäessä tulosohjaus ja kehittäminen hävittäisi sovittelutoiminnan omaleimaisuuden ja vapaaehtoistyöntekijöiden resurssin.

Erillisvirasto mahdollistaisi OM:n suoran ohjauksen ja henkilöresurssin kehittämistyöhön sovittelupalvelujen laajentamiseksi ja tehostamiseksi Suomessa. Esimerkiksi lasten ja nuorten rikoksiin puuttuminen ja ennaltaehkäisy sekä nuorten rikoskierteen ja kiusaamisen puuttumiseen tähtäävät toimenpiteet (esim. conferencing-menettelyn käyttöönotto) sekä monet muut sovittelumenettelyiden hankkeet, kuten vakavien rikosten jälkisoittelu, saisivat tarvitsemaansa koordinaation.

Vantaan sovittelutoimiston mukaan muutoksen vaikutuksia tulisi pohtia perusteellemmin vapaaehtoissovittelijoiden ja sovittelupalvelua käyttävien asiakkaiden näkökulmasta. Sovittelutoimistoja ja vapaaehtoissovittelijoita tulisi osallistaa valmisteluun paremmin, jotta asiakkaan ja vapaaehtoisten sovittelijoiden näkökulmaa saataisiin voimakkaammin esille. Ohjausryhmän raportissa esitetyt siirron vaikutukset sovittelupalveluiden kehittämiseen eivät ole erityisiä perusteita siirtää palvelua, sillä sovittelupalvelut toimivat nykyisellään hyvin ja palvelujen kehittäminen on mahdollista. Siirron jatkotyössä tulisi ottaa paremmin huomioon sovittelutoimistojen substanssiosaaminen, asiakkaan näkökulma sekä vapaaehtoisten sovittelijoiden rooli ja sitoutuminen yhteisöön.

Tila-asioissa on huomioitava, että sovittelussa on usein useita yhtäaikaista tilatarpeita, joten asiakastapaamistiloja tarvitaan monia erikokoisille kokoonpanoille. Sovittelun ammattihenkilöstön työ on sen laatuista, ettei se sovellu avokonttorissa tehtäväksi. Riita-asoiden osuus on jäänyt ohjausryhmän raportissa hyvin vähäiseksi. Raportista ei myöskään ilmene, missä vaiheessa valtakunnallisen oikeusapu- ja edunvalvontaviraston valmistelu on ja onko sen perustaminen todennäköistä vai vain mahdollista. Mikäli sovittelutoiminta siirretään OM:ön, on erityisviranomaismalli ehdottomasti kannattavampi vaihtoehto. Myös tässä mallissa voidaan kehittää esimerkiksi toimistokenteitä ja välttää ilmeisiltä esteellisyytilanteilta.

Varsinais-Suomen sovittelutoimiston mukaan budjetin kasvattamisen syitä ja käytötarkoituksia tulisi avata paremmin jatkovalmistelussa. Määrärahoja tarvitaan ensisijaisesti sovittelun operatiiviseen työhön palkkojen parantamisen sekä aloite- ja henkilöstömäärien kasvattamisen tarkoituksiin. Näin voidaan turvata uudistuksen tavoitteet toiminnan laajentumisessa sekä laadun säilyttämisessä ja kehittämisessä. Tilakysymyksiin liittyen huomiota tulee kiinnittää myös mahdollisuuden toteuttaa erilaisia suu-rempiakin koulutus- ja ryhmätapaamisia vapaaehtoisille. Sovitteluohjaajien työajassa tulee niin ikään huomioida myös ohjaus- ja kouluttamistyön tarve ilta- ja viikonloppuajaksi. Ohjausryhmässä ei ole ollut edustettuna sovittelutoimistojen henkilökuntaa tai vapaaehtoissovittelijoita. Hankkeen jatkotyöskentelyssä tärkeänä elementtinä ovat niin sovittelutoimistojen ammattihenkilöstön ja vapaaehtoistyöntekijöiden kuin asiakkaidenkin kokemusasiantuntijuuden vahvempi huomiointi.

Sovittelun käyttöä edistävät ja vapaaehtoissovittelijoita edustavat järjestöt

Etelä-Pohjanmaan sovittelijat yhdistys/Jussi Metsälä korosti, että toiminnan tulisi jatkua nykytilaa vastaavalla tavalla. Sovittelutoimistojen pysyminen omana yksikkönä luo mahdollisuuksia sovittelijoiden yhteisöllisyyteen. Jokainen sovittelija nähdään yksilönä ja jokaisen vahvuudet ja kehittämistarpeet nousevat paremmin esille. Valtakunnallinen ohjaus hukuttaa edellä mainitut yksilölliset piirteet kehittämistarpeineen. Koko sovittelu perustuu keskustelutaitoihin ja hyviin vapaaehtoisin sovittelijoihin, joilla on osaamista ja elämäkokemusta useilta eri aloilta ja jotka ovat aivan tavallisia ihmisiä. Sovittelujärjestelmän tulisi olla helposti lähestyttävä ja maanläheinen, jota se on nykyisellä rakenteella. Jos sovittelupalvelut siirtyvät yhden suuren toimijan alaisuuteen, muutoksia tulee väistämättä ja sovittelu itsessään alkaa kuulostamaan "viranomaistoinninalta", joka ei helpota asiakkaan asemaa.

Sovinto-ohjelma (Diakonissalaitos) lausui, että siirrossa pitäisi vahvasti hyödyntää sovittelun ja sovinnon merkityksen esiin nostamista ja palvelujen tunnettuuden edistämistä.

Suomen sovittelufoorumi lausui, että sovittelun ja sovinnon itsenäisen identiteetin pitäisi olla siirtohankkeen tärkeimpiä kohtia, ja nyt jäävät liian vähäiselle huomiolle.

Suomen Sovittelun Tuki ry painotti vapaaehtoissovittelijoiden lisäkoulutuksen tarpeellisuutta ja rahoitusta. Sovittelijoiden jaksamiseen vaativaan työhön sitoutumisessa tulisi kiinnittää huomiota.

Muut

Kirkkohallitus kirjoitti lausunnossaan, että mitä enemmän niin julkisen sektorin kuin kansalaisyhteiskunnan toimijat ottavat asiakseen restoratiivisen oikeuden ja siihen pohjautuvien toimintojen tutkimisen, kehittämisen, oppimisen, kouluttamisen ja soveltamisen, sen parempi yhteiskunnalle. Erillisviranomaismallin seurauksena voisi olla ainakin jossain määrin tällaisen laajemman toimijuuden kehittymisen sijasta sovittelun alan toimijoiden toimijuuden erillinen vahvistuminen. Ohjausryhmän ehdotuksen mukaisesti sovittelun organisointi laajempaan oikeudellisen kentän toimijoiden yhteyteen voi edistää erillisyyden sijasta yhteyttä muihin toimijoihin ja olla siten myös vahvistava signaali yhteiskunnan muille toimijoille restoratiivisen oikeuden toteuttamiseen osallistumiseksi yhteistyössä viranomaisten kanssa. Tässä sovittelun käytännön organisoinnista merkittävämpi rooli on sovittelun johtamisella ja kehittämisellä. Sen vuoksi voisi

ohjausryhmän esityksen etuna ja riskinä nähdä saman asian eli kysymyksen sovittelun kokonaistason ohjauksen ja kehittämisen resursoinnista ja integroinnista OM:ssä. Jatkovalmistelussa tulisi huomioida paremmin henkilöstön tuki muutoksessa.

3 Tiivistelmä lausuntojen keskeisestä sisällöstä ja jatkovalmisteluun esitetyistä kysymyksistä

Tämä luku on lausunnoissa esitettyjen perustelujen tiivistelmä ohjausryhmän tekemiin esityksiin rikos- ja eräiden riita-asioiden sovittelun siirrosta. Tiivistelmään on koottu myös niitä seikkoja, joita lausunnonantajat ovat erityisesti nähneet tarpeelliseksi huomioida jatkovalmistelussa. Lausunnonantajien kantojen jakautuminen on koottu erillisiin liitetaulukoihin.

Rikos- ja eräiden riita-asioiden sovittelun siirtoa sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalta oikeusministeriön hallinnonalalle piti kannatettavana suurin osa (52) kaikista lausunnonantajatahoista. Viisi vastaajaa ei ottanut kantaa siirtoon ja neljä vastusti sitä (ks. liitetaulukko 1).

Siirtoon myönteisesti suhtautuvat esittivät kantansa perusteluina ohjausryhmän raportissa ja taustamateriaaleissa (OM 2021:10) esille nostettuja asioita, kuten OM:n hallinnonalalla jo olevien sovittelumuotojen kehittämisen synergiaetuja sekä käytön ja kehittämisen mahdollisuuksia. Rikos- ja riita-asioiden sovittelun siirto lisäsi lausunnonantajien mielestä sovittelun legitimeettiä ja tunnettua, tuki toiminnan valtakunnallista yhtenäisyyttä, vahvisti mahdollisuuksia rikosten uusimisen ehkäisemiseen ja rikosten torjuntaan, mutta myös uhrin oikeuksien turvaamiseen.

Ne lausunnonantajat, jotka eivät ottaneet kantaa siirtoon, totesivat, että yhteistyö STM:n kanssa on toteutunut hyvin ja jatkuisi todennäköisesti hyvänä myös OM:n kanssa. Jotkut pitivät siirtoa aidosti perusteltuna, kun sovittelun asema tosiasiallisesti vahvistuisi nykytilanteesta, sovittelun erityispiirteet säilyisivät irrallaan rankaisukeskeisestä oikeusjärjestelmästä ja vapaaehtoisuuden ja osaamisen johtaminen säilyisi substanssiosaajilla. Osa kantaansa ilmaisemattomissa oli taas huolissaan, että siirron myötä sovittelun käynnistyminen mielletäisiin menettelyksi, jonka seurauksena rikosprosessi ei käynnisty (erityisesti lähisuhdeväkivallan sovitteluun liittyvät tapaukset) tai poliisin suorittama tutkinta jäisi niin suppeaksi, että osapuolten roolit ja vastuut jäisivät sovittelutoiminnan tai osapuolten itsensä ratkaistavaksi. OM:n hallinnonalan toivottiin varmistavan sovittelun kehittämisen ihmisoikeusperustaisuus ja erityisesti lähisuhdeväkivallan sovittelun kehittämisessä ihmisoikeusnormiston huomioiminen. Myöskään rikosten uhrien oikeuksien toteutuminen ja osapuolten ohjaaminen palveluiden piiriin

pitää sovittelussa toteutua myös jatkossa. Lasten ja nuorten sovitteluun, rikosten ennaltaehkäisyyn, varhaiseen puuttumiseen, monialaiseen yhteistyöhön sekä riita-asioiden sovitteluun toivottiin kiinnitettävän erityisesti huomiota jatkovalmistelussa.

Kielteisesti siirtoon suhtautuvat olivat huolissaan siitä, että sovittelun asiakkaiden saama palvelu heikkenisi ja samalla heikentäisi vapaaehtoissovittelijoiden asemaa ja roolia sovittelutoiminnassa. Kielteisesti suhtautuvien mielestä sovittelu on enemmän sosiaalista hyvinvointia kasvattava ja ennaltaehkäisevä sosiaalipalvelu kuin oikeuspalvelu, ja tämä ulottuvuus menetettäisiin siirron myötä. Esitystä vastustivat lähinnä vapaaehtoissovittelijat ja muutama sovittelupalveluja tuottava taho.

Rikos- ja eräiden riita-asioiden sovittelupalvelujen tuottaminen oikeusapu- ja edunvalvontapalvelujen yhteydessä jakoi lausunnonantajatahojen mielipiteitä. Lausujista 25 puolsi ehdotusta, yhdeksän ei ottanut kantaa ja 27 oli ehdotusta vastaan (ks. liitetaulukko 2).

Puoltavat lausunnot annettiin pääasiallisesti ministeriöistä ja ministeriöiden alaisesta hallinnosta, kun taas ehdotusta vastustavat lausunnot tulivat lähtökohtaisesti sovittelupalvelujen tuottajilta, sovittelutoimistoilta sekä sovittelun käyttöä edistävilta ja vapaaehtoissovittelijoilta edustavilta järjestöiltä.

Palvelujen tuottamista oikeusapupalvelujen yhteydessä puollettiin sillä perusteella, että jo olemassa olevan valtakunnallisen verkoston johdosta saavutettaisiin synergiaetuja hallinnollisesti sekä toimitilaverkoston osalta. Kustannustehokkuuden lisäksi tämä lisäisi palvelujen saatavuutta kasvavan alueellisen kattavuuden vuoksi sekä yhdenmukaisia henkilöstön koulutusmahdollisuuksia.

Puoltavana seikkana pidettiin suurempaa organisaatiota ja henkilöstön suurempaa kokoa, joka syventäisi osaamista, lisäisi toiminnan kehittämismahdollisuuksia, mahdollisuutta juridiseen konsultaation ja toisi palvelujen järjestämiseen joustavuutta. Sovittelun integrointi voisi selkeyttää järjestelmää asiakkaan näkökulmasta ja yhtenäistäisi rikosten aiheuttamien haasteiden kohtaamista eri toimijoiden osalta. Joka tapauksessa siirtoa puoltaneet näkivät, että sovittelun erityispiirteet on säilytettävä ja mahdolliset esteellisyysongelmiin kiinnitettävä huomiota jo ennakolta.

Yleisimmät perustelut oikeusapupalvelujen yhteyteen siirtämistä vastaan liittyivät mahdollisiin esteellisyysongelmiin, sovittelun erityispiirteiden ja restoratiivinen luonteen hämärtymiseen. Lausujien mielestä sovittelun merkitys puolueettomana konfliktinratkaisukeinona ja oikeuskäsittelylle rinnakkaisena menettelytapana ei saa vaarantua, ja asiakkaiden ohjaaminen sosiaalipalveluihin täytyy toteutua. Suuri osa ehdotuk-

sen vastustajista näki, että sovittelu oikeusapupalvelujen yhteydessä vaarantaisi palvelujen saatavuuden ja vaikuttaisi negatiivisesti varsinkin lähipalveluna tuotettaviin sovittelu- tai oikeusapupalveluihin. Huolta herätti se, pystytäänkö sovittelutapaamiset virka-ajan ulkopuolella varmistamaan. Lähijohtamisen substanssiosaamisen katsottiin olevan tekijä, josta ei tule luopua. Huomioita nousi myös työsuhde-etujen ja osaamisen siirtymisen varmistamisesta.

Vastustavista lausunnoista kävi ilmi, että erityisvirastomallin katsottiin edistävän enemmän sovittelun sisällön kehittämistä sekä ohjauksen pysyvyyttä substanssin asiointuntijoilla. Monessa lausunnossa tuotiin ilmi, että sovittelupalvelujen tuottaminen oikeusapupalvelujen yhteydessä on jossain määrin perusteltua ja pystyy hyvin suunniteltuna vastaamaan yllä mainittuihin haasteisiin, mutta erityisvirastomallin katsottiin edistävän sovittelun asemaa joka tapauksessa enemmän. Muutama lausuja toivoi, että erityisviranomaisen perustamismahdollisuutta vielä selvitettäisiin tai sovittelupalvelut toteutettaisiin valtakunnallisen, vapaaehtoistyön organisoinnista kokemusta omaavan järjestötoimijan toteuttamana OM:n hallinnonalalla tai esimerkiksi rikosuhripalvelujen yhteydessä. Lisäksi muutama lausuja katsoi nykyisen kuntavetoisen mallin palvelevan sovittelun asiakkaita parhaiten mallin asiakaslähtöisyyden vuoksi, ja osa lausujista oli kiinnostunut ottamaan isompaa roolia ainakin yhdyskuntaseuraamusasiakkaiden ohjauksessa. Useissa lausunnoissa tuotiin lisäksi esille toive, että jos sovittelu siirtyy oikeusministeriöön oikeusapupalvelujen yhteyteen, sovittelun tulisi näkyä myös viraston nimessä.

Ohjausryhmän ehdotusta *sovittelupalvelujen tuottamisesta valtion palveluina siten, että sovitteluhenkilöstö olisi valtion virkamiehiä* kannatti 42 lausunnonantajaa, 13 ei ottanut kantaa ja neljä vastusti. Kaksi lausunnonantajaa oli jättänyt vastaamatta tähän kysymykseen (ks. liitetaulukko 3).

Ohjausryhmän ehdotusta kannattaneet korostivat, että virkavastuulla toteutettu työ yhdenmukaistaa sovittelupalvelua, sillä tehtäväkuvat, hallinto ja toiminta yhtenäistyvät ja yhteisten järjestelmien kehittäminen helpottuu. Muutoksen nähtiin mahdollistavan tehtävien joustavamman hoitamisen. Sovittelupalveluiden piirissä tällä hetkellä toimivat tahot painottivat, että siirrosta tulee soveltaa liikkeenluovutuksen ehtoja, ja asiasta tulee säätää lain siirtymäsäännöksissä vastaavalla tavalla kuten talous- ja velkaneuvonnasta annetun lain (813/2017) 12 §:ssä, huomioiden talous- ja velkaneuvojen kokemukset ja haasteet vastaavan siirron yhteydessä.

Ehdotusta kannatettiin myös siksi, että viranhaltijoita sitovat ihmisoikeusvelvoitteet, jotka vahvistavat ihmisoikeusperustaisuutta sovittelutoiminnassa. Julkisen vallan edustajina virkavastuulla toimivien henkilöiden on valittava tarjolla olevista toimintamalleista aina ihmisoikeusmyönteisin vaihtoehto ja turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Jatkotyöskentelyssä esitettiin tarve selvittää, voidaanko

sovittelupalvelun katsoa olevan perustuslain 124 § mukaista merkittävää julkisen vallan käyttöä. Lisäksi jatkovalmistelussa haluttiin huomiota kiinnitettävän vapaaehtoissovittelijoiden sekä sovittelutoiminnan parissa työskentelevän palkatun henkilökunnan mahdollisiin virkamiesoikeudellisiin muutoksiin.

Lausunnonantajat, jotka eivät ottaneet kantaa ammattihenkilöstön virkamiesasemaan toivat esiin, että sovittelussa olennaisempaa on sovittelun sisältö, ammattimaisen palvelun tuottaminen, vapaaehtoisuuden säilyttäminen ja asiakaslähtöisyys. Kantaa ottamattomat huolestuivat työehtojen heikentymisestä sekä siitä, että jokaisen sovittelun työntekijän käyttäessä itsenäistä päätösvaltaa sovitteluprosessissa, riskinä voi olla erilaiset ja vaihtelevat lain tulkinnat. Osa ehdottikin, että harkittaisiin vielä, voisiko virka-asema olla vain nykyisillä sovittelutoimiston johtajilla, jotka tällä hetkellä käytännössä päättävät siitä, onko sovitteluun tuleva tapaus sopiva soviteltavaksi vai ei.

Mahdollisena riskinä nähtiin myös se, että oikeusjärjestelmän paineita kevennetään siirtämällä tapauksia enenevässä määrin sovitteluun ja vapaaehtoissovittelijoiden tekemät sovittelut muuttuvat nykyistä vaativammiksi, jolloin tulee turvata vapaaehtoisten sovittelutaitojen kehittäminen sekä jaksamisen tukeminen. Ylipäätään huolena oli, ettei liian vahva oikeudellinen näkökulma viranomaistaustan kautta häivyttä restoratiivisen oikeuden erityispiirteitä. Myös viranomaistoimijat korostivat, että ehdotuksessa toteutuisi virkavastuu, mutta samalla sovittelun erityispiirteet tulee säilyttää: koulutettujen vapaaehtoissovittelijoiden tulisi toteuttaa varsinainen sovittelutyö rikosoikeusjärjestelmän ulkopuolella.

Sovittelun ammattihenkilöstön siirtymistä valtion virkamieheksi vastustaneet pitivät virkasuhteisuuden riskinä palvelun ominaispiirteiden menettämistä, sovittelun perusajatuksen katoamista ja matalankynnyksen palvelun luonteen katoamista asiakkaiden silmissä. Kielteisesti suhtautuneiden mielestä sosiaalisen osaamisen säilyttäminen sovittelutyössä ja henkilökunnan vahva ja marginaalinen erityisosaaminen tulee toteutua myös OM:n hallinnonalalla. Sovitteluhenkilöstön toimintatapoja on myös syytä kyetä sovittelussa ohjaamaan pitkälläkin aikavälillä yhtenäiseen suuntaan sovittelun erityisluonteen säilyttämiseksi, erityisesti kun kyse on erityisen marginaalista substanssiosaamista vaativasta sovitteluohjaajan tehtävästä. Tämä edellyttää joko sovittelusubstanssia omaavan viranhaltijan/viranhaltijoiden johtamaa työsuhteessa olevien sovitteluohjaajien henkilökuntaa tai vaihtoehtoisesti erittäin vahvaa substanssiperusteista, erillistä organisaatorakennetta toimijoiden itsenäisen päätösvallan vastapainona.

Ehdotusta vastustivat vapaaehtoissovittelijat, kansalaisjärjestötoimija, sovittelupalvelujen tuottaja ja sovittelutoimisto. Tämänkin kysymyksen kohdalla tuotiin esiin, että sovittelupalvelut tulisi toteuttaa OM:n alaisuudessa kokonaan järjestölähtöisesti, jolloin ohjausryhmän ehdottamaa ratkaisua ja siirtoa valtion virkamieheksi ei tarvittaisi, eikä työntekijöihin ja vapaaehtoiisiin liitettyjä erilaisia haasteita syntyisi samalla tavalla.

Ohjausryhmän ehdotus *mahdollisuudesta palvelujen tuottamiseen joissakin erityistilanteissa ostopalvelusopimuksin, kun palveluntarve sitä edellyttää* jakoi lausunnonantajien mielipiteitä. Lausunnonantajista 26 kannatti ehdotusta, 15 ei ottanut kantaa ehdotukseen ja 18 vastusti ostopalvelujen käytön mahdollisuutta erityistilanteissa (ks. liitetaulukko 4).

Ehdotukseen positiivisesti suhtautuneet näkivät, että mahdollisuudella varmistetaan sovittelupalveluiden saatavuus valtakunnallisesti siirtymävaiheessa ja toiminnassa muutoinkin tarpeen mukaan, mikäli tarvitaan lisäresursseja nopeasti. Ostopalvelusopimusmenettelyä pidettiin mahdollisena erityistilanteissa, joissa erityinen sovittelun asiantuntijuus olisi saatavissa valtakunnallisen sovittelupalveluverkoston ulkopuolelta. Kun koordinaatio sovittelupalveluntuottamisessa olisi keskushallinnolla, olisi mahdollista vastata valtakunnallisiin sovittelun erityistarpeisiin tapauskohtaisesti, kuten ympäristö-, alkuperäiskansan ja valtaväestön väliset riidat tai muihin väestösuhteisiin tai polarisaatioon liittyvät konfliktit.

Lausunnonantajat huomauttivat, että esimerkiksi edunvalvonnan osalta ostopalvelujen käyttäminen on tällä hetkellä mahdollista, ja tulisi siten olla mahdollista myös sovittelupalvelujen osalta. Kyse ei ole sellaisesta merkittävästä julkisen vallan käyttämisestä ja yksilön oikeusasemaan puuttumisesta, että palvelun toteuttaminen tulisi rajata vain viranomaisasemassa olevalle. Ostopalvelun tuottajan käytölle ei ole estettä, jos se arvioidaan tarkoituksenmukaiseksi, varsinkin kielellisissä erityistilanteissa. Toisaalta huomautettiin, että valtion virkamiehinä virkavastuulla tehtäviä työtehtäviä ei pitäisi voida ostopalveluiden kautta toteuttaa, sillä vastuukysymysten näkökulmasta ostopalvelut ovat riskialttiimpia kuin virkatyö. Myös osa ehdotukseen epäileväisesti suhtautuvista katsoivat, että harva-alueiden ja kielellisen saatavuuden turvaamisen osalta ostopalvelut voisivat olla vaihtoehto, jos yhdenvertaisuus varmistuisi.

Osa kantaa ottamattomista tai siihen kielteisesti suhtautuneista katsoi, että kysymyksen oli hankala ottaa kantaa, koska mahdollisia ostopalvelutilanteita ei oltu esityksessä tarkemmin avattu. Osa katsoi, että palvelun järjestäminen ostopalvelulla voisi tuottaa hankalasti hallinnoitavan sekamallin tai palveluiden tuottaminen annettaisiin vähemmän pätevien, tuottoa tavoittelevien yritysten tehtäväksi, jotka pystyisivät tekemään kilpailutustilanteessa taloudellisesti edullisemman tarjouksen. Näin tuotettuna palvelujen laadulle ei ole riittäviä takeita. Ostopalvelumahdollisuutta epäiltiin myös siksi, että ammattihenkilöstön epäyhtenäinen asema ei tässä tilanteessa muuttuisi. Enemminkin painotettiin, että sovittelupalvelu tulisi resursoida niin, ettei ostopalvelulle ole tarvetta. Jos uudella organisointimallilla haetaan palvelun yhtenäistämistä valtakunnallisesti, niin ostopalvelua erityistilanteessa käytettäessä tulisi huomioida palveluntarjoajan toimintakäytäntöjen varmistaminen. Ostopalvelujen riskinä on sekä palve-

lun laadun heikkeneminen, kiinnostus ehkä vain tietäntyyppisten sovittelujen hoitamiseksi tai jopa riski epäoikeudenmukaisten työsuhteiden ylläpitämiselle valtion hyväksymänä.

Lausuntopyynnössä pyydettiin lausujia esittämään näkemyksiä *keinoista, joiden avulla sovittelun erityispiirteiden säilyminen vaihtoehtoisten konfliktinratkaisumenetelmien periaatteiden mukaisina pystyttäisiin varmistamaan oikeusapu- ja edunvalvontapalvelujen yhteydessä*. Lausujilla oli monia yhteneväisiä näkemyksiä keinojen osalta. Vapaaehtoissovittelijoiden keskeistä roolia ja heidän toimintaedellytyksien sekä roolin turvaamista pidettiin tärkeinä tekijöinä. Nostettiin esille myös se, että vapaaehtoisten yhteistyö ja tuki tulee säilyä ja niitä tulee pystyä ylläpitämään. Myös ammattitaidon siirtyminen uuteen organisaatioon tulee turvata: monen lausujan mukaan henkilöstön tulee siirtyä uuteen virastoon ammattitaidon siirtymisen turvaamiseksi.

Lausunnoissa korostettiin sovittelun restoratiivisen identiteetin, puolueettomuuden ja itsenäisyyden säilymistä, sekä riittävää irrallisuutta juridiikasta ja rikosoikeusjärjestelmästä. Itsenäisyyden kannalta nähtiin, että sovittelun tehtävät tulee ensinnäkin määritellä omassa substanssilaissaan nykyistä vastaavalla tavalla. Tämän lisäksi muuttamassa lausunnossa nousi tärkeänä esiin se, että sovittelun aloittamisen itsenäinen hallinnollinen päätöksenteko tulee säilyttää. Lisäksi nähtiin, että sovittelun toiminnan kehittämistä ei tulisi sitoa OM:n muiden yksiköiden kehittämisen periaatteisiin, vaan huomioon tulisi pystyä ottamaan sovitteluun liittyvä käytännön kokemus ja toiminta. Sovittelu tulisi säilyttää itsenäisenä, eikä sitä tule alistaa oikeusapupalveluille.

Sovittelun riippumattomuuden ja puolueettomuuden osalta tulisi kiinnittää huomiota toteuttamisen lisäksi siihen, että palvelut näyttäisivät myös ulospäin tältä. Erityispiirteiden toteutumisen kannalta tärkeänä pidettiin johdon substanssiosaamista toimialajohdajaa myöten. Lisäksi korostettiin sitä, että oikeusapu- ja edunvalvontahenkilöstön tulisi ymmärtää sovittelun sekä vapaaehtoistoiminnan erityispiirteitä ja toimintaperiaatteita, jotta voidaan turvata sovittelun erityispiirteiden toteutuminen. Yhteistyötä ja sovittelun kulttuurin ymmärtämistä ehdotettiin edistettävän yhteisillä koulutuksilla sekä henkilöstön riittävän laajalla perehdyttämisellä restoratiivisen oikeuden periaatteisiin.

Muita esiin nousseita huomioita oli mm. resurssien riittävyys ohjaukseen, valvontaan ja kehittämiseen sekä tilojen asianmukainen järjestäminen (fyysisen läsnäolon periaate, tilaisuuksien yksityisyys ja asianosaisten turvallisuus) sovittelun erityispiirteiden vaarantumatta. Lisäksi eräässä lausunnossa nostettiin esiin huoli siitä, että sovittelu integroituisi valmiiseen organisaatioon muita toimintayksiköitä myöhemmin, joka saattaisi uhata toiminnan erityisyyttä. Useassa lausunnossa todettiin, että erillisvirasto perustamalla sovittelun erityispiirteet pystyttäisiin turvaamaan ilman ongelmia, joita oikeusapupalveluihin integroitaessa syntyy.

Erityispiirteiden säilyttämisen lisäksi lausuntopyynnössä pyydettiin näkemyksiä *keinoista, joilla vapaaehtoisten sovittelijoiden toimintaedellytyksiä pystyttäisiin vahvistamaan oikeusapu- ja edunvalvontapalvelujen yhteydessä*. Lausujat esittivät kattavasti ehdotuksia vapaaehtoistoiminnan huomioon ottamiseksi, mutta muutama lausuja oli sitä mieltä, että ainoastaan oma sovitteluvirasto voisi riittävällä tavalla huomioida vapaaehtoiset sovittelijat. Lausunnoissa korostettiin, että jatkovalmisteluissa on osallistettava vapaaehtoissovittelijoita.

Lausunnoissa epävarmuutta herätti valtiolta puuttuva kokemus vapaaehtoistyön järjestämisestä ja sen keskeisyydestä sovittelussa, koska vapaaehtoistyön johtaminen poikkeaa oleellisesti työsuhteiden johtamisesta. Laadukkaan sovittelupalvelun tae on ammattihenkilöstön tiivis yhteistyö sovittelijoiden kanssa, jotta jokaiseen tapaukseen löydetään parhaat sovittelijat. Tämän osalta nostettiin esiin järjestötoimijoiden asiantuntemus ja sen hyödyntäminen siirrossa ja sen jälkeen. Lausunnoissa korostuivat myös yhdenmukaisten toimintatapojen, koulutuksen ja laadukkaan ohjauksen sekä organisaation tarjoaman ammatillisen tuen merkitys. Sovittelutoimistojen ollessa nykyään myös koulutusorganisaatioita, tulee vapaaehtoissovittelijoiden koulutustehtävä (myös kaksikielisten sovittelijoiden) jatkossakin huomioida ydintoimintana. Osaavan ammattihenkilöstön tulisi siirrossa siirtyä suoraan uuteen organisaatioon. Vapaaehtoissovittelijoista ei tulisi muodostua uuden organisaation ulkopuolista ryhmää. Koska yhteisöllisyys on yksi vapaaehtoisuuden kulmakivistä ja motivoiva tekijä, tulee hyvän ilmapiirin, yhteisten tapahtumien, koulutuksien ja virkistystoiminnan säilyä. Myös sovittelijoille maksettavat korvaukset sekä sovittelijaidentiteetin ja asiakaskohtaamisen vahvistaminen tulee uudessa mallissa huomioida. Asiakkaan tyytyväisyys on sovittelijoille olennainen palkitseva elementti, ja asiakkaan tarpeet tulisi pystyä huomioimaan juridisten seikkojen yli. Tätä edistäisi vähäinen byrokratia, toiminnan epävirallisuus, tuen ja avun tavoitettavuus sekä tiloja koskevat erityisvaatimukset.

Myös joitakin konkreettisia organisatorisia ehdotuksia tuotiin lausunnoissa esille. Oman valtakunnallisen vapaaehtoistoiminnan koordinaattorin katsottiin lisäävän toiminnan edellytyksiä. Toisaalta esitettiin, että toimialueilla tulisi olla sovittelutoiminnan yksikkövastaavat ja sovitteluohjaajia siten, että riittävä koulutus ja ohjaus vapaaehtoisille pystytään järjestämään paikallisella tasolla. Näkemys siitä, että vapaaehtoistoiminnan koordinointi toteutettaisiin järjestöjen ja kansalaisyhteiskunnan toimesta, ja toisaalta ohjaus- ja kehittämistehtävät OM:n toimesta nousi myös esiin. Järjestötoimijaa ehdotettiin hoitamaan valtakunnallista sovittelutoimintaa ja huolehtimaan vapaaehtoisista sovittelijoista ja sidosryhmätyöstä. Esiin nousi myös ajatus siitä, että tällä hetkellä sirpaleista vapaaehtoistoimintaan liittyvää lainsäädäntöä selkeytettäisiin kokoamalla vapaaehtoisia koskeva lainsäädäntö yhteen lakiin, jotta vapaaehtoisten asema selkiytyisi.

Lausuntopyynnössä pyydettiin lausujia lausumaan näkemyksiä siitä, *mitä mahdollisia vaikutuksia sovittelun siirrolla olisi paikallisen, alueellisen tai valtakunnallisen sidosryhmäyhteistyön hoitamiseen*. Lähtökohtaisesti valtakunnallisen yhteistyön katsottiin parantuvan vahvistuvan keskushallinnon myötä, koska oikeusapupalveluilla on jo olemassa olevaa sidosryhmäyhteistyötä, joka voisi entuudestaan kasvattaa sovittelun yhteistyöverkostoa.

Osa lausujista taas katsoi, että paikallinen ja alueellinen sidosryhmäyhteistyö voisi heikentyä. Suurimpina huolina oli, että siirrossa menetettäisiin toimivia yhteistyön väyliä, paikallisten tilojen lainaamisen loppuminen sekä yhteyksien mahdollinen huononeminen kuntaorganisaatioiden laajoihin yhteistyöverkostoihin. Valtion toiminnaksi siirto voisi joiltakin osin vähentää sovittelun luontevia kytköksiä myös kansalaisjärjestöihin. Kysymyksiä heräsi myös sen suhteen, onko yhteistyön kulttuuri suppeampi oikeusapu- ja edunvalvonnan piirissä, ja voisiko rakennemuutoksella olla vaikutusta viranomaisten asiakastietojen vaihtamiseen esimerkiksi nuorten asioissa. Nimenomaan tietosuoja- ja vaitiolovaatimukset tuotiin parin lausujan toimesta esille, sillä huolta nousi, voisivatko tällaiset vaatimukset vaikuttaa asiakkaan saamaan palveluun tai asiakkaan etuun. Osa lausujista oli sitä mieltä, että vaikutuksia sidosryhmäyhteistyölle oli vaikeaa arvioida, ja että riskejä ja etuja tulisi tarkastella myös jatkossa.

Paikallisen ja alueellisen yhteistyön osalta lausujilta tuli kuitenkin ehdotuksia, kuinka mahdolliset siirtoon liittyvät huolet yhteistyön osalta voitaisiin ratkaista. Moni lausuja näki, että verkostoyhteistyötä tekevän henkilöstön siirtyminen uuteen organisaatioon on yksi avainkeinoista, joilla yhteistyön jatkuvuus varmistetaan. Yhteistyötahojen säilymistä edistäisi jatkuva sidosryhmien informointi muutoksesta. Toimipisteverkostoissa tapahtuvia mahdollisia muutoksia ja niiden vaikutuksia sekä mahdollisia resursien menetyksiä esitettiin tarkasteltavaksi jatkovalmistelussa. Lisäksi aktiivista paikallisen tason yhteistyötä tulisi vaalia, ja muutokset henkilöstön työsuhteissa ja toimenkuvissa tulisi sidosryhmäyhteistyön jatkuvuuden kannalta ottaa huomioon. Esiin tuotiin myös se, että poliisi on monissa kunnissa sovittelun tärkein yhteistyökumppani.

Lausuntopyynnössä pyydettiin lausujia myös esittämään mahdollisia *keinoja, joilla oikeusavun esteellisyyden periaatteet pystyttäisiin huomioimaan ehdotetussa järjestämissä*. Siirrosta koituvat esteellisyysongelmat koettiin selkeästi uudistuksen yhdeksi ongelmallisimmista piirteistä. Suuri osa lausujista oli sitä mieltä, että esteellisyysongelmiin paras ratkaisu olisi erillisvirastomallin toteuttaminen. Moni myös lausui, että annettujen tietojen perusteella näin merkittävään kysymykseen on vaikea ottaa kantaa, ja että ongelmien osalta vaaditaan mittavia lisäselvittelyjä; ennen siirtymistä uuteen organisaatorakenteeseen kaikki mahdolliset esteellisyyteen johtavat skenaariot tulisi kartoittaa ja miettiä etukäteen mahdollisia ratkaisuja.

Kantavana periaatteena lausijat katsoivat olevan sen, että sovittelun erityispiirteet asiakaskohtaamisissa ei vaarannu eikä laadukkaan palvelujen saatavuus heikkene. Selkeästi suurin osa lausujista oli sitä mieltä, että esteellisyystilanteissa asiakkaiden siirto toisen toimiston alueelle olisi raskas toimenpide, joka heikentäisi palvelujen saatavuutta varsinkin pitkien välimatkojen alueilla. Palvelujen saatavuuteen esteellisyystilanteiden kohdalla esitettiin ratkaisuksi etäyhteyttä sekä sitä, että sovittelijat matkustaisivat asiakkaan paikkakunnalle. Toisaalta todettiin, että etäsovittelussa ei säilyisi sovittelun erityispiirteet eikä vapaaehtoissovittelijoiden ajan käytön kannalta matkustaminen useassa tapauksessa tule kyseeseen. Ratkaisuna nähtiin, että oikeusapu-palvelujen luonne mahdollistaisi etäyhteyksillä toimimisen paremmin kuin sovittelu, jolloin esteellisyystilanteissa sovittelu voisi toteutua alkuperäisessä toimistossa, kun taas oikeusapupalvelut voitaisiin tarjota etäyhteyksin.

Oikeusapu- ja edunvalvontapiirit toivat esille myös sen, että asiakkaita voidaan ohjata esteellisyystilanteissa alueen yksityisten palveluntarjoajien asiakkaiksi, jos muut palveluntarjoajat sijaitsevat kohtuuttoman matkan päässä. Käytännön ratkaisujen osalta tuotiin esille yhteinen asiakastietojärjestelmä, jota tarvittaisiin esteellisyystapausten kartoittamiseen. Lisäksi ehdotettiin, että ongelma otettaisiin huomioon lainsäädännöllisin keinoin. Sovittelulaissa voisi esimerkiksi säätää esteellisyysäännöksestä. Lisäksi ehdotettiin, että sovittelupalvelut säilytettäisiin omana riippumattomana toimistona viraston sisällä siten, että sovittelu erotettaisiin organisatorisesti muista viraston palveluista tai erillistä yksikköä omalla henkilökunnalla. Tuotiin esiin myös se vaihtoehto, että sovittelijat toimisivat sovittelijoina tietyillä alueilla, ei tietyissä toimistoissa. Lausunnoissa muistutettiin, että esteellisyysongelmat saattavat koskea suurtakin kohderyhmää, sillä sovitteluun voi osallistua useampi kuin kaksi henkilöä. Esille nostettiin myös toive siitä, että sovittelutoimistojen kanssa tehtäisiin lisää yhteistyötä esteellisyysongelmien monipuoliseksi ja tehokkaaksi havaitsemiseksi ja niiden ratkaisemiseksi.

Lausuntopyynnössä pyydettiin lausujia arvioimaan, *parantaako ehdotettu järjestämis-malli sovittelupalveluiden yhdenmukaisuutta ja saatavuutta*. Lisäksi vastaus pyydettiin perustelemaan. 32 lausujaa oli sitä mieltä, että yhdenmukaisuus ja saatavuus parantuvat, 10 lausujaa ei nähnyt parannuksia, ja 17 vastaajaa ei ottanut asiaan kantaa (ks. liitetaulukko 5). Erittäin useassa lausunnossa todettiin, että yhdenmukaisuuden katsotaan kasvavan, mutta palvelujen saatavuuden osalta lausujilla oli jonkin verran huolia. Jotkut lausujista katsoivat, että yhdenmukaisuus ja saatavuus paranisi parhaiten tai ainoastaan erityisviranomaismalliin siirryttäessä. Tätä perusteltiin sillä, että erityisvirastomallissa ei tarvitse tehdä organisaatiota mahdollisesti huonontavia kompromisseja. Ratkaisuksi nähtiin myös se, että sovittelupalveluja tuottaisi valtakunnallinen järjestötoimija.

Osa vastaajista oli sitä mieltä, että valtion järjestämismalli parantaa molempia ominaisuuksia. Toisaalta esiin nostettiin myös näkemys siitä, että kehitys on mahdollista kumpaan tahansa suuntaan. Puoltavista perusteluista käy ilmi, että resurssien mahdollista kasvamista sekä niiden jakamista tasaisemmin arvostettiin. Tällä hetkellä resurssien koetaan jakautuneen epätasaisesti, ja uusi rakenne toisi yhdenmukaisuutta sekä yhdenvertaisuutta palveluihin ja niiden saatavuuteen. Lisäksi koettiin, että OM:n hallinnonalalla olevasta osaamisesta olisi hyötyä yhdenmukaisuuden parantamisessa ja turvaamisessa verrattuna nykyiseen hajautuneeseen järjestämistapaan. Esiin nostettiin myös se, että sovittelun tarpeisiin räätälöidyt ja keskitetyt hallinto- ja tukipalvelut mahdollistaisivat yhdenmukaistamisen.

Saatavuuden osalta nostettiin esiin se, kuinka oikeusavun jo olemassa oleva kattava toimipaikkaverkosto (n. 160 toimipaikkaa) tulee parantamaan palvelujen saatavuutta. Lausunnoista kävi myös ilmi, että alueellisen saatavuuden osalta pidettiin tärkeänä sitä, että palvelujen ei jatkossakaan tulisi olla kuntalaisuuteen sidottua, jotta palvelujen saatavuus voidaan turvata. Toisaalta arvioitiin, että tietoisuus sovittelusta lisääntyisi siirron seurauksena, minkä johdosta palveluja voitaisiin tarjota yhä laajemmalle asiakaskunnalle. Tämän osalta esitettiin näkemys siitä, että saatavuuden kannalta tulisi huomioida myös se, minkälaiseksi sovittelun brändi muodostuu sen yhdistyessä oikeusapuun ja velkaneuvontaan. Osa lausujista katsoi, että saatavuus on tällä hetkellä järjestetty hyvin, eikä sen nähty parantuvan tai huonontuvan siirron yhteydessä.

Osa lausujista oli selkeästi huolissaan siitä, että palvelujen saatavuus ja saavutettavuus heikentyisi. Perusteet huolelle olivat mahdollisten esteellisyysongelmien aiheuttama etäisyyksien kasvu sekä se, että valtion tarjoama tilakonsepti ei olisi tarpeeksi joustava. Huoli virka-aikojen ulkopuolella toteutettavan sovittelun mahdollistamisesta nousi vahvasti esiin. Huomautettiin myös, että riskinä voi olla sovittelupalvelujen keskittyminen toimistojen sijaintipaikkakunnille. Lisäksi katsottiin, että kielellisten oikeuksien turvaamiseen ei ole saatavuuden yhteydessä otettu vielä kantaa.

Ohjausryhmä pyysi arvioimaan *millaisia vaikutuksia sovittelupalvelujen siirrolla olisi julkisen oikeusavun, yleisen edunvalvonnan sekä talous- ja velkaneuvonnan palveluihin*. Osa katsoi, että siirto ei aiheuttaisi muutoksia palveluihin. Toisaalta lausunnoissa identifioitiin niin positiivisia kuin negatiivisiakin kehityssuuntia. Osa lausujista toi myös tässä yhteydessä esiin esteellisyysongelmat, jotka toteutuessaan vaikuttaisivat asiakkaiden asemaan palvelujärjestelmässä heikentävästi. Pahimmillaan oikeusavun asiakkaat eivät saisi palvelua, tai saisivat sitä esimerkiksi etänä. Myös tiloja koskevat erityispiirteet nostettiin uudestaan esille. Tilojen saatavuuden lisäksi eräs lausuja huomautti, että oikeusaputoimistojen tiloissa tapahtuva sovittelu saattaisi hämärtää sovittelun ja asianajotoiminnan välistä rajaa siten, että sovittelun puolueettomuus saattaisi vaarantua.

Lisäksi tuotiin esiin muutamia ehdotuksia sen osalta, mitä siirrossa tulisi huomioida. Ehdotettiin mm. että toimialojen tulosohtaus, resurssit ja talous tulee eriyttää siten, että sisäistä kilpailua ei synny: näin palvelut voisivat toimia laadukkaasti. Riittävän erillistä ja itsenäistä toimintaa korostettiin. Lisäksi huomautettiin, että henkilökohtaisia asiakaskohtaamisia ei tulisi korvata valtakunnallisesti hoidetuilla digitaalisilla asiakaskohtaamisilla. Tällöin palvelujen erityispiirteet katoavat eikä asiakaslähtöisyys olisi enää prioriteettina. Katsottiin myös, että viraston sisäisen kommunikoinnin tulee sujua ja prosessien tulee olla selkeitä, jotta asiakasohjauksen hyödyt tulevat esiin, eivätkä kärsi muutoksesta.

Useat lausijat katsoivat, että kyky palvella asiakkaita ja ohjata heitä parantuisi siirron yhteydessä. Tietoisuus palveluista vahvistuisi puolin ja toisin siten, että oikeusapupalveluja pystyttäisiin kehittämään sovittelua tukevaan suuntaan. Näin ollen voitaisiin nykyistä paremmin selvittää sovittelun mahdollisuus rikosprosessin rinnalla tai ohella, ja palvelun ja asian ratkaisemisen vaihtoehdot monipuolistuisivat. Asiantuntemuksen leviämistä korostettiin useassa lausunnossa, ja monet toivat esiin myös sen, että jos esteellisyys- ja tilaongelmat pystytään ratkaisemaan, siirrosta olisi luvassa hyötyjä.

Sovittelun siirron suunniteltua aikataulua vuoden 2024 alussa kannatti 31 lausujaa. Kuusi lausujaa ei kannattanut suunniteltua aikataulua ja 19 lausujaa ei ottanut aikatauluun kantaa (ks. liitetaulukko 6). Myönteisesti lausuneet katsoivat aikataulun olevan perusteltu, sillä siirtoon liittyvään suunnittelutyöhön on jätetty tarpeeksi aikaa. Huomautettiin myös, että pitkä siirtymäaika käytetään kokonaisuudessaan hyödyksi muun muassa esteellisyyskysymysten ratkaisemiseksi sekä henkilöstön siirtymän sujuvuuden suunnitteluun.

Muutama lausuja katsoi aikataulun vaikuttavan tiukalta ottaen huomioon tarvittavat selvittelyt, prosessin kesto sekä henkilöstöjärjestelyt. Mahdollisesti keskeneräiseksi jäävän vapaaehtoistoiminnan rakenteen katsottiin aiheuttavan haavoittuvuutta rekrytoinnille ja sovittelijoiden jatkohalukkuudelle. Toisaalta moni lausuja nosti esille, että liian pitkä siirtymäaika aiheuttaa sovittelijoissa epävarmuutta ja jopa sovitteluista luopumista. Vaikka asiat tulee selvittää perusteellisesti, mahdollisimman nopea siirtymäaika korostui useamman lausujan lausunnossa. Moni lausuja huomautti, että siirto samanaikaisesti oikeusapu- ja edunvalvontaviraston perustamisen ja toiminnan aloittamisen kanssa vuoden 2023 alussa olisi toivottu, jolloin sovittelu ei jäisi organisaatiorakenteessa alisteiseksi, kuten voisi tapahtua myöhemmän siirron yhteydessä. Samanaikainen siirto mahdollistaisi yhtenäisten käytäntöjen kehittämisen alusta asti.

Tämänkin kysymyksen kohdalla aikaa toivottiin käytettävän erityisvirastomallin, järjestölähtöisen sovittelun ja muiden mahdollisuuksien kartoittamiseksi. Lisäksi nostettiin esille, että sovittelun siirto tapahtuisi samanaikaisesti sote-uudistuksen toteuttamisen

sekä oikeusapu- ja edunvalvontaviraston perustamisen kanssa, jolloin vaikutukset asiakkaiden palvelunsaantiin sekä toiminnan laatuun voivat olla negatiiviset.

Lopuksi ohjausryhmä pyysi lausumaan *muista mahdollisista esitykseen liittyvistä riskeistä tai eduista*. Eduksi katsottiin sovittelun organisointi osana laajempaa oikeudellisten toimijoiden kenttää, jolloin yhtenäisyys kasvaa ja restoratiivisen oikeuden asema vahvistuu. Useimmin toistuivat näkemykset siitä, että alle 15-vuotiaiden asemaa tai riita-asioiden sovittelua ei ole erikseen tutkittu raportissa, ja näihin tulisi kiinnittää jatkovalmistelussa huomiota. Tavoitteena on ollut riita-asioiden sovittelun määrän kasvattaminen eikä sitä saa unohtaa. Lähisuhdeväkivaltaan sekä seksuaalirikoksiin liittyvän sovittelun osalta nostettiin esille, että näiden osuutta sovittelupalveluna tulisi arvioida paremmin. Ehdotettiin, että tämänkaltaisia rikoksia ei tulisi sisällyttää sovittelupalveluihin, ja tämän osalta tulisi huomioida kansainväliset linjat, ihmisoikeudet sekä uhrien oikeusturva. Lisäksi tuotiin esiin, että ehdotuksen eri vaihtoehtojen osalta ei ole tehty minkäänlaista arviota sen vaikutuksista sukupuolten väliseen tasa-arvoon.

Ammattihenkilöstön ja vapaaehtoissovittelijoiden aseman ja näiden huomioimisen puutteellisuutta korostettiin useassa lausunnossa. Kilpailukykyinen palkkaus ja substanssiosaamisen siirtyminen niin johdon osalta kuin muussakin henkilöstössä toivottiin huomioitavaksi paremmin. Vapaaehtoissovittelijoiden koulutukseen vaadittavia resursseja arvioitiin kustannusarviossa alimitoitetuksi. Kokonaisuudessaan lausijat kokivat, että vapaaehtoissovittelijat sekä ammattihenkilökunta tulisi osallistaa valmisteluprosessiin vahvemmin, jotta henkilökunnan ja siten myös osaamisen sujuva siirto varmistuu.

Ohjausryhmän esityksen kapeutta arvosteltiin, koska se keskittyi hallinnollisten kehysten hahmottelemiseen eikä sovittelun substanssiin. Edellä mainittujen lähisuhdeväkivaltaan liittyvien huomioiden lisäksi esitettiin, että sovittelun käytön mahdollisuuksia oikeudenkäyntien vähentämiseksi ja ennaltaehkäisemiseksi tulisi tutkia lisää substanssin edelleen kehittämiseksi. Asiakaslähtöistä tarkastelua haluttiin lisättäväksi; esityksen vaikutuksia sovittelun laatuun ja mahdollisuuksia sen kehittämiseksi tulisi tarkastella enemmän. Esitettiin myös, että ei tulisi keskittyä vain oikeusapu- ja edunvalvontavirastomalliin, vaan järjestölähtöistä toimintamallia tulisi arvioida lisää. Myös erillisvirastomallia tulisi arvioida enemmän, sillä se mahdollistaisi OM:n suoran ohjauksen ja henkilöresurssin kehittämistyön sovittelupalvelujen laajentamiseksi ja tehostamiseksi.

Poliisin ja sovittelun välisen yhteistyön turvaamiseen haluttiin kiinnittää enemmän huomiota ja yhtenäistää ja ohjeistaa valtakunnallisesti ja selkeästi. Poliisi on sovittelun tärkein yhteistyökumppani, ja nyt toimistoilla on alueellisia käytäntöjä yhteistyöstä poliisin kanssa. Siirron viestintään tulee panostaa kaikilla osa-alueilla, ja siirtymävaiheen järjestelyt on kuvattava ja välitettävä kohderyhmälle kattavasti. Tarkennusta pyydettiin

myös siihen, mistä 1,2-2,1 miljoonan euron lisärahoitus löytyy, ja siihen mihin kaiken rahoitus käytetään. Lausuttiin myös, että sovittelun asema julkisen vallan osalta tulisi määritellä uudistuksen yhteydessä. Lisäksi nykytilanteessa uhri saa tuoda tukihenkilön paikalle vain, jos vastapuoli ei tätä kiellä, ja usein käytännöt ovat toimistokohtaisia. Ehdotettiin, että uudistuksen yhteydessä tehtäisiin lakimuutos, joka mahdollistaisi tukihenkilön läsnäolon aina uhrin tätä halutessa. Myös henkilöstön kelpoisuusehtojen määrittelyyn pyydettiin tarkennusta.

Liitetaulukot

Taulukko 1. Rikos- ja riita-asioiden sovittelun siirtäminen oikeusministeriön hallinnonalalle

	KYLLÄ	EI	EN OTA KANTAA
Ministeriöt			
<i>Sisäministeriö, poliisiosasto</i>	X		
<i>Sosiaali- ja terveysministeriö</i>	X		
<i>Valtiovarainministeriö</i>	X		
Ministeriöiden alainen hallinto			
<i>Etelä-Suomen oaev-piiri</i>	X		
<i>Helsingin käräjäoikeus</i>	X		
<i>Itä-Suomen oaev-piiri</i>	X		
<i>Kaakkois-Suomen oaev-piiri</i>	X		
<i>Lounais-Suomen oaev-piiri</i>	X		
<i>Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus</i>	X		
<i>Pohjois-Suomen aluehallintovirasto, peruspalvelut, oikeusturva- ja luvat -vastualue</i>	X		
<i>Pohjois-Suomen oaev-piiri</i>	X		
<i>Poliisihallitus</i>			X
<i>Rikosseuraamuslaitos</i>	X		
<i>Sisä-Suomen oaev-piiri</i>	X		
<i>Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira</i>	X		
<i>Syyttäjälaitos</i>	X		
<i>Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL</i>	X		
Ammattijärjestöt			
<i>Ammattiliitto Pro ry</i>	X		
<i>Julkisalan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry</i>	X		

	KYLLÄ	EI	EN OTA KANTAA
<i>Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia</i>	X		
<i>Suomen lakimiesliitto - Finlands Juristförbund ry</i>	X		
Järjestöt ja säätiöt			
<i>Amnesty International Suomen osasto</i>			X
<i>Aseman Lapset ry</i>	X		
<i>Julkiset oikeusavustajat ry</i>	X		
<i>Kriminaalihuollon tukisäätiö</i>	X		
<i>Maria Akatemia ry</i>	X		
<i>Miesjärjestöjen keskusliitto MJKL ry</i>	X		
<i>Miessakit ry</i>	X		
<i>Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry</i>			X
<i>Rikosuhripäivystys</i>			X
<i>Suomen asianajajaliitto</i>	X		
<i>Suomen Kuntaliitto ry</i>	X		
<i>Suomen Setlementtiliitto ry</i>	X		
<i>Suomen syyttäjäyhdistys ry</i>	X		
Sovittelupalveluja tuottavat järjestöt			
<i>Harjulan Setlementti ry</i>		X	
<i>Kalliolan Setlementti ry</i>	X		
<i>Mannerheimin Lastensuojeluliitto Järvi-Suomen piiri</i>	X		
Sovittelupalveluja tuottavat kunnat			
<i>Helsingin kaupunki</i>			X
<i>Jyväskylän kaupunki/sovittelutoimisto</i>	X		
<i>Kemin kaupunki/sosiaali- ja perhepalvelut</i>		X	
<i>Kuopion kaupunki</i>	X		
<i>Porin kaupunki</i>	X		
<i>Seinäjoen kaupunki</i>	X		

	KYLLÄ	EI	EN OTA KANTAA
<i>Tampereen kaupunki</i>	X		
<i>Turun kaupunki</i>	X		
<i>Vaasan kaupunki – Vasa stad, Pohjanmaan sovittelutoimisto</i>		X	
Sovittelutoimistot			
<i>Kanta-Hämeen sovittelutoimisto/FSHKY</i>	X		
<i>Pohjois-Karjalan sovittelutoimisto</i>	X		
<i>Rovaniemen, Ranuan ja Posion sovittelutoimisto</i>	X		
<i>Satakunnan sovittelutoimisto</i>	X		
<i>Sovittelu ry/Kymi-Saimaan sovittelutoimisto</i>	X		
<i>Vantaan sovittelutoimisto</i>	X		
<i>Varsinais-Suomen sovittelutoimisto</i>	X		
Sovittelun käyttöä edistävät ja vapaaehtoissovittelijoita edustavat järjestöt			
<i>Ajatuspaja RTI - konfliktinratkaisu ja sovittelu, Depolarize – kehittämishanke</i>	X		
<i>Etelä-Pohjanmaan sovittelijat/Jussi Metsälä</i>		X	
<i>Sovinto-ohjelma (Diakonissalaitos)</i>	X		
<i>Suomen sovittelufoorumi</i>	X		
<i>Suomen Sovittelun tuki ry</i>	X		
Muut			
<i>Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia</i>	X		
<i>Itä-Suomen yliopisto</i>	X		
<i>Kirkkohallitus</i>	X		
YHTEENSÄ:	52	4	5

Taulukko 2. Sovittelupalvelujen tuottaminen oikeusapu- ja edunvalvontapalvelujen yhteydessä, mahdollisesti perustettavassa valtakunnallisessa oikeusapu- ja edunvalvontavirastossa

	KYLLÄ	EI	EN OTA KANTAA
Ministeriöt			
<i>Sisäministeriö, poliisiosasto</i>	X		
<i>Sosiaali- ja terveysministeriö</i>	X		
<i>Valtiovarainministeriö</i>	X		
Ministeriöiden alainen hallinto			
<i>Etelä-Suomen oaev-piiri</i>	X		
<i>Helsingin käräjäoikeus</i>	X		
<i>Itä-Suomen oaev-piiri</i>	X		
<i>Kakkois-Suomen oaev-piiri</i>	X		
<i>Lounais-Suomen oaev-piiri</i>	X		
<i>Länsi- ja Sisä-Suomen oaev-piiri</i>	X		
<i>Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus</i>			X
<i>Pohjois-Suomen aluehallintovirasto, peruspalvelut, oikeusturva- ja luvat -vastuualue</i>	X		
<i>Pohjois-Suomen oaev-piiri</i>	X		
<i>Poliisihallitus</i>			X
<i>Rikosseuraamuslaitos</i>	X		
<i>Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira</i>			X
<i>Syyttäjälaitos</i>	X		
<i>Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL</i>	X		
Ammattijärjestöt			
<i>Ammattiliitto Pro ry</i>	X		
<i>Julkisalan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry</i>			X
<i>Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia</i>		X	
<i>Suomen Lakimiesliitto - Finlands Juristförbund ry</i>	X		

	KYLLÄ	EI	EN OTA KANTAA
Järjestöt ja säätiöt			
<i>Amnesty International Suomen osasto</i>			X
<i>Aseman Lapset ry</i>		X	
<i>Julkiset oikeusavustajat ry</i>	X		
<i>Kriminaalihuollon tukisäätiö</i>	X		
<i>Maria Akatemia ry</i>		X	
<i>Miesjärjestöjen keskusliitto</i>		X	
<i>Miessakit ry</i>		X	
<i>Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry</i>			X
<i>Rikosuhripäivystys</i>	X		
<i>Suomen asianajajaliitto</i>	X		
<i>Suomen Kuntaliitto ry</i>	X		
<i>Suomen Setlementtiliitto ry</i>		X	
<i>Suomen syyttäjäyhdistys ry</i>		X	
Sovittelupalveluja tuottavat järjestöt			
<i>Harjulan Setlementti ry</i>		X	
<i>Kalliolan Setlementti ry</i>		X	
<i>Mannerheimin Lastensuojeluliitto Järvi-Suomen piiri</i>		X	
Sovittelupalveluja tuottavat kunnat			
<i>Helsingin kaupunki</i>		X	
<i>Jyväskylän kaupunki/sovittelutoimisto</i>		X	
<i>Kemin kaupunki/sosiaali- ja perhepalvelut</i>		X	
<i>Kuopion kaupunki</i>		X	
<i>Porin kaupunki</i>			X
<i>Seinäjoen kaupunki</i>		X	
<i>Tampereen kaupunki</i>		X	
<i>Turun kaupunki</i>	X		

	KYLLÄ	EI	EN OTA KANTAA
<i>Vaasan kaupunki – Vasa stad, Pohjanmaan sovittelutoimisto</i>		X	
Sovittelutoimistot			
<i>Kanta-Hämeen sovittelutoimisto/FSHKY</i>		X	
<i>Pohjois-Karjalan sovittelutoimisto</i>	X		
<i>Rovaniemen, Ranuan ja Posion sovittelutoimisto</i>		X	
<i>Satakunnan sovittelutoimisto</i>	X		
<i>Sovittelu ry/Kymi-Saimaan sovittelutoimisto</i>		X	
<i>Vantaan sovittelutoimisto</i>		X	
<i>Varsinais-Suomen sovittelutoimisto</i>		X	
Sovittelun käyttöä edistävät ja vapaaehtoissovittelijoita edustavat järjestöt			
<i>Ajatuspaja RTI - konfliktinratkaisu ja sovittelu, Depolarize – kehittämishanke</i>		X	
<i>Etelä-Pohjanmaan sovittelijat/Jussi Metsälä</i>		X	
<i>Sovinto-ohjelma (Diakonissalaitos)</i>			X
<i>Suomen sovittelufoorumi</i>		X	
<i>Suomen Sovittelun Tuki ry</i>		X	
Muut			
<i>Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia</i>			X
<i>Itä-Suomen yliopisto</i>		X	
<i>Kirkkohallitus</i>	X		
YHTEENSÄ:	25	27	9

Taulukko 3. Sovittelupalvelujen tuottaminen valtion palveluina siten, että sovitteluhenkilöstö olisi valtion virkamiehiä

	KYLLÄ	EI	EN OTA KANTAA
Ministeriöt			
<i>Sisäministeriö, poliisiosasto</i>	X		
<i>Sosiaali- ja terveysministeriö</i>	X		
<i>Valtiovarainministeriö</i>	-	-	-
Ministeriöiden alainen hallinto			
<i>Etelä-Suomen oaev-piiri</i>	X		
<i>Helsingin käräjäoikeus</i>	X		
<i>Itä-Suomen oaev-piiri</i>	X		
<i>Kaakkois-Suomen oaev-piiri</i>	X		
<i>Lounais-Suomen oaev-piiri</i>	X		
<i>Länsi- ja Sisä-Suomen oaev-piiri</i>	X		
<i>Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus</i>	X		
<i>Pohjois-Suomen aluehallintovirasto, peruspalvelut, oikeusturva- ja luvat -vastuualue</i>	X		
<i>Pohjois-Suomen oaev-piiri</i>	X		
<i>Poliisihallitus</i>			X
<i>Rikosseuraamuslaitos</i>	X		
<i>Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira</i>			X
<i>Syyttäjälaitos</i>	X		
<i>Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL</i>	X		
Ammattijärjestöt			
<i>Ammattiliitto Pro ry</i>	X		
<i>Julkisalan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry</i>	X		
<i>Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia</i>	X		
<i>Suomen Lakimiesliitto - Finlands Juristförbund ry</i>	X		

	KYLLÄ	EI	EN OTA KANTAA
Järjestöt ja säätiöt			
<i>Amnesty International Suomen osasto</i>	X		
<i>Aseman Lapset ry</i>			X
<i>Julkiset oikeusavustajat ry</i>	X		
<i>Kriminaalihuollon tukisäätiö</i>	X		
<i>Maria Akatemia ry</i>			X
<i>Miesjärjestöjen keskusliitto</i>	X		
<i>Miessakit ry</i>	X		
<i>Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry</i>			X
<i>Rikosuhripäivystys</i>	X		
<i>Suomen asianajajaliitto</i>	-	-	-
<i>Suomen Kuntaliitto ry</i>	X		
<i>Suomen Setlementtiliitto ry</i>		X	
<i>Suomen syyttäjäyhdistys ry</i>	X		
Sovittelupalveluja tuottavat järjestöt			
<i>Harjulan Setlementti ry</i>			X
<i>Kalliolan Setlementti ry</i>	X		
<i>Mannerheimin Lastensuojeluliitto Järvi-Suomen piiri</i>			X
Sovittelupalvelujen tuottavat kunnat			
<i>Helsingin kaupunki</i>		X	
<i>Jyväskylän kaupunki/sovittelutoimisto</i>	X		
<i>Kemin kaupunki/sosiaali- ja perhepalvelut</i>	X		
<i>Kuopion kaupunki</i>	X		
<i>Porin kaupunki</i>			X
<i>Seinäjoen kaupunki</i>	X		
<i>Tampereen kaupunki</i>	X		
<i>Turun kaupunki</i>			X

	KYLLÄ	EI	EN OTA KANTAA
<i>Vaasan kaupunki – Vasa stad, Pohjanmaan sovittelutoimisto</i>	X		
Sovittelutoimistot			
<i>Kanta-Hämeen sovittelutoimisto/FSHKY</i>	X		
<i>Pohjois-Karjalan sovittelutoimisto</i>	X		
<i>Rovaniemen, Ranuan ja Posion sovittelutoimisto</i>			X
<i>Satakunnan sovittelutoimisto</i>			X
<i>Sovittelu ry/Kymi-Saimaan sovittelutoimisto</i>	X		
<i>Vantaan sovittelutoimisto</i>	X		
<i>Varsinais-Suomen sovittelutoimisto</i>		X	
Sovittelun käyttöä edistävät ja vapaaehtoissovittelijoita edustavat järjestöt			
<i>Ajatuspaja RTI - konfliktinratkaisu ja sovittelu, Depolarize – kehittämishanke</i>	X		
<i>Etelä-Pohjanmaan sovittelijat/Jussi Metsälä</i>		X	
<i>Sovinto-ohjelma (Diakonissalaitos)</i>			X
<i>Sovittelufoorumi</i>			X
<i>Suomen Sovittelun Tuki ry</i>	X		
Muut			
<i>Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia</i>	X		
<i>Itä-Suomen yliopisto</i>	X		
<i>Kirkkohallitus</i>	X		
YHTEENSÄ:	42	4	13

Taulukko 4. Mahdollisuus palvelujen tuottamiseen joissakin erityistilanteissa ostopalvelusopimuksin, kun palveluntarve sitä edellyttää

	KYLLÄ	EI	EN OTA KANTAA
Ministeriöt			
<i>Sisäministeriö, poliisiosasto</i>	X		
<i>Sosiaali- ja terveysministeriö</i>	X		
<i>Valtiovarainministeriö</i>	-	-	-
Ministeriöiden alainen hallinto			
<i>Etelä-Suomen oaev-piiri</i>	X		
<i>Helsingin käräjäoikeus</i>			X
<i>Itä-Suomen oaev-piiri</i>	X		
<i>Kaakkois-Suomen oaev-piiri</i>	X		
<i>Lounais-Suomen oaev-piiri</i>	X		
<i>Länsi- ja Sisä-Suomen oaev-piiri</i>	X		
<i>Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus</i>	X		
<i>Pohjois-Suomen aluehallintovirasto, peruspalvelut, oikeusturva- ja luvat -vastuualue</i>		X	
<i>Pohjois-Suomen oaev-piiri</i>	X		
<i>Poliisihallitus</i>			X
<i>Rikosseuraamuslaitos</i>	X		
<i>Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira</i>			X
<i>Syyttäjälaitos</i>			X
<i>Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL</i>		X	
Ammattijärjestöt			
<i>Ammattiliitto Pro ry</i>			X
<i>Julkisalan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry</i>		X	
<i>Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia</i>		X	
<i>Suomen Lakimiesliitto - Finlands Juristförbund ry</i>	X		

	KYLLÄ	EI	EN OTA KANTAA
Järjestöt ja säätiöt			
<i>Amnesty International Suomen osasto</i>			X
<i>Aseman Lapset ry</i>	X		
<i>Julkiset oikeusavustajat ry</i>			X
<i>Kriminaalihuollon tukisäätiö</i>	X		
<i>Maria Akatemia ry</i>			X
<i>Miesjärjestöjen keskusliitto</i>			X
<i>Miessakit ry</i>			X
<i>Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry</i>			X
<i>Rikosuhripäivystys</i>	X		
<i>Suomen asianajajaliitto</i>	-	-	-
<i>Suomen Kuntaliitto ry</i>	X		
<i>Suomen Setlementtiliitto ry</i>		X	
<i>Suomen syyttäjäyhdistys ry</i>		X	
Sovittelupalveluja tuottavat järjestöt			
<i>Harjulan Setlementti ry</i>	X		
<i>Kalliolan Setlementti ry</i>	X		
<i>Mannerheimin Lastensuojeluliitto Järvi-Suomen piiri</i>		X	
Sovittelupalveluja tuottavat kunnat			
<i>Helsingin kaupunki</i>			X
<i>Jyväskylän kaupunki/sovittelutoimisto</i>		X	
<i>Kemin kaupunki/sosiaali- ja perhepalvelut</i>		X	
<i>Kuopion kaupunki</i>		X	
<i>Porin kaupunki</i>			X
<i>Seinäjoen kaupunki</i>		X	
<i>Tampereen kaupunki</i>			X
<i>Turun kaupunki</i>	X		

	KYLLÄ	EI	EN OTA KANTAA
<i>Vaasan kaupunki – Vasa stad, Pohjanmaan sovittelutoimisto</i>		X	
Sovittelutoimistot			
<i>Kanta-Hämeen sovittelutoimisto/FSHKY</i>		X	
<i>Pohjois-Karjalan sovittelutoimisto</i>		X	
<i>Rovaniemen, Ranuan ja Posion sovittelutoimisto</i>		X	
<i>Satakunnan sovittelutoimisto</i>		X	
<i>Sovittelu ry/Kymi-Saimaan sovittelutoimisto</i>	X		
<i>Vantaan sovittelutoimisto</i>		X	
<i>Varsinais-Suomen sovittelutoimisto</i>		X	
Sovittelun käyttöä edistävät ja vapaaehtoissovittelijoita edustavat järjestöt			
<i>Ajatuspaja RTI - konfliktinratkaisu ja sovittelu, Depolarize – kehittämishanke</i>	X		
<i>Etelä-Pohjanmaan sovittelijat/Jussi Metsälä</i>			X
<i>Sovinto-ohjelma (Diakonissalaitos)</i>	X		
<i>Suomen sovittelufoorumi</i>	X		
<i>Suomen Sovittelun Tuki ry</i>	X		
Muut			
<i>Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia</i>	X		
<i>Itä-Suomen yliopisto</i>	X		
<i>Kirkkohallitus</i>	X		
YHTEENSÄ:	26	18	15

Taulukko 5. Ehdotettu järjestämismalli parantaa sovittelupalveluiden yhdenmukaisuutta ja saatavuutta

	KYLLÄ	EI	EN OTA KANTAA
Ministeriöt			
<i>Sisäministeriö, poliisiosasto</i>	X		
<i>Sosiaali- ja terveysministeriö</i>	X		
<i>Valtiovarainministeriö</i>	-	-	-
Ministeriöiden alainen hallinto			
<i>Etelä-Suomen oaev-piiri</i>	X		
<i>Helsingin käräjäoikeus</i>	X		
<i>Itä-Suomen oaev-piiri</i>	X		
<i>Kaakkois-Suomen oaev-piiri</i>	X		
<i>Lounais-Suomen oaev-piiri</i>	X		
<i>Länsi- ja Sisä-Suomen oaev-piiri</i>	X		
<i>Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus</i>	X		
<i>Pohjois-Suomen aluehallintovirasto, peruspalvelut, oikeusturva- ja luvat -vastuualue</i>	X		
<i>Pohjois-Suomen oaev-piiri</i>	X		
<i>Poliisihallitus</i>			X
<i>Rikosseuraamuslaitos</i>	X		
<i>Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira</i>			X
<i>Syyttäjälaitos</i>	X		
<i>Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL</i>	X		
Ammattijärjestöt			
<i>Ammattiliitto Pro ry</i>	X		
<i>Julkisalan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry</i>		X	
<i>Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia</i>		X	
<i>Suomen Lakimiesliitto - Finlands Juristförbund ry</i>	X		

	KYLLÄ	EI	EN OTA KANTAA
Järjestöt ja säätiöt			
<i>Amnesty International Suomen osasto</i>	X		
<i>Aseman Lapset ry</i>	X		
<i>Julkiset oikeusavustajat ry</i>	X		
<i>Kriminaalihuollon tukisäätiö</i>	X		
<i>Maria Akatemia ry</i>			X
<i>Miesjärjestöjen keskusliitto</i>		X	
<i>Miessakit ry</i>		X	
<i>Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry</i>			X
<i>Rikosuhripäivystys</i>	X		
<i>Suomen asianajajaliitto</i>	-	-	-
<i>Suomen Kuntaliitto ry</i>			X
<i>Suomen Setlementtiliitto ry</i>			X
<i>Suomen syyttäjäyhdistys ry</i>			X
Sovittelupalveluja tuottavat järjestöt			
<i>Harjulan Setlementti ry</i>	X		
<i>Kalliolan Setlementti ry</i>	X		
<i>Mannerheimin Lastensuojeluliitto Järvi-Suomen piiri</i>			X
Sovittelupalveluja tuottavat kunnat			
<i>Helsingin kaupunki</i>			X
<i>Jyväskylän kaupunki/sovittelutoimisto</i>		X	
<i>Kemin kaupunki/sosiaali- ja perhepalvelut</i>		X	
<i>Kuopion kaupunki</i>		X	
<i>Porin kaupunki</i>			X
<i>Seinäjoen kaupunki</i>	X		
<i>Tampereen kaupunki</i>			X
<i>Turun kaupunki</i>	X		

	KYLLÄ	EI	EN OTA KANTAA
<i>Vaasan kaupunki – Vasa stad, Pohjanmaan sovittelutoimisto</i>		X	
Sovittelutoimistot			
<i>Kanta-Hämeen sovittelutoimisto/FSHKY</i>			X
<i>Pohjois-Karjalan sovittelutoimisto</i>	X		
<i>Rovaniemen, Ranuan ja Posion sovittelutoimisto</i>		X	
<i>Satakunnan sovittelutoimisto</i>	X		
<i>Sovittelu ry/Kymi-Saimaan sovittelutoimisto</i>		X	
<i>Vantaan sovittelutoimisto</i>			X
<i>Varsinais-Suomen sovittelutoimisto</i>			X
Sovittelun käyttöä edistävät ja vapaaehtoissovittelijoita edustavat järjestöt			
<i>Ajatuspaja RTI - konfliktinratkaisu ja sovittelu, Depolarize – kehittämishanke</i>			X
<i>Etelä-Pohjanmaan sovittelijat/Jussi Metsälä</i>			X
<i>Sovinto-ohjelma (Diakonissalaitos)</i>	X		
<i>Suomen sovittelufoorumi</i>	X		
<i>Suomen Sovittelun Tuki ry</i>	X		
Muut			
<i>Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia</i>			X
<i>Itä-Suomen yliopisto</i>	X		
<i>Kirkkohallitus</i>	X		
YHTEENSÄ:	32	10	17

Taulukko 6. Sovittelun siirron suunniteltu aikataulu vuoden 2024 alussa

	KYLLÄ	EI	EN OTA KANTAA
Ministeriöt			
<i>Sisäministeriö, poliisiosasto</i>	X		
<i>Sosiaali- ja terveysministeriö</i>	X		
<i>Valtiovarainministeriö</i>	-	-	-
Ministeriöiden alainen hallinto			
<i>Etelä-Suomen oaev-piiri</i>	X		
<i>Helsingin käräjäoikeus</i>	X		
<i>Itä-Suomen oaev-piiri</i>	X		
<i>Kaakkois-Suomen oaev-piiri</i>	X		
<i>Lounais-Suomen oaev-piiri</i>	X		
<i>Länsi- ja Sisä-Suomen oaev-piiri</i>	X		
<i>Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus</i>	X		
<i>Pohjois-Suomen aluehallintovirasto, peruspalvelut, oikeusturva- ja luvat -vastuualue</i>	X		
<i>Pohjois-Suomen oaev-piiri</i>	X		
<i>Poliisihallitus</i>			X
<i>Rikosseuraamuslaitos</i>	X		
<i>Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira</i>			X
<i>Syyttäjälaitos</i>	X		
<i>Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL</i>	X		
Ammattijärjestöt			
<i>Ammattiliitto Pro ry</i>	-	-	-
<i>Julkisalan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry</i>	X		
<i>Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia</i>	X		
<i>Suomen Lakimiesliitto - Finlands Juristförbund ry</i>			X

	KYLLÄ	EI	EN OTA KANTAA
Järjestöt ja säätiöt			
<i>Amnesty International Suomen osasto</i>			X
<i>Aseman Lapset ry</i>			X
<i>Julkiset oikeusavustajat ry</i>			X
<i>Kriminaalihuollon tukisäätiö</i>		X	
<i>Maria Akatemia ry</i>			X
<i>Miesjärjestöjen keskusliitto</i>			X
<i>Miessakit ry</i>	-	-	-
<i>Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry</i>			X
<i>Rikosuhripäivystys</i>			X
<i>Suomen asianajajaliitto</i>	-	-	-
<i>Suomen Kuntaliitto ry</i>	X		
<i>Suomen Setlementtiliitto ry</i>			X
<i>Suomen syyttäjäyhdistys ry</i>		X	
Sovittelupalveluja tuottavat järjestöt			
<i>Harjulan Setlementti ry</i>			X
<i>Kalliolan Setlementti ry</i>	X		
<i>Mannerheimin Lastensuojeluliitto Järvi-Suomen piiri</i>	X		
Sovittelupalveluja tuottavat kunnat			
<i>Helsingin kaupunki</i>		X	
<i>Jyväskylän kaupunki/sovittelutoimisto</i>			X
<i>Kemin kaupunki/sosiaali- ja perhepalvelut</i>	X		
<i>Kuopion kaupunki</i>	X		
<i>Porin kaupunki</i>			X
<i>Seinäjoen kaupunki</i>		X	
<i>Tampereen kaupunki</i>	X		
<i>Turun kaupunki</i>	X		

	KYLLÄ	EI	EN OTA KANTAA
<i>Vaasan kaupunki – Vasa stad, Pohjanmaan sovittelutoimisto</i>			X
Sovittelutoimistot			
<i>Kanta-Hämeen sovittelutoimisto/FSHKY</i>		X	
<i>Pohjois-Karjalan sovittelutoimisto</i>	X		
<i>Rovaniemen, Ranuan ja Posion sovittelutoimisto</i>	X		
<i>Satakunnan sovittelutoimisto</i>	X		
<i>Sovittelu ry/Kymi-Saimaan sovittelutoimisto</i>	X		
<i>Vantaan sovittelutoimisto</i>			X
<i>Varsinais-Suomen sovittelutoimisto</i>			X
Sovittelun käyttöä edistävät ja vapaaehtoissovittelijoita edustavat järjestöt			
<i>Ajatuspaja RTI - konfliktinratkaisu ja sovittelu, Depolarize – kehittämishanke</i>			X
<i>Etelä-Pohjanmaan sovittelijat/Jussi Metsälä</i>		X	
<i>Sovinto-ohjelma (Diakonissalaitos)</i>	X		
<i>Suomen sovittelufoorumi</i>	X		
<i>Suomen Sovittelun Tuki ry</i>	-	-	-
Muut			
<i>Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia</i>			X
<i>Itä-Suomen yliopisto</i>	X		
<i>Kirkkohallitus</i>	X		
YHTEENSÄ:	31	6	19

Oikeusministeriö
PL 25
00023 Valtioneuvosto
www.oikeusministerio.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 Statsrådet
www.justitieministeriet.fi

ISSN 2490-1172 (PDF)
ISBN 978-952-259-825-7 (PDF)